

АМОС

ОЗ

Познание
за
жена

millenium

АМОС ОЗ ПОЗНАНИЕ ЗА ЖЕНА

Превод: Маргарита Терзиева

chitanka.info

Амос Оз, един от най-популярните еврейски писатели, е създал книга за тайния агент на Мосад Йоел Равив, известен сред колегите му като „самоходния детектор на лъжата“.

Цял живот Йоел умело предотвратява заговори срещу Израел, надушва и чуждите, и вътрешните врагове на родината. Ала жена му умира при нелеп битов инцидент у дома, по чехли. Йоел се оттегля с дъщеря си Нета и двете й баби в покрайнините на Тел Авив, за да подреди остатъците от разпиления си живот, да премисля защо все пак не е опазил най-скъпото си, да открие врага под собствения покрив.

С присъщата си словесна ненатрапчивост и тънка ирония авторът поставя въпроса за важните неща в живота и за непостижимостта на порива да познаеш другия, особено когато става въпрос за собствената ти жена.

Амос Оз е израелски писател, и журналист. Професор по литература в университета Бен-Гурион в Беер Шева и съосновател на пацифисткото движение „Мир-сега“.

Амос Клаузнер е роден на 4 май 1939 г. в йерусалимското предградие Керем Авраам, в семейството на Йехуда и Фаня Клаузнер. През 1954 г. две години след самоубийството на майка си се преселва в кибуца Хулда, където живее и работи до 1986 г. Там той променя името си на Оз (сила). Следва философия и литература в Еврейския университет в Йерусалим (1960 г. — 1963 г.). По време на своето следване публикува и първите си разкази през 1961 г. последвани от серия статии и есета за арабско-израелския конфликт.

Оз участва през 1967 г. в шестдневната война в Синай и във войната от Йом Кипур от 1973 г. След шестдневната война се застъпва активно за мирно решение на палестинския проблем, като един от основателите на антивоенното движение „Мир-сега“. Той подкрепя идеята за две отделни държави — Израел и Палестина, с две отделни столици в разделеният Йерусалим. От средата на 80-те години преподава в Оксфордския и Еврейския университет.

През 1986 г. Амос Оз заедно със своето семейство напуска кибуца Хулда и се преселва в Арад в пустинята Негев.

Амос Оз е един от най-популярните еврейски писатели, наричан е еврейския Толстой, пише на иврит, автор е на 18 книги и над 450

есета, преведени на 37 езика и издавани в 39 страни. Носител е на многобройни награди и през последните години е сред най-сериозните кандидати за Нобелова награда за литература.

ГЛАВА 1

Йоел свали странния предмет от лавицата и го огледа внимателно. Брокерът сметна, че клиентът не е чул въпроса, и повтори: — Искате ли да погледнем и отзад?

Йоел вече бе взел решение, но не отговори веднага. Винаги правеше малка пауза, преди да отвърне и на най-простишки въпроси, като „Как сте?“ или „Нещо ново?“. Сякаш думите бяха лична собственост и не биваше човек да ги раздава с лека ръка.

Брокерът чакаше. Тишината превзе стаята. А тя бе обзаведена с вкус — голям дебел тъмносин килим, фотьойли, диван, махагонова масичка за кафе, вносен телевизор, огромен филодендрон в ъгъла, облицована с червени тухли камина, а в нея красиво преплетени цепеници, сложени по-скоро за показ, отколкото за употреба. В трапезарията имаше голяма маса от тъмно дърво, около която бяха наредени шест стола с висок гръб. Липсваха само картините, празните им места личаха ясно по стените. През отворената врата се виждаше кухнята — скандинавски тип, обзаведена по последна дума на техниката. Четирите спални, които вече бе видял, също получиха одобрението му.

Йоел обходи с пръсти нещото, което бе взел от лавицата. Дървена статуетка, очевидно работа на аматьор. Изобразяваше хищник от семейство котки, издялан от маслиново дърво и покрит с няколко слоя лак. Устата беше широко отворена и остриите зъби се виждаха ясно. Предните крака бяха вдигнати в гигантски скок, задният ляв също беше във въздуха — все още свит, с напрегнати мускули, готови да изтласкат тялото нагоре, само задният десен крак държеше звяра прикован към гладкия стоманен постамент. Тялото бе изправено под ъгъл четирийсет и пет градуса и напрежението на мускулите беше толкова осезателно, че Йоел почти усещаше в плътта си болката в прикованата лапа с яростта от секнатия скок. Във фигурката имаше нещо неестествено и неубедително, въпреки че резбарят бе успял да предаде гъвкавостта на хищника. Може би все пак не беше аматьор.

Прекрасно изваяните мускули, извитият в арка корем, издутата диафрагма зад мощния гръден кош и дори ъгълът на ушите спрямо тялото, присвити назад, почти прилепнали към главата — всяка извивка беше съвършена, показваше майсторско овладяно предизвикателство към ограниченията на неодушевената материя. Очевидно беше истинско произведение на изкуството, творецът бе успял да освободи фигурката от сковаността на дървото и да постигне първична, груба, почти сексуална жизненост.

И Въпреки това нещо не беше, както трябва. Или липсващо, или пък беше прекалено натрапчиво, прекалено съвършено. Или несъвършено. Но какво, Йоел не можеше да си отговори. Очите го боляха. Отново си помисли, че статуетката е работа на аматьор. Но къде беше дефектът? В гърдите му се надигна гняв, последван от мимолетен импулс да се изправи на пръсти и да се протегне.

Може би усещането се засилваше от факта, че хищникът със скрития дефект сякаш се надсмиваше над законите на гравитацията. Фигурката беше по-тежка от стоманения постамент, от който се опитваше да се отдели и към който бе свързана единствено с малката задна лапа. Йоел съсредоточи вниманието си именно в тази точка. Лапата бе прикрепена към лека вдлъбнатина в метала. Но как?

Обърна статуетката и за свое учудване не откри винт, който да държи лапата за поставката. Гневът му нарасна. Отново я обърна, но плътта между ноктите също беше идеално гладка. Какво тогава спираше стремителния скок? Със сигурност не беше лепило. Поне той не познаваше такова лепило, което да удържи тежкото тяло при толкова миниатюрна опора, особено предвид на острия ъгъл между устремената напред и нагоре фигура и постамента. Може би беше време да се предаде и да сложи очила. В края на краищата вече беше четирийсет и седем годишен вдовец, пенсионер, свободен мъж почти в пълния смисъл на думата: нямаше причина да продължава да се инати и да отрича простата истина, че е уморен. Беше си заслужил почивка и се нуждаеше от нея. Очите му пареха и понякога буквите се размазваха, особено когато четеше в леглото на светлината на нощната лампа. Но важните въпроси продължаваха да висят. Щом хищникът бе по-тежък от постамента и бе почти изцяло извън него, статуетката би трябвало да се прекатури. Ако е било използвано лепило, то е трябвало да поддаде още преди години. И ако звярът бе съвършен, какъв бе

скритият му дефект? И откъде изобщо идваше съмнението, че има някакъв недостатък? И ако имаше някаква измама, каква бе тя?

Най-сетне, все така обзет от неопределен гняв, който го ядосваше допълнително, защото обичаше да мисли за себе си като за спокоен и уравновесен човек, той хвана звяра за врата и напъна леко, колкото да развали магията и да освободи великолепното животно от тайнствената власт на металния постамент. Може би тогава невидимият дефект щеше също да изчезне.

— Хей, господине — обади се брокерът. — Ще е жалко, ако я счупите. Да отидем ли да погледнем градината? Изглежда занемарена, но с малко работа сутрин ще се оправи.

Внимателно, с деликатни движения Йоел прокара пръст там, където одушевеното се свързваше с неодушевеното. Все пак статуетката беше работа не на аматьор, а на сръчен и изобретателен майстор. За момент в ума му изникна стара византийска икона, която изобразяваше разпятието — в нея също бе доловил нещо недостоверно, а същевременно болезнено. Той кимна два пъти, сякаш се съгласяваше със себе си и слагаше край на някакъв вътрешен спор. Духна върху статуетката, за да отстрани невидима прашичка или пък следите от пръстите си, после неохотно я сложи върху украсената с дърворезба лавица между една синя стъклена ваза и медна кадилница.

— Отлично — каза на глас. — Вземам я.

— Моля?

— Реших да я взема.

— Да вземете какво? — попита объркано брокерът и изгледа подозрително клиента си.

Мъжът изглеждаше стегнат, уравновесен, вгълбен в себе си, съсредоточен и в същото време разсеян. Стоеше неподвижно с лице към лавицата и с гръб към него.

— Къщата — отговори тихо Йоел.

— Наемате я просто ей така? Няма ли да погледнете поне градината? Бараката?

— Казах, наемам я.

— И сте съгласен на месечен наем деветстотин долара с предплата за половин година? И всички такси и ремонти за ваша сметка?

— Да.

— Де да бяха всичките ми клиенти като вас! — засмя се брокерът. — Щях да прекарвам по цял ден в морето. В свободното си време плавам с лодка. Ако искате, поне да погледнем миялната машина и печката?

— Разчитам на вашата дума. Ако има някакви проблеми, лесно ще ви намеря. Откарайте ме до офиса да подпишем документите.

ГЛАВА 2

По обратния път от предградието Рамат Лотан до офиса на улица „Ибн Габирол“ в центъра брокерът се впусна в дълъг монолог. Говори за пазара на недвижими имоти, за колапса на борсата, за новата икономическа политика, която според него била абсолютна глупост, и за правителството, което заслужавало да му теглят една. После обясни на Йоел, че собственикът на имота, негов познат — Йоси Крамер, бил директор на отдел в „ЕЛ АЛ“, но ненадейно го изстреляли за три години в Ню Йорк и трябвало да си събере багажа буквално за няколко дни, затова имал време само да грабне жената и децата и да се нанесе в апартамента на някакъв друг израелец, когото пък местели от Куинс в Маями.

Мъжът на седалката до него не му изглеждалше като човек, който би сменил мнението си в последната минута — клиент, който бе гледал два имота за час и половина и бе взел третия двайсет минути след като бе влязъл в него, без да се пазари за цената, едва ли щеше да се откаже накрая. Въпреки това беше въпрос на професионален дълг да продължи да убеждава мълчаливеца, че е сключил добра сделка. Доця му се да разбере нещо повече за непознатия с бавни, премерени движения и малки бръчици около ъгълчетата на очите, които оставяха впечатление за завинаги запечатана иронична усмивка, въпреки че върху тънките устни нямаше и помен от нея. Брокерът изтъкна достойнствата на къщата и луксозния квартал, построен „както трябва да се строи“, „произведение на изкуството“. Съседите били американци — брат и сестра, солидни хора, доколкото знаел, били представители на някаква благотворителна организация от Детройт. Така че мирът и спокойствието били гарантирани. Къщите по цялата улица били добре поддържани, по-надолу имало паркинг, търговският център бил наблизко, а училището — на двеста метра от входната врата. До морето се стигало за двайсет минути и целият град бил в краката ти. Къщата, както се убедили, била напълно обзаведена, защото семейство Крамер, собствениците, знаели какво е стил, а и тъй като

мъжът бил директор в „ЕЛ АЛ“, човек можел да е сигурен, че всичко ще е от чужбина, включително приборите за хранене и всичките му там джунджурии. Колкото до Йоел, отдалеч се виждало, че е прозорлив и умее бързо да взема решение. Де да били всичките клиенти като него, но вече бил казал това. С какво се занимавал, ако нямало нищо против да попита?

Йоел се замисли, сякаш подбираше думите си с пинсети. Накрая отговори:

— Държавен служител съм.

И продължи с досегашното си занимание: погалваше с пръсти таблото на колата, оставяше ги да починат за момент върху тъмносинята пластмасова повърхност, после ги отдръпваше — първо рязко, след това галъвно, а накрая едва ли не крадешком. И пак отначало. Люлеенето на колата му пречеше да се съсредоточи и да намери отговора. А и освен това не знаеше какъв точно бе въпросът. Въпреки дългата брада разпънатият на кръста от византийската икона бе с лице на момиче.

— А съпругата ви? Тя работи ли?

— Почина.

— Много съжалявам — отвърна смутен брокерът. И в притеснението си реши за уместно да добави: — Моята съпруга също не е добре. Главоболие. Изпада в ужасни кризи, но лекарите не могат да открият причината. А децата? На колко години са?

Йоел отново се замисли, сякаш проверяваше педантично фактите в паметта си, за да формулира прецизно отговора.

— Имам само една дъщеря. На шестнайсет и половина.

Агентът се изхили и нетърпелив да демонстрира мъжка солидарност, подхвърли дружески:

— Трудна възраст, а? Гаджета, капризи, дрънкулки...

И попита, стига, разбира се, да не било грубо, защо в такъв случай държал на четири спални. Йоел не отговори. Брокерът се извини, да, не било негова работа, било просто, как да се изрази, любопитство. Той самият имал две момчета — на деветнайсет и на двайсет, разликата между тях била по-малко от година и половина. Сериозен проблем. И двамата в казармата, и двамата в бойни части. Добре, че оная гадна история с Ливан приключила, стига наистина да било така, жалко само, задето свършила по този начин, вярвал го,

въпреки че лично той бил далеч от левичарите и хората с подобни убеждения. А Йоел от коя страна на барикадите бил?

— Има и две възрастни дами — отвърна Йоел на първия въпрос с нисък равен глас. — Бабите ще живеят с нас.

И сякаш за да покаже, че разговорът е приключил, затвори очи. Те най-много страдаха от преумората. Повтори си наум думите на брокера. Гаджета. Капризи. Морето. И целият град в краката ти.

Агентът се обади отново:

— Защо не запознаем дъщеря би с моите момчета? Може някое от тях да си падне по нея. Аз ходя в града винаги по този път, не по онзи, по който се движат повечето хора. Наистина заобикалям малко, но така си спестявам няколко ужасни светофара. Аз живея също в Рамат Лотан. Недалеч от вас, имам предвид от къщата, която избрахте. Ще ви дам домашния си телефон. Ако се наложи, веднага ми звъннете. Не че очаквам проблеми. Просто звънете по всяко време, винаги когато ви се доще да си побъбрите. За мен ще е удоволствие да ви разходя из квартала и да ви покажа кое къде е. Най-важното е да запомните, че ако ви се наложи да отидете до града в пиков час, трябва да използвате този път. Когато бях в армията, командирът на нашия полк, аз бях в артилерията, Джими Гал, той беше без едно ухо, може и да сте чували за него, та той все повтаряше, че между две точки има само една права линия, но тя винаги е пълна с препятствия. Знаете ли го тоя лаф?

Йоел отвърна:

— Благодаря.

Брокерът помърмори още малко каква била армията едно време и каква станала сега, но бързо се отказа, пусна радиото и попадна на някаква идиотска реклама. Неочаквано усетил тъгата в душата на мъжа до себе си, се пресегна и превключи на станция с класическа музика.

Продължиха, без да разговарят повече. В четири и половина във влажния летен следобед Тел Авив изглеждаше гневен и потен. За разлика от Йерусалим, който в съзнанието на Йоел винаги плуваше в студена зимна светлина, дъждовни облаци и сивкав здрач.

По радиото звучаха барокови пиеси. Йоел най-сетне се отказа, отдръпна пръсти от жабката и пъкна ръце между коленете, като че ли да ги стопли. Изведнъж се успокои, струваше му се, че най-сетне бе намерил отговора: хищникът нямаше очи. Творецът — в крайна сметка аматьор — бе забравил да му сложи очи. Или пък имаше очи, но не на

правилното място. Или не бяха съразмерни. Трябваше да огледа статуетката още веднъж. Но във всеки случай беше рано да се отчайва.

ГЛАВА 3

Иврия бе умряла на шестнайсети февруари в Йерусалим; бе валил проливен дъжд. В осем и половина сутринта, докато седяла с чаша кафе на бюрото в малкия си кабинет, токът изведнъж спрял. Йоел бе купил тази стая преди две години от собственика на съседния апартамент и я бе присъединил към дома им в Талбиех. Избиха отвор в задната стена на кухнята и поставиха тежка кафява врата. Иврия я държеше заключена, когато работеше, а и когато спеше. Старата врата, която свързваше помещението с апартамента на съседа, бе зазидана с тухли и хоросан, после варосана, но очертанията ѝ все още личаха зад леглото. Иврия обзаведе новата си стая като монашеска килия. Наричаше я „моя кабинет“. Освен тясното легло с железни табли имаше гардероб и огромното тежко кресло на баща ѝ — роден, живял и умрял в Метула. Иврия също бе родена и отраснала в Метула.

Между леглото и креслото се извисяваше лампион от ковано желязо. На стената, която отделяше стаята от кухнята, висеше голяма карта на Йоркшър. Подът беше гол. Обзавеждането се допълваше от метално бюро, два метални стола и метални рафтове. Над бюрото Иврия бе окачила няколко черно-бели фотографии на манастири в романски стил от девети-десети век. Върху него имаше снимка на баща ѝ — Шалтиил Люблин, як набит мъж с увиснали мустаци и униформа на английски полицаи. В този кабинет Иврия бе решила да се скрие от безкрайната къщна работа и да завърши магистърската си теза по английска литература. Темата беше „Скелетите в гардероба, или секс, любов и пари — срамните тайни в романите на сестрите Бронте“. Сутрин изпращаше Нета на училище, слагаше на стария грамофон плоча с джаз, поставяше квадратните очила без рамка, които ѝ придаваха вид на строг лекар от старата генерация, включваше настолната лампа на бюрото и с чаша кафе пред себе си се заравяше в книгите и бележките си. От дете беше свикнала да пише с писалка, която трябваше да се топи в мастило на всеки десетина думи. Иврия беше слаба и нежна, с тънка като оризова хартия кожа, с яносини очи

и дълги мигли, а русата ѝ коса, която стигаше до раменете ѝ, напоследък бе започнала да сивее. Почти винаги носеше обикновена бяла блуза и бели панталони. Не слагаше грим, нито бижута, като изключим халката, която по някаква нейна си причина носеше на малкия пръст на дясната ръка. Тънките ѝ детски пръсти бяха студени винаги — и през лятото, и през зимата. Йоел обичаше студения им допир по голия си гръб. Обичаше и да ги обгръща със своите големи грозни ръце, сякаш топлеше премръзнало птиче. На моменти му се струваше, че долавя шумоленето на листовите по бюрото даже през трите стаи и трите затворени врати между тях. Понякога тя спираше да пише, ставаше и се заглеждаше през прозореца към занемарения заден двор, ограден с висок каменен зид. Често оставаше на бюрото зад заключената врата дори и вечер, задраскваше, преправяше написаното през деня и се ровеше из речниците, за да изясни значението на някоя стара английска дума, използвана преди векове. През повечето време Йоел беше далеч от дома. Когато си беше вкъщи, вечер се срещаша в кухнята да пият чай с лед през лятото или какао през зимата, после всеки се оттегляше в спалнята си. Иврия бе склонила негласно споразумение с него и Нета да не влизат в кабинета. Стаята зад кухнята, в източното разширение на дома им, се превърна в нейна лична територия. Защитена от дебела кафява врата.

Спалнята с голямото двойно легло, със скрина и двете еднакви огледала бе наследена от Нета, която украси стените с портрети на своите любими еврейски поети — Алтерман, Леа Голдберг, Стайнберг и Амир Гилбоа. На масичките от двете страни на едновременната спалня постави вази със сухи цветя, които бе набрала в края на лятото по пустия склон до болницата за прокажени. На една лавица нареди листове с ноти и партитури. Обичаше да ги чете, въпреки че не свиреше на никакъв инструмент.

Йоел се нанесе в стаята на дъщеря си, малкото прозорче там гледаше към Немската колония и Хълма на злия съветник. Не си направи труда да я промени. И без това през повечето време не си беше вкъщи. Но когато се връщаше у дома, дузина кукли с различни размери бдяха над съня му.

Както в един цветен плакат на котенце, сгушено в голяма дамска овчарка с вдъхващо сигурност изражение на banker на средна възраст. Единствената промяна беше свалянето на осем дъсчици в ъгъла на

пода, където циментира сейфа. В него пазеше два пистолета, колекция от подробни карти на различни столици и големи градове, шест паспорта и пет шофьорски книжки, брошура на английски с пожълтели страници „Нощен Банкок“, несесер с най-необходимите лекарства, две перуки, тоалетни принадлежности, няколко шапки, сгъваем чадър и дъждобран, два вида мустаци, листове и пликове за писма от различни хотели и институции, джобен калкулатор, малък будилник, разписания на самолети и влакове и бележници с телефонни номера, чиито последни три цифри бяха обърнати.

След подялбата на стаите кухнята стана тяхното място за срещи. Там провеждаха своите събрания. Особено през почивните дни. Всекидневната, която Иврия бе обзавела в убити тонове според стила на шейсетте години, служеше само за гледане на телевизия. Понякога, когато Йоел си беше у дома, тримата сядаха да изгледат новините в девет и евентуално екранизирана постановка на британския театър „Армчеър“.

Само когато бабите идваха на посещение, а те пристигаха винаги в комплект, всекидневната влизаше в истинската си роля. Сервираха лимонов чай във високи чаши на поднос, плодове и донесената от гостите торта. Иврия и Йоел ги канеха на вечеря веднъж на няколко седмици. Приносът на Йоел беше богатата, ситно нарязана и чудесно подправена мешана салата, негов специалитет още на младини, когато бе живял в кибуц. Обсъждаха новините. Любимите теми на бабите бяха литературата и изкуството. Семейни въпроси не се разискваха никога.

Майката на Иврия — Авигейл, и майката на Йоел — Лиза, бяха елегантни жени с изправен гръб, еднаквите им прически напомняха японска икебана. С годините бяха започнали да си приличат все повече, поне на пръв поглед. Лиза носеше изящни обеци и красива сребърна верижка и си слагаше лек грим. Авигейл обичаше да връзва около врата си младежки копринени шалчета, които освежаваха сивите ѝ костюми като бордюр от ярки цветя край циментова пътечка. На гърдите си заканваше брошка от слонова кост във формата на обърната надолу колба. При втори поглед обаче у Авигейл се забелязваха тенденция към закръгляне и здрава славянска руменина, докато Лиза сякаш съхнеше на корена си. От шест години двете живееха заедно в двустайния апартамент на Лиза на улица „Радак“ в полите на

престижния квартал Рехавия. Лиза бе активен член в асоциацията за подпомагане на народната армия, а Авигейл работеше като доброволка в организация за защита на деца в неравностойно положение.

Иврия и Йоел рядко посрещаха други гости. Заради състоянието си Нета нямаше близки приятелки. Когато не беше на училище, ходеше в библиотеката. Или лежеше в стаята си и четеше. Можеше да лежи и да чете до среднощ. Понякога отиваше с майка си на кино или театър. Бабите я водеха по концерти. От време на време се измъкваше сама да бере магарешки бодили и сухи цветя в полето край болницата на прокажените. Друг път посещавате музикални вечери или литературни дискусии. Иврия излизаше рядко. Закъснялата ѝ магистърска теза ангажираше голяма част от времето ѝ. Йоел бе наел чистачка, която идваше веднъж седмично — достатъчно, за да са спокойни, че апартаментът е чист и подреден. Два пъти в седмицата Иврия вземаше колата, за да напълни хладилника. Но за дрехи харчеха съвсем малко. Йоел не обичаше да влачи неща от пътуванията си в чужбина, но никога не забравяте рождените дни и първи март — годишнината от сватбата. Имаше набито око и където и да беше — в Париж, Ню Йорк или Стокхолм, — успяваше да избере елегантен пуловер на разумна цена, красива и изящна блуза за дъщеря си, бели панталони за жена си, шал или колан за тъщата и за майка си.

Понякога познати на Иврия се отбиваха следобед на кафе и малко приказки. Друг път съседът им, Итамар Виткин, наминаваше „да провери има ли признаци на живот“ или „да хвърли един поглед на бившия си вехтошарник“. Разказваше на Иврия за живота по време на британския мандат. От години никой от тримата не бе повишавал глас. Бащата, майката и дъщерята внимаваха да не нарушават спокойствието си. Разговаряха учтиво помежду си. Не прекрочваха границите. През почивните дни се събираха в кухнята, обсъждаха предимно общи теми — съществуват ли други разумни форми на живот в Космоса, има ли начин да се запази екологичното равновесие на Земята, без да се отказваме от удобствата на цивилизацията. И тримата вземаха живо участие в разговорите, но никога не се прекъсваха един друг. Понякога надделяваха въпроси от ежедневието от рода на това, трябва ли да се купят нови обувки за зимата, да се поправи ли миялната, кое отопление ще е най-евтино, да купят ли нова аптечка за банята и да обновят ли съдържанието ѝ. Рядко говореха за музика заради

различните си предпочитания. И никога за политика, за състоянието на Нета, за дисертацията на Иврия и за работата на Йоел.

Йоел отсъстваше често, но винаги намираше начин да предупреди за завръщането си. Никога не споменаваше точното си местонахождение, освен с една-единствена дума — чужбина. Като изключим почивните дни, се хранеха отделно, в удобно за всеки от тях време. Съседите им в малкия блок в Талбиех шушукаха, че Йоел работи с чуждестранни инвеститори, което обясняваше куфара и праметнатото през лакътя зимно палто посред лято, както и честите пътувания с такси към летището по малките часове на нощта. Тъщата и майка му вярваха — или поне се преструваха, — че пътуванията на Йоел са свързани с оръжейни доставки за армията. Рядко питаха къде е пипнал тая настилка или как е изгорял, защото знаеха, че отговорът ще е лаконичен: „В Европа“ или „От слънцето“.

Иврия знаеше. Подробностите не я интересуваха.

Какво знаеше или предполагаше Нета, беше загадка.

В апартамента имаше три стереоуредби: една — в кабинета на Иврия, друга — в стаята на Йоел и третата — до спалнята на Нета. Понеже всички предпочитаха различен тип музика, вратите на стаите бяха винаги затворени и звукът — намален. Така че никой да не безпокои другите.

Само във всекидневната понякога можеше да се чуе странна смесица от звуци. В нея обаче нямаше никого. От няколко години тя бе чиста, подредена и празна. Само когато идваха бабите, тримата излизаха от стаите си и се събираха там.

ГЛАВА 4

Ето как се случи бедата. Есента дойде и отмина, настъпи зима. На балкона на кухнята се появи полузамръзнала птичка. Нета я взе в стаята си и се опита да я стопли. Свари й царевични зърна и й даде вода с пипета. Привечер птицата възвърна силите си, закръжи из стаята и записука тревожно. Нета отвори прозореца и птичката излетя навън. На следващата сутрин по голите клони на дърветата бяха накацали много птици. Кой би могъл да каже дали пък спасената птичка не е сред тях? Токът спрял в осем и трийсет сутринта в най-проливния дъжд. Нета била на училище, а Йоел — в чужбина. Вероятно на Иврия й се е сторило тъмно. Йерусалим бил прихлупен под черни облаци и гъста мъгла. Иврия излязла и се спуснала по стълбището към колата в приземния паркинг. Явно е възнамерявала да вземе от багажника електрическия фенер, който Йоел бе донесъл от Рим. Но докато е слизала, е видяла нощницата си на оградата на задния двор — вятърът я бил издухал от простора на балкона. Отишла да я прибере. И така се е натъкнала на оголения кабел. Сигурно го е сбъркала с въжето за простирание. Или е разбрала, че е електрически кабел, но логично е заключила, че щом няма ток, е безопасен. Пресегнала се е да го повдигне, за да мине под него. Или се е спънала и неволно го е докоснала. Кой би могъл да каже? Но прекъсването на тока не било повсеместно, а само в техния блок. Кабелът бил под напрежение. Като се има предвид дъждът, е сигурно, че токът я е убил на място, тя не е почувствала болка. Имаше още една жертва: съседа Итамар Виткин, от когото Йоел бе купил стаята преди около две години. Той беше на шейсет и няколко, караше хладилен камион и живееше сам. Децата му бяха отраснали и заминали, а жена му бе напуснала и него, и Йерусалим. (Ето защо стаята вече не му трябваше и той бе решил да я продаде на Йоел.) Вероятно Итамар Виткин е видял случилото се през прозореца и е хукнал надолу да помогне. Двамата бяха намерени в локвата до кабела едва ли не прегърнати. Мъжът е бил все още жив. Опитали се да му направят изкуствено

дишане, дори го плеснали по лицето, за да го върнат в съзнание, но той издъхнал в линейката по пътя за болница „Хадаса“. Съседите имаха своя версия за нещастieto, но Йоел не им обръщаше внимание.

Хората от квартала смятаха Виткин за странна птица. Вечер той сядаше в кабината на камиона, показваше главата си и половината от тремавото си тяло през прозореца, хващаше китарата и свиреше. Минувачите бяха малко, защото уличката беше странична и глуха. Спираха се, слушаха няколко минути, после повдигаха рамене и отминаваха. Виткин работеше нощем — разнасяше млечни продукти по магазините и се прибираще вкъщи към седем сутринта. Понякога през стената се чуваше как говореше на китарата, докато свиреше. Гласът му беше нежен, сякаш предумваше опърничавя жена. Иначе беше дебел отпуснат мъж, размотаваше се по потник и размъкнати панталони и сякаш живееше във вечен страх, че току-що е направил или казал нещо непростимо. След вечеря излизаше на балкона и хвърляше трохи на птиците. И тях ги гълчеше с нежни думи. Понякога в летните вечери сядаше, облечен във вечния си сив потник, на плетения стол на балкона и свиреше сърцераздирателни руски мелодии, създадени по-скоро за балалайка, отколкото за китара.

Въпреки странностите му го имаха за добър съсед. Никога не се кандидатираше за член на жилищната управа, но доброволно се бе нагърбил със задълженията на домоуправител. Дори беше купил със собствени пари две саксии с мушката и ги бе сложил пред входа. Ако някой го заговореше — дори само колкото да го попита колко е часът, — по лицето му се разливаше нежна усмивка, като на изненадано с прекрасен подарък дете. Всичко това леко изнервяше Йоел.

След смъртта му тримата му синове пристигнаха със съпругите и адвокатите си. През всичките изминали години не си бяха направили труда да го посетят нито веднъж, но сега дойдоха накуп, за да разделят имуществото му и да подготвят апартамента за продан. Кавгата избухна веднага след погребението. Две от снахите си крещяха толкова силно, че всички съседи ги чува. След това се появиха адвокати — някои сами, други придружени от професионален оценител. Четири месеца след нещастieto, когато Йоел се готвеше да напусне Йерусалим, съседният апартамент все още беше празен и със спуснати капаци. Една нощ на Нета й се бе сторило, че чува през стената тиха музика, не китара, а като че ли виолончело. На сутринта сподели с

Йоел, който отмина случката с мълчание. Често постъпваше така с дъщеря си.

Отпечатаният от домсъвета некролог, залепен на входа над пощенските кутии, избледня и пожълтя. Йоел все се заканваше да го махне, но в крайна сметка не посмя. В текста бе допусната грешка. Там се казваше, че съкооператорите са потресени от „трагичната загуба на нашите скъпи съседи госпожа Иврия Равив и господин Евиатар Виткин“, и споделят мъката на семействата им. Равив беше фамилията, която Йоел използваше. Когато нае къщата в Рамат Лотан, се записа Равид без някаква конкретна причина. Нета винаги си е била Равив, с изключение на годината, в която тримата живяха в Лондон, където Йоел бе изпратен под чуждо име. Майка му се казваше Лиза Рабинович. През петнайсетте години, в които бе учила с прекъсвания в университета, Иврия винаги бе използвала моминското си име Люблин. В деня преди нещастieto Йоел се бе регистрирал в хотел „Европа“ в Хелзинки като Лайънел Харт. Но любителят на китарата, който бе издъхнал под дъжда в прегръдките на госпожа Равив и така даде повод за най-различни слухове, се казваше Итамар Виткин. Не Евиатар Виткин, както пишеше в некролога. Но Нета заяви, че и Евиатар не е лошо име, а и в края на краищата какво значение имаше?

ГЛАВА 5

Към десет вечерта на шестнайсети февруари Йоел хвана такси и се върна в хотел „Европа“ уморен и разочарован. Възнамеряваше да се отбие за малко в бара, да изпие един джин с тоник, преди да се качи в стаята, и да обмисли резултатите от състоялия се разговор. Срещата му с тунизийския инженер — причината за пътуването му до Хелзинки, се бе провела в ресторанта на железопътната гара. Инженерът се оказа дребна риба: искаше пълна протекция, а в замяна не предлагаше почти нищо. Материалите, които бе донесъл, не бяха кой знае какво. Но през цялото време бе намеквал, че при следващата им среща, ако се стигне дотам, ще им отвори вратите на пещерата на Али Баба. Точно това, което Йоел търсеше от години.

И в замяна не бе поискал никакво материално възнаграждение. Йоел бе опипал почвата с евфемизма „бонус“, опита се да открие знаци на алчност, но напразно. За пръв и единствен път през целия им разговор тунизиецът не беше уклончив: не, нямам нужда от пари. Не ставало дума за финансова отплата. Дълбоко в себе си Йоел знаеше, че не може да му гарантира исканото. Поне не без благословията на висшестоящите. Дори и да се окажеше, че инженерът разполага с първокласна стока, в което той лично се съмняваше. Затова си тръгна с обещание, че ще се свърже отново с него на другия ден.

Искаше да си легне рано. Очите му бяха уморени и пареха. Образът на сакатия мъж в инвалидната количка, който бе видял на улицата на няколко пъти, прекъсна потока на мислите му. Изглеждаше му познат. Не точно познат, но не и непознат. Беше свързан с нещо, което трябваше да си спомни.

Но не успя.

Администраторът го настигна на входа на бара.

— Много се извинявам, господине, госпожа Щилер ви търси няколко пъти. Остави съобщение да се обадите на брат си веднага щом се приберете в хотела.

Йоел благодари. Отказа се от бара и се върна на заснежената улица. По това време там имаше само няколко пешеходци и съвсем малко коли. От време на време се озърташе през рамо, но не видя нищо друго, освен петната жълта светлина върху обсипаните със сняг тротоари. Зави надясно, изведнъж промени решението си и свърна наляво — след две пресечки намери уличен телефон. Отново се огледа. Наоколо нямаше жива душа. На светлината на лампите снегът изглеждаше ту розов, ту синкав, все едно разяден от някаква кожна болест. Йоел набра номера на службата в Израел. „Брат му“ — неговата спешна връзка, беше мъж, когото всички наричаха Шефа. В Израел беше някъде към полунощ. Един от заместниците на Шефа му нареди да се върне веднага. Не обясни нищо повече, а и Йоел не попита. В един през нощта хвана самолета от Хелзинки за Виена. После чака седем часа за полета до Израел. На сутринта дойде един колега от бюровете във Виена и двамата пиха кафе във фойето на аерогарата. Йоел знаеше, че мъжът няма да му каже какво се е случило, дори и да му се щеше, тъй като е бил инструктиран да мълчи. Поговориха малко по работа. После обсъдиха икономиката.

Шефа го чакаше на летище „Бен Гурион“. Без никакви предисловия му събщи, че Иврия е загинала от токов удар. Отговори на двата въпроса на Йоел прямо, без увъртания. Пое малкото куфарче от ръката му, поведе го към паркинга и обяви, че ще го закара лично до Йерусалим. Като изключим няколкото разменени думи за тунизиеца, двамата пътуваха в пълно мълчание. Завалелият предишния ден проливен дъжд бе поотслабнал и сега кротко ръмеше. На светлината от фаровете на насрещните коли изглеждаше, че капките не падат отгоре, а се издигат от земята. Един преобърнал се камион в началото на изкачването към Йерусалим, чиито гуми все още се въртяха във въздуха, му напомни за мъжа в инвалидната количка от Хелзинки; отново го загложди мисълта, че нещо не беше наред, не се връзваше, не пасваше. Но какво точно, не можеше да каже. Докато се катереха по Кастел извади от куфарчето си малка самобръсначка на батерии и се обръсна в тъмното. Винаги го правеше, когато се връщаше от командировка. Не искаше да се прибира вкъщи брадясал.

Двете погребални процесии потеглиха към гробищата в десет часа на следващата сутрин. Иврия бе погребана в Синедрия, а съседът — някъде другаде. Братът на Иврия — Накдимон Люблин, як, набит

селянин от Метула, прочете молитвата и се заплете в непознатите арамейски думи. Той и четиримата му синове се редуваха да подкрепят Авигейл, която сякаш щеше да припадне всеки момент.

На излизане Йоел се оказа до майка си. Двамата вървяха много близо един до друг, но без да се докосват, освен на изхода, където вятърът заплете чадърите им. Внезапно той си спомни, че бе забравил „Мисис Далауей“ в стаята си в хотела в Хелзинки, а изплетеният от Иврия вълнен шал бе останал на летището във Виена. Не беше кой знае каква загуба. Как не бе забелязал досега колко много бяха започнали да си приличат майка му и тъща му, откакто живееха заедно? Дали сега той щеше да заприлича на дъщеря си? Очите отново го боляха. Спомни си, че бе обещал на тунизийския инженер да се чуят по телефона, но нямаше възможност да спази уговорката. Не виждаше връзка между това обещание и сакатия в инвалидната количка, но двете имаха нещо общо, сигурен беше. И това го безпокоеше.

ГЛАВА 6

Нета не отиде на погребението. Нито пък Шефа. Не защото беше зает, а просто, както винаги, в последния момент бе размислил и реши да ги изчака с Нета вкъщи. Когато близките и съседите се върнаха, те седяха един срещу друг във всекидневната, вгълбени в играта на дама. Накдимон Люблин и останалите бяха възмутени, но предвид състоянието на Нета предпочетоха да си затворят очите. Или поне решиха да премълчат. На Йоел му беше все едно. Гостът бе научил дъщеря му да прави силно черно кафе, подправено с капка бренди, и сега тя демонстрира уменията си. Шефа остана още малко. Тръгна си чак по здрач. Роднините и познатите също се разотидоха. Накдимон Люблин и синовете му щяха да преспят някъде в града и обещаха да се върнат сутринта. Йоел остана сам с жените. Навън се стъмни съвсем. Авигейл зариде в кухнята — силен накъсан плач, по-скоро раздиращо хълцукане. Лиза ѝ даде валерианови капки, едновременно лекарство, което обаче я поуспокои. Бабите седяха в кухнята прегърнати и наметнати с голям сив вълнен шал, които Лиза вероятно бе изровила от гардероба.

От време на време шалът се смъкваше от раменете им и Лиза се навеждаше да го вдигне, после го разтваряше като разперил крилата си прилеп и отново увиваше и двете. След валериана плачът на Авигейл поутихна. Ридаше като плачецо насън дете. Изведнъж отвън се разнесе вой на разгонена котка, стряскащ, злокобен пронизителен писък, който на моменти приличаше на лай. Йоел и дъщеря му седяха във всекидневната от двете страни на ниската масичка, която Иврия бе купила от Яфа преди десетина години. Върху нея бе дъската за дама с прави и съборени пионки, както и няколко празни чаши от кафе. Нета го попита дали иска да му приготви омлет и салатата. Той отвърна: „Не съм гладен“ и тя рече: „И аз не съм“. Към осем и половина звънна телефонът и той вдигна слушалката, но отсреща не се чу нищо. По стар навик се зачуди дали някой не проверява приборал ли се е вкъщи.

Но не можа да се сети кой може да е. Нета стана, затвори капаците и прозорците и пусна пердетата. В девет часа се обади:

— Ако искаш да гледаш новините, нямам нищо против.

Йоел отвърна:

— Добре.

Но и двамата не се помръднаха. Навикът отново взе връх; спомни си телефонния номер в Хелзинки и се замисли дали да не звънне на тунизийския инженер. Отказа се, защото не знаеше какво да му обясни. Към десет часа стана и приготви сандвичи със сирене и наденица от хладилника. Наденицата беше пикантна, покрита с черен пипер, любимата на Иврия. Водата в чайника завря и той напълни четири чаши. Майка му се обади вяло:

— Остави на мен.

— Стой си. Ще се справя — отвърна той.

Изпиха чая, но никой не посегна към сандвичите. Към един Лиза успя да предума Авигейл да вземе две таблетки валиум, сложи я да си легне напълно облечена на спалнята в стаята на Нета и се сгуши до нея, без да гаси нощната лампа. В два и петнайсет Йоел надникна при тях и ги намери заспали. Авигейл се буди три пъти и плака, но накрая апартаментът утихна. В три часа Нета предложи да убият бремето с игра на дама. Йоел се съгласи, но скоро умората го надви. Очите му пареха и той се оттегли в стаята си да подремне малко. Нета го изпрати до вратата и спря на прага. Докато разкопчаваше ризата си, той обяви, че е решил да се възползва от правото си на предсрочно пенсиониране. Още тази седмица щял да напише молбата и да я прати по пощата, нямаш да чака да му намерят заместник. В края на учебната година щели да напуснат Йерусалим.

— Както кажеш — отвърна Нета и се отдалечи.

Йоел си легна, без да затваря вратата. Лежеше с ръце под главата и с горящи, забити в тавана очи. Иврия Люблин бе единствената му любов, но това беше преди много, много години. Помнеше ясно, до най-малка подробност, първия път, когато правиха любов след жестока кавга. И двамата плакаха през цялото време — от първата целувка до последното потръпване на телата, — а после дълго лежаха притиснати един в друг, не като мъж и жена, а по-скоро като две замръзващи в снега деца. Той остана в нея почти цялата нощ, часове след като желанието си бе отишло. Сега споменът пробуди копнежа по тялото ѝ.

Обхвана члена си с широката грозна ръка, сякаш за да го успокои. С другата загаси нощната лампа, понеже вратата бе останала отворена. Но с изчезването на светлината го връхлетя прозрението, че тялото, което желаше така силно, лежи в земята и ще остане там завинаги. Слабичките детски колене, лявата гърда, която беше малко по-едра и привлекателна от дясната, кафявото петно под космите на пубиса, което понякога се виждаше ясно, а друг път едва се забелязваше. Изведнъж се видя затворен в непрогледна тъмнина в ковчега до нея, видя я да лежи гола под циментовия блок с малката купчинка пръст отгоре, върху която се изливаше нощният дъжд, спомни си клаустрофобията на Иврия, спомни си още, че мъртвите не ги погребват голи, и сепното завъртя ключа на лампата. Възбудата бе преминала. Затвори очи, лежеше неподвижно и чакаше сълзите. Но те не дойдоха, не дойде и сънят и ръката му потърси книгата до леглото. Не я откри. Беше я забравил в Хелзинки.

Навън свистеше вятър и тихо ромолеше дъжд, през отворената врата виждаше дъщеря си, не особено красива, неоформена, прегърбена. Тя събра празните чаши, занесе ги в кухнята и бавно ги изми. Покри сандвичите със сирене и наденица с прозрачно фолио и ги прибра в хладилника. Угаси лампите и провери дали външната врата е заключена. Почука два пъти на вратата на кабинета и влезе. Писалката на Иврия лежеше на бюрото до отворената мастилница. Нета я затвори и сложи капачката на писалката. Взе очилата на майка си — квадратни, без рамка, като на строг лекар от старата генерация — и понечи да ги пробва. Но се спря, избърса ги с крайчеца на блузата си, сгъна ги и ги сложи в калъфа, забутан под листовете хартия. Взе чашата с недопитото кафе, която Иврия бе оставила, когато бе тръгнала да търси фенера, угаси, излезе и затвори вратата. Изми и последната чаша, върна се във всекидневната и седна до масата, на която все още стоеше дъската за дама. В другата стая Авигейл отново плачеше и Лиза я успокояваше шепнешком. Настъпи толкова дълбока тишина, че въпреки затворените прозорци и капаци ясно се чува кукуригането на петлите и далечният кучешки лай; после се разнесе повлеченият вой на мюезина, който зовеше за утринна молитва. И сега какво, запита се Йоел. Колко нелепо, колко досадно, колко безсмислено беше да се бръсне в колата на Шефа по пътя от летището. Сакатият с инвалидната количка в Хелзинки беше млад, необичайно блед и с деликатни женски

черти. Нямахте ръце и крака. Дали бе инвалид по рождение? Или бе жертва на нещастен случай? През онази нощ в Йерусалим не спря да вали. Но токът си бе дошъл след по-малко от час след бедата.

ГЛАВА 7

Йоел стоеше бос в края на моравата в късния летен следобед и подкастряше живия плет. В Рамат Лотан миришеше на село — окосена трева, тор и мокра земя, напоявана от неуморните пръскачки. Поливаха почти във всяка градина. Часът беше пет и петнайсет. Съседите се прибираха от работа, паркираха спокойно, разкършваха рамене и разхлабваха вратовръзките още преди да стъпят на алеята.

През вратите на отсрещните къщи ехтеше гласът на говорителя от телевизионните новини. Тук-там се виждаха насядали навън хора, които зяпаха през отворените прозорци телевизорите във всекидневните. Йоел без усилие можеше да чуе думите на говорителя. Но не внимаваше. От време на време спираше и поглеждаше към трите момиченца, които играеха на тротоара с една немска овчарка на име Айрънсайд, вероятно кръстена на детектива инвалид от въртения преди няколко години телевизионен сериал. Йоел бе успял да хване няколко епизода в различни хотелски стаи по света. Веднъж бе гледал серия, дублирана на португалски, но въпреки това бе схванал основната сюжетна линия, която беше доста елементарна.

Наоколо ехтеше птичи хор, птичките подскачаха по дърветата и оградите, прелитаха от градина на градина и чуруликаха в радостно опиянение. Но Йоел знаеше, че птиците не прехвърчат от радост, а по други причини. Боботенето на колите по магистралата, която минаваше под Рамат Лотан, отекваше в далечината като морски тътен. Облечена в домашен халат, майка му се бе излегнала на люлката и прелистваше вечерния вестник. Преди години тя му бе разказала как, когато той бил на три години, го натоварила в скърцаща детска количка, отрупана с набързо събрани бохчи, и така изминали стотиците километри от Букурещ до Варна. Избирала обиколни, усамотени пътища. Йоел не си спомняше нищичко, но понякога в съзнанието му се мяркаше неясна картина на тъмно помещение, трюм в кораб с железни нарове на три-четири етажа, наблъскани с пъшкаци, охкаци и навярно повръщащи един върху друг, а може би и върху него самия

мъже и жени. И още един замъглен образ на майка му, която пици, удря, драска и хапе до кръв някакъв плешив и небръснат мъж по време на същото това кошмарно пътуване. Не си спомняше баща си, въпреки че от двете черно-бели снимки в стария албум на майка си имаше представа, как изглежда, и знаеше или предполагаше, че той не е евреин, а румънец християнин, който бе зарязал съпругата си още преди нахлуването на немците. Но в съзнанието му бащата приличаше на онзи плешив и противен мъж, който бе ударил майка му на кораба.

Съседите от другата страна на живия плет, който подрязваше така бавно и прецизно — братът и сестрата американци, които живееха в другата половина на къщата близнак, седяха на бели градински столове и пиеха айскафе. Откакто се бе преместил, Върмънтови вече няколко пъти го бяха канили да отиде с двете възрастни дами на айскафе или да гледат филм след новините в девет. Йоел отвърщаше: „Разбира се, с най-голямо удоволствие“. Но не отиваше. Върмънт беше свеж розовобузест едър мъж с груби селски маниери. Приличаше на як простодушен холандец от реклама на луксозни пури. Беше приветлив и шумен. Говореше високо, вероятно защото не чуваше добре. Сестрата беше най-малко десет години по-млада от него и се казваше Ан-Мари или Розмари. Беше дребна симпатична жена с по детски усмихнати сини очи и напращели гърди.

— Здравсти — помаха му весело тя, щом забеляза, че я оглежда през плета.

След миг брат ѝ повтори поздрава, само че не толкова сърдечно. Йоел им пожела приятен следобед. Жената се приближи към плета, зърната на гърдите ѝ прозираха под тънката памучна блуза. Отвърна предизвикателно на втренчения му поглед и рече тихо на английски:

— Животът е труден, нали?

После премина на иврит и попита високо дали ще ѝ заеме ножицата, след като свърши, за да подкастрият плета и от тяхната страна.

— Защо не? — отвърна Йоел и след кратко колебание предложи лично той да се погрижи.

— Внимавай — засмя се тя, — може и да се съглася.

Следобедното слънце грееше приятно и хвърляше странни златисти отблясъци върху няколкото ефирни облачета, които плуваха по своя път от морето към планината. Лекият морски бриз носеше

солен въздух, а заедно с него и тъга, която бе в хармония с настроението на Йоел. Вятърът шепнеше в короните на дърветата, галеше добре поддържаните морави и обсипваше гърдите му със ситни капчици от пръскачките в съседните градини.

Вместо да довърши работата си и да се премести да подстриже плета в съседния двор, както бе обещал, Йоел остави ножицата и излезе да се поразтъпче до цитрусовата горичка в края на улицата. Постоя там малко, вирайки се в гъстия шумак, като напразно се опитваше да улови безшумното движение, което, както му се струваше, зърваше в горичката. Очите отново го заболяха. Обърна се и закрачи към къщи. Вечерта беше приятна. От прозореца на една къща чу жена да казва: „И какво, нали и утре е ден?“ Замисли се, да, така беше, звучеше правдиво. Пред градините бяха поставени изящни, някъде дори предизвикателни пощенски кутии. Паркираните наскоро коли все още изстиваха и от тях се носеше лек мирис на бензин. Дори и циментовите плочки на тротоара излъчваха приятна за босите му крака топлина. На всяка плочка бяха изобразени две кръстосани стрели и надпис: „Шарфщайн ООД Рамат Ган“.

Авигейл и Нета се върнаха от фризьор малко след шест часа. Въпреки траура си Авигейл изглеждаше добре, като сочна ябълка: овалното лице и закръгленото тяло му напомняха за славянска селянка. Толкова се различаваше от Иврия, че за момент не можа да си спомни каква е връзката му с тази жена. Дъщеря му пък се бе подстригала по момчешки късо, косата ѝ стърчеше предизвикателно като на таралеж, сякаш специално за да го дразни. Не го попита дали му харесва, и той реши също да си премълчи. Щом двете влязоха, той отиде до колата, която Авигейл бе спряла накриво, запали, изкара я и я паркира наново така, че предницата ѝ да сочи точно средата на пътя. Постоя малко на вратата, като че ли очакваше да се случи още нещо. Започна тихо да си подсвирква някаква стара мелодия. Не можа да се сети откъде му е позната, но беше сигурен, че е от известен мюзикъл, и понечи да влезе, за да попита Иврия, но внезапно се сети, че нея е няма и именно затова те бяха тук. За момент не можеше да проумее какво правеше на това непознато място.

Вече бе станало седем. Време за бренди. И утре е ден, напомни си той. Стига за днес.

Прибра се и си взе дълъг душ. Майка му и тъщата сложиха масата. Нета се бе скрила в стаята си и четеше. Извика през затворената врата, че ще вечеря по-късно.

Към седем и половина навън започна да се стъмва. Малко преди осем Йоел взе книгата, радиото и новите очила за четене, които си бе купил преди няколко седмици, и излезе на люлката в градината. Бе избрал смешни кръгли стъкла с черна рамка, които му придаваха вид на възрастен френски свещеник. По небето все още проблясваха странни отражения, последни отблясъци от отиващия си ден, болезнено червена луна изникна неочаквано иззад цитрусовата горичка. Отсреща вечерните светлини на Тел Авив засияха като ореол над кипарисите и керемидените покриви и Йоел изведнъж изтръпна — трябваше веднага да скочи и да отиде да намери дъщеря си. Но тя беше в стаята си. Нощната й лампа хвърляше светло петно на поляната. Той се опита да определи формата му, но не успя. Може би защото фигурата не беше геометрична.

Комарите започнаха да му досаждат и той се прибра вкъщи, взе книгата, транзистора и кръглите очила с черна рамка; бе сигурен, че е забравил нещо, но не можеше да се сети какво.

Влезе във всекидневната бос, наля си чаша бренди и седна с майка си и Авигейл да гледа новините в девет. Едно рязко дръпване бе достатъчно, за да освободи хищника от металния постамент, ако не успееше да разгадае тайната му, поне щеше да се успокои, но знаеше, че след това ще трябва да го поправи. А това означаваше да пробие лапата и да закрепил статуетката с винт. По-добре беше да не я пипа.

Стана и излезе на верандата. Навън щурците вече подхващаха своята песен. Вятърът бе утихнал. От горичката се чуваше крякане на жаби, някъде плачеше дете, жена се смееше, устна хармоника изпълваше въздуха с тъга, някой пускаше водата в тоалетната. Къщите бяха строени много близо една до друга и дворовете им бяха малки. Иврия си бе мечтала, когато завърши дисертацията си, Нета — училището, а Йоел се пенсионира, да продадат апартамента в Талбиех и апартамента на бабите в Рехавия и да купят къща в края на някое село в подножията на хълмовете край Йерусалим, Трябваше да е последната къща, това беше важно. Така че поне част от прозорците да гледат към планината, без следа от човешки същества. А сега той бе успял да изпълни поне малка част от плана. Въпреки че двата

апартамент в Йерусалим бяха отдадени под наем, а не продадени, парите от тях бяха достатъчни за къщата и дори оставаше нещичко отгоре, освен неговата пенсия, пенсиите и спестяванията на бабите и наследството на Иврия в Метула — обширно парче земя, където Накдимон Люблин и синовете му отглеждаха плодове, а неотдавна бяха построили и вила за гости и всеки месец превеждаха в банковата му сметка една трета от печалбата. Именно сред тези дървета бе срещнал за пръв път Иврия през 1960 година. Тогава беше в казармата и се бе залутал при едно учение по ориентация, а тя бе селска девойка, две години по-голяма от него, излязла в мрака, за да спре напоителната система. И двамата бяха уплашени, размениха в тъмнината не повече от десетина думи, после изведнъж телата им се потърсиха, двамата се затъркаляха напълно облечени върху калната земя, притискаха се като слепи кученца, причиниха си болка, свършиха едва ли не, преди да са започнали, и побягнаха всеки по своя си път, без да си кажат и дума. И пак там, сред тези дървета, я облада за втори път, когато след два месеца, сякаш омагьосан от нея, се върна в Метула и дебна две ноци край резервоара, за да се появи, и двамата отново се хвърлиха един към друг, и после той попита дали ще се омъжи за него, а тя извика: „Да не си луд?“ После започнаха да се срещат в кафенето на автогарата в Кириат Шмона и се любеха в една ламаринена барака в изоставения лагер за емигранти. След шест месеца тя се предаде и се омъжи за него, без да може да му отвърне със същата любов, но честно и всеотдайно привнасяше своята дан и всячески се опитваше да даде още. И двамата бяха състрадателни и грижовни. Вече не се нараняваха, когато се любеха, а се стремяха да дават повече, отколкото получаваха. Учеха другия и учеха себе си. Сближаваха се. Не се преструваха. Но понякога се случваше, дори и след десет години, да се любят направо на твърдата земя на някое голо поле край Йерусалим, където оставаха сами със звездите и сенките на дърветата. Защо си спомни всичко това точно тази вечер, докато се мъчеше да се сети какво бе забравил навън?

След новините почука на вратата на Нета, но не получи отговор. Почака и опита отново. И тук, както и в Йерусалим, Нета бе заела най-голямата стая с двойното легло.

Веднага окачи портретите на любимите си поети и нареди нотните листове и вазите със сухи цветя. Всъщност не Нета, а той

реши така, защото не можеше да спи на двойно легло, докато за момичето в нейното състояние беше добре да е на широко.

Двете баби се нанесоха в детските стаи, които бяха свързани с обща врата. Той се настани в кабинета на господин Крамер в задната част на къщата. В него имаше твърда кушетка, бюро и снимка на парада на випуск седемдесет и първа година на военното училище, танкове, наредени в полукръг, с разноцветни знамена по антените. На друга снимка собственикът, в униформа с нашивки на капитан, подаваше ръка на началник-щоба Давид Елазар. В библиотечния шкаф имаше няколко книги по мениджмънт на иврит и английски, възпоменателен албум с победите на израелската армия, Библия с коментар на Касуто, поредицата „Световна наука“, спомени на Бен Гурион и Моше Даян, пътеводители от различни страни и цял рафт с трилъри на английски. В стенния гардероб Йоел окачи дрехите си и дрехите на Иврия, които не занесе в болницата за прокажени недалеч от апартамента им в Йерусалим. Прибра там и сейфа си, без да си прави труда да го закрепва за пода. При пенсионирането си върна пистолетите и всичко останало в службата. Предаде и личното си оръжие. Унищожил списъка с телефонните номера. В сейфа сега заключваше — по неясна и за самия него причина — единствено картите на различните градове и истинския си паспорт.

Почука още веднъж на вратата и след като не получи отговор, отвори и влезе. Дъщеря му — ръбата, мършава, с остригана до кожа коса, с повесен към пода крак, сякаш всеки момент ще стане от леглото, спеше с отворена и захлупена върху лицето книга. Йоел внимателно взе книгата. Успя да свали очилата, без да събуди Нета, сгъна ги и ги сложи на масата до леглото. Рамките им бяха от прозрачна пластмаса. Нежно и бавно повдигна висящия във въздуха крак и го положи на леглото до другия. После зави крехкото телце с чаршаф. Разгледа портретите на поетите на стените. Амир Гилбоа му се усмихна едва-едва. Йоел се обърна, изгаси лампата и излезе. В същия миг чу сънен глас:

— Изгаси лампата, за Бога!

Той не отговори, че вече я е изгасил, а просто затвори тихо вратата след себе си. Чак тогава се сети какво го тревожеше през цялата вечер: когато спря да работи, за да се разходи по улицата, бе забравил градинарската ножица на моравата. Не биваше да я оставя

отвън на росата. Нахлузи сандалите, излезе и се загледа в бледия ореол около пълната луна, която сега вече не беше пурпурночервена, а сребристобяла. От цитрусовата горичка се носеха цвъртене на щурци и квакане на жаби. Един смразяващ кръвта писък, изскочил от всеки телевизор в квартала, разцепи нощта. Йоел се заслуша в шума от пръскачките, далечния грохот на колите по магистралата и трясъка от затръшване на врата в една от съседните къщи. Тихо повтори думите, които днес му бе казала съседката: „Животът е труден, нали?“ Понечи да се прибере, но неволно пъкна ръка в джоба на панталона, напипа ключовете, влезе в колата и подкара. Прибра се към един часа, улицата вече спеше. Къщата също беше тъмна и тиха. Влезе в стаята си, легна с дрехите, сложи слушалките и до два и половина слуша по радиото откъси от барокови пиеси и прочете няколко страници от недовършената дисертация. Откри, че трите Бронте са имали две по-големи сестри, починали през 1825 година, както и един брат — Патрик Бренуел, болен от туберкулоза и алкохолик. Заспа, четейки. Сутринта майка му излезе да вземе вестника от градинската алея и прибра ножицата в бараката при другите инструменти.

ГЛАВА 8

И понеже нямаше работа ни денем, ни нощем, Йоел навикна да гледа телевизия до полунощ, когато програмата свършваше. Майка му седеше на фотьойла срещу него и бродираше или плетеше — с присвитите си сиви очи и стиснатите устни приличаше на сърдито дете. Той се изтягаше на дивана, подпрял глава на купчина възглавници, винаги с къси панталони и бос. Понякога Авигейл се присъединяваше към тях за новините, въпреки че се стараеше да спазва стриктно траура. Руменото ѝ славянско лице излъчваше неизчерпаема енергия и здрав дух. Старите дами приготвяха топли и студени напитки, отрупваха ниската маса с грозде, круши, сливи и ябълки. Беше краят на лятото. Йоел изпиваше две-три чаши вносно бренди, подарък от Шефа. Понякога Нета излизаше от стаята си и заставаше за минута-две на прага, после се прибираще отново. Ако даваха научнопопулярен филм или британска постановка, оставаше да гледа. Сядаше до тях — ръбата, мършава, с неестествено вдигната глава, не на фотьойл, а на един от кухненските столове с високи облегалки. Седеше като препарирана, на известно разстояние от останалите. На моменти изглеждаше така, като че погледът ѝ бе прикован не в екрана, а в тавана, но впечатлението идваше от странната извивка на врата ѝ. Обикновено носеше широки рокли с големи копчета отпред, които допълнително подчертаваха слабото тяло, плоските гърди и крехките рамене. Понякога му се струваше, че е на годините на бабите си, ако не и още по-стара. Говореше малко: „Това го даваха миналата година“, „Би ли го намалил малко, направо гърми“. Или: „В хладилника има сладолед“. Когато действието се заплиташе, тя съобщаваше: „Касиерът е убиецът“. Или: „Накрая ще се върне при нея“. Или: „Каква глупост! Как може той да знае, че тя вече знае?“ През лятото по телевизията даваха предимно филми за терористи, шпиони и тайни агенти. Обикновено Йоел проспиваше половината от филма и се будеше чак за новините в полунощ, когато двете дами вече бяха по стаите си. Нямаше интерес към такива филми;

нямаше време за тях. Не харесваше шпионските романи и трилъри. Но когато всички в службата заговореха за новия роман на Лео Каре, да речем, и колегите му го заклеваха да го прочете, тогава нямаше начин, сядаше и се опитваше да е в крак с тях. Но сюжетът винаги се оказваше неправдоподобен, тенденциозно засукан или пък прост до глупост. След двайсет-трийсет страници го зарязваше и повече не го поглеждаше. За него в един разказ на Чехов или в роман на Балзак имаше много повече загадки, отколкото в който и да било шпионски трилър. Преди години се бе поблазнил от идеята, като се пенсионира, да напише криминален роман, да опише живота така, както го бе видял той, докато бе работил за тайните служби. Но се отказа, защото не можа да се сети за нищо достатъчно бълнуващо и значимо. Две птички на оградата в дъждовен ден, старец на автобусната спирка, който си говори сам — тези случки му се струваха много по-интересни от всичко преживяно в работата. Истината беше, че виждаше себе си не като герой, а като оценител или прекупвач на абстракции. Отиваше на среща с непознат в някое кафене в Париж, Монреал или Глазгоу, провеждаше няколко разговора, после размишляваше. Всичко опираше до вътрешното усещане, впечатление, интуиция, търпение и уменията да преговаря. Никога не му се бе случвало да се катери по високи стени или да скача от покрив на покрив. Гледаше на себе си като на солиден търговец с дългогодишен стаж и опит, който умее да изгражда доверие у продавача, да определя гаранциите и да гарантира сигурността на сделката и участниците в нея, но преди всичко — да добие точно и вярно впечатление за хората, с които преговаря. Наистина, неговите сделки бяха свързани с известна доза секретност, но ако съществуваше някаква разлика между него и търговския посредник, тя беше главно в контекста и в подробностите.

Никога не беше прониквал с взлом, не бе следил човек из лабиринт от улици, не се бе бил, нито бе ползвал подслушвателно устройство. С това се занимаваха другите. Неговата работа беше да установи контакт, да организира среща, да разсее подозренията и да приспи страховете, а самият той да остане нащрек, като добър сватовник да създаде доверие между себе си и събеседника и в същото време хладнокръвно и решително да проникне в мозъка му. Дали не е лъжец? Лъжец и аматьор? Опитен и хитър измамник? Или е просто жалък безумец? Германец, обзет от чувство за вина? Идеалист,

мечтаещ за промяна на световния ред? Луд с болни амбиции? Хваната в капан жена, готова на отчаяни действия? Ентусиазиран евреин? Отегчен французин, жаден за приключения? Или пък примамка, подхвърлена от противника, който се киска доволно зад ъгъла? Арабин, минал от другата страна на барикадата, за да отмъсти на свой личен враг? Или разочарован изобретател, непризнат от своите? Това бяха основните категории. Зад тях се криеха дълги часове сложен и деликатен анализ.

Винаги и без изключения първо разгадаваше личността срещу себе си и чак тогава предприемаше съответните действия. За него бе от изключителна важност да разбере кой стои пред него и защо. Кое е слабото място, което се опитва да скрие? Какво възнаграждение или отплата очаква? Какво впечатление се мъчи да остави? И защо точно това? От какво се срамува и с какво се гордее? С годините се бе убедил, че срамът и гордостта са по-силни от описваните надълго и нашироко в романите чувства. Хората се стремят да заплелят и да очароват останалите, за да запълнят някаква празнина в себе си. Йоел я наричаше „любовна“. Той не сподели с никого прозренията си, само веднъж го спомена пред Иврия. Тя отвърна равнодушно: „Изтъркано клише!“ И той се съгласи веднага. Сигурно затова се отказа от идеята да пише книга. Мъдростта, натрупана през годините работа, му изглеждаше банална. Хората искаха най-различни неща. Обикновено това, което нямаха и никога нямаше да имат. Постижимото приемаха за даденост.

„А мен, се бе замислил веднъж в празното купе на нощния влак от Франкфурт за Мюнхен, мен какво ме движи? Какво ме кара да пътувам от хотел на хотел в безкрайния мрак?“

И си бе отговорил на иврит, едва ли не на глас: „Дългът“. Но защо точно на Йоел се бе паднал този жребий? Ако внезапно умреше тук, в това празно купе, дали щеше да достигне до някакво ново познание, или просто щеше да потъне в небитието? Вече беше тук четирийсет и няколко години, а все още не бе започнал да разбира. Ако изобщо имаше какво да се разбира. Понякога почти успяваше да улови невидими знаци на определена схема, но за съжаление не можеше да я разгадае и, изглежда, никога нямаше да успее. Както предната нощ в хотела във Франкфурт, където цветните шарки на тапета срещу леглото подсказваха някаква форма и последователност, но щом мръднеше

леко глава, погледнеше под друг ъгъл или се разсееше за миг, цялостната картина изчезваше. Напрягаше се да открие отново някаква връзка, но нямаше как да бъде сигурен, че е същият модел, който бе зърнал преди. Може би все пак имаше нещо, но на Йоел не му бе писано да го разгадае; а може би всичко бе само илюзия. Дори и това нямаше да узнае, защото очите го боляха толкова, че ако се взреше през стъклото, сигурно щеше да разбере, че пътува из някаква гора, макар че там виждаше единствено отражението на познато лице, което в момента изглеждаше бледо, уморено и дори малко глуповато. По-добре беше да затвори очи и да се опита да подремне. А каквото имаше да става, щеше да стане.

Всички, с които разговаряше, се опитваха да го излъжат. Единственото изключение бе случаят в Банкок. Йоел бе смаян от лъжите: как точно отделните хора измисляха лъжите си? Със силата на въображението? Или импровизираха в момента? Систематично, пресмятайки всеки ход, или, напротив, нехайно, опитвайки се да избегнат логичността? Начинът, по който лъжеецът плете мрежата си, за Йоел беше пролука, през която можеше да надникне в душата му.

В службата му викаха „ходещия детектор на лъжата“. Правеха експерименти, лъжеха го нарочно за нещо незначително, например за платежните нареждания, или подмятаха, че са сменили телефонистката. И всеки път наблюдаваха с удивление работата на вътрешния механизъм: Йоел изслушваше мълчаливо лъжата, навеждаше тъжно глава и кротко отвърщаше: „Това не е вярно, Рами“. Или: „Зарежи, Кокни, няма да се хвана“. Те, разбира се, го правеха на майтап, но той не виждаше нищо смешно. Дори и в невинните банални лъжи или в първоаприлските номера. За него лъжата беше вирус на неизлечима болест, към който, дори и изолиран между четирите стени на специална лаборатория, трябва да се подхожда изключително внимателно. И задължително с ръкавици.

Той самият лъжеше само когато нямаше друг избори. Когато лъжата беше единствената възможност да спаси кожата си. Използваше най-елементарните и прости лъжи, така да се каже, отстъпваше само две крачки встрани от фактите.

Веднъж пътуваше до Будапеща с канадски паспорт. На митницата служителката от паспортния отдел го попита по каква

работа е тук, и той отговори с игрива усмивка: „Шпионаж, мадам“. Тя се засмя и подпечата визата му.

Понякога се налагаше други хора да му пазят гърба. Ангелите пазители стояха настрани и оставаха невидими дори и за него. Само веднъж бе използвал оръжие. През една дъждовна нощ в Атина. Но не натисна спусъка. Само сплаши глупака, който се бе опитал да го нападне с нож на летището.

Не че вярваше в принципите на ненасилието. Беше категоричен, че от насилието има само едно по-лошо нещо — и това е покорството пред него. Бе чул тази максима в младостта си от министър-председателя Ешкол и вярваше в нея и досега. И през всичките тези години бе внимавал да не се окаже въвлечен в ситуация, изискваща употреба на сила, защото беше убеден, че агент, на когото му се е наложило да използва оръжие, се е провалил. Преследването, стрелбата, лудото шофиране, бягането и скачането бяха присъщи на гангстерите и тяхната престъпна пасмина, но определено нямаха място в работата му.

За него задачата му беше да се сдобие с необходимата информация на разумна цена. Под формата на пари или не. И винаги възразяваше, ако някой от началниците му се опиташе да се измъкне от договореното от Йоел. В такива случаи дори бе заплашвал с подаване на оставка. Неотстъпчивостта му донесе славата на чешит: „Да не си полудял? Не разбираш ли, че това дребно лайно никога повече няма да ни потрябва, сега той не може да навреди на никого, освен на себе си, защо да хабим пари за него?“ „Защото му дадох дума, свиваше устни Йоел, и бях упълномощен от вас да го направя“.

Според собствените си изчисления приблизително деветдесет и пет процента от двайсет и трите години служба бе прекарал в самолети, кораби, влакове и гари, в таксита, по спирки, хотелски стаи, фойета, казина, улични ъгли, ресторанти, киносалони, кафенета, хазартни клубове, градски библиотеки и пощенски станции. Освен иврит говореше френски, английски, малко румънски и идиш. При нужда се оправяше с немския и арабския. Обикновено носеше невзрачен сив костюм. Обикаляше света с малко куфарче, в което нямаше нищо, произведено в Израел, освен паста за зъби, връзки за обувки и няколко бели листа. Беше свикнал по цели дни да остава сам с мислите си. Поддържаше се във форма с леки упражнения сутрин и

установени хранителни навици пиеше редовно витамини и минерали. Унищожаваше квитанциите и касовите бележки, но помнеше всяко похарчено служебно пени. Много рядко, не повече от двайсет пъти в цялата му кариера, когато желанието за женско тяло бе заплашвало да наруши съсредоточеността му, хладнокръвно бе решавал да отведе в леглото си някоя непозната. Все едно посещение при зъболекар по спешност. Но се въздържаше от емоционално обвързване. Въпреки че понякога обстоятелствата налагаха да прекара няколко дни в компанията на млада оперативна работничка и да се представя за неин съпруг. Иврия Люблин бе единствената му любов. Дори когато любовта си отидеше, отстъпеше пред съжалението, приятелството, болката, страстните изблици, горчивината и ревността, гнева, а после отново лумнеше и се възцареше циганско лято с огнена страст, заменено от желание за мъст, омраза и отново състрадание — непрекъснат поток отменящи се, дори противоположни чувства и странни комбинации от емоции, като коктейл, забъркан от луд барман. Но каквато и смесица да се получеше, в нея никога не бе имало и капчица равнодушие. Напротив, с годините той и Иврия ставаха все по-зависими един от друг. Дори когато се караха. Дори и в дните, когато се мразеха, страдаха и беснееха. Преди няколко години по време на нощен полет до Кейптаун Йоел бе прочел една статия в „Нюзуик“ за телепатичната връзка между едноличните близнаци. Единият близък звъни на другия в три часа през нощта и знае, че брат му е буден и го чака. Единият се изгаря, а другият, на стотици километри от него, потръпва от болка.

Между тях с Иврия беше почти същото. Така тълкуваше той и думите от Писанието: „И мъжът позна жената“. Връзката между тях бе познание. Поне докато Нета не застана между тях с пристъпите си, със странностите си или може би — Йоел се бореше неистово с подозренията си — със своите кроежи. Дори и решението да спят в отделни стаи, когато той си е вкъщи, беше общо. Взето по взаимно съгласие. От грижа за другия. От тайно съжаление. Понякога към три-четири часа през нощта двамата се засичаха край леглото на Нета, станали по едно и също време да проверят дали с нея всичко е наред. Поглеждаха се и се питаха шепнешком, винаги на английски: „При мен или при теб?“

Веднъж в Банкок трябваше да се види с някаква филипинка, завършила Американския университет в Бейрут. Бивша съпруга на известен терорист, виновен за десетки убийства. Инициативата бе дошла от нея. Жената бе проявила невероятна хитрост, за да се свърже със службите. Съдейки по дръзкия, но внимателно обмислен план, който в никакъв случай не показваше импулсивност, Йоел се приготви да се изправи срещу интелигентна и образована личност. По принцип предпочиташе да работи с разумни и добре подготвени хора, за разлика от колегите си, които предпочитаха човекът отсреща да е изплашен и объркан.

Срещнаха се в стар будистки храм, претъпкан с туристи, и се разпознаха по предварително уговорени знаци. Седнаха един до друг на каменна пейка, издяланите чудовища ги гледаха страховито. Жената постави красивата си сламена чанта като преграда помежду им. И изведнъж го попита дали има деца и разбира ли се с тях. Йоел бе хванат неподготвен и отговори, без да лъже. Макар да не навлезе в детайли. Следващият въпрос бе къде е роден. Той се поколеба, но накрая отвърна: в Румъния. След това без никакви уговорки жената му разказа нещата, от които Йоел се интересуваше. Говореше гладко, сякаш рисуваше картини с думите, описваше хора и места, използваше езика така, все едно бе молив. Избягваше да изразява лично мнение, въздържаше се да съди хората и постъпките им, най-много да споменеше, че някой е свръхгорделив или пък избухва лесно, но и бързо взема решения. Накрая му връчи няколко снимки, за които той бе готов да заплати щедро, ако тя бе поискала пари.

Тази млада жена, която би могла да му бъде дъщеря, го остави напълно объркан. Отне му способността да разсъждава. За пръв път в цялата му кариера. Невероятните му инстинкти, тези нежни пипалца, които досега му бяха служили безотказно, изведнъж бяха загубили чувствителността си. Йоел беше като фин уред, натъкнал се неочаквано на силно магнитно поле — стрелките му се въртяха във всички посоки като побеснели.

Не се дължеше на възбуда. Жената беше млада и красива, но въпреки това той не бе изпитал желание към нея. Просто доколкото можеше да прецени, тя не бе изрекла нито една лъжа. Дори и от онези дребни лъжи, крило помагат да се разсее напрежението между двама непознати. Дори и когато Йоел ловко бе вмъкнал въпрос, който

приканваше към лъжа — дали бе изневерила на съпруга си през двете години съвместен живот. Знаеше отговора от досието ѝ, което беше прегледал по пътя, и също така знаеше, че тя няма как да предположи, че той може да е наясно за случилото се на остров Кипър. Но тя му каза истината. А когато Йоел се опита да зададе още един подобен въпрос, жената заяви: „Това няма отношение към случая“. И беше абсолютно права.

Тя бе издържала успешно изпитанието, но той усещаше, колкото и да не искаше да си го признае, че също е бил подложен на проверка. И се бе провалил. Четирийсет минути напразно се бе мъчил да я улови в противоречие, в преувеличение или разкрасяване на истината. Когато най-сетне приключи с разпита, жената доброволно добави още факти, сякаш отговаряше на въпросите, които бе забравил да зададе. Нещо повече — твърдо отказа всякаква отплата за информацията, която така щедро му бе поднесла. Той изрази учудване, но тя не пожела да обясни мотивите си. Доколкото можеше да прецени, му бе казала всичко, което знаеше. А то беше изключително важно. Накрая жената рече, че това ще е всичко, повече информация няма да има, защото е преустановила връзките си с тези хора и не би ги подновила на никаква цена. Искеше също да прекрати и контактите си с Йоел и неговата служба. Това беше единствената ѝ молба — никога повече да не я търсят. После стана и си тръгна. Без да му даде възможност да ѝ благодари. Запъти се към потъналата в зеленина градина на храма. Красива азиатка с мамещи форми, бяла лятна рокля и синьо шалче около изваяната шия. Йоел я проследи с поглед и изведнъж произнесе на глас:

— Жена ми.

Не защото бе открил прилика между двете — такава нямаше. По някакъв необясним начин, който не успя да разгадае дори след седмици и месеци, кратката среща с тази жена му бе показала с кристална яснота колко важна брънка от живота му е Иврия. Въпреки болката. Или именно заради нея.

Стегна се, върна се в хотела и записа всичко, което бе научил, докато информацията все още бе свежа в паметта му. Но споменът остана в него завинаги. Понякога образът ѝ изникваше неочаквано в съзнанието му и сърцето му изведнъж се свиваше: защо не я бе поканил в хотела си? Защо я бе оставил да си тръгне? Защо не бе

захвърлил всичко и не бе тръгнал с нея? Но вече беше твърде късно.
Моментът бе отминал безвъзвратно.

ГЛАВА 9

Йоел продължаваше да отлага обещаното посещение у американските си съседи. От време на време разменяше по някоя дума — с двамата или само с брата — през плета, който все още не бе подрязал до края. Беше странно да ги гледа как се прегръщат на моравата, вдигат врява и се боричкат като деца, докато се опитват да си отнемат топката. В съзнанието му обаче често се промъкваше образът на Ан-Мари или Розмари с предизвикателно насочените към него гърди, как му бе прошепнала на английски: „Животът е труден, нали?“

И утре е ден, отвърщаше наум той.

Сутрин лягаше на хамака в градината, припичаше се, четеше и лапаше грозд след грозд. Купи си за втори път „Мисис Далауей“ и я започна отначало. Но не я прочете докрай. Нета слизаше почти всеки ден до града с автобуса, ходеше на кино, взимаше книга от библиотеката, мотаеше се из улиците и зяпаше витрините на магазините. Обичаше да гледа стари филми в киноцентъра. Понякога по два на вечер. В паузата между прожекциите сядаше в ъгъла на някое кафене. Винаги избираше евтини и оживени заведения. Поръчваше си чаша ябълков или гроздов сок. Ако някой непознат се опиташе да я заговори, свиваше рамене и го срязваше така, че възстановяваше на минутата самотата и спокойствието си.

През август Лиза и Авигейл започнаха работа като доброволки в близкия дом за глухонемеи, само на няколко минути път от къщи. Пет дни в седмицата по три часа сутрин. Понякога вечер двете сядаха в градината и упражняваха езика на глухонемите. Йоел ги наблюдаваше с любопитство. Бързо схвана значението на основните движения на ръката. Случваше се сутрин да застане пред огледалото в банята и да си каже нещо с жестове. Намери една кротка и усмихната, почти красива грузинка, която да идва в петъците и да помага на възрастните дами в чистенето на къщата. Даваше им колата да ходят на пазар, Авигейл шофираше, а Лиза подскачаше изплашено всеки път, щом пред тях изскочеше друго превозно средство. Готвеха за няколко дни

напред и прибираха храната във фризера. Йоел им купи микровълнова печка и понякога самият той се забавляваше да си играе с нея. По стар навик прочете упътването четири пъти и чак тогава се сети, че всъщност не е нужно да запаметява написаното и да унищожава листчето. Чистачката и двете баби поддържаха къщата чиста и подредена. Направо я облизваха. Понякога Лиза и Авигейл прекарваха почивните дни в Метула. Или в Йерусалим. Тогава Йоел и Нета си готвеха сами. Играеха на дама или гледаха телевизия. Нета се научи да му прави билков чай, за да спи по-добре.

Шефа ги посети два пъти — в средата на юли и в началото на август. Първия път се появи ненадейно следобед, обиколи три-четири пъти реното си, провери вратите, за да се увери, че е заключил, и чак тогава звънна.

Двамата с Йоел седнаха в градината и гостът го засипа с новини от службата, но се появи Авигейл и се наложи да сменят темата — заговориха за религиозната принуда. Шефа подари на Нета стихосбирката на Даля Равикович „Истинска любов“ и посъветва Йоел да прочете стихотворението, което започва на седма страница и свършва на осма.

Донесе и бутилка първокласно френско бренди за Йоел. При второто си посещение, когато бяха сами, го запозна подробно със скорошния провал в Марсилия. И без видима връзка спомена за един случай на Йоел отпреди осемнайсет месеца: опита се да намекне, че не е бил приключен, както трябва. Налагало се отново да се отвори. Имало разни дреболии за доизясняване, можело да се наложи да му отнемат час-два в някой от следващите дни. Разбира се, ако нямал нищо против и, разбира се, в удобно за него време.

На Йоел му се стори, че усеща лека ирония, едва прикрита заплаха, но както обикновено му беше трудно да дешифрира скрития подтекст в думите на Шефа. Той говореше по важните и деликатни теми така, както другите хора бърбят за времето, а шегите си изричаше с напрегнато, дори трагично изражение. Понякога сменяше рязко тона, а лицето му оставаше напълно безизразно, сякаш изреждаше колони с числа. Йоел настоя за подробности, но Шефа смени темата: усмихна се като дремещ преял котарак и заговори за проблема на Нета. Преди няколко дни, всъщност това била целта на посещението му, бил прочел за някакво ново лечение в Швейцария. Наистина статията била по-

скоро популярна, отколкото научна. Носел списанието. Докато обясняваше, изящните му пръсти редяха дълги фигури от падналите по масата и столовете борови иглички. Йоел се чудеше дали това е признак за абстиненция, въпреки че Шефа бе оставил своите „Житан“ преди цели две години. И между другото дали на Йоел не му било писнало да се прави на градинар? Все пак живеел тук под наем, нали? Дали не му се искало да се върне на работа? Поне на половин ден? Естествено, нямало да пътува. В плановия отдел например? Или в „Анализи“?

Йоел поклати глава и посетителят веднага превключи, като заговори за случая, който беше на първа страница на вестниците. Допълни подробности, макар и не всички. Детайлно описа проблема през очите на замесените лица, както и на страничните наблюдатели. Всяка версия бе представена с разбиране и дори с определена симпатия. Но спести собственото си мнение по въпроса, въпреки че Йоел го попита. Понякога в службата наричаха Шефа Даскала. Сигурно защото години наред беше преподавал история в гимназия в Тел Авив. Дори и след като се издигна в службата продължи да води часове няколко пъти седмично. Беше набит, добре сложен мъж с тънка косица и бъдещо доверие лице: приличаше на финансов консултант с артистични заложби. Йоел предполагаше, че е добър преподавател. И в службата беше дяволски добър. Умееше да сведе всяка сложна ситуация до дилемата или-или. И обратното, веднага предугаждаше евентуални усложнения в проста наглед ситуация. Но Въпреки това Йоел не харесваше много-много този скромен вдовец с добре поддържани нокти, фини костюми и старомодни вратовръзки. Няколко пъти Шефа го бе насаждал на пачи яйца. И въобще не се бе постарал да омекоти удара, дори привидно. В него дремеше една особена, едва доловима сънлива жестокост на преял котарак. Йоел не разбираше защо този мъж си бе направил труда да дойде да го види. И какво се криеше зад загадъчното му подмятане за онзи случай, който бил приключен, но трябвало наново да се отвори? Да бъде приятел е Шефа, му се струваше абсурдно, все едно да се обясни в любов на очната лекарка, докато го преглежда. Уважаваше го заради интелекта и дори му беше признателен, макар да не можеше да обясни за какво. Но сега това вече не беше важно за него.

Гостът се надигна тромаво от люлката и влезе при Нета, като остави зад себе си сладникав дъх на одеколон. Йоел го последва и чу тихия му глас през затворената врата на стаята ѝ. А после и гласът, не, по-скоро шепотът, на Нета. Не успя да различи конкретните думи. За какво ли си говореха? В гърдите му се надигна глух гняв. И това го разгневи още повече. Запуши ушите си и измърмори: „Глупак!“

Дали зад затворената врата не обсъждаха него? Заговорничеха зад гърба му? Но веднага дойде на себе си, осъзна абсурдността на подозрението си. И пак се вбеси на моментния си изблик на гняв, на безпричинната ревност, на изкушението да нахлуе в стаята, без да почука. Влезе в кухнята и след три минути се върна, почука на вратата, изчака малко и влезе с бутилка студен ябълков сок и две високи чаши с кубчета лед. Двамата седяха на голямата спалня, изцяло погълнати от играта на дама. Не го погледнаха. За миг му се стори, че Нета му намига. Не, по-скоро клепачът ѝ бе трепнал несъзнателно.

ГЛАВА 10

По цял ден се мотаеше без работа. Дните му си приличаха като две капки вода. Пооправи някои неща из къщата. Закачи поставка за сапун в банята. Сложи нова закачалка в антрето. Оправи капака на кофата за боклук. Окопа четирите дръвчета в задния двор. Подкастри сухите клони и мацна чуқанчетата с черна боя. Обикаляше из спалните, кухнята, гаража и верандата с пръст върху копчето на вързаната към удължител бормашина като водолаз, прикрепен към кислородната си бутилка. Понякога засядаше пред телевизора още от сутринта и гледаше детския блок. Подряза целия жив плет. Преместваше някой шкаф, а на следващия ден го връщаше обратно. Смени всички кранчета в къщата. Пребоядиса навеса за колата, защото забеляза малки ръждиви петна. Оправи резето на градинската портичка и остави бележка на пощенската кутия, с която молеше раздавача да оставя вестника там, вместо да го хвърля през оградата. Смаза пантите на вратите. Занесе писалката на Иврия за почистване и смяна на писеца. Смени крушката на нощната лампа на Нета с по-силна. Изтегли телефонна жица от масичката в антрето до стаята на Авигейл и сложи там отделен апарат за нея и Лиза. Майка му каза:

— Само лапаш мухи. Защо не отидеш на някоя лекция в университета? Или да поплуваш в басейна? Трябва да се срещаш с хора, Йоел.

Авигейл добави:

— Ако изобщо може да плува.

— Има котка с четири котенца отзад в бараката с инструментите — намеси се Нета.

Йоел отвърна:

— Достатъчно. Какво ви става? Ако продължите в този дух, ще се наложи да изберем управителен комитет.

— И освен това — обади се майка му — не спиш достатъчно.

Вечер оставаше на дивана и след края на програмата, слушаше пращането на апарата и зяпаше в снежинките на екрана. После

ставаше и отиваше в градината да спре пръскачките и да провери дали са изгасени лампите на верандата. Носеше мляко или останки от вечерята на котката в бараката. После заставахе в края на моравата, гледаше тъмното шосе и звездите над него, поемаше дълбоко въздух и се опитваше да си се представи без крайници и в инвалидна количка. Понякога краката му го отвеждаха на улицата, тръгваше по нея, стигаше, до горичката и се вслушваше в крякането на жабите. Веднъж му се стори, че чува в далечината самотен вой на чакал, макар че вероятно някое улично псе виеше срещу пълната луна. После се връщаше, влизаше в колата и караше като в сън по пустото шосе, стигаше чак до манастира Латрун в полите на Кфар Касем и до Кармел. Внимаваше да не превишава скоростта. Отбиваше на някоя бензиностанция и разменяше няколко думи с арабина от нощната смяна. Намаляваше край проститутките над магистралата, малките бръчици в ъгълчетата на очите му се свиваха и му придаваха присмехулно изражение, макар по устните му да нямаше и помен от усмивка, после се прибираше. И утре е ден, си казваше накрая и потъваше между завивките, но след минута скачаше, отиваше в кухнята и си наливаше чаша студено мляко. Срещнеше ли дъщеря си, седнала на някой от кухненските столове с висока облегалка с книга в ръка в четири сутринта, казваше:

— Добро утро, млада госпожице. Какво чете нейно височество в този ранен час?

Тя завършваше абзаца, повдигаше остриганата си глава и отговаряше тихо:

— Книга.

Йоел продължаваше с въпросите:

— Ще позволите ли да ви правя компания за известно време? Да предложи нещо за пиене?

Нета отговаряше меко, едва ли не нежно:

— Както искаш — и продължаваше да чете.

И така, докато отвън се чуеше глухо тупване, Йоел скачаше и хукваше в напразен опит да догони раздавача, който отново бе хвърлил вестника на моравата, вместо да го пусне в пощенската кутия.

Повече не докосна статуетката във всекидневната. Дори не доближаваше до резбованата лавица над камината. Всячески се бореше с изкушението. Позволяваше си единствено да я мерне с

крайчеца на очите си като мъж, отишъл на ресторант със собствената си съпруга, който се опитва крадешком да прецени жената на съседната маса. Въпреки че може би с новите очила за четене щеше да разгадае тайната. Вместо това се вглеждаше систематично, детайлно и много отблизо в снимките на абатствата в романски стил, като ползваше ту своите очила с черна рамка, ту докторските очила на Иврия. Нета бе взела снимките от кабинета на майка си в Йерусалим и помоли за разрешение да ги окачи във всекидневната над дивана. На Йоел му се струваше, че до портата на единия манастир има и чужд предмет — забравена торба или някоя от многото кутии на фотографа. Но обектът бе прекалено малък, за да отсъди с категоричност. От усилието очите го заболяха отново. Реши да си купи лупа или да даде да уголемят снимката. В лабораторията в службата щяха да се съгласят и щяха да го направят професионално. Но в крайна сметка се отказа, защото не знаеше как да обясни за какво му трябва. Той самият не знаеше.

ГЛАВА 11

Една съботна сутрин в средата на август, две седмици преди Нета да започне последната си година в местната гимназия, изненадващо се появи Арик Кранц, брокерът на недвижими имоти. Просто минавал, за да се увери, че всичко при тях е наред. Живее само на пет минути от тук. Всъщност неговите познати, семейство Крамер, собствениците, го били помолили да хвърли един поглед.

Обиколи градината и се усмихна.

— Виждам, че операция „Настаняване“ е преминала успешно. Всичко изглежда наред.

Както обикновено, Йоел отвърна лаконично:

— Така е.

Брокерът се поинтересува дали няма някакви проблеми.

— Все пак вие се влюбихте в къщата от пръв поглед, така да се каже, а от такава любов обикновено на сутринта боли глава.

— Всичко е наред — отговори, Йоел.

Той беше само по потник, шорти и сандали. Сега външният му вид впечатли Кранц повече, отколкото през онзи юнски ден при първата им среща. Йоел изглеждаше силен и тайнствен. Лицето му навяваше мисли за море, вятър, загадъчни жени, самота и слънце. Преждевременно посивялата коса бе подстригана по войнишки късо, металносивият перчем не падаше над челото, а леко се завиваше нагоре като навита на ролка стоманена нишка. В ъгълчетата на очите се виждаха бръчки, които му придаваха присмехулно изражение, макар по устните му да нямаше и помен от усмивка. Очите бяха хлътнали, зачервени, леко притворени, сякаш светлината бе прекалено ярка или бяха раздразнени от вятъра и праха. Долната челюст говореше за вътрешна сила и напрежение, все едно мъжът винаги бе стискал зъби. Като се изключат присмехулните бръчки около очите, лицето бе младо и гладко, в пълен контраст със сивеещата коса. Дори и когато заговореше, изражението му не се променяше.

— Нали не ви притеснявам? — попита брокерът. — Може ли да седна за минута?

Стиснал бормашината, включена в изтегления от кухнята удължител, Йоел отвърна:

— Моля, заповядайте.

— Не идвам по работа — наблегна гостът. — Просто исках да видя дали нямате нужда от помощ. Да допринеса за устройването на новото домакинство. Между другото, наричайте ме Арик. Собственикът ме помоли да ви предам, че ако свържете двата климатика, ще можете да охлаждате всички спални. Ако решите да го направите, разходите ще са за негова сметка. Той самият бил планирал да го стори през лятото, но не му стигнало времето. Освен това трябвало да поливате обилно моравата, защото почвеният слой бил тънък, но храстите отпред ги щадете.

Усилията на госта да му се хареса и да се сближи с него, а може би и думата „щадя“ предизвикаха бледа усмивка на лицето на Йоел. Той дори не си даде сметка за нея, но Кранц я прие с възторг, оголи зъби в отговор и започна разпалено да го уверява:

— Наистина не съм дошъл да ви притеснявам, господин Равид. Само минавах на път за морето. Е, не точно минавах, просто леко заобиколих, за да ви видя. Днес морето е чудесно за разходка с лодка и съм тръгнал натам. Е, добре, ами аз да потеглям...

— Ще пиете ли кафе — Йоел го изрече по-скоро утвърдително, а не като въпрос.

Остави бормашината върху масичката, все едно бе поднос с напитки, пред госта, който седна предпазливо на ръба на дивана. Кранц носеше фланелка с емблемата на бразилския национален футболен отбор, плувки и ослепително бели обувки за тенис. Притиснал един към друг косматите си крака като свенлива девойка, той се засмя неловко и попита:

— А как е семейството? Свикнаха ли вече? Харесва ли им тук?

— Бабите са в Метула. Мляко? Захар?

— Не си правете труда — измънка брокерът, но след кратка пауза добави бодро: — Е, щом сте казали, една лъжичка захар и само капка мляко. Колкото да промени цвета. И моля ви, наричайте ме Арик.

Йоел отиде в кухнята. Гостът използва момента и бавно огледа всекидневната, сякаш търсеше важни улики. Май всичко си беше

същото, с изключение на трите мукавени кашона, наредени един върху друг в ъгъла, до гигантския филодендрон. И трите снимки с порутени сгради над дивана, вероятно африкански пейзажи. Интересно от какво се издържаше този държавен служител, който, ако се вярваше на слуховете из квартала, изобщо не работеше? Имаше вид на голяма клечка. Може би е бил отстранен от поста, докато трае разследването срещу него? Приличаше на директор в министерството на земеделието или на благоустройството, най-вероятно с впечатляваща военна кариера. Нещо от рода на командир на танков батальон например.

— Какъв чин имахте в армията, ако въпросът ми не ви се струва нахален? Изглеждате ми познат. Да не би да са писали за вас във вестниците? Или да са ви давали по телевизията? — запита той домакина, който тъкмо влизаше във всекидневната с поднос с две чаши кафе, захарница, каничка с мляко и чиния с бисквити.

Йоел сложи чашите на масата, а другите неща остави на подноса и седна.

— Лейтенант във военна прокуратура.

— А после?

— Напуснах армията през шейсет и трета.

Кранц едва успя да преглътне парещия езика му въпрос. Сложи мляко и захар в кафето и измърмори:

— Просто питах. Надявам се, че не се сърдите. Не обичам да си пъхам носа в чужди работи. Някакви проблеми с печката?

Йоел поклати глава. Една сянка премина за секунди през вратата и изчезна.

— Съпругата Ви? — Възкликна Кранц, но веднага се опомни, засипа го с извинения и предпазливо предположи, че е била дъщерята. Сладка, но срамежлива, а?

Сметна, че моментът е подходящ да спомене отново своите момчета, и двамата в казармата, и двамата в Ливан, с разлика по-малко от осемнайсет месеца. Сериозен проблем. Няма да е зле да ги запознаят с дъщерята, можело пък да се получи нещо. Изведнъж усети, че мъжът срещу него го гледа с хладно любопитство, бързо смени темата и обясни, че на младини бил работил две години като телевизионен техник, така че, ако имало някакъв проблем с телевизора, трябвало само да му се обадят дори и в дванайсет през нощта, щял да оправи нещата без пари. А ако Йоел искал да се повози на лодката, тя

била в рибарското пристанище в Яфа. Нали имал телефонния му номер? Можело да звъни по всяко време. С повод и без повод. Е, станало време да тръгва.

— Благодаря за поканата — рече Йоел. — След пет минути ще съм готов.

На Кранц му трябваша няколко секунди, за да осъзнае, че домакинът приема поканата му. Изведнъж се развълнува, възторжено забъбри за удоволствието да си в морето в такъв прекрасен ден. Ако искал сериозна експедиция, можело да отидат да хвърлят един поглед на ръждясалото корито на Ави Натан^[1].

Йоел го привличаше, събуждаше желание да се сближат, да станат приятели, да му служи предано, да му докаже, че е готов на всичко за него, да демонстрира вярност, дори да го докосне. Но се сдържа, спря ръката си, която тръпнеше от желание да го потупа по рамото, и рече:

— Оправете се спокойно. Няма закъде да бързаме. Морето няма да ни избяга.

И щастлив и окрилен, скочи, за да занесе подноса с празните чаши в кухнята. Щеше дори да ги измие, ако домакинът не го бе спрял.

От този ден Йоел започна да излиза с Арик Кранц в морето всяка събота. Знаеше да гребе още от детството си; сега се учеше да издига ида опъва платната. Но рядко нарушаваше мълчанието си. Брокерът не се отчайваше, нито се обиждаше, напротив, държеше се като хлапе, изпаднало под влиянието на по-голям батко, беше готов да му служи вярно като куче. Несъзнателно започна да имитира навика му да пъха пръст между врата и яката на ризата, също като него поемаше дълбоко морския въздух и после го изпускаше бавно през стиснати устни. Споделяше всичко. Дори и кратките забезки от семейното ложе, малките хитрости, които прилагаше, за да намали данъците си или да отложи повиквателната за запаса. Ако усетеше, че Йоел започва да се отегчава, спираше на мига и пускаше класическа музика на касетофона, който носеше със себе си винаги когато беше с новия си приятел. Но трудно понасяше мълчанието в съчетание с Моцарт и след около петнайсет минути започваше да обяснява как човек може да запази парите си от инфлацията в днешно време или как флотът трябва да запечата херметически крайбрежието заради терористите. Неочакваното приятелство го очароваше толкова силно, че понякога не

успяваше да се сдържи и звънесе през седмицата, за да поговорят за предстоящия излет през почивните дни.

От своя страна Йоел размишляваше върху думите: „Морето няма да избяга“. Звучаха правдиво. И спазваше своята част от сделката: забавляваше се, като даваше на брокера точно това, от което се нуждаеше, без това да му струва нищичко. Освен мълчаливото присъствие. Веднъж за изненада на Кранц го научи как се казва на бирмански „желая те“. Двамата се връщаха в Яфа към три-четири следобед въпреки тайните заклинания на Кранц времето да спре или пък сушата да изчезне — прибираха се с колата на брокера и пиеха кафе у Йоел. Той го изпращаше с думите: „Много благодаря. До скоро“. Но веднъж каза: „Внимавай по пътя, Арик“. Тези думи завинаги се запечатаха в сърцето на Кранц, тъй като той ги смяташе за голяма стъпка напред. В същото време от хилядите дразнеци любопитството му въпроси бе успял да зададе само два-три. И бе получил едносрични отговори. Но се страхуваше да не прецака нещата, да не прекали, да не изглежда глупав, да развали магията. Така минаха няколко седмици, Нета започна училище, а Кранц все още не се осмеляваше да потупа Йоел по рамото, макар всяка събота да се кълнеше, че ей сега ще го направи. И винаги отлагаше за следващия път.

---

[1] Израелският пацифист Ави Натан (1927) поддържа радиостанция „Гласът на мира“, базирана на едноименния кораб, потопен през 1993 г. — Б.пр. ↑

ГЛАВА 12

Няколко дни преди началото на учебната година проблемът на Нета отново се появи. От февруари, когато се бе случила бедата в Йерусалим, нямаше и помен от него и Йоел бе започнал да си мисли, че в крайна сметка Иврия ще излезе права. Стана в сряда в три следобед. Лиза бе заминала за Йерусалим да провери апартамента си, Авигейл също не беше вкъщи, а на някаква лекция в университета.

Той стоеше бос сред окъпаната от лъчите на изгарящото слънце градина и поливаше храстите. Съседът от другата страна на улицата — румънец, чийто огромен задник напомняше презряло авокадо, се бе качил на покрива си с две арабчета, вероятно студенти. Момчетата сменяха старата телевизионна антена с нова, очевидно по-мощна. Румънецът не спираше да критикува и да им дава съвети на развален арабски, макар че те вероятно говореха иврит по-добре от него. Той беше вносител на вина и твърд алкохол и понякога разговаряше с майка му на румънски. Веднъж ѝ поднесе цвете с театрален поклон, който отстрани изглеждаше едва ли не подигравателен. До стълбата стоеше едрата немска овчарка Айрънсайд, протягаше врат и от време на време пролайваше отегчено, колкото да покаже, че си знае задълженията. В уличката навлезе голям камион, стигна до оградата на цитрусовата горичка и тръгна назад, запъшка тежко, спирачките му засвириха пронизително. От ауспуха излезе тъмен облак и увисна във въздуха, а Йоел се зачуди какво ли е станало с хладилния камион на господин Виткин, Евиатар, Итамар. Къде ли бе китарата, на която бе дрънкал старите руски мелодии?

Камионът отмина и лятната следобедна тишина отново превзе малката улица. На моравата, съвсем близо до Йоел, една птичка стоеше като вкаменена с пъхната под крилото главичка. Той премести струята от маркуча към следващия храст и птичката статуя отлетя. Едно дете изтича по тротоара, крещейки с все сила:

— Нали се разбрахме, че съм от стражарите!

От мястото си Йоел не успя да види на кого говореше.

Момчето също изчезна. Той хвана маркуча с едната ръка, а с другата оправи канала за водата около храста. В главата му изскочи образът на бащата на Иврия бившия полицаи Шалтиил Люблин, който често му намигваше и заявяваше: „В крайна сметка всички крием едни и същи тайни“. Тази фраза винаги го ядосваше и го изпълваше с гняв, но не към Шалтиил, а към Иврия.

Шалтиил го бе научил да оформя канали за напояване и да мести маркуча с кръгово движение така, че да не събаря натрупаната пръст. Бащата на Иврия винаги бе обвинен от гъст облак цигарен дим. За него храносмилането, сексът, болестите и телесните функции бяха повод за шеги. Беше ужасно досаден с вечните си вицове. Всичко телесно събуждаше у него нездрава насмешка. В края на всеки виц избухваше в тютюнджийски смях, който звучеше като даване.

Веднъж придърпа Йоел в спалнята в Метула и започна с ниския си, дрезгав от цигарите глас: „Слушай момче, през три четвърти от живота си мъжът търчи натам, накъдето сочи остенът му. Сякаш си смотан новобранец, а оная ти работа е сержантът: «Мирно! Бегом! Скачай! Атака!» Ако ни уволни от служба след две, три или пет години, тогава бихме имали достатъчно време да пишем стихове като Пушкин или да открием електричеството. Но колкото и да се стараеш, не можеш да му угодиш. Никога не те оставя на мира. Дай му бифтек, ще поиска шницел. Дай му шницел, ще поиска хайвер. Добре, че Бог се е смилил над нас и ни е дал само един. Представи си какво щеше да бъде, ако трябваше да посветиш петдесет години от живота би, за да храниш, да обличаш, да топлиш и да забавляваш пет“. Докато говореше, захърка, задави се от смях и веднага се обви с нов облак от цигарен дим. Едно лято го намериха мъртъв в четири и половина сутринта в тоалетната със смъкнати панталони и димяща цигара между пръстите. Йоел знаеше за кой виц щеше да се сети Люблин и да избухне в кашлящ смях, ако това се бе случило с някой друг — със самия Йоел например. А може би той все пак бе успял да види смешната страна на смъртта си и си бе отишъл със смях. Синът му Накдимон беше тромав и мълчалив и умееше да лови отровни змии. Изцеждаше отровата и я продаваше за серум. Въпреки че бе с крайнодесни политически възгледи, повечето от приятелите му бяха араби. Понякога, когато седеше сред тях, го връхлиташе френетична нужда да говори, която изчезваше веднага щом преминеше на иврит. С

Йоел и дори със сестра си Иврия се държеше като свадлив и подозрителен селянин. В редките случаи, когато отскачаше до Йерусалим, им носеше тенекия зехтин собствено производство и изсушени тръни за Нета. Беше почти невъзможно да изтръгнеш от устата му друго, освен стандартните фрази: „Да, нещо такова“ или „Няма значение“, или „Да, с Божията помощ“, но дори и те излизаха от устата му с яростен вой, сякаш съжаляваше, че се е подвел да отговори. Наричаше майка си, сестра си и Нета „момичета“. Йоел се обръщаше към него така, както се бе обръщал към баща му, на фамилия, защото малките имена и на двамата му звучаха нелепи и смешни. След смъртта на Иврия Накдимон не дойде да ги види нито веднъж. Но Нета и Авигейл прескачаха до Метула и се връщаха едва ли не омагьосани от него и синовете му. Лиза ги бе придружила за Пасха и когато се върна, заяви: „Човек трябва да знае как да живее“. Йоел се радваше, че бе устоял на молбите и бе предпочел да прекара празника сам въкъщи. Гледа телевизия, легна си в осем и половина и спа дълбоко до девет сутринта, което не се бе случвало от години.

Все още не можеше да приеме максимата, че в крайна сметка всички крием едни и същи тайни. Но тя вече не го гневеше. Сега, докато стоеше в градината, загледан в пустата, нагрята от ослепителното слънце улица, усети как в душата му разпъпва като копнеж мисълта: „Може и да е така, може и да не е. Не ни е съдено да го узнаем“. Какво бе имала предвид, когато му шепнеше нощем „Разбирам те“? Какво бе разбрала? Никога не я попита. А сега вече беше късно. Може би наистина бе време да седне и да пише стихове като Пушкин или да открие електричеството? И несъзнателно, докато местеше с нежни въртеливи движения маркуча от храст на храст, от гърдите му се изтръгна странен нисък звук, наподобяващ хъхренето на стария Люблин. Бе си спомнил измамния модел на цветните шарки на тапетите във франкфуртския хотел, който през онази нощ се бе появявал, изчезвал и преобразявал, сякаш си играеше на криеница с него.

По тротоара се зададе момиче. В едната си ръка носеше тежка пазарска кошница, а с другата притискаше към гърдите си два големи пакета. Домашна помощница, дошла от някоя далекоизточна страна, за да слугува на местните богаташи. Беше дребна и слабичка, но мъкнеше кошницата и двата пакета без видими усилия. Плъзна се

покрай него, сякаш не бе подвластна на законите на гравитацията. Защо не хвърлеше маркуча, не я настигнеше и не ѝ предложи да ѝ помогне? Или да постъпи като истински баща: да изтича, да вземе торбите от ръцете ѝ и докато върби до нея, да се опита да завърже неангажиращ разговор? За миг усети напрежението от натиска на товара върху гърдите ѝ. Но най-вероятно тя щеше да се уплаши, нямаше да разбере, щеше да го помисли за крадец или насилник, съседите щяха да видят и да тръгне приказка. Не че му пукаше: вероятно обитателите на малката улица вече злословеха по негов адрес. Но благодарение на добре школуваните сетива и обучението си Йоел пресметна разстоянието и времето и се убеди, че докато я настигне, тя вече ще се е скрила в къщата. Освен ако не се затичаше. Но той не обичаше да тича.

Девојката беше много млада, добре сложена и с тънка талия, буйната черна коса почти скриваше лицето, прилепналата памучна рокля на цветя бе с цип на гърба. Успя да огледа добре краката ѝ, преди да се скрие от погледа му. Изведнъж очите го запариха. Затвори ги и си представи градче в Далечния изток, Рангун, Сеул или Манила, бараки от нагъната ламарина, шперплат и картон, сгушени една до друга, затънали в тропическата кал. Тесни мръсни улици с течащи по тях отходни води. Крастави кучета и котки, преследвани от мършави, босоноги и парцаливи деца с тъмна кожа, които джапат в мръсотията. Стар и немощен вол, впрегнат в разнебитена каруца със затънали в тинята дървени колела. И над всичко това остра задушлива миризма и лепкав безгрижен дъжд. Не престава дори и за миг, барабани по ръждясалата ламарина на изоставен джип като далечна канонада. А вътре, подпрян на съдраната шофьорска седалка, седи онзи блед като ангел безрък и безног мъж от Хелзинки и се усмихва многозначително, сякаш знае отговора.

ГЛАВА 13

И в този миг откъм прозореца на Нета долетя тупване, придружено от задушаваща кашлица. Йоел отвори очи. Насочи струята на маркуча към краката си, отми калта, спря водата и се втурна вътре. Конвулсиите и хъркането вече бяха спрели, пристъпът щеше да е от слабите. Нета лежеше на килима в ембрионална поза. Припадъкът бе смекчил чертите на лицето ѝ и в този момент тя изглеждаше почти красива. Той пъхна две възглавници под главата и раменете ѝ, за да облекчи дишането. Отиде до кухнята и се върна с чаша вода и две таблетки. Щеше да ѝ ги даде, когато дойдеше на себе си. После без нужда покри тялото с чаршаф, седна на пода до главата ѝ, прегърнал коленете си, и зачака. Изобщо не я докосна.

Клепачите на Нета бяха спуснати, устните бяха полуразтворени, тялото изглеждаше крехко и спокойно под чаршафа. Йоел си даде сметка, че през тези месеци дъщеря му бе пораснала. Дългите мигли бяха наследство от майка ѝ, а високото гладко чело бе взела от неговата майка. За миг му се прииска да се възползва от съня ѝ и да я целуне по ухото, както правеше, когато беше малка. Както бе правел и с майка ѝ. Изведнъж му заприлича на онова седнало върху килима в ъгъла момиченце със знаещи очи, което фиксирате възрастните с леко ироничен поглед, сякаш разбираше всичко, включително това, което не можеше да се изрече с думи, и само усетът му за приличие и чувствителността му го възпираха да говори.

През последните шест месеца Йоел тайничко се бе надявал, че проблемът е изчезнал. Че бедата е донесла драстична промяна. Че Иврия е била права, а той е грешал. Помнеше смътно, че някъде в медицинската литература се споменава подобна възможност. Един от лекарите бе казал, не в присъствието на Иврия и с много уговорки, че съществува вероятност болестта да изчезне през пубертета. Или поне положението значително да се подобри. И наистина, след смъртта на Иврия не бе имало нито един инцидент.

Инцидент? Сърцето му се изпълни с горчилка. Нея вече я нямаше. Отсега нататък можеха да спрат да говорят за „проблеми“ и „инциденти“. Отсега нататък можеха да ги наричат „пристъпи“. Замалко да изрече думата на глас. Цензурата бе свалена. Край. Морето нямаше да избяга. Отсега нататък щеше да използва точните думи. И с нарастваща ярост замахна да пропъди мухата, кацнала на останалата без кръв буза.

За пръв път се случи, когато Нета бе на четири. Къпеше куклата си в един леген в банята и внезапно падна назад. Йоел още помнеше ужаса в отворените подбелени очи, от които се виждаше само нашареното с малки кървавочервени жилки бяло. В згълчетата на устните бяха избили мехурчета пяна. Помнеше и парализата на собственото си тяло, прекрасно съзнаваше, че трябва да извика помощ, но въпреки специалното обучение и опита не успя да размърда крайниците си, нито да отмести поглед от Нета, не можеше да се освободи от усещането, че от време на време по лицето ѝ пробягва намек за усмивка, сякаш едва сдържаше смеха си. И не Йоел, а Иврия дойде първа на себе си и изтича до телефона. Той се раздвижи чак когато чу сирената на приближаващата се линейка. Грабна дъщеря си от ръцете на Иврия и хукна надолу по стълбите, спъна се, удари главата си в перилата и всичко се размаза пред очите му. Когато се съвзе в спешното отделение, Нета вече беше в съзнание.

— Изненадваш ме — рече тихо Иврия и излезе от стаята.

На следващия ден трябваше да лети до Милано. Върна се след пет дни, лекарите вече бяха поставили диагноза и детето си беше вкъщи. Иврия бе отказала да приеме мнението им и да дава изписаните лекарства, хвана се като удавник за сламка за някакво, видяно само от нея разногласие между докторите. И когато той купи изписаните лекарства, тя ги изхвърли в кошчето за боклук.

— Ти си полудяла! — извика Йоел.

Тя се усмихна кротко и отвърна:

— Виж кой го казва!

Докато Йоел обикаляше по света, тя мъкнеше Нета от един частен специалист на друг, консултираше се с известни професори, невролози, психолози от различни школи и накрая въпреки протестите му — с цяла гвардия знахари, които препоръчваха всевъзможни диети,

упражнения, обливане със студена вода, витамини, минерални бани, мантри и билкови отвари.

При всяко завръщане той купуваше наново лекарствата и започваше да ги дава на детето. Но със заминаването му Иврия ги изхвърляше. Един ден, бясна и със сълзи на очи, му забрани да използва думите „болест“ и „пристъп“. Обричал Нета, затварял ѝ вратите към света. Показвал, че одобрява поведението ѝ. Нима искал да я унищожи? Да, имало проблем — така го наричаше тя, — но той не бил на Нета, а негов. Накрая Йоел се предаде и започна да използва думата „проблем“. Не виждаше смисъл да се карат заради една дума. Иврия бе казала, че проблемът не е на Нета, дори не е между тях, а лично негов. „Защото, когато заминеш, той изчезва. Няма публика — няма представление. Това е истината“.

Така ли беше? Йоел се съмняваше. Но по някаква неясна и за самия него причина отказваше да изясни нещата. Може би се страхуваше, че тя ще излезе права? Или обратното, че греши?

Иврия се нахвърляше върху него всеки път, когато проблемът се проявяваше. Кавгите продължаваха и между пристъпите. След няколко месеца се отчая и от знахарите и шарлатаните, но с налудничаво упорство продължи да обвинява единствено Йоел. Настояваше да спре пътуванията или да се махне завинаги. „Реши веднъж завинаги кое е важно за теб. Правиш се на герой пред жените и децата, забиваш ножа и бягаш в чужбина“.

Веднъж, когато детето припадна, тя започна да го удря по безжизненото лице, гърба и главата. Йоел се ужаси. Молеше я, увещаваше я, настояваше да спре. Накрая се наложи, за пръв път в живота си, да използва сила, за да я удържи. Хвана ръцете ѝ, изви ги назад и я завлече в кухнята. Когато тя най-сетне спря да се съпротивлява и се свлече на стола като парцалена кукла, той като на сън вдигна ръка и я удари през лицето. Едва тогава видя, че детето е дошло в съзнание и спокойно ги наблюдава от прага на кухнята с едва ли не научен интерес. Задъхана, Иврия посочи Нета и изстреля в лицето му:

— Ето, виж какво направи!

— Какво правиш, полудя ли? — изсъска през зъби той.

— Не, бях луда, когато се съгласих да се омъжа за убиец. Да, Нета, професията на баща ти е убиец.

ГЛАВА 14

През зимата, по време на поредната му командировка, тя си събра багажа, взе Нета и отиде да живее при майка си и брат си в Метула. Йоел се върна от Букурещ за Ханука и намери апартамента празен. На масата в излъсканата до блясък кухня го чакаха две бележки — едната под солницата, а другата под мелничката за пипер. Първата бе заключение от някакъв руски имигрант, светило в областта на лечението с биоенергия и телекинетика, който удостоверяваше на развален иврит, че „Нюта Равив страда не от епилепсия, а от липса на внимание. Подпис: доктор Никодим Шаляпин“. Втората бе написана с равния закръглен почерк на Иврия: „В Метула сме. Може да се обадиш, но не идвай“.

И той послушно стоя настрана през цялата зима. Надяваше се, че когато проблемът се яви и там, в негово отсъствие, Иврия най-сетне ще се осъзнае. Или пък обратното, болестта да отшуми и Иврия, както винаги, да се окаже права.

Те се върнаха в Йерусалим в началото на пролетта, донесоха от Галилея саксии с цветя и много подаръци. И започна нов светъл период в живота им. Иврия и Нета буквално се надпреварваха да го глежат, когато се връщаше от път. — Още със сядането му малката скачаше, сваляше обувките му и му носеше пантофите. Иврия показва неподозирани кулинарни заложи и го изненадваше с прекрасни вечери. За да не остане по-назад, той непрекъснато подреждаше и поправяше разни неща из къщата, както бе свикнал през самотната зима. Зареждаше редовно хладилника. Обикаляше с часове из магазините, за да намери деликатесен салам и овче сирене. На няколко пъти наруши принципите си и донесе сирена и наденички от Париж. Един ден изненада Иврия с покупката на цветен телевизор и изхвърлиха стария черно-бял апарат. В отговор тя смени пердетата. За годишнината от сватбата му купи стереоуредба. Тримата започнаха да излизат с колата през почивните дни.

В Метула Нета бе пораснала. И дори бе наддала. Челюстта ѝ бе добила характерната за рода Люблин форма, която някак си бе прескочила Иврия и сега отново се явяваше у Нета. Косата ѝ също бе пораснала. Йоел ѝ донесе от Лондон разкошен кашмирен пуловер, а на Иврия — плетен костюм. Имаше набито око и добър вкус за тия работи и тя често му повтаряше: „Би могъл да направиш шеметна кариера като моден дизайнер. Или като театрален режисьор“.

Така и не разбра какво точно се бе случило онази зима в Метула, но не се и опита. Жена му сякаш изживяваше втора младост. Дали не си бе намерила любовник? Или плодовете и зеленчуците от градината на Люблин бяха раздвижили жизнените ѝ сокове? Бе променила и прическата си, сега носеше косата си на конска опашка. Беше започнала да се гримира — умерено и с вкус. Купи си пролетна рокля с дълбоко деколте и слагаше бельо, за каквото преди не бе и помисляла. Понякога вечер, докато седяха около масата в кухнята, Йоел я наблюдаваше как бели праскова, пъха сочните парченца в устата, улавя ги с устни и засмуква сочната плът, и не можеше да откъсне очите си от нея. Дори и парфюмът ѝ бе различен. Така започна тяхното циганско лято.

През тези месеци на няколко пъти му мина през ума, че долавя нови неща, научени от друг мъж. И за да изкупи вината си заради подозренията, я заведе на четиридневна ваканция в Ашкелон. До този момент винаги се бяха любили сериозно, в пълно мълчание; сега понякога се смееха и се шегуваха.

Проблемът на Нета не изчезна, но като че ли проявленията му намаляха.

Скандалите престанаха напълно.

Йоел не знаеше дали да вярва на жена си, че през цялата зима не е имало и най-малка следа от проблема. Лесно можеше да разбере истината, без Иврия или някой от семейство Люблин да научи, в работата си се справяше с много по-заплетени случаи, без да събуди подозрения у другите. Но предпочете да не рови. Защо да не ѝ се довереше?

Но не можа да се въздържа и в една от тези прекрасни нощи я попита:

— Откъде научи всичко това? Да не би да си имаш любовник?

Иврия се засмя в тъмното.

— И какво ще направиш, ако е така? Ще го убиеш ли?

— Напротив — отвърна той. — Този приятел заслужава бутилка бренди и букет цветя, задето те е научил. Та кой, казваш, е щастливецът?

Отново звънна кристалният ѝ смях:

— С този остър поглед далеч ще стигнеш.

Йоел се поколеба за момент, после се разсмя и той.

И така, без обяснения и сърдечни откровения и сякаш от само себе си между тях се установиха нови правила. Нови приоритети. Не си позволяваха да нарушават правилата нито по погрешка, нито от разсеяност. Край на знахари, баячки и други подобни. Край на оплакванията и обвиненията. Нито дума повече за проблема. Дори и с намеци. Ако се случи, значи се е случило — и толкова. Нито дума!

Нета също ги спазваше. Въпреки че никой не го бе искал от нея. И за да компенсира баща си, защото усещаше, че постигнатата договореност се дължи главно на неговата толерантност, често се покатерваше в скута му, сгушваше се на гърдите му и мъркаше доволно. Остреше моливите му. Сгъваше внимателно вестниците и ги складираше до леглото му, когато отсъстваше. Носеше му плодов кисел от хладилника дори и когато той забравяше да си поиска. Подреждаше на бюрото му рисунките и произведенията си от часовете по керамика в училище, за да ги види, когато се върне. И навсякъде из апартамента, дори и в тоалетната и сред принадлежностите му за бръснене, оставяше малки рисунки на циклами — любимите му цветя. Йоел бе искал да я кръстят Ракефет — Циклама, но Иврия се бе възпротивила.

Жена му от своя страна му поднасяше такива изненади в леглото, за каквито не бе мечтал дори и в първите дни след сватбата. Понякога страстта ѝ го плашеше. Страст, примесена с нежност, преданост и готовност да предугади всяко негово желание.

— Какво направих — прошепна веднъж в ухото ѝ, — за да заслужа това щастие?

— Много просто — отвърна тя, — единствено ти от любовниците ми ме задоволяваш.

И той наистина надминаваше себе си. Отдаваше се напълно, докато тялото ѝ се загърчеше от удоволствие и зъбите ѝ не започнеха да тракат, сякаш умираше от студ, а той достигаше екстаза не заради

своята наслада, а заради екстаза на Иврия. Понякога имаше усещането, че прониква в утробата ѝ не само с члена си, а и с цялото си същество. Че тя го поема докрай и всяка фибра от тялото му вибрира вътре в нея. В тези моменти ласките заличаваха разликата между милвания и милвация, сякаш Иврия и Йоел вече не бяха преплетените тела на мъж и жена, а една плът.

ГЛАВА 15

В един от онези щастливи дни негов колега от службата, рязък мъж с недодялани обноски, наричан Кокни или Акробата, го предупреди да внимава, защото от километър си личало, че кръшка. Йоел отрече и Акробата, объркан от противоречието между това, което виждаше с очите си, и пословичната честност на Йоел, измърмори с насмешка:

— Какво толкова. Ти си нашият праведник. Имаш право да се позабавляваш. Както се казва в Писанието: „И не видях изоставен праведник, нито потомците му «женско ложе» да просят“^[1].

Понякога в поредната хотелска стая с процеждаща се светлина от банята, чиято лампа оставяше винаги да свети, Йоел се събуждаше посред нощ, пламнал от желание по жена си, и я зовеше наум: Ела! Веднъж, за пръв път през всичките години в службата и в пълно противоречие с правилата, не успя да се сдържи и ѝ се обади от Найроби в четири часа през нощта и тя беше там, очакваше го. Вдигна слушалката на мига и преди той да издаде и звук, прошепна: „Йоел, къде си?“ Тогава ѝ каза неща, от които на сутринта в главата му нямаше и помен, и когато четири дни по-късно се върна у дома и тя се опита да му ги припомни, отказа да я изслуша.

Ако се прибереше по светло, настаняваха детето пред новия телевизор и се заключваха в спалнята. Когато след около час се появяваха отново, Нета бързаше да се покатери в скута му, сгушваше се като котенце и той ѝ разказваше приказки за глупавото, но симпатично мече Замби.

По време на училищните ваканции я оставяха в Метула при семейство Люблин или на Лиза в Рехавия и заминаваха за седмица на Червено море, в Гърция или в Париж само двамата. Не го бяха правила, откакто проблемът се бе появил. Но Йоел знаеше, че всичко се държи на косъм, и наистина една събота сутрин през есента, малко след като започна трети клас, Нета се строполи на кухненския под и дойде в съзнание чак следобед на другия ден след намесата на

лекарите в болницата. Десетина дни след това Иврия наруши правилата и отбеляза с усмивка, че с такъв актьорски талант момичето може да направи бляскава кариера в киното. Йоел си замълча.

След този дълъг пристъп Иврия му забрани и с пръст да докосва дъщеря им. Йоел се направи, че не я чул. Тогава тя донесе спалния чувал от багажника на колата и се премести в детската стая. Остана там, докато Йоел не предложи двете с Нета да се преместят в спалнята, а той да отиде в детската. За да е по-удобно за всички.

През зимата Иврия се подложи на строга диета и свали доста килограми. Красотата ѝ бе помрачена от жестока горчица. Косата ѝ посивя. Изведнъж реши да вземе магистърска степен по английска литература. Да напише магистърска теза. През това време Йоел на няколко пъти обмисляше възможността да замине и да не се върне повече. Да се установи под чуждо име далеч, във Ванкувър или Брисбейн например, и да започне нов живот. Да организира шофьорски курсове, да отвори бюро за инвестиции или просто да си купи една дъсчена колиба и да се изхранва с лов и риболов. Такива бяха детските му мечти и сега отново се бе сетил за тях. Понякога във въображението си виждаше в колибата и една ескимоска, тиха и послушна като куче. Представяше си как двамата се любят страстно край буйния огън. Но дори и във фантазиите си започваше да изневерява на ескимоската със собствената си жена.

Когато Нета идваше в съзнание след пристъп, Йоел винаги намираше начин да стигне до нея преди Иврия. Специалното му обучение бе изострило рефлексите му и му бе дало наготово множество хитрости. Той хукваше като бегач, чул изстрела на рефера, вземаше дъщеря си на ръце, затваряше се в детската стая, която бе станала негова, и превърташе ключа. Разказваше ѝ приказки за мечето Замби, играеше си с нея на ловец и заек, изрязваше смешни фигурки от хартия и с готовност ставаше баща на всичките ѝ кукли. Или строеше замъци от домино. Така минаваха час-два, докато Иврия развееше бяло знаме и почукаше на вратата. Той отваряше веднага и я канеше на разходка из изградения от черни плочки замък или на пътешествие из раклата с чаршафите. Но с нейната поява всичко се променяше. Замъкът заприличваше на изоставена колиба, а реката, по която плаваха, внезапно замръзваше.

[1] Перифраза на Псалом 36:25: „И не видях изоставен праведник, нито потомците му хляб да просят“ — Б.пр. ↑

ГЛАВА 16

Когато Нета поотрасна, Йоел започна да я води на дълги пътешествия с помощта на огромен атлас на света, който купи от Лондон и окачи над леглото. Щом стигнеха до Амстердам например, той разгръщаше картата на града и проследяваше маршрута до различните музеи, плавателните канали и местните забележителности. От там се отправяха за Брюксел, Цюрих и дори за Латинска Америка.

Един ден след кратък пристъп точно на Деня на независимостта Иврия успя да стигне първа до дъщеря им, която лежеше в коридора. Хвърли се към нея още преди тя да отвори очи. Йоел изтръпна при мисълта, че може пак да я удари. Но Иврия я вдигна на ръце и влезе в банята. Напълни ваната. Двете се заключиха и прекараха близо час вътре. Може би Иврия бе чела за подобна терапия някъде из медицинските статии. През дългите години мълчание Иврия и Йоел не бяха спрели да събират информация за проблема на Нета без да говорят за него. Мълчаливо оставяха по леглата си статии, изрезки от вестници, копирани от Иврия материали от университетската библиотека и донесените от него от чужбина списания. Запечатваха ги в големи кафяви пликосе и никога не ги коментираха.

От този ден нататък Иврия и Нета се затваряха в банята след всеки пристъп. Ваната беше техният плувен басейн. През заключената врата се чуваха кикот и плясък на вода. На круизите по раклата и пътешествията из картата на света се сложи край. Йоел не искаше спорове. Мечтаеше си единствено за мир и спокойствие. Започна да купува на Нета кукли в национални носии от магазините за сувенири по летищата. Известно време двамата бяха съдружници в събирането на колекцията, а на Иврия ѝ бе позволено само да бърше праха по нея. Годишите се изнизваха една след друга. В трети или четвърти клас Нета се пристрасти към книгите. Вече не я интересуваха кукли и замъци от домино. Напредна в училище, особено добра беше по аритметика и иврит, а по-късно — по литература и математика. Колекционираше партитури и нотни листове, които баща ѝ купуваше

от чужбина, а майка ѝ — от музикалните магазини в Йерусалим. Събираше и сухи цветя от каналите край града и ги подреждаше във вази около, двойното легло, което, след като Иврия се премести във всекидневната, остана за нея. Нямаше приятелки, може би защото не искаше, а може би заради слуховете за състоянието ѝ. Въпреки че проблемът никога не се проявяваше в училище, на улицата или когато бяха на гости, а само между четирите стени на дома им.

След училище тя бързаше да напише домашните си, лягаше и четеше до вечерта. Ядеше сама, когато огладнееше.

После се връщаше, лягаше отново и продължаваше да чете. Иврия поведе с нея война кога да гаси лампата, но бързо се отказа. Понякога Йоел се будеше в малките часове на нощта и полусънен тръгваше към хладилника или към тоалетната, виждаше ивицата светлина под вратата на дъщеря си, но не влизаше. Опипом се добираше до всекидневната, сядаше на фотьойла и се взираше в спящата Иврия.

Когато Нета влезе в пубертета, лекарят настоя да я заведат при специалист, който от своя страна поиска да се види с двамата родители заедно, а после и поотделно. По негов съвет Иврия и Йоел престанаха да глежат момичето след всеки пристъп. Така се приключи с млякото с какао без каймак и с игрите в банята. Нета растеше. Понякога се включваше в къщната работа, макар и без особен ентузиазъм. Спря да посреща баща си с пантофите в ръка и вече не гримираше майка си, когато двете отиваха на кино. Вместо това тримата започнаха да се събират всяка седмица на съвещание в кухнята. Нета прекарваше все повече време в апартамента на баба си в Рехавия. Искаше от Лиза да ѝ диктува спомените си. Купи си специална тетрадка и правеше записи на малкия диктофон, подарък от баща ѝ от Ню Йорк. Но бързо загуби интерес. Животът влезе в обичайното си русло. През това време Авигейл също се премести в Йерусалим. Четирийсет и четири години бе живяла в Метула, от деня, когато бе напуснала родния си град Сафед и се бе омъжила за Шалтиил Люблин. Там бе родила децата си, бе преподавала аритметика в началното училище, бе отглеждала пилета, плодове и зеленчуци, а вечер бе чела романи и любимите си пътеписи от деветнайсети век. След смъртта на съпруга си бе отгледала и четиримата синове на по-голямото си дете Накдимон, овдовял една година след нея.

Сега внуците ѝ бяха големи мъже и тя бе решила да започне нов живот. Нае малък апартамент в Йерусалим, недалеч от дома на дъщеря си, и записа история в университета. Същата година Иврия продължи с магистратурата и започна да пише тезата си „Скелетите в гардероба“. Понякога двете обядваха в „Каплан“. Друг път вземаха и Нета и ходеха на литературни четения. Когато отиваха на театър, Лиза също се присъединяваше към тях. Накрая Авигейл реши да се премести в двустайния апартамент на Лиза и Рехавия, на петнайсет минути пеша от дома на Йоел и Иврия в Талбиех.

ГЛАВА 17

Между Иврия и Йоел отново се възцари летаргия, тя започна почасова работа като редактор в министерството на туризма. Посвещаваше свободното си време на творчеството на сестрите Бронте. Йоел получи ново повишение в работата. Шефа му намекна, че няма да е последно и че е време да си постави по-високи цели. В случаен разговор съседът Итамар Виткин, шофьор на хладилен камион, сподели, че сега, когато синовете му били големи и съпругата му я нямало, апартаментът му станал прекалено голям. Предложи да му продаде една от стаите. В началото на лятото се появи строителен предприемач, набожен евреин, придружен от работник на средна възраст, толкова слаб, че изглеждаше направо охтичав. Изби стената и постави нова врата. Зазида старата, която свързваше стаята с апартамента на съседа, и положи няколко пласта мазилка, но въпреки старанието му очертанятията на касата продължаваха да личат. Ремонтът се проточи цели четири месеца, защото работникът се разболя. Накрая Иврия се премести в новия кабинет. Всекидневната бе освободена. Йоел остана в детската стая, а Нета — в спалнята. Той закрепил още няколко етажерки за книгите и партитурите ѝ, а тя закачи по стените портретите на любимите си еврейски поети: Стайнберг, Алтерман, Леа Голдберг и Амир Гилбоа. Постепенно проблемите затихнаха. Инцидентите ги спохождаха рядко, не повече от три-четири пъти в годината. И, в общи линии, бяха леки. Един от специалистите дори си позволи да им даде слаба надежда: „Диагнозата на малката госпожица не е категорична. Симптомите не са еднозначни. Може би с времето ще успее да преодолее напълно проблема. Ако, разбира се, поиска. И ако вие поискате. Понякога се случва“. Знаел най-малко два прецедента. Разбира се, това не било прогноза, просто очертавал перспективите. Най-важно било детето да се поощрява да води социален живот. Затварянето въкъщи не било подобрило здравето на никого. С една дума: екскурзии, чист въздух, момчета, майката природа, кибуц, работа, танци, плуване и здравословни забавления.

От Нета, а впоследствие и от Иврия Йоел научи за приятелството със съседа, шофьора на хладилния камион, който наминавал привечер на чаша чай, когато Йоел беше в командировка. Канел ги в апартамента си. Понякога им свирел на китара. Нета каза, че мелодиите му щели да звучат по-добре на балалайка. Иврия добави, че ѝ напомняли за детството, когато руската традиция все още била доста силна, особено в Горна Галилея. Понякога следобед тя му ходеше на гости. Йоел също бе поканен веднъж, два, дори три пъти, но така и не успя да се възползва от поканата, защото през последната зима се налагаше да пътува повече от обикновено. Бе надушил една следа в Мадрид и се бе заел да я проучи. Инстинктът му подсказваше, че ще го отведе до нещо голямо. Но работата изискваше търпение, хитрост и привидна незаинтересованост. Затова и той излъчваше равнодушие и отчужденост през онази зима. Всъщност не виждаше нищо нередно в приятелството между жена си и по-възрастния съсед. Йоел също имаше слабост към руските песни. Скоро забеляза, че Иврия някак си се е поотпуснала, станала е по-приветлива. Оставяше сивеещата си коса да пада свободно по раменете, започна да приготвя компот. Купуваше си нов тип обувки.

Веднъж тя му каза:

— Изглеждаш чудесно. Все едно ти се е случило нещо хубаво.

— Така си е — отвърна Йоел. — Имам си любовница, ескимоска.

Иврия се засмя:

— Защо не я доведеш, когато Нета замине за Метула? Тримата ще се забавляваме прекрасно.

— Сериозно — намръщи се той, — не е ли време да си направим една ваканция, само ние двамата?

Не се интересуваше на какво се дължеше тази промяна, дали на успехите ѝ в работата (тя също бе предложена за повишение), на вълненията около магистърската теза, на приятелството със съседа или на удоволствието да си има своя собствена стая, където да се заключва, докато работи, а също и нощем, докато спи. Кроеше планове за малка ваканция, само двамата, последните шест години не бяха мърдали от града, само веднъж бяха решили да отидат за седмица в Метула, но на третата нощ телефонът звънна и Йоел бе извикан по спешност в Тел Авив. Щяха да оставят Нета при бабите в Рехавия. Или пък те щяха да

дойдат в Талбиех. Този път щяха да отидат в Лондон. Искаше да я изненада с екскурзия до Великобритания, да я разведе из любимия ѝ Йоркшър. По навик бе запааметил пътищата и забележителностите на областта по картата, която висеше на стената в кабинета ѝ.

Понякога спираше поглед върху дъщеря си и дълго я изучаваше. Не беше нито красива, нито женствена. И тя като че ли се гордееше с това. Рядко благоволяваше да облече дрехите, които ѝ подаряваше, а ако го стореше, ги носеше преднамерено небрежно. Небрежно, не немарливо. Обличаше се в сиво и черно или в черно и кафяво. Но най-често се мотаеше в развлечени панталони, които ѝ придаваха толкова женственост, колкото и клоунски костюм.

Веднъж по телефона се обади плахо, любезно, почти засрамено момче и попита за Нета. Иврия и Йоел се спогледаха, напуснаха церемониално и останаха в кухнята, докато Нета остави слушалката на вилката, но дори и тогава не побързаха да се върнат във всекидневната. Иврия неочаквано покани Йоел на кафе в кабинета си. Но когато най-сетне излязоха от там, се оказа, че момчето е звъннало, за да поиска номера на нейна съученичка.

Йоел приписваше всичко на закъсняващия пубертет. Веднъж да ѝ пораснеха гърдите и телефонът щеше да прегрее. Но Иврия заяви:

— За четвърти път ми подхвърляш тази тъпа шега, само и само да си спестиш неприятния момент да се погледнеш в огледалото и да видиш кой е виновен.

— Не започвай пак, Иврия!

— Добре. И без това няма смисъл — отвърна тя.

Йоел не разбра кое няма смисъл. Вярваше, че Нета скоро ще си намери приятел и вече няма да придружава майка си в дома на китариста и да ходи по концерти и театри с бабите си. Представяше си бъдещия ухажор като едър космат момък от кибуц с яки ръце, нагон на сатир, мускулести крака в къси панталони и изсветлели от слънцето мигли. Той щеше да отведе Нета в кибуца и Йоел и Иврия щяха да останат сами.

Когато си беше вкъщи, Йоел често ставаше към един след полунощ и като избягваше да гледа към ивицата светлина под вратата на Нета, похлопваше тихо на вратата на жена си с поднос със сандвичи и студен плодов шейк. Иврия обикновено работеше до късно. Понякога тя му нареждаше да заключи вратата отвътре. Друг път търсеше

съветите му за технически подробности — как да раздели текста на глави или как да оформи бележките под линия. „Само почакай, казваше си той наум, да видиш каква изненада съм ти подготвил за годишнината от сватбата“. Беше решил да ѝ купи компютър.

По време на път започна да взема със себе си книги на сестрите Бронте. Но не намери случай да каже на Иврия. Стилът на Шарлот бе лек и приятен, но от „Брулени хълмове“ го заинтригуваха не Катрин и Хийтклиф, а униженият Едгар Линтън, дори го сънува една нощ в Марсилия малко преди да се случи бедата. В съня му той беше с вдигнати на бледото чело очила, които много приличаха на очилата на Иврия: квадратни, без рамка, придаващи ѝ вид на добродушен семеен лекар от старата генерация.

Ако полетът му беше през нощта или рано сутринта, Йоел влизаше тихо в стаята на дъщеря си, пристъпваше на пръсти между огромните вази със сухи цветя, които приличаха на цели храсти, навеждаше се и я целуваше по очите, без да ги докосва с устни, и погалваше възглавницата на милиметри от разпиляната ѝ коса. После отиваше в кабинета, събуждаше Иврия, сбогуваше се и тръгваше. Винаги я будеше за довиждане. Тя настояваше. Дори и когато бяха скарани. Дори и когато не си говореха. Може би споделената ненавист към момъка с яките космати ръце ги свързваше. Отвъд отчаянието. А може би това бе зачитане на любовта от младостта. Малко преди да се случи бедата, Йоел почти бе способен да се усмихне, щом се сетеше за любимата сентенция на бившия полицаи Люблин, че в крайна сметка всички кроят едни и същи тайни.

ГЛАВА 18

Когато Нета дойде в съзнание, той я заведе в кухнята. Направи ѝ силно шварц кафе, а себе си подкрепи с едно малко бренди. Стенният часовник над хладилника показваше пет без десет. Следобедното слънце все още припичаше. С остриганата глава, развлечените панталони и широката жълта риза, която се спускаше като палатка над ръбатото тяло, тя напомняше охтичав млад благородник от миналия век, попаднал на скучен прием. Пръстите ѝ бяха заключени около чашата с кафе, сякаш бе студена зимна нощ. Червените кокалчета ярко изпъкваха над бледите нокти. По-добре ли се чувствала сега? Тя го погледна косо, без да вдигне глава, и се усмихна със стиснати устни, сякаш въпросът му я бе разочаровал. Не, не се чувствала по-добре, защото не се била чувствала зле. А какво била почувствала? Нищо особено. Какво си спомняла? Само началото. И как било в началото? Нищо особено. По-добре било да погледне себе си. Бил посивял. И напрегнат. Сякаш се канел да убие някого. Какво му ставало? Трябвало да си изпие брендите, щял да се почувства по-добре, и да спре да я зяпа така, като че ли досега не е виждал човек да пие кафе. Да не би отново да го боляла глава? Да не би да му е станало зле? Искал ли да му разтрие врата?

Йоел поклати глава. После се подчини и изпи брендите на една глътка. Колебливо предположи, че май ще е по-добре тя да не излиза тази вечер. Ако, разбира се, изобщо е планирала излизане в града. На кино например. Или на концерт.

— Искаш да си остана вкъщи?

— Аз? Не става дума за мен. Мисля, че е за твое добро да си останеш тази вечер у дома.

— Да не би да те е страх от самотата?

Йоел едва не извика: „Защо, за Бога?“ Но се въздържа. Повдигна солницата, запуши дупките с пръст, обърна я и я огледа внимателно

отдолу. После кротко предложи:

— Тази вечер ще дават филм за животните по Амазонка.

— Какъв ти е проблемът?

Той отново успя да се сдържи. Сви рамене.

— Ако не ти се стои сам, защо не отидеш на гости у съседите?

Куклата и смахнатият ѝ брат непрекъснато те канят. Или се обади на приятелчето си Кранц. Ще дотърчи веднага. Като мълния.

— Нета!

— Какво?

— Остани си у дома тази вечер.

Стори му се, че дъщеря му крие лека иронична усмивка зад вдигнатата до лицето чаша, над която се виждаха само зелените равнодушни лукави очи и вдигнатата високо линия на безмилостно остриганата коса. Раменете ѝ бяха приведени напред, главата бе хлътнала между тях, сякаш Нета се страхуваше, че той ей сега ще скочи и ще я набие.

— Всъщност нямах никакво намерение да излизам. Но ти ми напомни, че имам среща.

— Среща?

— Сигурно ще поискаш пълен отчет?

— Нищо подобно, просто ми кажи с кого.

— С Шефа.

— Защо, по дяволите? Да не би да е започнал да се интересува от поезия?

— Защо не го попиташ? Въобще защо не седнете двамата и не се разберете очи в очи?

Добре, ще ти спестя усилията. Обади се преди два дни, понечих да те извикам, но той каза, че нямало нужда. Търсел мен. Искал да се видим в града.

— За какво? Да не би да има национално първенство по дама?

— Защо се палиш така? Какво толкова? Може би и на него не му се стои сам всяка вечер.

— Нета! Не ми пречи да съм сам. От къде на къде? Просто ще съм по-спокоен, ако си останеш тук след неразположението.

— Спокойно. Вече можеш да използваш думата „припадък“. Не се страхувай. Цензурата е вдигната. Може би затова се опитваш да се заяждаш с мен.

— Какво иска от теб?

— Телефонът е там. Звънни му и го питай.

— Нета!

— Откъде да знам? Може службите да са решили да вербуват плоскогърди момичета. В стил Мата Хари.

— Дай да се разберем. Не се интересувам от личния ти живот. И изобщо не искам да се заяждам с теб, но...

— Но ако не беше такъв страхливец, щеше просто да ми забраниш да изляза и ако не се подчиня, да ми стъжниш живота. Точка. И нямаше да допуснеш да се срещна с Шефа. Проблемът ти е, че си страхливец.

— Виж сега... — започна Йоел.

Но не продължи. Вдигна разсеяно празната чаша до устните си. После внимателно я остави на масата, сякаш се страхуваше да не вдигне шум или да не нарани масата. Сивкавият здрач вече бе превзел кухнята, но никой не си направи труда да запали лампите. Вятърът виеше в клоните на сливата до прозореца и те хвърляха игриви сенки по тавана и стените. Нета се пресегна за бутилката, разклати я и напълни отново чашата му. Малката стрелка на часовника над хладилника отмерваше ритмично секундите. Внезапно Йоел се пренесе пред входа на малката аптека в Копенхаген, където най-сетне бе засякъл един известен ирански терорист и го бе снимал с миниатюрна камера, скрита в пакет цигари. Изведнъж хладилникът намери свежи сили и изръмжа така, че чашите по рафтовете затракаха, после размисли и утихна.

— Морето няма да избяга — произнесе тихо Йоел.

— Какво?

— Нищо. Просто си спомних нещо.

— Та ако не беше такъв страхливец, щеше просто да ми кажеш: „Моля те, не ме оставяй сам тази вечер“. Щеше да ми кажеш, че ти е трудно. А аз щях да отвърна: „Добре, с удоволствие“. От какво толкова се страхуваш?

— Къде ви е срещата?

— В гората. В къщата на Седемте джуджета.

— Питам сериозно.

— В кафене „Осло“. На улица „Ибн Габирол“.

— Ще те закарам.

— Както желаш.

— При едно условие. Първо ще хапнеш. Цял ден не си яла. И как ще се прибереш?

— В каляска, теглена от бели коне. Защо?

— Ще дойда да те взема. Само ми кажи по кое време. Или ми се обади от там. Но искам да си наясно, че предпочитам днес да си останеш вкъщи. И утре е ден.

— Значи ми забраняваш да излизам?

— Не съм казал нищо такова.

— Да не би да ме молиш да не те оставям сам в тъмното?

— И това не съм казвал.

— Тогава какво казваш? Би ли изяснил?

— Нищо. Хайде да хапнем, после ще се преоблечеш и тръгваме. Ще трябва да сипя бензин по пътя. Отивай да се приготвиш, аз ще направя омлет.

— И тя те умоляваше да не заминаваш. Да не я оставяш сама с мен.

— Не е вярно. Не беше така.

— Знаеш ли какво иска Шефа от мен? Поне някаква идея?

— Не искаш ли да разбереш?

— Не особено.

— Сигурен ли си?

— Не. Всъщност да — какво иска?

— Иска да говорим за теб. Мисли, че си тръгнал по лош път. Имал такова усещане. Това ми каза по телефона. Явно търси начин да те върне на работа. Казва, че тук, в Рамат Лотан, сме като на пустинен остров и двамата с него трябва да помислим как да поправим нещата. Защо си против да се срещна с него?

— Не съм против. Обличай се и тръгваме. А междуременно аз ще направя омлет. И салата. Нещо набързо, но питателно. След петнайсет минути вече ще сме на път. Хайде, отивай да се преоблечеш.

— Забеляза ли, че повтори думата „Обличам“ най-малко десет пъти? Да не би да ти изглеждам гола? Седни тук. Какво само подскачаш наоколо?

— Не искам да закъснееш за срещата.

— Няма да закъснея. Знаеш го много добре. Знаеш също, че и този път спечели играта. С три хода. И не разбирам защо продължаваш

този театър. След като си сто и двайсет процента сигурен.

— Сигурен? В какво?

— Че няма да отида. Ще правим ли омлет и салата? Има и студено месо от вчера, от онова, дето го обичаш. И плодово мляко.

— Нета, нека да се разберем...

— Всичко е кристално ясно.

— Съжалявам, но за мен не е.

— Не, изобщо не съжаляваш. Какво стана, да не ти омръзнаха филмите за дивата природа? Да не си решил да притичаш до съседката? Или искаш да извикаш Кранц да повърти опашка около теб? Или да си легнеш рано?

— Не, но...

— Виж, нещата стоят така: умирам си да разбера нещо повече за живота по Амазонка. И престани да повтаряш, че съжаляваш, след като получи точно това, което искаше. Както винаги. И то без да използваш сила или да налагаш родителския си авторитет. Врагът не е просто победен, а направо смазан. Сега изпий това бренди в чест на еврейския гений. Само те моля за едно: не знам телефонния номер на Шефа, затова му се обади и му обясни.

— Какво да му обясня?

— Че остава за някой друг път. Че и утре е ден.

— Нета, тичай да се преоблечеш и ще те закарам в „Осло“.

— Кажи му, че съм получила пристъп. Че нямаш бензин. Кажи му, че къщата гори.

— Омлет? И салата? Пържени картофи? А кисело мляко?

— Както кажеш.

ГЛАВА 19

Шест и петнайсет сутринта. Сиво-син здрач, а на изток слънчеви отблясъци по облаците. Лек утринен бриз носи далечен мирис на изгорели треви. Листата на двете круши и двете ябълки, натезали от умора в края на лятото, падат на земята. Йоел е зад къщата по бял потник, спортни гащета и боси крака, държи в ръка все още неразопакован вестник. Отново е пропуснал раздавача. Проточил е врат и зяпа небето. Птиче ято във форма на стрела лети на юг. Щъркели? Или жерави? Прелитат ниско над керемидените покриви на спретнатите къщи, над градините, дърветата и цитрусовите гори и накрая изчезват на югоизток сред перестите облаци. Отвъд овощните градини и нивите започват скалисти склонове и села с каменни къщи, после равнини и долини, а най-накрая идват смълчаната пустиня и навъсените планини на изток, покрити с тъмния воал на мъглата, следват пак пустиня, полета с подвижни пясъци, а зад тях — последните хълмове. Всъщност той бе излязъл да нахрани котката и малките ѝ в бараката и да вземе френския ключ, за да затегне капещия кран до навеса за колата. И сега чакаше раздавача да стигне до края на улицата, за да го спре на връщане. Как намираха пътя си? И как разбираха, че е време да отлетят? Ами ако някъде дълбоко в сърцето на африканската джунгла имаше нещо като база, контролна кула, която ден и нощ излъчва постоянен високочестотен сигнал, неуловим за човешкото ухо и най-модерната апаратура, разпространява се като невидим лъч от Екватора до Далечния север и птиците политат право към светлината и топлината? И наред дърветата, чиито клони вече пламтят в позлатата на утринното слънце, Йоел, сякаш получил просветление, си представи, че улавя, не, не улавя, а по-скоро — усеща, този сигнал с прешлените на гръбнака си. Ако имаше криле, щеше да откликне на зова и да полети. Изведнъж потрепери, за миг бе усетил как женски пръсти едва доловимо галят опашната му кост. В този момент, в промеждутъка между две вдишвания, изборът между живота и смъртта изведнъж му се стори незначителен. Изпълни го

дълбок покой, сякаш кожата му вече не разделяше вътрешния му покой от покоя на външния свят и те се бяха слели в едно. Благодарение на двайсет и трите години в службите бе усъвършенствал изкуството на разговора с непознати, можеше да бърби с часове за курса на тази или онази валута или за предимствата на швейцарките и францужойките в сравнение с италианките, докато изучава човека срещу себе си. И крои планове, как да отвори ковчежето с тайните му. Както при решаването на кръстословица — започваш от най-лесните въпроси, за да си подскажеш за по-трудните. Но сега, в шест и половина сутринта, в собствената му градина у него, един овдовял мъж, свободен почти в пълния смисъл на думата, се промъкна подозрение, че нищо, абсолютно нищо на този свят не може да бъде разгадано. Че очевидните прости всекидневни неща, утринният хлад, миризмата на изгоряла трева, малката птичка сред ябълковите листа, пожълтели от допира на есента, нежната целувка на вятъра по голите му рамене, ароматът на влажната земя, вкусът на слънчевите лъчи, повехналата морава, умората в очите, тръпката, която бе усетил за кратко в гръбнака си, срамните истории и скелетите в гардероба, котенцата и тяхната майка в бараката, китарата, която през нощта звучи като чело, купчината чакъл до верандата на семейство Върмънт от другата страна на плета, жълтият спрей, който трябваше да върне на Кранц, бельото на майка му и дъщеря му, развявано от утринния бриз на простора в другия край на двора, небето, от което вече бяха изчезнали отлитащите на юг ята — всичко криеше тайни.

И ако успееш да разгадаеш някоя, то е само за миг. Сякаш си пробиваш път през гъстата растителност на тропическа джунгла и тя се затваря веднага след теб, без да остане и най-малка следа, че си минал оттам. Едва си успял да формулираш нещо с думи, и то вече ти се изплъзва, изнизва се тихомълком към размитите сенчести петна на здрача. Йоел си спомни как съседът Итамар Виткин веднъж, когато случайно се срещнаха на стълбището, обясни, че думата на иврит шебешифлену в Псалм 13 най-вероятно е полска, докато намагу в края на втора глава от Книгата на Иисус Навин има несъмнено руски произход. Съседът бе произнесъл намагу с руски акцент, а шебешифлену — с полски и едва доловима насмешка. Дали се бе опитвал да се пошегува? Или се бе опитвал да му каже нещо, нещо, което е трябвало да открие в пространството между тези две думи? Но

Йоел го бе пропуснал, не му бе обърнал внимание. За момент се замисли върху думата „несъмнено“ и за своя изненада неочаквано я прошепна на глас.

Междувременно отново изпусна вестникарчето, което бе стигнало края на улицата и на връщане мина пак покрай къщата. Оказа се, че не е момче и не кара колело, а е мъж с очукана стара кола, който хвърляше вестниците през прозореца, без да слиза от нея. Вероятно така й не бе видял бележката, която Йоел бе оставил на пощенската кутия, а сега беше твърде късно да го гони. Мисълта, че всяко нещо крие тайна, пробуди у него глух гняв. Не, „тайна“ не беше точната дума. Книгата беше отворена и човек можеше свободно да чете нещата, които среща всеки ден, несъмнените неща — утрото, градината, птиците, вестника, — само дето съществуваха различни начини за търсене на смисъла. Например всяка седма дума да се чете обратно. Или да се избира само четвъртата в изречението. Да се заменя една буква с друга. Да се пропуска всяка буква след „с“. Възможностите бяха безкрайни и всяка от тях раждаше различни тълкувания. И друг смисъл. Не задължително по-дълбок, по-интересен или по-ясен, а просто различен. Без никаква връзка с очевидното обяснение. Или не беше така? Пробуденият от тези мисли гняв допълнително ядосваше Йоел, който се смяташе за спокоен и уравновесен. Как човек да разбере кой е правилният код? Как да познае коя от безграничните комбинации е истинската? Кой е ключът към вътрешната подредба на нещата? А дали този ключ е универсален или личен както кодът на кредитната карта, или пък е уникален както номерът на лотарийния билет? Как да си сигурен, че не се сменя на всеки седем години например? Или всяка сутрин? Или всеки път, щом някой умре? Особено когато очите ти парят и сълзят от напрежението, особено когато небето се е прояснило и щъркелите вече са отлетели. Или бяха жерави?

И какво, ако не успееше да го разгадае? Поне си даваше сметка, че му е било оказано специално благоволение. За миг, един-единствен миг на зазоряване, му бе дадено да разбере, че въпреки всичко код съществува. Чрез едва усетена тръпка в гръбнака. И сега знаеше две неща, които не бе подозирал, когато се мъчеше да разгадае последователността на измамните шарки по тапета в онази хотелска стая във Франкфурт — че наистина има подредба и че на него не му е

отредено да я разгадае. Ами ако кодът не е един, а са много? Ако всеки човек си има свой собствен код? Той, който смая всички, като откри истинската причина, накара слепия милионер, кафеения магнат от Колумбия, да потърси израелските тайни служби и да предаде списък с укриващите се нацисти от Акапулко до Валпарайсо, как така не можеше да различи китарата от виолончелото? Късото съединение от спирането на тока? Болестта от копнежа? Пантерата от византийската икона? Банкок от Манила. И къде, по дяволите, бе проклетият френски ключ? Трябваше да поправи крана и да пусне пръскачките. А после щеше да си сипе кафе. Край. Време беше да се залавя за работа.

ГЛАВА 20

Прибра френския ключ. Сипа мляко на котенцата. Включи пръскачките и се загледа за миг във водната струя, после влезе в кухнята през задната врата. Сети се, че вестникът е отвън, на перваза на прозореца, върна се, взе го и пусна кафемашината. Докато чакаше кафето, препече филийки. Извади от хладилника масло, конфитюр и мед, подреди масата и застана до прозореца. Опита се да прочете заглавията на първата страница, но не осъзнаваше какво виждат очите му. Осъзна обаче, че е време за новините в седем, и включи радиото, но докато се концентрира върху думите на говорителя, емисията свърши и започна прогнозата за времето: облачно на места, с обичайните за сезона температури. Появи се Авигейл.

— Приготвил си всичко сам! Като голямо момче! Но колко пъти съм ти казвала да не вадиш млякото от хладилника? Лято е и ако го оставиш по-дълго навън, ще вкисне.

Йоел се замисли над думите ѝ, звучаха правдиво. Само „вкисне“ му се видя малко пресилено. Но отвърна:

— Да. Така е.

Нета и Лиза дойдоха малко след началото на предаването на Алекс Ански. Лиза носеше кафява домашна роба с огромни копчета отпред, а Нета беше в светлосинята си училищна униформа. За момент му се стори дори красива, но в следващия миг в главата му изникна образът на мургавия мустакат момък с яките ръце и тайничко се зарадва, че въпреки камарата шампоани в банята косата ѝ винаги изглежда мазна.

Лиза се оплака:

— Цяла нощ не съм спяла. Навсякъде ме боли.

Авигейл отвърна:

— На теб ако се вярва, излиза, че въобще не си мигвала през последните трийсет години и за последно си спала в нощта преди процеса срещу Айхман.

Нета се намеси:

— Бабо, ти „спа“ като гълъбче цяла нощ. Какви ги приказваш сега?

— „Спа“ — наблегна Авигейл, — казва се „спа“ и „спала“.

— Кажи го на нея — засмя се Нета.

— Осмива ме — въздъхна Лиза. — Боли ме навсякъде, е това дете ме подиграва.

— „Присмива ми се“ — обади се Авигейл. — Осмивам някого и се присмивам на някого, има разлика!

— Хайде, стига — намеси се Йоел. — Какво става? Ако продължавате така, ще трябва да изпратят умиротворителните сили.

— И ти не си спял тази нощ — обяви тъжно майка му и поклати глава, сякаш го жалеше или пък след бурен вътрешен дебат се съгласяваше с някаква своя си мисъл. — Нямах приятели, нямах работа, по цял ден не правиш нищо. Накрал или ще се разболееш, или ще почнеш да ходиш в синагогата. Иди поне да поплуваш в басейна.

— Лиза — срязва я Авигейл, — как само разговаряш с него! Да не би да е бебе? Почти на петдесет е. Остави го на мира. Защо непрекъснато изнервяш обстановката? Той ще се оправи. Остави го да диша спокойно. Да живее, както иска.

— Тази, която съсипа живота му... — прошепна Лиза. И спря наред изречението.

Нета се обърна към баща си:

— Защо скачаш още преди да сме си изпили кафето, и започваш да разчистваш? За да ни изгониш по-бързо от вкъщи? Или в знак на протест срещу онеправданата роля на мъжа в семейството? А може би искаш да ни вмениш чувство за вина?

— Просто вече е осем без петнайсет — отвърна Йоел. — Трябваше да си тръгнала преди десет минути. Пак ще закъснееш.

— И ако прибереш и измиеш чиниите, няма да закъснея, така ли?

— Добре, стига. Ще те закарам.

— Боли ме навсякъде — тъжно измърмори Лиза. Повтори го два пъти, сякаш разбираше, че никой не я слуша. — Боли ме коремът, боли ме гърбът, цяла нощ не съм спяла, а на сутринта ми се осмиват.

— Хей, един по един, моля! — извика Йоел. — С теб ще се заема след малко.

Откара Нета до училище, без да спомене й дума за срещата им в кухнята в ранните утринни часове, когато той бе приготвил сандвичи

със сирене, черни маслини и ароматен ментов чай и след продължилата половин час нежна тишина се бе прибрал в стаята си.

На връщане спря в търговския център и купи поръчания от Авигейл лимонов шампоан и литературно списание. Щом се прибра, се обади по телефона и запази час при гинеколог за майка си. После взе чаршафа, книгата, вестника, очилата, транзистора, лосиона против изгаряне, две отвертки и чаша студен ябълков сок и се излегна в хамака. По стар навик държеше улицата под око и видя, че този път азиатската красавица не мъкне покупките в торби, а ги е натоварила в количка. Защо не се бяха сетили по-рано за тази възможност, защо решението винаги идваше късно? По-добре късно, отколкото никога, отвърна си сам с един от любимите изрази на Лиза. Огледа изречението от всички страни, звучеше правдиво. Но вече не го свърташе в хамака. Остави всичко и потърси майка си. Стаята ѝ беше празна, огряна от утринното слънце, чиста, подредена и свежа. Намери я в кухнята, двете с Авигейл режиха зеленчуци за супа и бърбеха оживено. Щом влезе, млъкнаха. Отново му се сториха еднакви като сестри, макар да знаеше, че всъщност не си приличат. Авигейл бе с румено открито славянско лице с високи, почти монголоидни скули, будните сини очи издаваха добродушие и смазваща благодат. Майка му, облечена в едновременна кафява роба, с потъмняла кожа, стиснати, хлътнали навътре устни и обидено изражение, му заприлича на мокра кокошка.

— Как се чувстваш сега? — попита я той.

Мълчание.

— По-добре ли си? Записах час при доктор Литвин. В два часа в четвъртък.

Мълчание.

— Нета влезе в клас заедно със звънеца. На два светофара минах на червено, за да стигна навреме.

Авигейл се обади:

— Първо разстройваш майка си, а сега се опитваш да поправиш нещата. Само че даваш малко и го даваш късно. Тя е чувствителен човек и наистина не е добре, Йоел. За теб обаче сякаш една трагедия не е достатъчна. Помисли си, преди да е станало късно. Помисли си хубаво и може би ще успееш да положиш малко повече усилия.

— Разбира се — отвърна Йоел.

— Ето, това е. Виждаш ли? За това ти говорех. Това хладно държание. Тази ирония. Този железен самоконтрол. Ето това я вкара в гроба. С това ще ни заровиш всичките.

— Авигейл! — прекъсна я той.

— Добре, добре, тръгвай — поклати глава тя. — Виждам, че бързаш. Ръката ти е вече на вратата. Не позволявай да те задържа. А тя те обичаше. Може би не си забелязал и скоро никой не ти го е напомнял, но през всичките тези години тя те обичаше. От началото до края. Дори за Нета ти прости. Прости ти всичко. Но ти беше вечно зает. Не си виновен. Нямаше време, не ѝ обръщаше внимание, не виждаше колко се измъчваше заради теб, докато не стана твърде късно. Дори и сега бързаш. Върви, върви, защо стоиш? Какво да правиш в този старчески дом? Заминавай. Ще се върнеш ли за обяд?

— Може би. Не знам.

Изведнъж майка му наруши мълчанието си. Обърна се не към него, а към Авигейл, гласът ѝ беше тих и спокоен:

— Няма ли да престанеш вече? Чухме достатъчно. Непрекъснато се мъчиш да ни вмениш вина. Защо? Какво толкова ѝ направи той? Кой се затвори сам в златната си клетка?

Кой не допускаше другия до себе си? Не го оставяш на мира дори и след всичко, което направи за теб. Спри да ни обвиняваш! Сякаш ти си единствената светица тук. Какво искаш? Не спазваме ли траура? А кой отиде на фризьор, маникюрист и гримьор още преди освещаването на гроба? Така че не говори. В цялата страна не можеш да намериш друг мъж, който така да се грижи за дома. Непрекъснато се старае. Тревожи се. Дори не е спял тази нощ.

— „Спал“ — механично я поправи Авигейл. — „Спал“, а не „спял“. Ще ти дам две таблетки валиум. Ще те отпусне. Само се успокой.

— До скоро — подвижна Йоел, но Авигейл го спря.

— Чакай за минута. Ела. Нека ти оправя яката, ако отиваш на среща. И се срещи, иначе никоя жена няма да те погледне. Ще се прибереш ли за обяд? Към два, когато си идва и Нета? Защо не я вземеш с колата?

— Ще видим — отвърна той.

— А ако някоя красавица те задържи, звънни да ни кажеш. Да не те чакаме с часове за обяд. Йоел, време е да осъзнаеш състоянието на

майка си и да не ѝ създаваш допълнителни тревоги.

— Остави го най-после — тросна се Лиза. — Нека се прибира, когато си иска.

— Чуй я как говори на петдесетгодишното си дете — засмя се Авигейл, простила всичко. Благото ѝ лице грейна.

— Довиждане — рече Йоел.

Гласът ѝ го застигна на вратата:

— Жалко. Мислех да ползвам колата тази сутрин, за да занеса електрическата ти възглавница на поправка, Лиза. Тя толкова облекчава болките ти. Нищо, ще отида пеша. Може да си направим една хубава разходка с теб. Или да се обадя на господин Кранц да ме закара? Какъв симпатичен човек! Сигурна съм, че би го сторил с радост. Довиждане, Йоел. Ще закъснееш. Хайде тръгвай, какво стърчиш на вратата?

ГЛАВА 21

Следобеда, докато обикаляше из градината бос, с транзистор в едната ръка, за да слуша интервюто с Ицхак Рабин, и бормашината в другата, търсейки къде да забие бургията, телефонът вътре иззвъня. Беше Шефа. Отново. Как са, какво ново, имат ли нужда от нещо?

— Всичко е наред, нямаме нужда от нищо, благодаря — отвърна Йоел и добави: — Нета не е вкъщи. Излезе и не каза кога ще се върне.

— Защо ми е Нета? — засмя се мъжът отсреща. — Нима с теб вече няма какво да си кажем?

И гладко премина към последния политически скандал, който бе на първа страница във всички вестници и заплашваше да катурне кабинета. Не изрази мнението си, но живо обрисова различните гледни точки. Както обикновено, описа топло и със симпатия противоречията, сякаш всяка от страните въплъщаваше върховната справедливост. Накрая стесни възможните сценарии за бъдещото развитие до два: А и Б, един от които, заключи логично той, бил неизбежен. През цялото време Йоел отчаяно се опитваше да разбере какво точно се искаше от него. Изведнъж Шефа отново превключи и мило го попита дали не би наминал за чаша кафе през службата утре сутринта. Приятелите му се били затъжили за него, копнеели за мъдростта му, а можело и Акробата да използва възможността да му зададе няколко въпроса за един стар случай, с който Йоел се бил справил с обичайния си професионализъм, но като че ли не го бил приключил съвсем, Акробата все още се терзаел по един-два неизяснени въпроса и само с негова помощ щял да си върне спокойствието. Накратко, щяло да бъде приятно и забавно. Ципи била донесла домашна торта и той, Шефа, се бил като лъв, за да запази парче за Йоел. Кафето също щяло да е готово. Щели да си побъбрят както в доброто старо време. Можело дори да обърнат и нова страница.

Йоел попита дали трябва да го приеме като покана за разпит. И на минутата осъзна, че е направил огромна грешка. Шефа изпищя обидено като съпруга на стар равин, чула да изричат сквернословия в

синагогата. Ау, не го ли било срам! Това било просто покана да се завърне в лоното на семейството. А той само как си го представял... Обиждал ги. Но те щели да му простят. Нямамо на никого да кажат. „Разпит ли?“ Не си спомнял нищо подобно. Дори и на изтезания да го подложели, пак нямамо да си признае. Спокойно, нищо не било станало. Все едно не го бил казвал. Щяло да си остане между тях двамата. Ето, забравил го вече, заробил го надълбоко, мир на праха му, амин. А те щели да чакат да му домъчнее за тях. Щели да кротуват, нямамо да го безпокоят. И, разбира се, щели да прогонят нанесената обида от сърцата си. Животът бил твърде кратък, че човек да се прави на обиден. Йоел трябвало да забрави всичко и просто на другия ден да мине да пият кафе към десет, малко по-рано, малко по-късно — нямамо значение. Когато му било удобно. Ципи го очаквала. Щяла да го пусне без никакви въпроси. Бил ѝ обяснил, че Йоел има постоянен свободен достъп до кабинета му. Без предварителни уговорки. Денонощно. Не? Предпочитал да не идва? Добре тогава. Нека целунел Нета и да си гледа живота. Всъщност искал да го види, за да му предаде специални поздравии от Банкок. Но нямамо сега да го занимава с това. Е, всичко хубаво.

Той подскочи сепнато, но Шефа явно бе решил, че разговорът се е проточил. Извини се, че отнема от безценното му време. Отново го помоли да предаде искрената му любов към Нета и да поздравии двете възрастни дами. Обеща, че в най-скоро време ще им се изтърси на гости като гръм от ясно небе, посъветва Йоел да внимава със здравето, да си почива повече и приключи с думите: „Най-важното е човек да се грижи за себе си“.

Йоел остана на столчето до телефона с бормашината на колене. Раздели думите на Шефа на отделни фрази и започна мислено да ги пренарежда в различни комбинации. Както правеше на мисиите си в чужбина. „Два сценария, единият от които неизбежен“, „терзае“, „да ти домъчнее за нас“, „поздравии от Банкок“, „петдесетгодишно дете“, „през всичките тези години те обичаше“, „изтезания“, „свободен достъп“, „мир на праха му“, „какъв симпатичен човек“. Тези думи като че ли подсказваха минно поле. От друга страна, съветът „грижи се за себе си“ му звучеше правдиво. За миг се зачуди дали да не се опита да отстрани онова малко черно нещо до входа на стария манастир с

бормашината. Успя да се сдържа, само щеше да повреди снимката. А всъщност целта му бе да поправа нещата.

Тръгна отново из празната къща, влизаше от стая в стая. Сгъна захвърленото до леглото на Нета одеяло и го сложи до възглавницата. Прелисти новата книга на Яков Васерман, която лежеше на нощното шкафче на майка му, и вместо да я остави, както я бе намерил — захлупена с кориците нагоре, — пъкна разделителче, затвори я и я сложи под прав ъгъл до радиото. Подреди лекарствата. Подуши миризмата на Авигейл Люблин в съседната стая и напразно се опита да се сети какво му напомня. Остана няколко минути и в собствената си спалня, сложи очилата си на френски свещеник и внимателно огледа лицето на наемодателя, господин Крамер, директора от „ЕЛ АЛ“, на старата снимка; облечен във военна униформа, той стискаше ръката на началник-щаб генерал Елазар. Генералът бе навъсен и уморен, беше притворил очи като човек, който вижда, че смъртта приближава, но не предприема нищо, за да я избегне. Господин Крамер сияеше, сякаш отваряше нова бляскава страница в живота си, изглеждаше уверен, че отсега нататък нищо вече няма да е същото, ще е различно, по-празнично, по-вълнуващо, по-важно. Йоел забеляза, че гърдите на хазяина са наплюти от мухи, и веднага изчегърта петънцето с капачето на писалката на Иврия, която трябваше да се топи в мастилото на всеки десетина думи. Спомни си как, докато живееше в Йерусалим, понякога, изкачвайки стълбите към дома си, дочуваше или по-скоро долавяше звука на китарата на самотния съсед да долита от апартамента; влизаше на пръсти, като крадец, превърташе ключа съвсем безшумно, промъкваше се, както го бяха учили, и намираше жена си и дъщеря си, едната в креслото, а другата с гръб към стаята и с лице към прозореца, през който между стената и прашните клони на бора се виждаха пустинните Моавски хълмове отвъд Мъртво море. Двете бяха вгълбени в музиката, а съседът изливаше душата си в струните. Понякога изражението на лицето му — странна смесица от тъга, копнеж и горчивина, стаена, както му се струваше, в левия ъгъл на устните, го изумяваше и той несъзнателно се опитваше да го повтори.

В пълзящия из стаята здрач, отдадени на музиката, съпругата и дъщеря му си приличаха толкова много, че веднъж Йоел сбърка Нета с

Иврия, приближи се на пръсти и целуна дъщеря си по врата. Иначе двамата с нея гледаха да не се докосват.

Йоел обърна снимката, погледна датата и се помъчи да пресметне колко време бе минало от деня, когато бе направена, до внезапната смърт на началник-щаба Елазар. И за момент зърна самия себе си без крака и ръце, една торба месо с глава отгоре, нито мъжка, нито женска, а на някакво по-нежно същество, по-миловидно дори и от дете, сияйно, с широко отворени очи, сякаш е разгадало отговора и се наслаждава на едва ли не невероятната му простота. Отговорът, който бе едва ли не пред очите ти.

Влезе в банята и извади от шкафа две рула тоалетна хартия. Постави едното, а второто сложи за резерва в другата тоалетна. Обра пешкирите и хавлиите и ги хвърли за пране, остави само една, с нея избърса мивките, после също я пхна в коша. Донесе чисти кърпи. Намереше ли някой дълъг косъм, вдигаше го към светлината, за да определи на кого е, после го хвърляше в тоалетната и пускаше водата. В аптеката откри масльонка, чието място беше в бараката с инструментите, и се запъти да я прибере. Но изведнъж му хрумна да смаже пантите на прозореца в банята, после — на вратата на кухнята, след това — и на гардеробите, а накрая тръгна с масльонката из къщата, търсейки нови жертви. Смаза бормашината и сглобките на люлката в градината и установи, че масльонката е празна, вече нямаше смисъл да я прибира при инструментите. Влезе през вратата на всекидневната и се сепна, за миг реши, че е забелязал леко, почти неуловимо движение в тъмното. Вероятно листата на гигантския филодендрон се бяха размърдали. Или завесите? Или нещо зад тях? Щом светна лампата, движението изчезна; той огледа внимателно ъглите и не откри нищо, но когато загаси и понечи да излезе, движението сякаш започна отново точно зад гърба му. Притича безшумно с босите си крака до кухнята, без да пали лампата, и се взря в трапезарията. Оттатък нямаше нищо, освен мрак и тишина. Имаше дъх на гниеци плодове. Обърна се към хладилника и го отвори и пак усети леко шумолене зад гърба си, завъртя се рязко и светна всички лампи. Нищо. Угаси и излезе навън, промъкна се като крадец около къщата, надникна предпазливо през прозореца и успя да зърне някакво шаване в тъмния ъгъл на стаята. Но то застина в мига, в който Йоел погледна натам. Дали не бе птичка, която пърха с криле и се мъчи да

избяга от затвора си? Или котката от бараката бе влязла в къщата? А може би беше гущер? Или змия? Или просто течението поклащаше листата на филодендрона? Йоел стоеше сред храстите и търпеливо се вираше в тъмното помещение. Морето няма да избяга. Изведнъж му дойде на ум, че вместо с винт фигурката може да е закрепена на дълъг метален шип в задната лява лапа, стърчащ от гладкия стоманен постамент. И затова отдолу не се виждаше нито пирон, нито винт. Майсторът, уловил този великолепен, трагичен скок, се бе сетил да направи поставка с шип. Решението изглеждаше логично и приемливо за Йоел, но имаше един недостатък — нямаше начин да провери дали бе прав, без да счупи статуетката.

Но после изникна въпросът, кое е по-непоносимо: постоянната агония на застиналия скок, секнатият устрем, който не спира нито за миг, но така и не успява или пък не спира, тъй като никога не успява, или откъсването на лапата веднъж и завинаги. Йоел не можа да открие отговора. Откри обаче, че междуременно е изпуснал началото на новините. Заряза слухтенето под прозореца, влезе във всекидневната и пусна телевизора. Докато апаратът загрее, екранът тъмнееше и само се чуваше как говорителят обясняваше за проблемите на риболова, миграцията на рибите, отчаянието на рибарите и равнодушието на правителството, репортажът свърши, преди да се появи образът. На екрана изгря мрачно сиво-зелено море без кораби и лодки, изглеждаше застинало, едва ли не заледено, само тук-там се къдреха леки вълнички с мръсно бели гриви, които проблясваха в здрача и изчезваха в ъгъла, а зад кадър водещият рецитираше прогнозата за времето и очакваните температури на морската вода. Йоел изчака и последните два репортажа, изгледа една реклама, но като видя, че след нея започва друга, изключи телевизора, пусна си Бах и си наля бренди. Незнайно защо си представи сравнението, използвано от Шефа в телефонния им разговор. „Като гръм от ясно небе“. Седна на табуретката до телефона с чантата в ръка и набра номера на Арик Кранц. Искеше да вземе за половин ден втората му кола и да отиде с нея до службата, за да остави своята на Авигейл. С клокочещ от неприязън глас Оделия Кранц му съобщи, че Ари не е вкъщи и нямала представа, кога ще се върне. И не й пукало дали ще се прибере въобще. Йоел се досети, че двамата отново са се скарали, и се опита да си припомни какво му бе казал Кранц миналата събота на лодката за червенокосата сексбомба, която

завел в някакъв хотел на Мъртво море, без да подозира, че нейната сестра е снаха на жена му или нещо подобно, и затова сега бил под тревога. Госпожа Кранц попита дали да предаде нещо на съпруга си. Йоел се поколеба.

— Нищо специално. Всъщност да, бихте ли ми предали, че съм се обаждал и го моля да ми звънне, ако се върне преди дванайсет? — и реши, че е подходящо да добави: — Надявам се, че не ви притеснявам. Благодаря ви.

Оделия Кранц отговори:

— Не ме притеснявате изобщо. Но ще е добре да знам с кого имам удоволствието да разговарям.

Йоел осъзнаваше колко глупаво бе нежеланието му да произнесе името си по телефона, но въпреки това не можа да превъзмогне едно леко запъване, преди да се представи, отново благодари и понечи да затвори.

Тя го спря:

— Може ли да прескоча до вас? Трябва да поговорим. Моля ви! С вас не се познаваме, но се надявам да проявите разбиране. Само десетина минути!

Йоел замълча. Не искаше да се заплита в лъжи. Усетила колебанието му, Оделия Кранц предположи:

— Но вие сигурно сте зает. Разбирам, извинявайте. Не искам да развалям плановете ви. Може би някой друг път? Ако е възможно?

— Много съжалявам — отвърна сърдечно той. — Просто в момента ми е трудно.

— На всички ни е трудно — въздъхна тя.

И утре е ден, помисли си той. Стана, сложи слушалката върху вилката и излезе в нощта, стигна до оградата на цитрусовата горичка в края на улицата и се загледа в ритмичните червени отблясъци над покривите и дърветата, най-вероятно предупредителни светлини на мачтата на голям кораб. Изведнъж между два отблясъка просветна млечносин лъч, сателит или метеор, и бавно, като насън, пресече тъмния небосклон. Йоел се обърна и пое към дома. Извика „Млък!“ към Айрънсайд, който залая мързеливо от другата страна на оградата. Мислеше да се прибере, да провери дали къщата все още е празна и дали е изключил грамофона. И да си сипе още малко бренди. Но за своя изненада откри, че стои не пред дома си, а пред вратата на

Върмънтови и сигурно несъзнателно бе натиснал звънеца, защото, когато понечи да си тръгне, тя се отвори и мъжът, който приличаше на едър розовобузест холандец от реклама за първокласни пури, изрева три пъти на английски: „Влизай!“ Нямахме друг избор, освен да се подчини.

ГЛАВА 22

Влезе и примига няколко пъти, за да свикне със зеленикавата светлина, която сякаш идваше иззад гъстия листак на джунгла или пък от морските дълбини. Красавицата Ан-Мари беше с гръб към него, надвесена над масичката за кафе — подреждаше снимки в голям албум. Лопатките ѝ стърчаха и опъваха кожата на раменете, за миг му заприлича по-скоро на трогателно дете, отколкото на съблазнителна сексбомба. Тя се обърна, притисна златистото кимоно към гърдите си и възкликна щастливо на английски:

— Я виж кой е дошъл! — после прибави на иврит: — Вече бяхме започнали да се страхуваме, че не ни харесвате.

— Обзалагам се, че няма да откажете едно питие — избоботи от кухнята Върмънт и започна да изброява какво има в наличност.

— Седнете — подкани го мило Ан-Мари. — Отпуснете се и поемете дълбоко дъх. Изглеждате толкова уморен.

Йоел се спря на дубоне — не заради вкуса, просто името му хареса. Напомняше му за мечки. Сигурно защото три от стените бяха скрити от тъмна и влажна тропическа гора — огромни плакати или пък фототапети. Между дебелите стволове криволичеше кална пътека. От двете ѝ страни се виеха буйни храсти, между тях надничаха гъби. Той асоциираше думата „гъби“ с трюфели, макар че нямаше и най-малка представа, как изглеждат, единственото, което знаеше за тях, бе, че думата „трюфел“ му звучи като „труфило“. Зеленикавата светлина се процеждаше иззад гъстия листак. Вероятно идеята бе да се придадат мекота и простор на помещението. Но за Йоел тапетите с дървета в комбинация със зелените лампи си бяха направо кичозни. И въпреки това се зазяпа като дете в блещукащата влага в подножието на боровете и дъбовете — гората сякаш беше пълна със светулки. Планински извор — поток, рекичка — хвърляше трептящи отблясъци по тучната трева, лъкатушеше между буйните храсти боровинки или френско грозде — Йоел не беше сигурен какво представляват боровинките и френското грозде, само бе срещал имената им в

книгите. Но пък уморените му очи се чувстваха добре на приглушената зеленикава светлина. Едва сега най-последно проумя, че вероятно една от причините за болките в очите беше ослепителното лятно слънце. Може би трябваше да си купи тъмни очила в добавка към очилата за четене.

Върмънт — луничав, ентузиазизиран, преливащ от гостоприемство — му напълни щедро чашата, а за себе си и за сестра си избра кампари, като през цялото време обясняваше за красотата на живота, унищожавана и прахосвана от безмозъчните тъпаци. Ан-Мари пусна плоча на Ленард Коен. Обсъди политическата обстановка, перспективите, приближаващата зима, трудния иврит и предимствата и недостатъците на един супермаркет в Рамат Лотан в сравнение с наскоро построенния търговски център в съседния квартал.

Братът обяви, че Ан-Мари си мечтаела Йоел да се снима за някое списание, така че целият свят да види какво означава сексапилен еврейин. После го попита дали според него сестра му е привлекателна. Всички я намирали за красавица, дори и той самият бил омагьосан от нея, та предполагал, че и Йоел не е равнодушен към прелестите ѝ.

— Какво е това? — обади се Ан-Мари. — Начало на разгулна нощ? Подготвяме терена за оргия?

И после ядоса брат си, разкривайки най-съкровената му тайна: Ралф умираше от мерак да я омъжи. Поне една част от него умираше, докато другата... но стига толкова, не бивало да отегчават госта.

— Ни най-малко не ме отегчавате — възрази Йоел и добави, все едно да зарадва малко момиченце: — Ти наистина си много хубава.

Незнайно защо му бе по-лесно да го каже на английски, на иврит щеше да е невъзможно. Понякога, когато бяха сред приятели и познати, жена му произнасяше през смях на английски: „Обичам те“. Но много рядко, само когато останеха сами, го изричаше на иврит, и то напълно сериозно. В такива моменти цялото същество на Йоел изтръпваше.

Ан-Мари посочи разпръснатите върху масичката снимки, които бе започнала да подрежда в албума преди изненадващото посещение. Това били двете ѝ дъщери — Аглая и Талия, на девет и шест години; били от различни бащи, но ги загубила при разводите в Детройт, загубила и всичко останало, „до последното копче“. Бащите ги настроили до такава степен срещу нея, че момичетата насила идвали на срещите, последния път в Бостън голямата отказала да я докосне, а

малката я заплюла. Двамата ѝ бивши съпрузи се сдушили против нея, наели заедно адвокат и заговорничели да я унищожат. Искали да я докарат до самоубийство или да я вкарат в лудница. Ако не бил Ралф, който я бил спасил... но май трябвало да се извини, задето говори толкова много.

Замълча. Брадичката ѝ клюмна на гърдите и Ан-Мари заплака безмълвно. Приличаше на птичка с пречупено крило.

Ралф Върмънт нежно я прегърна. След известно колебание Йоел, който седеше от лявата ѝ страна, взе малката ѝ ръка в своята огромна груба длан; мълчаливо се взираше в пръстите си, докато накрая риданията постепенно не утихнаха. Той, който от няколко години почти не бе докосвал собствената си дъщеря. А тази снимка, обясни братът на английски, била правена на плажа в Сан Диего, момчето се казвало Джулиан Енеас Робърт, единственият му син; отнели му го в мъчителен бракоразводен процес в Калифорния. Двамата с Ан-Мари останали сами и така се озовали тук. А каква била историята на господин Равид? Йоел, ако не възразявал? И той ли бил разведен? Бил чувал, че на езика урду имало дума, която, ако се прочете от дясно на ляво, означава обожание, а от ляво на дясно — презрение. Същите букви, същите срички, просто зависело от коя страна ги гледаш. Но не трябвало да се чувства длъжен да разкаже живота си. Това не било търговска сделка, а просто покана да си излее душата. Някакъв стар равин от Европа бил казал, че най-силният звук на света идва от разбитото сърце. Но нямало да го насилват. Дали не бил гладен? Имало прекрасен пай с телешко, Ан-Мари щяла да го стопли за минутка. Не, не, не бивало да се срамува, трябвало да хапне! После щели да пият кафе и да си пуснат филм на видеото, отдавна му го били обещали.

Но какво можеше да им разкаже Йоел? За китарата на съседа, която след смъртта му бе започнала да звучи като виолончело?

— Благодаря и на двама ви. Вече вечерях — рече той. — Не искам да ви преча. Моля да ме извините, че се натрапих по този начин.

Ралф Върмънт изрева на английски:

— Глупости! Въобще не ни притесняваш.

Йоел се питаше защо ли чуждото нещастие винаги му се бе струвало преувеличено, нелепо, твърде прекалено, за да е истинско. Но той искрено съчувстваше на Ан-Мари и дебелия ѝ брат. И със закъснение отвърна на предишния въпрос:

— Един мой близък, който почина, обичаше да казва, че в крайна сметка всички крием едни и същи тайни. Не знам дали е истина или не, но ми се струва, че има някакво логическо противоречие. Защото, за да сравниш тайните си с нечии други, те вече няма да бъдат тайни. А ако не ги сравниш, откъде ще знаеш дали са еднакви или не? Както и да е, нека сменим темата.

Домакинът отбеляза:

— При цялото ми уважение към покойния ти роднина това са пълни глупости.

Йоел се настани по-удобно на фотьойла и изпъна крака. Сякаш се подготвяше за дълга и дълбока дрямка. Слабото, почти детско тяло на жената, която от време на време оправяше жълтото кимоно на гърдите си, събуждаше у него образи, които предпочиташе да прогони. Зърната ѝ прозираха под коприната и при всяко движение на ръцете гърдите се размърдваха под плата като малки котенца, опитващи да се измъкнат навън. Представи си как големите му грозни длани ги сграбчват и слагат край на конвулсиите им, стискат ги в шепи, все едно са живи пиленца. Усещаше болка в слабините, но Ан-Мари не откъсваше поглед от него и нямаше как незабелязано да охлаби натиска на тесните дънки върху щръкналия накриво орган. Опита се да сгъне колене, стори му се, че братът и сестрата си размениха леки усмивки, и едва не им се усмихна в отговор, само дето не беше сигурен дали не се бе заблудил. В същия миг усети в него да се надига онзи вековен гняв, който караше Шалтиил Люблин да роптае срещу тиранията на половия орган, дето те командва, усложнява живота ти и не ти позволява да се концентрираш и да пишеш стихове като Пушкин или пък да откриеш електричеството. От слабините възбудата тръгна на горе по гръбначния стълб към врата и надолу по бедрата, коленете и чак до пръстите на краката. При мисълта за гърдите на красивата жена пред него зърната му настръхнаха. Представи си как тънките ѝ детски пръсти го пощипват по гърба и врата, както правеше Иврия, когато искаше да ускори ритъм, и понеже мислеше за ръцете на Иврия, отвори очи и видя ръцете на Ан-Мари, която режеше малки триъгълни парчета чийзкейк за него и за брат си. Изведнъж забеляза кафявите петънца по опакото на дланта ѝ, неизбежната старческа пигментация на кожата. Възбудата изчезна, заменена от нежност и съчувствие, тъга, спомена за безмълвните ридания преди няколко минути, лицата на

момичетата и момчето, които братът и сестрата бяха загубили при разводите. Стана и се извини.

— За какво?

— Време е да си ходя.

— Дума да не става! — избухна Върмънт, сякаш не можеше да понесе подобна обида. — Само през трупа ми! Още е рано. Ще си пуснем филм. Какво искаш? Комедия? Трилъър? Или нещо друго?

Сега си спомни, че Нета го караше да посети съседите и едва ли не му бе забранила да остава сам. И за своя собствена изненада се чу да казва:

— Добре. Защо не? — разположи се отново във фотьойла, опъна крака и добави: — Няма значение. Каквото изберете.

През замъглените от умора очи забеляза, че братът и сестрата си размениха шепнешком няколко думи. Ан-Мари разтвори ръце, широките ръкави на кимоното се разпериха като крила на птица. Тя излезе от стаята и скоро се върна с друго кимоно, този път червено, и обичливо докосна раменете на брат си, който слагаше касетката във видеото. Ралф се изправи тежко и я погали зад ухото, все едно бе мъркаща котка. Допълниха чашата на госта, светлината в стаята се промени и телевизионният екран заискря. Дори и да имаше някакъв прост начин да освободи лапата на хищника, без да повреди статуетката, оставаше въпросът, как и накъде ще скочи, след като той няма очи. В крайна сметка страданието не беше заради прикрепения към постаментата заден крак, а заради нещо друго. Точно както при византийската икона — от раните не се процеждаше и капчица кръв, за да е ясно на наблюдателя, че важно е не свалянето на тялото от кръста, а освобождаването на младежа с женствени черти от затвора на тялото. Без да го разкъсват и да му причиняват допълнителни болки и страдания. С леко усилие Йоел успя да се концентрира и да възстанови в съзнанието си:

Гаджета.

Пристъпи.

Морето.

И градът в краката ти.

И ще бъдат една плът.

И мир на праха му.

Отърси се от мислите си и откри, че Ралф Върмънт незабелязано бе излязъл. И навярно в момента със съгласието на сестра си надничаше през някоя дупка в стената, скрита между клоните на боровете в гъстата гора. Притихнала, по детски крехка и с пламнали страни, Ан-Мари лежеше на килима до него, готова за малко любов. Може би заради умората или заради тъгата в сърцето си, точно в момента Йоел нямаше желание, но се засрами от липсата на ерекция и реши да погали Ан-Мари по главата. Тя хвана протегнатата му ръка и я постави на гърдите си. С пръстите на краката дръпна една медна верижка и осветлението в гората стана още по-приглушено. Движението оголи бедрата ѝ. Сега вече не се съмняваше, че брат ѝ гледа и е част от играта, но му беше все едно, повтори си наум думите за Итамар или Евиатар — в края на краищата какво значение имаше? Извивките на тялото ѝ, жаждата ѝ за любов, риданията, деликатните лопатки под тънката коприна, неочакваният свян зад задъханото покорство, срамните истории и скелетите в гардероба, сухите тръни около дъщеря му, Едгар Линтън. Ан-Мари прошепна в ухото му:

— Толкова си внимателен и всеотдаен!

И наистина, от началото до края той не мислеше за своето удоволствие, бе се измъкнал от своята кожа и бе влязъл под кожата на жената, превързваше изтезавано тяло, успокояваше изтерзана душа, лекуваше болката на малкото момиченце, беше самата нежност, докато не чу шепота в ухото си: „Сега!“ И, преливащ от милосърдие и щедрост, незнайно защо отговори: „Както кажеш!“

Когато комедията на видеокасетата свърши, Ралф Върмънт поднесе кафе със специални малки шоколадчета, обвити в зелена хартия. Ан-Мари излезе и след малко се върна с блуза в бургундско червено и широки кадифени панталони. Йоел погледна часовника си.

— Е, приятели, минава полунощ, време е за сън.

На вратата Върмънт го увери, че ще им е приятно да ги посещава винаги когато е свободен. Дамите също били поканени.

Уморен и сънен, Йоел прекоси разстоянието до дома, тананикайки си стара прочувствена песен на Яфа Яркони. Спря за миг, извика: „Млъкни, Айрънсайд!“ и продължи да си тананика, спомни си как Иврия го бе попитала какво му се е случило, че изглежда така чудесно, а той бе отвърнал, че си е намерил любовница ескимоска, тя

се бе разсмяла и Йоел бе разбрал, че предпочита да изневерява на тази ескимоска любовница с жена си.

Просна се на леглото напълно облечен и заспа в мига, в който главата му докосна възглавницата. Последната му мисъл бе, че утре трябва да върне жълтия спрей на Кранц и че няма да е лошо да се срещне с Оделия и да изслуша тревогите и оплакванията ѝ, защото е приятно да си добър човек.

ГЛАВА 23

В два и половина нечия ръка погали челото му и го събуди. В първия миг не помръдна, продължи да се преструва, че спи, и се наслаждаваше на нежното докосване на пръстите, които оправиха възглавницата под главата му и се заровиха в косата му. Но в следващия момент го връхлетя паника и той скочи рязко. Запали лампата, хвана ръката на майка си и попита какво се е случило.

— Сънувах ужасен сън. Бяха те изоставили, арабите дойдоха и те заловиха.

— Това е заради разправията с Авигейл. Защо се джафкате така? Да вземете да се сдобрите още утре сутринта.

— Затвориха те в кашон. Като кученце.

Йоел стана от леглото. Нежно, но твърдо поведе майка си към креслото, сложи я да седне, взе едно одеяло и я зави.

— Поседи малко тук. Отпусни се. После ще си легнеш.

— Не съм спяла цяла седмица. Боли ме. И в главата ми се въртят лоши мисли.

— Тогава не заспивай. Просто постой тук. Няма от какво да се страхуваш. Ако искаш, почети малко.

Върна се в леглото и изгаси. Но не можа да заспи. Мисълта, че майка му е в стаята, го държеше нащрек, въпреки че дори не чуваше дишането ѝ. Представяше си как обикаля безшумно из стаята, разглежда в тъмното книгите и бележките му, наднича в отключения сейф. Светна рязко лампата, Лиза спеше. Протегна се за книгата си и отново се сети за „Мисис Далауей“, която бе забравил в хотела в Хелзинки. И за изплетения от Иврия вълнен шал, който бе изгубил във Виена. И за очилата за четене, които останаха на масата във всекидневната. Сложи квадратните очила без рамка и се зачете в биографията на покойния началник-щаб Елазар, която бе открил сред книгите в кабинета на господин Крамер. В индекса отзад се споменаваха и Даскала, началникът на Йоел, който се явяваше не с истинското си име или с някое от прозвищата си, а под псевдоним.

Прелисти страниците и намери мястото, където се сипеха похвали по адрес на Шефа, задето бил един от малкото, предупредили навреме за войната от Йом Кипур през 1973 година. Когато го търсеше по спешност в чужбина, Шефа се представяше за негов брат. Но Йоел не хранеше братски чувства към този студен мъж с остър като бръснач ум, който — осъзна го сега, в три през нощта — под маската на стар семеен приятел се опитваше да му заложи капан. Развитият му животински инстинкт му подсказваше, че трябва да промени плановете си за утре и да не ходи в службата. С какво ли щяха да се опитат да го примамят? Неспазеното обещание към тунизийския инженер? Жената от Банкок? Недоглеждането в случая с бледия инвалид? И понеже нямаше да може да заспи отново, реши да посвети остатъка от нощта на изграждането на защитна стратегия за сутринта. Започна да обмисля всяка точка, бавно, стъпка по стъпка, както бе свикнал, но внезапно в стаята отекна ритмичното похъркване на майка му. Йоел загаси, зави се през глава, напразно опита да запуши ушите си и да се концентрира върху „брат си“, Банкок и Хелзинки, но много скоро стана ясно, че ако не я събуди, няма как да остане в стаята. Скочи, зави Лиза с второ одеяло, защото бе застудяло, погали я по челото, метна дюшека на гръб и излезе в коридора. Зачуди се къде да се разположи. Не искаше да бъде при хищника във всекидневната. Влезе при дъщеря си, легна на пода, зави се с едничкото одеяло, което бе взел, затвори очи и спа непробудно чак до сутринта. С отварянето на очите погледна часовника — отново бе закъснял, сигурно вестникът вече лежеше на алеята в градината, хвърлен през прозореца на колата въпреки закачената на пощенската кутия бележка. Докато ставаше, чу Нета да мърмори предизвикателно в съня си: „А кой не е?“ После утихна. Йоел излезе бос, за да нахрани котката, да види как са дръвчетата, и да погледа отлитащите на юг птици. Малко преди седем влезе и се обади на Кранц с молба да му заеме за сутринта малкия фиат. После мина през другите стаи и събуди жените. Върна се в кухнята точно навреме за новините в седем и пригответи закуската, докато очите му бягаха по заглавията на първа страница. Заради вестника не успя да се съсредоточи в новините по радиото, а заради радиото не разбра какво пишеше във вестника. Докато си наливаше кафе, се появи Авигейл, свежа и уханна като прекарала нощта в

сеновала руска селянка. След нея влезе и майка му, нацупена и със свити устни. Нета дойде в седем и половина и обяви:

— Днес наистина ще закъснея.

— Пийни нещо и да тръгваме — отвърна Йоел. — Аз съм свободен до девет и половина. Кранц и жена му ще ми оставят фиата, така че нашата кола ще бъде на твое разположение, Авигейл.

Започна да прибира масата. Нета сви рамене и измърмори:

— Както кажеш.

ГЛАВА 24

— Опитяхме се да ѝ предложим друг — обясняваше Акробата, — но тя беше категорична: само теб искала.

— Летиш в сряда рано сутринта — заключи Даскала. Одеколонът му напомняше дамски парфюм. — Срещата е в петък, в събота вечерта ще си у дома.

— Чакай малко — прекъсна го Йоел. — Не бързай толкова.

Стана и отиде до единствения прозорец в тясната дълга стая. Между високите сгради се виждаше морето — сиво-зеленикаво, притиснато под грамада неподвижни облаци. Ето това бе началото на есента. Преди шест месеца бе напуснал този кабинет с намерение да не се връща никога повече. Тогава дойде, за да въведе Акробата в работата по последните си случаи, да се сбогува с колегите и да предаде нещата, които бе пазил в сейфа си през всичките тези години. Шефа бе апелирал към „сърцето и ума“ да скъса молбата за напускане, бил сигурен, че, доколкото на човек му било дадено да надзърта в бъдещето, Йоел, ако, естествено, се съгласял да остане, щял да е сред трима-четиримата кандидати, най-добрият от които догодина щял да седи от южната страна на бюрото, когато той самият щял да се оттегли в някое селце в Галилея и да се отдаде на размисли и мечти. Йоел се бе усмихнал: „Съжалявам, май не ставам за южната страна на бюрото“.

Сега, докато стоеше до прозореца, забеляза износените пердета и едва доловимия дъх на запуснатост и униение, който се бе настанил в спартанския кабинет. Толкова непривичен за парфюмирания даскал с безупречно изрязаните нокти. Помещението беше малко и зле осветено, пред черното бюро, оградено с две метални кантонерки, които бяха натъпкани с папки, имаше масичка с три плетени стола. На стената висяха репродукции — „Алея в Сафед“ на Рубен и „Йерусалимските стени“ на Литвиновски. До библиотеката, пълна с юридическа литература и томове за Третия райх на пет езика, се мъдреха бледосиня кутия за събиране на дарения за Народния фронт и карта на Палестина от Дан до Беершева, без триъгълника на Неgeb. И

на нея като малки оплюти от мухи точки бяха отбелязани областите, които евреите бяха откупили от арабите до 1947 година. На кутията пишеше: „Да спасим земята си!“ Йоел се опита да си спомни дали наистина някога бе мечтал да наследи този мрачен кабинет и като подценявано през всичките тези години дете, което бърза да се похвали на майка си, да доведе Иврия под претекст, че му е нужен съвет за подмяната на мебелите или пердетата, да я покани да седне на стола пред бюрото и да я остави по свойствения ѝ бавен начин да осъзнае, че от тази невзрачна килия Йоел ръководи смятаните от мнозина за най-опасни служби на света. Сигурно щеше да го попита с деликатната си всеопрощаваща усмивка, която винаги грееше под очите около дългите ѝ мигли, какво точно прави. И той щеше да отговори скромно: „Ами аз съм нещо като куче пазач“.

Акробата продължи:

— Или пращаме теб, или изобщо нямамо да разговаря с нас. Явно при първата среща си успял да спечелиш сърцето ѝ. Освен това държи да се видите отново в Банкок.

— Беше преди повече от три години — промълви Йоел.

— „Пред Твоите очи хиляда години са като вчерашния ден“ — издекламира Шефа.

Беше нисък, набит възпитан мъж с прилежно пригладена оредяваща коса, с безукорно оформени нокти и открито, бъдещо доверие лице. И все пак от време на време в спокойния му, леко премрежен поглед проблясваше студената жестокост на преял котарак.

— Искам да знам — поде замислено Йоел — какво точно ви каза. Дума по дума.

— Добре, ето каква е работата — рече Акробата без каквато и да е връзка със зададения въпрос. — Оказва се, че дамата знае името ти. Случайно да имаш подръка някакво обяснение?

— Обяснение? Какво има да се обяснява? Очевидно съм ѝ го казал.

Шефа, който досега почти не се бе намесвал, сложи очилата си и внимателно вдигна, все едно бе парче остро стъкло, малко листче от бюрото и прочете на английски с лек френски акцент: — „Предайте им, че съм им приготвила чудесен подарък, но ще го дам единствено на техния човек Йоел, онзи с тъжните очи“.

— Как е пристигнало?

— Любопитството убива котката — подсмихна се Акробата.

Но Шефа отсече:

— Има правото да знае. Защо не? Предала е бележката чрез представител на наша строителна компания в Сингапур. Умно момче. Казва се Плеснер. Чех. Може да си го чувал. Беше няколко години във Венесуела.

— И как се е представила?

— Ето това е най-гадната работа в цялата история — намеси се Акробата. — Това е причината сега да си тук. Представила се е като „приятелка на Йоел“. Как ще го обясниш?

— Сигурно съм си казал името, не помня. Да, знам, че е против правилата.

— Естествено, за някои хора правилата не важат — изсъска Акробата. Поклати глава и произнесе четири пъти с дълги паузи „цъ-цъ-цъ-цъ“. Накрая изсумтя злобно: — Не мога да повярвам!

Шефа се обади:

— Йоел, направи ми услуга, моля те! Хапни от тортата на Ципи! Не я оставяй в чинията! Онзи ден се бих като лъв, за да запазя едно парче. Знаеш, че е влюбена в теб от двайсет години, и ако не опиташ тортата й, ще ни убие. И кафето не си докоснал.

— Добре — кимна Йоел. — Картинката ми е ясна. И какво следва?

— Почакай — прекъсна го Акробата. — Имам още един малък въпрос. Ако разрешиш, разбира се. Освен името какво друго, как да се изразя, ти се е изплъзнало от устата В Банкок?

— Осташински! — срязва го Йоел. — Не прекалявай!

— Само питам, любовнико, защото се оказва, че това пиленце знае също, че си от Румъния и че дъщеря ти се казва Нета, така че няма да е лошо да поемеш дълбоко дъх, да помислиш добре и после да ни обясниш ясно и точно кой тук прекалява и защо и какво още знае дамата за теб. И за нас.

Шефа плесна с длан по масата:

— Деца, моля ви! Дръжте се прилично!

И впи поглед в Йоел. Който мълчеше. Сети се как Шефа играеше дама с Нета. Това пък го накара да се замисли какъв е смисълът на четенето на партитури, при положение че не свириш на никакъв инструмент, не искаш и нямаш намерение да се научиш. В главата му

изникна плакатът, окачен в старата стая на Нета в Йерусалим, която впоследствие бе станала негова, с котенце, сгушено в голяма немска овчарка с вдъхващо сигурност изражение на banker на средна възраст. Той сви рамене, спящото котенце като че ли не проявяваше никакъв интерес. Шефа се обърна меко към него:

— Йоел?

Той се опита да се съсредоточи, вдигна уморените си очи.

— Обвинявате ли ме в нещо?

Акробата декларира с подчертано официален тон:

— Йоел Рабинович иска да знае дали е обвинен.

— Достатъчно, Осташински! Може да останеш, но не се намесвай повече, моля те — Шефа се обърна към Йоел: — Не забравяй, че ние с теб сме, как да го кажа, малко или много, братя. И двамата схващаме доста бързо нещата. По принцип. Така че отговорът определено е отрицателен. Не те обвиняваме. Не разследваме. Не ровим. Не душим. Край. Но все пак сме леко изненадани и разочаровани, че се е случило точно с теб, и вярваме, че занапред и така нататък, и така нататък. С една дума, сега те молим за голяма услуга и ако, не дай Боже, откажеш... Все пак не вярвам да ни откажеш тази дреболия, нали?

Йоел вдигна чинията с тортата на Ципи от масата, зърна планини, долини и кратери, поколеба се и ненадейно пред очите му изникна градината на храма в Банкок. Сламената чанта, поставена на каменната пейка като преграда между тях. Корнизите, покрити с разноцветна керамична мозайка, извитите златни рогове, гигантските стенописи със сцени от живота на Буда с по детски ярки цветове, които контрастираха с тъжните очи на Бога, издяланите каменни чудовища, чиито очертания се размазваха пред очите му заради ослепителното слънце, лъвовете с тяло на дракон, дракони с глава на тигър, тигри със змийска опашка, летяща медуза, смайващи комбинации от чудовищни божества, многоръки богове с четири лица, обърнати към четирите посоки на света, колони, крепящи се на шест слона, пагоди, устремили се нагоре като алчни пръсти, маймуни и злато, пауни и слонова кост, и изведнъж разбра, че този път вече няма място за грешки, вече бе направил предостатъчно и други бяха платили за тях. Набитият проникателен мъж с премрежения поглед, който понякога се представяше за негов брат, и другият, който бе осуетил взривяването на

израелската филхармония от отряд терористи, бяха негови смъртни врагове, не биваше да се подлъгва от сладките им приказки и да позволи да го впримчат в мрежите си, защото именно те му бяха отнели Иврия, заради тях Нета... а сега беше негов ред. Спартанската стая, цялата тази невзрачна сграда, оградена с висока бетонна стена и скрита зад гъста редица кипариси, сгушена сред нови, по-високи здания, дори и оплютата от мухи кутия за набиране на средства за Народния фронт и огромният глобус, и единственият телефонен апарат — черна квадратна кутия, най-вероятно направена от бакелит през петдесетте години на двайсети век, — с жълтеникави и полуизтрети цифри, и коридорът отзад, чиито звукоизолирани стени вече не помнеха кога са били облицовани с имитиращата дърво евтина пластмасова ламперия, и дори древният бръмчащ климатик в стаята на Ципи, и обещанието ѝ за вечна любов — всичко беше против него, всичко се опитваше да го вкара в капана — с хитрост, сладки приказки и двусмислени заплахи, и ако не внимаваше, нямаше да му остане абсолютно нищо или от него самия нямаше да остане нищо, нямаше да го оставят на мира, докато не постигнеха целта си, колкото и да внимаваше и да се пазеше. Устните му се раздвижиха безгласно: „Мир на праха му“.

— Моля?

— Нищо. Мисля.

Седналият срещу него младолик мъж със стегнато бирено коремче също мълчеше. Наричаха го Акробата, макар че външният му вид с нищо не подсказваше за цирка или олимпийските игри; приличаше по-скоро на стар кадър на Партията на труда, бивш пионер и строител на нови пътища, издигнал се до председател на кооператива или до директор на местното млекопреработвателно предприятие.

Шефа остави мълчанието да продължи още малко, изчака да настъпи точният момент, приведе се и тихо попита:

— Какво ще кажеш, Йоел?

— Ако голямата услуга е да се върна на работа, отговорът ми е отрицателен. И окончателен.

Акробата отново поклати глава, не вярвайки на ушите си, и пак повтори четири пъти с дълги паузи „цъ-цъ-цъ-цъ“.

Даскала каза:

— Вон. Нека оставим този въпрос за известно време. Ще се заемем с него по-късно. И съвсем ще го забравим, ако отидеш и се срещнеш с твоята приятелка. Ако се върнеш само с една четвърт от донесеното миналия път, ще мога да си позволя да ви изпратя на романтична разходка със златна каляска, теглена от бели коне.

— Биволи — обади се Йоел.

— Моля?

— Биволи. В Банкок няма коне, нито бели, нито черни. Всичко се тегли от биволи. Или волове. Или подобни на тях животни, наречени банти.

— И нямам нищо против, стига да ти се стори удачно да й разкриеш дори моминското име на прапрабабата на съпругата на братовчед ти. Замълчи, Осташински! Не ме прекъсвай!

— Чакайте малко! — Йоел несъзнателно прокара пръст между яката на ризата и врата си. Все още не съм приел. Първо трябва да помисля.

— Скъпи ми Йоел — поде Шефа, — ако си останал с впечатление, че тук съществува свобода на избора, то си в дълбока заблуда. Да, ние насърчаваме свободата, с известни уговорки, разбира се, но не и в този случай. Благодарение на чувствата, които очевидно си събудил у тази прекрасна дама, бивша съпруга да не казвам на кого, и услугите, които тя оказа на теб, съответно на нас, много хора запазиха живота си и сега му се наслаждават, без дори да подозират и в най-страшните си кошмари, че ако не бяха тези нейни симпатии, сега щяха да са покойници. Така че не говорим за избор между романтичен круиз с кораб и почивка на Бермудите. Работата ще ти отнеме не повече от стотина часа от времето ти.

— Чакайте малко — повтори уморено той и затвори очи.

Една зимна сутрин през седемдесет и втора Иврия го бе чакала шест часа и половина на летище „Бен Гурион“, бяха се уговорили да се срещнат на терминала, за да хванат полета до Шарм ел Шейх, за да прекарат няколко дни заедно, а той не бе намерил безопасен начин да я предупреди, че ще закъснее, тъй като в последния момент бе попаднал на следа, която обаче го бе отвела в задънена улица. След шест часа и половина Иврия се бе върнала вкъщи да отмени Лиза, която трябваше да гледа осемнайсетмесечната Нета, докато ги няма. Йоел се прибра в четири сутринта и я намери да го чака в кухнята, облечена цялата в

бяло, с чаша отдавна изстинал чай пред себе си. Без да вдига поглед от мушамата на масата, тя каза: „Не си прави труда да ми обясняваш. Виждам, че си уморен и разстроен, разбирам всичко и от обяснения.“ Години след това, когато онази азиатка стана и го остави в градината на храма в Банкок, бе изпитал абсолютно същото усещане: че някой го чака, но това няма да е вечно и ако закъснее, после ще е късно. Но не успя да я открие в бедния пъстроцветен град; тълпата я бе погълнала, а и преди това жената му бе поставила условието да прекратят завинаги контактите си. И той го бе приел и бе дал думата се. Как да хукнеш да я гони сега, дори и да знаеше къде е?

— Кога трябва да отговоря? — попита.

— Сега, Йоел — отвърна Даскала с тъга, каквато досега не бе забелязал у него. — Сега. Няма защо да изтезаваш душата си. Спестяваме ти всичко това. Просто не ти даваме избор.

— Искам да помисля — настоя Йоел.

— Ама, разбира се — отстъпи изведнъж Шефа. — Помисли си. Мисли, докато привършиш тортата на Ципи. После иди с Акробата при момчетата и започнете подробностите. Забравих да спомена, че ще бъдете заедно на тази мисия.

Йоел сведе поглед. Като че ли изведнъж му бяха заговорили на урду, езика, в който според Върмънт значението на думата зависи от това, дали я четеш от дясно на ляво или обратно. Разсеяно набоде на вилицата парче торта. Прекомерната сладост и сметаната го изпълниха с неочакван гняв, седеше неподвижно на стола, но вътрешно се дърпаше и се бореше като налапала кукичката риба. Представи си топлия лепкав мусонен дъжд над Банкок и гъстата мъгла. Плющенето на буйната сочна растителност, напрацяла от отровна мъзга. Джапащите в калта по тесните улици биволи, слоновете, теглещи натоварени с бамбук каруци, папагалите по клоните на дърветата, подскачащите наоколо дребни маймуни с дълги опашки. Дървените колиби и течащите навсякъде отходни води, увивните лиани и прилепите, които излизаха от дупките си още преди да се скрият последните слънчеви лъчи, крокодилът, надигащ муцуна от канала, трептящият от милиони жужащи насекоми въздух, гигантските фикуси, кленове, магнолии и рододендрони, плувнали в утринната мъгла, махагоновите гори, гъстите шубраци, пълни с отровни гадини, плантацията с банани, ориз и захарна тръстика, потънали в застояла

блатиста вода, мръсната задушлива воня. Там го очакваха студентите й пръсти; ако се оставеше да го прилъжат и заминеше, можеше никога да ме се върне, а ако откажеше, после можеше да е късно. Бавно и много внимателно остави чинията на подлакътника на стола. Изправи се и каза:

— Добре, вече съм готов. Отговорът е не.

— Ще направя изключение — отвърна Шефа с подчертана, премерена учтивост и Йоел усети как френската нотка леко, едва доловимо се засилва, — ще направя изключение, макар да е против принципите ми — поклати глава, сякаш скърбеше за нещо безвъзвратно изгубено, — и този път ще почакам.

Хвърли поглед към часовника си.

— Ще чакам още двацет и четири часа за разумен отговор. Между другото имаш ли някаква идея, какъв точно ти е проблемът?

— Личен — отвърна Йоел и с едно движение изтръгна забитата в плътта си кука.

— Преодолей го. Ние ще ти помогнем. А сега тичай право вкъщи, без да се отбиваш никъде, и утре в одинайсет — отново погледна часовника си, — в одинайсет и десет ще ти звънна и ще изпратя някого да те вземе. Заминаваш в сряда сутринта. Акробата ще бъде с теб. Сигурен съм, че заедно ще работите добре. Както винаги. Осташински, би ли се извинил най-любезно? И изяж тортата, дето Йоел я остави. Довиждане. Внимавай по пътя. И не забравяй да поздравиш Нета, предай й най-топлите ми чувства.

ГЛАВА 25

Но явно бе решил да не чака до следващата сутрин. Още следобеда реното му се появи на малката уличка в Рамат Лотан. Шефа слезе и обиколи колата два пъти, провери дали вратите са заключени, и чак тогава се насочи към моравата. Йоел беше там, гол до кръста и потен, и буташе пред себе си ръмжащата косачка. Даде му знак да почака. Гостът обаче със заповеден жест му нареди да спре и по силата на двайсет и три годишния навик Йоел послушно изключи машината. Изведнъж се възцари тишина.

— Дойдох да поговорим за личния проблем, за който намекна. Ако става дума за Нета...

— Съжалявам — прекъсна го Йоел, дългогодишният му опит подсказваше, че сега е моментът за окончателно решение, — нека не си губим повече времето. Няма да замина и това е последната ми дума. Колкото до личните ми проблеми, те са точно такива — лични. Точка. Но ако си дошъл да играеш дама, заповядай, Нета сигурно вече е излязла от банята. Ще я намериш във всекидневната. Аз съм зает, съжалявам.

Дръпна ремъка и оглушителният вой на косачката погълна отговора на посетителя. Той се обърна, влезе в къщата и се появи петнайсет минути по-късно. През това време Йоел бе стигнал до края на моравата и косеше под прозорците на Лиза и Авигейл. Упорито мина малкия участък четири пъти, чакайки реното да потегли. Чак тогава изключи мотора, прибра машината в бараката, взе греблото и започна да събира окосената трева, като се опитваше да оформи абсолютно еднакви купчинки; не спря дори когато Нета излезе боса, с блеснал поглед, с широка блуза и размъкнати панталони и рязко попита дали отказът му е свързан по някакъв начин с нея.

— Какво, за Бога... — избухна Йоел, но се усети и продължи покритоко: — Да, може би малко, но не в тесния смисъл на думата, не е, защото ще трябва да те оставя сама. Не е там проблемът. В края на краищата няма да си сама.

— Тогава, къде е проблемът? — запита Нета с едва доловимо презрение. — Това не е ли съдбовното пътуване за спасяване на родината?

— Вече дадох моята дан — отвърна той.

Усмихна се, а това се случваше много рядко. В отговор тя изведнъж грейна, което беше нещо ново и в същото време познато, ъгълчето на устните ѝ потрепваше едва забележимо както на майка ѝ, когато искаше да скрие чувствата си.

— Виж, всичко е много просто. Приключих с тази лудост. Помниш ли какво казваше Виткин, когато идваше с китарата си у нас? Помниш ли думите му? „Идвам да видя има ли признаци на живот“. Ето това правя и аз сега. Това търся. Но няма какъде да бързам. И утре е ден. Ще ми се още няколко месеца да си поседя вкъщи. Или няколко години. Или завинаги. Докато разбере какво става. За какво е всичко това. Или да се убедя от собствен опит, че е невъзможно да бъде разгадано. Това е.

— Странен човек си — промълви Нета с едва сдържан плам. — Но може и да си прав за тази конкретна командировка. И в двата случая ще страдаш. Така че както желаш. Не заминавай. Остани тук. Харесва ми, че по цял ден си вкъщи или в градината и че сновеш из кухнята посред нощ. Понякога си много мил. Само престани да ме гледаш по този начин. Не, почакай, постой навън още малко. Нека този път за разнообразие да приготвя аз вечерята. Ще бъдем само двамата, бабите ги няма. На прием са на „Отворете сърцата си за имигрантите“ в хотел „Шарон“ и предупредиха, че ще закъснеят.

ГЛАВА 26

Простичките видими, всекидневни неща, утринният хлад, мирисът на изгоряла трева от близката цитрусова горичка, чуруликането на лястовиците, накацали преди разсъмване по попарените от есента клони на ябълката, настръхналата кожа по голите му рамене, ароматът на влажна пръст, насладата от първите утринни лъчи, които успокояват болката в парещите очи, споменът за изгарящата страст в онези нощи в овощната градина в Метула, срамните истории и скелетите в гардероба, китарата на мъртвия Евиатар или Итамар, чиито звуци в нощта приличаха на виолончело, двамата с Иврия, загинали в прегръдка при нещастен случай, ако наистина е било нещастен случай, споменът за онзи ден в Атина, когато извади пистолет на претъпкания терминал, сенчестата борова гора в дома на Ан-Мари и Ралф Върмънт, мизерният Банкок, потънал в гъста тропическа мъгла, ухажването на Кранц, желанието му да се сприятелят, да бъде полезен и нужен — за каквото и да си помислеше, всичко му изглеждаше загадъчно и необяснимо. Както се изразяваше Даскала, в някои моменти ни се струва, че нищо не може да се поправи.

„Каква малоумница, къде ѝ е бил акълът?, казваше Шалтиил Люблин за Ева. Трябвало е да откъсне ябълката от другото дърво. Само че, за да ѝ дойде акълът, първо е трябвало да изяде ябълката от първото дърво. И така ни е накиснала всички нас“. Йоел се опитваше да визуализира в съзнанието си думата „несъмнено“. После и фразата „гръм от ясно небе“. Струваше му се, че тези усилия му помагат да разреши отредената му задача. Знаеше, че не му достига сила да намери отговор на въпроса, който дори не бе успял да формулира ясно. Не го бе разбрал. Ето защо досега не бе разгадал нищо и очевидно никога нямаше да успее. Но пък му беше приятно да подготви градината за идващата зима. От магазина на „Бардуго“ в Рамат Лотан купи фиданки, семена, пестициди и няколко торби тор. Отложи подрязването на розите за януари-февруари, но вече имаше план.

Обърна лехите с вила, която намери в бараката с котенцата, и ги натори, като вдъхваше с наслада силния остър мирис на препаратата. Посади хризантеми. И карамфили, и гладиоли, и камбанки. Подряза дърветата. Напръска покрай моравата с пестицид, за да изправи линиите. Върна спрея на Арик Кранц, който с удоволствие дойде да си го вземе и да изпие едно кафе с него. Подкастри живия плет от своята страна и от страната на Върмънтови, които отново се боричкаха весело на моравата като кутрета. Дните намаляха, започна да се стъмва порано, вечерите захладняха, нощем над Тел Авив се виждаше странно оранжево сияние. Йоел не усещаше нужда да слиза в града, който, както бе казал Кранц, му бе в краката. И почти напълно се отказа от нощните си експедиции. Засади калдъръмчета покрай оградата. Между Лиза и Авигейл отново се възцари мир. Освен че работеха с глухонемите три сутрини в седмицата те се записаха и на йога в понеделник и четвъртък вечер. Нета остана вярна на киното и тръгна на лекции по история на експресионизма към Музея на изкуствата в Тел Авив. Но интересът ѝ към сухите цветя като че ли изчезна завинаги. Въпреки че в края на тяхната улица, между асфалта и телената ограда на цитрусовата горичка, повяхваха и съхнеха магарешки бодили, а някои от тях, усетили приближаването на смъртта, грееха в прекрасни наситени цветове. Йоел се чудеше дали има някаква връзка между угасналата ѝ страст към тръните и малката изненада, която му бе поднесла един петъчен следобед. Кварталът беше празен и тих, денят вече сивееше, от грамофона на съседите долиташе тиха приятна музика. Небето прихлупи короните на дърветата, от морето ехтеше далечен гръмотевичен тътен, сякаш заглушен от пухкавите облаци. Йоел бе оставил черни найлонови торби с разсад карамфили на алеята и сега се захвана да ги сади в предварително подготвените гнезда, като подхвана от улицата към къщата. По едно време дъщеря му се появи и без да каже нито дума, започна да сади от вътре на вън, така че да се срещнат по средата. Същата вечер към полунощ, когато ухиленият Ралф го изпрати от леглото на Ан-Мари, той завари Нета да го чака с чаша билков чай. Как бе разбрала кога ще се върне и че ще му се пие билков чай? Йоел не можа да си го обясни, но и не се сети да попита. Двамата поседяха малко в кухнята, побъбриха за предстоящите изпити на Нета и за изострянето на дебатите относно бъдещето на окупираните територии.

Когато тя се отправи към спалнята си, той я изпрати до вратата и тихичко, за да не събуди бабите, се оплака, че няма какво да чете. Нета пъхна в ръцете му стихосбирката на Амир Гилбоа „Сини и червени“ и Йоел, който не си падаше много по поезията, чете почти до два паса през нощта и намери едно стихотворение, на триста и шейсета страница, което наистина му говореше нещо, въпреки че не бе сигурен дали го е разбрал изцяло. През нощта заваля и първият дъжд и продължи без прекъсване цялата събота.

ГЛАВА 27

В някои от тези есенни вечери проникващият през затворените прозорци мирис на море, барабаненето на дъжда по навеса в градината и шепотът на вятъра в тъмнината пробуждаха у него тиха и спокойна, но силна радост, каквато не бе подозирал, че все още може да изпитва. Едва ли не се срамуваше от нея, като че ли бе непристойно да смята факта, че все още е жив, за своя лична победа, а смъртта на Иврия — доказателство за провала ѝ. Знаеше много добре, че действията на хората, всички действия на всички хора — независимо дали са продиктувани от страст или амбиция, от неискреност или съблазън, от алчност или хитруване, от злоба или недоимък, от надпревара, ласкателство или благородство, от желание да впечатлят, да привлекат вниманието, да останат в паметта на семейството, приятелите, родината или цялото човечество, незначителните и грандиозните действия, предварително заплануваните или спонтанните, правилните или погрешните, — почти всички почти винаги те отвеждат точно там, където не си имал и най-малко намерение да стигнеш. Мислеше да нарече това генерално изкривяване „закона за гадостта на Вселената“ или „черното чувство за хумор на Вселената“. Но се отказа: и двете определения му звучаха твърде надути. Думите като „Вселена“, „живот“, „същност“ му се струаха прекалено претенциозни, чак абсурдни. Така че се задоволи със спомена за едноухия командир от артилерията, за когото му бе разказал Кранц: онзи Джими Гал, дете все повтарял, че между две точки има само една права линия, но тя винаги е пълна с препятствия.

Едноухият командир го подсети за повиквателната, която Нета бе получила преди две седмици. Напролет щеше да завърши училище. Какво ли щеше да покаже медицинският преглед на наборната комисия? Искаше ли Нета да ходи в казармата? Или не? Какво би очаквала от него Иврия? Представи си едрият момък с яките ръце и косматите гърди и си каза на английски: „По-спокойно, приятелю!“

Авигейл рече:

— Ако питаш мен, момичето е по-добре от всички нас.

— Ако толкова разбираха, лекарите нямаше да боледуват — добави Лиза. — Но няма за човек, който живее от болестите на другите, има смисъл изведнъж всички да оздравеят?

— Няма да искам отлагане — оповести Нета.

А Арик Кранц веднъж каза:

— Чуй ме хубаво, Йоел! Само ми дай зелена светлина — и ще оправя тази работа за миг.

Понякога, когато проливните дъждове поспираха, навън се виждаха премръзнали подгизнали птички, накацали неподвижно по влажните клони, сякаш оголелите сиви дървета бяха родили нови, прекрасни зимни плодове.

ГЛАВА 28

На два пъти Даскала се опита да промени решението му и да го убеди да приеме тайната мисия в Банкок. Веднъж звънна в шест часа сутринта и така отново попречи на Йоел да хване вестникаря. Без да се извини за ранния час, Шефа заговори за предвидената в коалиционното споразумение смяна на министър-председателя на ротационен принцип. Както обикновено, с няколко думи очерта ясно и точно предимствата, с две-три изречения нахвърли основните недостатъци, после предложи три възможни сценария за близкото бъдеще и ловко изведе неизбежните последици от всеки от тях. Въпреки че, естествено, се въздържа от прогнози, дори и не намекна кой от възможните сценарии смята за вероятен. При фразата „грешка в системата“ Йоел, който както винаги беше пасивната страна в тези разговори, се опита да си я представи нагледно: електронно устройство, което неочаквано се е повредило и сега се върти бясно, писука, вие и премига с различни светлини, от контакта изскачат искри и се носи мирис на изгоряла гума. Така изпусна нишката на разговора. Накрая Шефа заяви умолително с лек френски акцент:

— И ако не отидеш в Банкок и в резултат загине някой, чиято смърт би могла да се предотврати, ти, Йоел, ще трябва да живееш с това.

А той отвърна тихо:

— Ако не си забелязал, аз вече живея с това. Дори и без Банкок. А сега извинявай, ще затварям, за да хвана раздавача; ако искаш, ще ти звънна по-късно в службата.

— Помисли си, Йоел — рече Шефа и затвори телефона.

На следващия ден Даскала покани Нета в осем часа вечерта в кафене „Осло“ в края на улица „Ибн Габирол“. Йоел я закара и я остави на отсрещния тротоар.

— Внимавай — напомни ѝ той. — Не пресичай тук, използвай пешеходната пътека.

После се върна вкъщи и заведе майка си при доктор Литвин за спешна консултация, след час и половина отиде да вземе Нета — не от „Осло“, а както преди, от отсрещната страна. Изчака я в колата, защото не намери свободно място да паркира, макар че всъщност дори не бе търсил. Спомни си разказа на майка си за пътуването им с детската количка от Букурещ до Варна, тъмния търбух на кораба, натъпкан с мъже и жени, които плюеха, може би дори повръщаха един върху друг, и яростната караница между майка му и плешивия му груб и небръснат баща, драскането, писъците, ритниците в корема и хапането. Но всъщност брадясалият убиец не му беше баща, а някакъв непознат. На снимката от Румъния баща му беше слаб болнав мъж с кафяв раиран костюм, чието лице излъчваше срам и притеснение. Може би дори страх. Беше румънец, католик, напуснал майка му и него самия, когато Йоел е бил на една година.

— Постъпи, както искаш — каза Нета, когато бяха спрели на един от светофарите по пътя към дома, — но ако питаш мен, замини. Може би трябва да го направиш.

Възцари се дълго мълчание. Въпреки светофарите, уличните лампи и заслепяващите фарове на насрещните коли той шофираше спокойно и внимателно в средната лента.

— Виж, както стоят нещата. — Спря, за да намери точните думи.

Тя не го прекъсна, но и не му помогна. Отново настъпи тишина. Нета се замисли, че баща ѝ шофираше така, както се бръснеше сутрин: прокарваше бръснача по бузите си със спокойно, овладяно движение и внимателно обираше космите от трапчинката на брадичката. От малка обичаше да застава до него в банята и да го гледа, докато се бръсне, въпреки че Иврия после им се караше.

— Какво щеше да кажеш? — обади се тя.

— Искан да кажа, че, както изглежда, вече не съм добър за тази работа. Представи си пианист, чиито пръсти страдат от ревматизъм. По-добре е да спра навреме.

— Глупости!

— Чакай малко. Нека ти обясня по-добре. Тези... пътувания са успешни само ако се концентрираш на сто процента. Не деветдесет и девет. Като жонгльорите с чинии в цирка. Но аз вече не мога да се концентрирам на сто процента.

— Както искаш. Остани или иди. Жалко, че не можеш да се погледнеш отстрани и да видиш колко си концентриран, когато сменяш газовата бутилка в кухнята.

— Нета — рече той внезапно, преглътна, видя, че потокът от коли се разреда, и превключи на четвърта, — все още не схващаш за какво става дума. Там е или ние, или те. Както и да е. Да говорим за друго.

— Както желаш — отвърна тя.

Вече приближаваха отбивката за Рамат Лотан. Магазинът на „Бардуго“ сигурно вече бе затворен, а може би въпреки късния час все още работеше. Светеха само половината лампи. По навик Йоел отбеляза наум, че отпред има две коли с включени фарове. Изминаха пътя до дома в мълчание. Когато спряха, Нета го погледна и каза:

— Само още нещо. Приятелят ти се олива с парфюм като застаряваща примадона. Отвратително е!

Йоел измърмори:

— Жалко. Изпуснахме новините.

ГЛАВА 29

И така, без видими външни промени есента премина в зима. Йоел беше нащрек и дебнеше за някакъв знак, колкото и незначителен, но въпреки това не успя да определи точния момент на смяната на сезоните. Морският вятър съблече и последните кафяви листа от дърветата в градината. Нощем отраженията от светлините на Тел Авив огряваха ниските облаци с почти радиоактивно сияние. Котката и малките ѝ изчезнаха от бараката, но от време на време Йоел зърваше някое от тях около кофите за боклук. Вече не им носеше остатъци от вечерята. В късния следобед улицата беше празна и изглеждаше откъсната от света, изоставена на поривите на вятъра. Градинските маси и столове бяха сгънати и прибрани. Или увити с найлон, а столовете — мушнати под масите. Нощем по капациите и по азбестовия навес над задната врата барабанеше ситен равномерен дъждец. В къщата потече на две места. Йоел се качи на покрива и смени шест керемиди. Това оправи нещата. Докато беше горе, използва момента да завърти антената и образът на телевизора рязко се подобри.

Благодарение на връзките на доктор Литвин в началото на ноември прие майка му в болница „Тел Хашомер“ за изследвания. Оказа се, че е необходима спешна операция, за да отстранят нещо малко, но съмнително. Консултантът на отделението обясни, че засега нямало непосредствена опасност, но на тези години кой можело да каже? Всъщност при тези операции не давали гаранции, независимо от възрастта. Йоел запомни всяка дума, но предпочете да не задава въпроси. И ден-два след операцията почти завидя на майка си, като я завари да лежи под ослепително белите завивки на болничното легло, заобиколена от кутии шоколад, книги, списания и вази с цветя. В стаята ѝ имаше само още едно легло и то бе празно.

През първите няколко дни Авигейл не се отделяше от Лиза — позволяваше си почивка само когато Нета я отменяше за няколко часа след училище. Йоел бе оставил колата на разположение на тъща си. Тя засипваше Нета с всевъзможни инструкции и заръки, прибираше се да

се изкъпе и да се преоблече, лягаше за час-два и после се връщаше в болницата, освобождаваше Нета и оставаше с Лиза до четири сутринта. В четири се прибираще за тричасова почивка и в седем цъфваше отново в болницата.

През по-голямата част от деня стаята беше пълна с приятелки от Комитета за защита на децата в неравностойно положение и от „Отворете сърцата си за имигрантите“. Дори и съседът румънец с дебелия задник, който Йоел оприличаваше на презряло авокадо, пристигна с букет цветя, наведе се, целуна ръката на Лиза и заговори на родния им език.

След операцията лицето на майка му сияеше като на светец в селска черква. Облегната на няколко искрящо бели възглавници, завита с чаршаф, все едно зарита в сняг, тя изглеждаше преизпълнена с доброта и състрадание. Разпитваше неуморно гостите си за здравето им и за здравето на техните деца и съседи, успокояваше ги и раздаваше съвети, държеше се с тях като гуру, даряващ амулети и благословии на последователите си. Няколко пъти Йоел поседя на празното легло с дъщеря си и с тъща си. Когато питаше майка си как е, дали още я боли, дали има нужда от нещо, тя, сякаш споходена от Божие просветление, отвръщаше с блага усмивка:

— Защо не правиш нищо? По цял ден лапаш мухите. Захвани се за работа. Господин Кранц отдавна те кани за съдружник. Ще ти дам малко пари. Купувай. Продавай. Виждай се с хора. Ако продължаваш така, ще откачиш или ще почнеш да ходиш на синагога.

Йоел отвърна:

— Всичко ще се оправи. Сега важното е ти да се възстановиш по-скоро.

— Няма да се оправи. Я се виж — седиш и си гризеш душата.

По някаква причина последните й думи го разтревожиха и той се върна в лекарския кабинет. Благодарение на опита си успя да изтръгне от лекаря всичко, което искаше да знае, освен това, което най-силно го интересуваше — след колко време болестта ще се прояви отново. Старшият консултант и асистентите му заявиха, че няма начин да се прогнозира. Опита се да надникне в мислите им, но накрая почти се

убеди, че не са се наговорили да скрият истината от него и че и на този въпрос наистина няма начин да узнае отговора.

ГЛАВА 30

А бледият инвалид, когото може би бе видял на два пъти на шестнайсети февруари, деня на смъртта на Иврия, или беше роден без крайници, или бе загубил ръцете до раменете и краката до слабините след някакъв нещастен случай.

В осем и петнайсет, след като закара Нета на училище и Лиза до физиотерапевтичния център, се върна вкъщи, остави колата на Авигейл и се затвори в кабинета на господин Крамер, който му служеше за спалня. Отново се зае с въпроса за сакатия, разгледа го под лупа и с помощта на ярък насочен лъч внимателно изучи картата на Хелзинки, проследи маршрута си от хотела до мястото на срещата с тунизийския инженер на железопътната гара — всичко му се струваше правдиво, сакатият наистина му изглеждаше познат. И също така бе истина, че по време на операция си дължен да преустановиш всякакви действия, докато не разбереш откъде ти е познато някое лице. Сега, след внимателния размисъл, Йоел се убеди почти напълно, че в онзи ден е видял инвалида на улицата не два пъти, а веднъж. Въображението му го бе подвело. И той отново се зарови в паметта си, накъса спомена на миниатюрни парченца, раздели времето на отрязъци от по петнайсет минути и ги нанесе на голям лист милиметрова хартия. Не вдигна глава до три и половина следобед — изследва подробно картата на града, работеше спокойно, но упорито, изваждаше от забвение всяка трошица от спомена за онзи ден, редеше последователността от събития. Припомни си дори и миризмите на града. През няколко часа си правеше кафе. По обед умората в очите започна да спъва усилията му и той смени очилата на католик интелектуалец с очилата на семейния лекар. Накрая успя да оформи работна хипотеза, на която можеше да се опре: в шестнайсет и пет според електронния часовник на стената в Северна инвестиционна банка бе обменил деветдесет долара и бе излязъл на крайбрежната улица. Така критичният период бе ограничен между шестнайсет и петнайсет и седемнайсет и трийсет. Мястото беше ъгълът на

„Марикату“ и „Капитанинкату“, пред голяма жълтеникава сграда в руски стил. Почти бе сигурен, че си спомня павилион за вестници наблизо, точно там бе зърнал нещастника в инвалидната количка. Който може би му се бе сторил познат, защото му бе напомнил един видян в музей образ, вероятно в Мадрид; а портретът в музея също му се бе сторил познат, защото му бе напомнил за нечие лице.

Чие бе това лице? Тук вече имаше опасност да попадне в омагьосан кръг. Трябваше да се концентрира максимално. Да се върне в Хелзинки на шестнайсети февруари с надежда логиката да постанови, че става дума не за нещо друго, а за отражение на отражение. Нека предположим, че лупата се отразява в езеро. И после да си представим, че луната във водата се отразява в тъмния прозорец на някаква къща в края на селото. Получава се така, че макар луната да се издига от юг, а прозорецът да гледа на север, тя се отразява в стъклото — а това всъщност е невъзможно. Но в действителност стъклото не отразява луната в облаците, а луната във водата.

Йоел се запита дали тази хипотеза можеше да му помогне в настоящите му разследвания, например във връзка с лъча от Африка, който насочва мигриращите птици. Дали едно търпеливо, дълго и систематично изучаване на отражението на отражението ще разкрие малка пролука, през която да надзърнем там, където не ни е дадено? Или точно обратното: от отражение на отражение контурите се изкривяват както от копие на копие, цветовете избледняват, формата се размива, всичко помътнява и губи очертанията си?

Така или иначе, поне що се отнасяше до сакатия, засега можеше да бъде спокоен. Но си отбеляза наум, че човек без ръце и крака едва ли бе способен да стори някому зло. Сакатият от Хелзинки наистина бе с момичешко лице. Дори по-нежно, по-миловидно и от детско личице, сияйно, с широко отворени очи, сякаш бе разгадал отговора и се наслаждавайте на едва ли не невероятната му простота. Отговорът, който бе едва ли не пред очите ти.

ГЛАВА 31

Но оставаше въпросът, дали инвалидният стол бе с моторче или — което изглеждаше по-логично — някой го буташе. И ако бе така, кой беше този някой?

Йоел знаеше, че трябва да спре. Не биваше да прекрачва тази граница.

Вечерта, докато седеше пред телевизора, се загледа в дъщеря си. С така безмилостно остриганата коса, с подчертаната челюст, която несъмнено идваше от рода Люблин, но някак си бе прескочила Иврия, за да се появи отново у Нета, и с развлечените си дрехи тя му приличаше на мършав новобранец, на когото се е паднала прекалено голяма униформа, но той е предпочел да стисне устни и да замълчи. Понякога в очите ѝ проблясваше зелено пламъче, последвано от „Както желаш“, „Както кажеш“ или „Както искаш“. Както обикновено, тази вечер Нета седеше с изпънат гръб на един от високите столове до масата. Колкото може по-далеч от изтегналия се на дивана Йоел и бабите във фотьойлите. Когато сюжетната интрига във филма се заплиташе, тя съобщаваше: „Касиерът е убиецът“. Или: „Накрая ще се върне при нея. Ще видите, че ще я моли на колене да му прости“. Понякога възкликваше: „Каква глупост! Как може той да знае, че тя вече знае?“

Ако някоя от бабите (обикновено Авигейл) я помолеше да направи чай или да донесе нещо от хладилника, Нета мълчаливо се подчиняваше. Но ако си позволяха да коментират облеклото, прическата, босите крака и ноктите на ръцете ѝ (в повечето случаи тези забележки идваха от Лиза), тя ги срязваше остро и отново утихваше на твърдия си стол. Веднъж Йоел подкрепи майка си за изолацията на Нета и липсата на женственост във външния ѝ вид.

— Ти пък откога започна да разбираш от жени? — запуши му устата тя.

А от какво всъщност разбираше? Авигейл го умоляваше да запише някакви курсове в университета хем за разнообразие, хем да

разшири кръгозора си. Майка му настояваше да се захване с бизнес. Един-два пъти му намекна, че може да му услужи със значителна сума за някаква разумна инвестиция. Един бивш колега му обещавахе реки от мед и масло, ако се съгласи да му стане съдружник в частната му детективска агенция. Кранц също се опитваше да го съблазни с истории за нощни лудории в някаква болница, но той дори не си направи труда да го изслуша. Междувременно Нета го хранеше със стихосбирки, които той разлистваше вечер в леглото, докато дъждът шибаше по прозорците. Понякога се спираше на някоя строфа или на един-единствен стих и го четеше по няколко пъти. Прочете четири пъти един след друг последните пет стиха на страница четирийсет и шеста от стихосбирката на Шарон „Днес в един град“, преди да се съгласи с поета, въпреки че не беше сигурен дали ги е разбрал правилно.

В една синя тетрадка си водеше бележки за епилепсията, болестта, от която се смяташе, че Нета страда от четиригодишна възраст, макар и в лека форма. Наистина, някои лекари не бяха напълно съгласни с тази диагноза и Иврия ги подкрепяше със страст, която на моменти се превръщаше в омраза. Йоел се ужасяваше от тази нейна ярост, но едновременно с това тя го очароваше и понякога той непряко я подклаждаше. Никога не бе показвал тетрадката на Иврия. Заклучваше я в сейфа. Когато се пенсионира, изпразни сейфа и го пренесе от Йерусалим в Рамат Лотан, но реши, че няма защо да го зазидва в пода, нито дори да го държи заключен. В него пазеше единствено синята тетрадка. И цикламите, които дъщеря му рисувахе в предучилищната група и в първи клас, защото те бяха любимите му цветя. Ако не беше майка й, помисли си не за първи път Йоел, сега дъщеря му можеше да се нарича Ракефет — „циклама“. Но той и Иврия винаги бяха зачитали мнението на другия и бяха търсили компромис. Затова Йоел не бе наложил волята си за името. С Иврия се бяха надявали, че след пубертета състоянието на Нета ще се подобри. И двамата изтръпваха при мисълта, че един ден някой як момък от далечен кибуц ще им я вземе. Съзнаваха, че Нета ги разделя, но в същото време си даваха сметка, че когато тя си замине, ще се озоват лице в лице, съвсем сами. Йоел се срамуваше от тайната радост, която му носеше мисълта, че смъртта на Иврия е провал за нея и победа за него и Нета.

Думата „епилепсия“ означава „пристъп“ или „припадък“. Понякога е идиопатична, в други случаи се дължи на заболяване, а може и да е резултат от двете. Проявява се с гърчове и загуба на съзнанието. Пристъпите се предшества от сънливост, шум в ушите, замъглено зрение и меланхолия или пък обратното — еуфория. Припадъкът се характеризира с конвулсия на мускулите, затруднено дишане, посиняване, прехапване на езика и избиване на кървава пяна по устните. Тази фаза, наречена тонична, минава бързо. Следва клоничната, която трае няколко минути и е придружена от неконтролируеми мускулни спазми. Постепенно и те отминават. След това болният може веднага да се съвземе или да потъне в дълбок и продължителен сън. И в двата случая не помни случилото се. Някои получават по три-четири пристъпа на ден, други — по един на четири-пет години. Припадъкът може да се яви както през деня, така и през нощта, по време на сън.

Йоел бе записал в тетрадката и следното:

Освен така наречената *grand mal* има и *petit mal*, която се проявява единствено чрез кратковременна загуба на съзнание. Приблизително половината от децата с епилепсия страдат от тази лека форма на болестта. Дори и да не се стига до припадъци, детето може да получава пристъпи и на психична основа, които се проявяват с различна честота, но винаги внезапно: замъглено съзнание, фобии, парестезия (смущения във възприятията), мигриращи импулси, фантазии, придружени с халюцинации, гневни изблици, изпадане в ступор, по време на който пациентът може да прояви склонност към насилие, без да съзнава и да помни действията си.

С годините заболяването, особено ако е в по-остра форма, води до загуба на личността и до психически срив. Но в повечето случаи между пристъпите страдащите от епилепсия са пълноценни хора както всички останали. Установено е, че безсънието е една от причините за влошаване на състоянието, както и че влошаването на състоянието води до безсъние.

Заболяването се диагностицира с помощта на психомоторна енцефалография, която измерва и записва активността на мозъчните вълни. Болестта засяга предимно темпоралния лоб. Понякога изследванията откриват латентна епилепсия у роднините на болния — специфични аномалии в мозъчните вълни, останали без външни

прояви. Тези хора не са болни, дори не подозират, че имат някакъв проблем, но може да предадат епилепсията на децата си. Болестта почти винаги е наследствена, предава се в латентна форма от поколение на поколение и се проявява у малцина.

Симулирането на припадъци е било широко разпространено от незапомнени времена и затова още през 1760 година Де Хаан открива прост метод за проверка чрез зеницата на окото — зеницата не реагира на светлина само при истински пристъп.

Най-разпространеното лечение е избягването на физическо и психическо натоварване и приемането на транквиланти от рода на бромиди и барбитурати.

Твърдението „Оргазмът е епилептичен припадък“ се приписва на Хипократ или на Демокрит. В своя трактат „За съня и безсънието“ Аристотел поддържа мнението, че епилепсията прилича на съня и че в известен смисъл сънят е епилептичен припадък. (Тук Йоел бе вмъкнал в скоби една въпросителна, защото поне на пръв поглед за него оргазмът и сънят бяха противоположни състояния.) Един средновековен равин отнася към болестта думите на Йеремиа (17:9): „Лукаво е човешкото сърце повече от всичко и съвсем е покварено; кой ще го узнае?“

Сред другите неща Йоел бе написал и това:

Още от древни времена епилепсията се е свързвала със свръхестественото. Смятало се е, че болните са получили просветление, обладани са от нечиста сила или имат пророческа дарба. Оттук идват и прозвищата *morbis divus*, *morbis sacer*, *morbis lunaticus astralis* и *morbis daemonicus*.

Въпреки гнева на Иврия той бе приел, че Нета страда от лека форма на болестта, но гръмките прозвища не го притесняваха. Когато Нета беше на четири и болестта се прояви за пръв път, нямаше никакви признаци за лудост или за божествена намеса. И не той, а Иврия се бе втурнала към телефона да извика линейка. Въпреки специалното обучение и опита си той се бе поколебал, защото му се бе сторило, че вижда леко потрепване на устните на дъщеря си, сякаш тя им се присмиваше и едва успяваше да сдържи смеха си. После, когато се опомни и я понесе към линейката, падна по стълбите и си удари главата в перилата; дойде на себе си в спешното отделение, когато

диагнозата на практика вече беше поставена и единственото, което Иврия му каза, бе: „Изненадваш ме“.

От края на август насам всичко беше спокойно. Сега Йоел се тревожеше най-вече от повиквателната. Обмисли всякакви варианти, включително намесата на Шефа, но в крайна сметка реши да не предприема нищо, преди да излязат резултатите от медицинския преглед при наборната комисия.

Случваше се понякога през тези ветровити и дъждовни нощи да влезе в кухнята към два-три часа по пижама, със сгърчено от умора лице и да намери дъщеря си седнала чинно на кухненската маса с празна чаена чаша пред себе си, надянала грозните си очила, безразлична към кръжащите около лампата молци и изцяло погълната от поредната книга.

— Добро утро, млада госпожице. Какво чете нейно височество в този ранен час?

Нета дочиташе абзаца или страницата докрай и чак тогава, без да вдига поглед, отвърщаше:

— Книга.

— Да направя ли чай? Или сандвичи?

— Както желаш.

И двамата сядаха на масата и дъвчеха и пиеха мълчаливо. Но понякога оставяха книгите настрани и разговаряха тихо, едва ли не задушевно. За свободата на печата. За новоназначения главен прокурор. За трагедията в Чернобил. Друг път съставяха списък за пазаруване, за да попълнят запасите от лекарства в аптечката. И така, докато вестникът не тупнеше на градинската алея и Йоел не се втурнеше навън, за да догони раздавача. Който винаги изчезваше безследно.

ГЛАВА 32

За Ханука Лиза направи понички и картофени палачинки, купи нов свещник с разноцветни свещи и помоли Йоел да ги пали в съответната последователност. Той учудено възрази, но майка му цялата се разтрепери и заяви, че горкичката Иврия всяка година се била надявала да отбележи еврейския празник според традицията, но него го нямало, а дори и да си бил вкъщи, не давал и дума да се изрече.

Засегнат, Йоел се опита да отвърне, но за първи път тя го прекъсна и го сгълча майчински, с известна доза тъга:

— Винаги помниш само това, което ти отърва.

За негова изненада Нета взе страната на баба си:

— И какво толкова, щом някой ще се почувства по-добре. Аз съм за паленето на свещите за Ханука и на огъня за Лаг ба Омер.

И тъкмо Йоел да свие знамената и да отстъпи, със свежи сили на бойното поле връхлетя Авигейл. Сложи ръка на рамото на Лиза и с топлия си търпелив глас на учителка рече:

— Извинявай, Лиза, но ти направо ме смая. Иврия не беше набожна и не държеше на тези работи. Не понасяше религиозните обреди. Не разбирам откъде го измисли това.

Лиза инатливо повтори „горкичката Иврия“ и се впусна в битката със свиреп поглед и саркастичен тон:

— Засрамете се! Не е минала и година, откакто горкичката си отиде, а вие вече сте готови да я убиете отново.

— Лиза, престани! Иди да си починеш!

— Добре тогава. Ще спра. И без това всичко е напразно. Тя вече не е между нас, а аз съм най-слабата тук. Нека бъде на вашето. Вдигам ръце. Точно както тя се предаваше за всичко. Само че, Йоел, не мисли, че сме забравили кой отказа да прочете молитвата на гроба ѝ, та трябваше брат ѝ да те замести. Щях да умра от срам.

Авигейл нежно изрази тревога, че след операцията и, разбира се, в резултат от нея паметта на Лиза е започнала да отслабва. Често се случвало, медицинската литература била пълна с подобни примери и

доктор Литвин бил споменал, че може да последват известни умствени проблеми. От една страна, не знаела къде е оставила парцала или дъската за гладене, а, от друга — помнела неща, които не се били случвали, Новопоявилата се вяра в Бог също била тревожен симптом.

Лиза се тросна:

— Не съм вярваща. Напротив, тия неща са ми противни. Но горката Иврия винаги е искала да се спазват традициите! Вие ѝ се смеехте, а сега направо ѝ плюете в лицето. Мина по-малко от година, а вече тъпчете паметта ѝ.

Нета се обади:

— Не си спомням да е била луда по религията. Може би не беше съвсем на този свят, но не беше набожна. Какво пък, може и моята памет да отслабва.

А Лиза предложи:

— Хайде тогава да извикаме най-големия специалист да прегледа всички ни, един по един, и да стане ясно веднъж завинаги кой е луд, кой е нормален и кой изкуфял и кой иска да потъпче паметта на горката Иврия.

Йоел се намеси:

— Престанете и трите! Прекалявате. Ако продължавате така, ще трябва да извикаме умиротворителните сили.

Авигейл отбеляза мило:

— В такъв случай предпочитам да отстъпя. Няма защо да се караме. Нека бъде, както иска Лиза. Нека има свещи и безквасен хляб. При нейното състояние няма защо да се препираме.

Кавгата утихна и отново се възцариха мир и спокойствие. Но вечерта стана ясно, че Лиза вече бе забравила за желанието си. Облече си официалната черна рокля и сложи поничките и картофените палачинки на масата, а новия свещник го прибра тихомълком върху полицата над камината. Недалеч от статуята на изтерзания звяр.

Три дни по-късно ненадейно постави там и една малка снимка на Иврия в черна рамка.

— За да си спомняме за нея — обясни. — За да си има и тя свой кът в тази къща.

Снимката остана там десет дни и никой не обели нито дума. През очилата, напомнящи за селски лекар от старата генерация, Иврия гледаше към своите манастири, закачени на отсрещната стена. Лицето

й изглеждаше някак по-слабо, кожата ѝ беше бледа и прозрачна и само очите под дългите мигли блестяха. Йоел се вгледа в тях и му се стори, че зърва странна смесица от тъга и лукавство. Сивеещата ѝ коса се спускаше на кичури по раменете, но чезнещата ѝ красота все още имаше сила над него и той избягваше да поглежда натам. Дори отказа да влиза във всекидневната. Заради снимката на няколко пъти изпусна новините в девет. Зарови се в биографията на началник-щаба Елазар, която бе открил в библиотеката на господин Крамер. Историята от съдебното разследване го завладя. Прекарваше дълги часове затворен в стаята си, надвесен над бюрото на господин Крамер, като подреждаше фактите в таблица. Използваше писалката с тънкия писец и изпитваше истинско удоволствие да топи връхчето в мастилницата на всеки десетина думи. Понякога му се струваше, че надушва някакво несъответствие в заключенията на следствената комисия, която бе обявила генерала за виновен, макар да съзнаваше, че без достъп до първоизточниците не може да докаже нищо. Но въпреки това се напъваше да разнищи написаното до последната запетая и после отново да го подреди, първо в една последователност, после в друга. Хазяинът го наблюдаваше от стената в изпънатата по тялото му и украсена с еполети и златни копчета униформа и преизпълнен със задоволство, стискаше ръката на генерал Елазар, който изглеждаше уморен и вгълбен, загледан някъде над рамото на господин Крамер. В някои моменти на Йоел му се струваше, че от всекидневната дочува рагтайм или тих джаз. Но го долавяше не със слуха си, а по-скоро с порите на кожата. В резултат започна да посещава често, почти всяка вечер гъстата гора в дома на Ан-Мари и Ралф.

След десетина дни, тъй като никой не се бе осмелил да коментира снимката на Иврия върху лавицата, Лиза постави до нея портрета на Шалтиил Люблин с гъсти моржовски мустаци и в британската му полицейска униформа, който преди нещастиято стоеше на бюрото в кабинета на Иврия.

Авигейл почука на вратата му. Влезе и го намери приведен над бюрото на господин Крамер. Очилата на католик интелектуалец му придаваха вид на учен или монах. Той преписваше ключови пасажии от книгата за Елазар в таблицата си.

— Извинявай, че те прекъсвам, но трябва да поговорим за майка ти.

— Слушам те.

Йоел остави писалката върху листа и се облегна назад.

— Повече не можем да си затваряме очите. Не бива да се правим, че всичко с нея е наред.

— Е?

— Нямах ли очи, Йоел? Не виждаш ли, че с всеки ден състоянието ѝ се влошава?

Вчера излезе да измете алеята в градината, а след това продължи да мете и тротоара. Намерих я на двайсет метра надолу по улицата. Ако не я бях спряла, щеше да стигне до центъра.

— Снимките ли те тревожат, Авигейл?

— Не са само снимките. Всичко. Всичко, което ти се правиш, че не забелязваш. Преструваш се, че е в реда на нещата. Опомни се, Йоел, веднъж вече допусна тази грешка. И всички платихме скъпо за нея.

— Забелязваш ли как се държи Нета през последните няколко дни?

Йоел завъртя глава.

— Знаех си. Че кога си забелязвал някого другого, освен себе си? Натъжава ме, но не ме изненадва.

— Авигейл, кажи за какво става дума, моля те!

— Откакто започна това с Лиза, Нета не е стъпвала във всекидневната. Нещата не вървят на добре. И не обвинявам майка ти, тя не е отговорна за постъпките си. Човекът, който носи отговорност, си ти. Поне според всички останали. Само тя не мислеше така.

— Добре — отвърна той. — Ще се заема с въпроса. Ще назначим следствена комисия. Но по-просто ще е двете с Лиза да седнете и да изгладите противоречията си, нали?

— За теб всичко е просто — поде тя с назидателен учителски тон, но Йоел я прекъсна:

— Авигейл, не виждаш ли, че се опитвам да работя?

— Съжалявам — отвърна ледено тя. — Не обръщай внимание на глупостите ми.

Излезе и внимателно затвори вратата.

Понякога след жестока кавга Иврия прошепваше в ухото му: „Не забравяй, че те разбирам“. Какво се бе опитвала да му каже с тези думи? Какво разбираше? Йоел знаеше много добре, че нямаше начин да научи. Въпреки че точно сега този въпрос бе по-важен от всякога.

Изведнъж зажадня за допира на студените ѝ пръсти по кожата на гърба си, прииска му се да ги скрие в своите недодялани длани, да им вдъхне живот и топлина, както се съживява замръзнало птиче.

Дали наистина беше нещастен случай? Едва не скочи в колата и не хукна към Йерусалим, към апартамента им в Талбиех, за да огледа електрическата инсталация, да възстанови всяка минута, всяка секунда от злочестата сутрин. Но в мислите му онова място плуваше сред поток от тъжни звуци от китарата на Итамар или Евиатар и Йоел знаеше, че няма да може да понесе мъката. Вместо в Йерусалим отиде в пълната с трюфели гора в съседната къща и след вечерята, дюбонето и кьнтри музиката Ралф го придружи до спалнята на сестра си, а на Йоел му бе все едно дали щеше да остане, или щеше да излезе, тази вечер люби Ан-Мари в търсене не на наслада, а на топлина и от жал — като баща, прегърнал разплаканото си момиченце, за да го успокои.

Прибра се към полунощ и завари къщата тъмна и тиха. За миг се уплаши, че тишината ще го погълне. Всички врати бяха затворени, с изключение на вратата към всекидневната, затова влезе там, светна лампите и откри, че снимките са изчезнали заедно с празничния свещник за Ханука. За миг изтръпна, стори му се, че и статуетката я няма. Не, само бе леко преместена. Стоеше в края на лавицата. Внимателно я върна по средата, страхувайки се да не падне. Трябваше да разбере кой бе взел снимките. Но знаеше, че няма да проучи този въпрос. Сутринта на закуска никой не спомена за изчезването им. Нито през следващите дни. Лиза и Авигейл отново се бяха помирили и се записаха на аеробика и на курс по макраме. Не пропускаха да подметнат по някоя язвителна забележка за разсеяността му или за това, че не прави нищо от сутрин до вечер. Нета продължаваше да ходи на кино или в музея. Между прожекциите зяпаше по витрините. Йоел бе принуден да изостави своето разследване на процеса срещу началник-щаба Елазар, макар да подозираше, че е допусната съдебна грешка. Но беше наясно, че без достъп до доказателствата и класифицираната информация е невъзможно да разбере какво точно се бе случило. Междувременно отново заваляха дъждове и една сутрин, когато излезе в градината да вземе вестника, котетата си играеха на верандата с вдървеното телце на малка птичка, която бе загинала от студ през нощта.

ГЛАВА 33

Един следобед в средата на декември пристигна Накдимон Люблин, беше облечен с камуфлажен анорак, лицето му бе зачервено от вятъра. Донесе им тенекия зехтин, изцеден от собствената му преса в Метула, и три-четири стръка закъснял магарешки бодил в очукан черен калъф за цигулка. Не знаеше, че Нета вече не ги колекционира.

Прекрачи прага, надникна подозрително във всяка стая, намери всекидневната и влезе с тежка стъпка, сякаш вървеше по позната отъпкана земя. Безцеремонно постави калъфа с бодилите и обвитата в зебло тенекия в средата на масата, хвърли анорака на пода до фотьойла, разположи се удобно и опъна крака. Той се обръщаше към жените с „момичета“, а към Йоел — с „капитане“ Попита какъв месечен наем плащат за таз приказна къщурка. И тъй и тъй били заговорили за пари, извади от джоба си дебела пачка банкноти по петдесет шекела, завързани с ластик, и ги сложи тежко на масичката. Делът на Авигейл и Йоел от половингодишната печалба от овощната градина и къщата за гости съгласно завещанието на Шалтиил. На най-горната банкнота бе изписана сумата с дебел дърводелски молив.

— А сега — провлече носово той — се поразмърдайте, момичета. Гостът е гладен като вълк.

Трите веднага се защураха като мравки, на които входът към мравуняка е бил блокиран и сега най-сетне някой го е разчистил. Засноваха между кухнята и всекидневната, едва успяваха да не се блъснат една в друга. В мига, в който Накдимон благоволи да свали краката си от масата, се появи покривка, заприиждаха чинии, чаши, бутилки, салфетки, подправки, топла пита и туршия, ножове и вилици. А бяха приключили с обяда само преди час. Йоел гледаше изумен, направо шокиран от властта, която този недодялан червендалест селянин упражняваше върху тези иначе непокорни жени. Потисна гнева си: „Не ревнувай, глупако!“

— Дайте каквото имате — нареди гостът с носовия си тембър. — Само не ме притеснявайте да избирам. „И рече Мохамед с поклон:

къркори ли стомахът ми, бих глътнал аз и слон!“ Ела, капитане, остави шетането за жените. Трябва да си поговорим с теб.

Йоел послушно седна на дивана и се вторачи в него.

— Виж сега — започна Накдимон, но изведнъж промени решението си. — Чакай малко.

Следващите десетина минути се посвети изцяло на пилешките бутчета, печените картофи, салатата и задушените зеленчуци, като от време на време изръмжаваше със задоволство; поля обилно храната с бира, а между бирите изгълта и две чаши оранжада, като използваше залъците от топлата пита последователно за лъжица, вилица и подложка за погълнатото месо.

Йоел го наблюдаваше съсредоточено, сякаш търсеше някоя скрита черта, която да потвърди или да отхвърли отдавна таено подозрение. Нещо в челюстта на Люблин, във врата и раменете или в дълбоко набраздените му селски ръце беше като изплъзваща му се мелодия, която му напомняше смътно друга, по-стара, отдавна забравена. Не намираше никаква прилика между този як червендалест мъж и мъртвата му сестра, която беше слаба жена с бледа кожа, деликатни черти и бавни, съсредоточени движения. Йоел усети надигацията се в него гняв и изведнъж се ядоса на себе си заради него, тъй като се смяташе за съдържан мъж. Докато чакаха Накдимон да приключи, жените се бяха наредили около масата в трапезарията сякаш в отделна ложа, встрани от мъжете, които бяха един срещу друг във всекидневната. Никой и не помисли да подхване разговор, докато гостът не оглозга и последния кокал, избърса чинията със залък и не изгълта ябълковия компот. Йоел седеше срещу него със свити под прав ъгъл колене и разперени върху тях длани. Със загорялото си лице, с преждевременно посивялата коса и стърчащия над челото непокорен перчем, с малките бръчици в ъгълчетата на очите, които му придаваха присмехулно изражение, макар по устните му да нямаше и помен от усмивка, приличаше на пенсиониран офицер от военното разузнаване. С течение на годините се бе научил да седи дълго време така неподвижно, мрачно умислен, със свити под прав ъгъл колене и широко разтворени пръсти на грозните си ръце върху тях, с изправен, но не напрегнат торс, с отпуснати рамене и с лице, по което не трепва нито един мускул. Най-накрая Люблин избърса устата си с ръкав, а ръкава — с книжна салфетка, в която издуха и носа си, после я смачка

и я хвърли в полупразната чаша с оранжада. Пусна една звучна пръдня, като трясък от затръшната врата, и поде с почти същите думи, произнесени, преди да се нахвърли на храната:

— Добре, виж сега...

Оказа се, че в началото на месеца Авигейл Люблин и Лиза Рабинович поотделно били писали до Метула с въпрос, дали на шестнайсети февруари, годишнината от смъртта на Йврия, да не се постави надгробна плоча в Йерусалим. Той нямало да направи нищо зад гърба на Йоел и предпочитал да остави цялата работа на него. Но искал да плати половината от сумата. Или дори цялата. За него било безразлично. За сестра му явно също било безразлично, щом била решила да си отиде. Иначе щяла да остане. Но имало ли смисъл да се питат какво ѝ е било в главата тогава? Дори и когато била жива, никой нямал достъп до мислите ѝ. Та днес имал малко работа в Тел Авив — да продаде дела си от някакво предприятие, да купи нови матраци за къщата за гости, да издейства разрешително за малка каменна кариера, и решил да прескочи дотук, да хапне и да обсъди с тях какво ще се прави. Това било. Какво смятал капитанът?

— Добре. Надгробна плоча. Защо не? — отвърна тихо Йоел.

— Ти ли ще се заемеш или аз?

— Както искаш.

— Виж, имам в двора си един здрав каменен блок от Кафр Айер. Черен, с петънца. Ей толкова висок.

— Ще свърши работа.

— Ще трябва да гравираме някакъв надпис.

Авигейл се намеси:

— Трябва да измислим надписа до края на седмицата, иначе няма да сме готови за годишнината.

— Грехота е! — изведнъж извика Лиза от ъгъла.

— Кое?

— Грехота е да се говори лошо за мъртвите.

— Че кой е казал нещо лошо?

— Истината е — отвърна предизвикателно Лиза, буйна ученичка, решила да скандализира възрастните, — че тя не ни харесваше кой знае колко. Не е хубаво да се говори така, но още по-лошо е да се лъже. Това е самата истина. Може би обичаше единствено баща си. И понеже тук никой не се интересува от нея, май ще е най-добре да я преместят в

Метула, до баща ѝ, вместо да лежи в Йерусалим сред непознати. Но тук всички мислят само за себе си.

— Хей, момичета — изръмжа сънливо Накдимон, — бихте ли ни оставили да се разберем с капитана? А после си говорете, колкото си искате.

— Добре — кимна Йоел. — Нета, ти си по поезията, измисли нещо подходящо за надпис и го дай на вуйчо си. Толкоз по въпроса. И утре е ден.

— Не го пипайте, момичета — предупреди Накдимон жените, които се спуснаха да разчистват масата, и покри с ръка увито в зебло бурканче. — Пълно е с натурална змийска отрова. Хващам ги зиме, когато се мушкат в хамбара да спят, изцеждам им отровата, донасям я в града и я продавам. Между другото, капитане, ще ми обясниш ли защо сте се сврели и четиримата тук?

Йоел се поколеба. Погледна часовника си, загледа се в ъгъла между двете стрелки, дори проследи подскачането на малката, но не му стана ясно колко е часът. После измънка, че не е разбрал въпроса.

— Цялото котило в една дупка. Един върху друг. Като в арабска колиба. Бабите, децата, козите, кокошките и цялата останала тумба. Каква е целта?

Лиза се обади строго:

— Кой ще пие турско кафе и кой — нес? Пребройте се!

И Авигейл:

— Каква е тази бенка на бузата ти, Накди? Беше само петънце, а сега е станало на бенка. Трябва да го покажеш на лекаря. Тази седмица по радиото казаха, че бенките не са толкова безобидни, колкото изглеждат. Иди при Пухачевски, нека те прегледа.

— Пухачевски умря — отвърна Накдимон. — Отдавна. Йоел се намеси:

— Добре тогава, Накдимон. Докарай оня камък и ще го дадем да гравират името и датата. Това ще е достатъчно. Но ми се ще да избегнем суматохата около годишнината. Всичките тези псалмопения и просяци...

— Йоел, засрами се! — подскочи Лиза.

— Ще останеш ли да преспиш, Накди? — попита Авигейл. — Погледни каква буря е навън. Наскоро тук възникна един спор. Лиза си е втълпила, че Иврия била вярваща, а всички ние сме я преследвали

като испанската Инквизиция. Ти забелязал ли си подобна склонност у сестра си, Накди?

Йоел, който не схвана въпроса, но по някаква причина реши, че е отправен към него, отвърна замислено:

— Тя обичаше тишината и спокойствието. Ето това обичаше истински.

— Хей, я чуйте този откъс — провикна се Нета, облечена в развлечени панталони и карирана, широка като палатка риза. Носеше дебела книга със заглавие „Стихове на камък — епитафии от времето на пионерите“. — Чуйте какъв бисер само:

Тук лежи младеж най-мил и благ, за всички нас ужасно скъп и драг.

Йеремия, син на Аарон, отиде на небето през новата луна на Ияр, в 5661 лето.

Три години преди трийсетака литна душата му светла към мрака — умори го на таз земя самотата.

Ах, колко беше млад, ах, колко беше чист — а сега почива в гроб скалист.

Авигейл се нахвърли яростно срещу нея:

— Никак не е смешно, Нета! Шегите ти са отвратителни! Толкова си цинична! Арогантна! Нямах уважение към нищо! Сякаш животът е фарс, смъртта — шега, а страданието е просто виц. Погледни я, Йоел, напрегни си мозъка поне веднъж, защото всичко това е наследила от теб. Апатията. Презрението. Безразличието. Подигравката с погребението. Всичко идва от теб. Не виждаш ли, че е твое копие? Цинизмът ти вече причини едно нещастие и, да не дава Господ, ще доведе до второ! Я по-добре да замълча, да не изкушавам дявола.

— Защо непрекъснато го ядеш, Авигейл? — тъжно въздъхна Лиза. — Толкова ли си сляпа? Не виждаш ли, че страда заради всички нас?

Както винаги, Йоел отговори със закъснение на по-раншния въпрос:

— Сам виждаш, Накдимон. Живеем заедно, за да си помагаме един на друг. Защо не дойдеш и ти? Доведи синовете си от Метула.

— Както и да е — измърмори гостът, бутна масата и стана, навлече анорака си и потупа Йоел по рамото. — По-добре обратното, капитане. Остави момичетата да се забавляват сами тук и ела при нас. Веднага ще ти намерим работа. Рано сутрин ще те пращаме на полето или на пчелина и за нула време ще проветрим главата ти, преди да откачиш съвсем. А това как се държи?

Погледът му бе попаднал на малкия хищник, който сякаш всеки момент щеше да скочи от постаментата в края на лавицата над камината.

— И аз това се питам — отвърна Йоел.

Накдимон Люблин взе статуетката в ръка, обърна я с главата надолу, опита се да разчопли постаментата с нокът, завъртя я на всички страни, приближи слепите очи на котката до носа си и я подуши. На лицето му се появи объркано, подозрително изражение на упорит селяк и Йоел не можа да се въздържа да не си каже наум: „Като слон в стъкларски магазин. Дано не я счупи“.

Накрая гостът обяви:

— Нещо не е наред тук, капитане! — обърна се към жените: — Е, момичета, до скоро. Не се изяждайте, ей!

Прибра бурканчето с отровата във вътрешния джоб на анорака и добави:

— Ела да ме изпратиш, капитане.

Йоел го придружи до дългия и широк шевролет. На раздяла якият селянин изненадващо се обърна към него:

— Нещо не е наред и с теб, капитане. Не ме разбирай погрешно. Нямам нищо против да ти изплащам дела от Метула. Не е проблем. И макар в завещанието да пише, че парите ще спрат, ако се ожениш повторно, мен ако ме питаш, и утре да си вземеш жена, пак ще си получаващ дела. Не е проблем. Но говорех за друго. Има един арабин в Кафр Айер, мой приятел, малко е смахнат. Крадец е, говорят, че спи със собствените си дъщери и така нататък. Но когато разбра, че майка му си отива, отиде до Хайфа и й купи хладилник, пералня, видео — всичко, което някога е искала да има, за да може да умре щастлива. Ето това хората наричат милосърдие, капитане. Ти си много умен човек, прозорлив си, почтен си, няма две мнения по въпроса. Наистина си готин пич. Проблемът е, че ти липсват три неща: 1) желание, 2) радост

и 3) милосърдие. Ако питаш мен, те си вървят в комплект. Ако нямаш номер две, значи нямаш номер едно и номер три. И така нататък. Трагична история. Сега се прибирай. Погледни дъжда. Все едно че теб виждам. Зърна ли те, и ми се доплаква.

ГЛАВА 34

Изненадващо последваха няколко слънчеви дни с ясно мразовито небе. Мека светлина с цвят на мед огря голите клони на дърветата, мина над попарените от сланата морави, нежно докосна нападалите листа и ги погали с огнените си пръсти. Слънчевите колектори върху покривите заблестяха под ярките лъчи. Паркираните коли, улуците, локвите, парчетата стъкло по тротоара, пощенските кутии и прозорците — всичко искреше. Едно весело пламъче трептеше над градините, подскачаше от плет на плет, подпалваше металната пощенска кутия, прехвърчаше през улицата и хвърляше ослепителни лъчи към вратата на къщата отсреща. На Йоел му се струваше, че тази скоклива искрица е свързана по някакъв начин с него; замръзнеше ли той на място, искрицата също замираще. Докато накрая не разгада, че веселото пламъче идваше от циферблата на часовника му.

Въздухът се изпълни с жужене. Ветрецьт носеше соления мирис на море и весел смях. Тук-там съседите плевяха лехите и ги подготвяха за зимните цветя. Другаде жените бяха изкарали да проветрят завивките. Едно момче миеше колата на родителите си — несъмнено срещу заплащане. Погледът на Йоел се спря на една малка птичка, кацнала на самия край на почерняло клонче. След преживения студ тя сякаш не можеше да се нарадва на неочакваното великолепиe и изливаше щастието си в песен, повтаряше я безспир, без вариации и паузи, една-единствена възторжена фраза от три ноти, която потъваше бавно в гъстата като мед светлина. Той се опита да нацели птичката със слънчевото зайче на часовника си, но не успя. Зад върховете на дръвчетата в цитрусовата горичка на изток плътна мъгла обвиваше далечните върхове, които сякаш се разтваряха в синевата и очертанятията им се размиваха, планините чезнеха и се превръщаха в сенки, леки пастелни мазки върху ярко платно.

Лиза и Авигейл бяха заминали рано сутринта на Зимния фестивал в Кармел и Йоел реши да обяви ден за пране. Чевръсто, методично и целенасочено обиколи стаите и свали калъфките на

възглавниците, спалните торби и чаршафите. Съблече дори и калъфите на матраците. Обра мръсните пешкири и салфетки от кухнята. Стовари всичко в банята и мина втори път из помещенията, погледна в гардеробите и зад столовете и отново напълни коша с блузи, бельо, нощници, ризи, пенъоари, жилетки и чорапогащници. Свали и дрехите от себе си и гол се зае да сортира прането. Следващите двацет минути стоя гол пред пералнята, докато внимателно и методично прехвърляше дрехите, като понякога слагаше очила, за да прочете инструкциите на етикета, и ги разделяше на няколко купчини — гореща бода, хладка, студена и на ръка; стараше се да запомни кое можеше да се центрофугира, кое бе за сушилнята и кое трябваше да се простре на въжетата в задния двор, които бе опънал наскоро с помощта на Кранц и сина му Дуби. Облече се чак след като сортира и подреди купчинките и започна да пуска пералня след пералня — на висока температура и на ниска температура, с центрофуга и без центрофуга. Половината ден измина незабелязано. Искаше да приключи, преди Нета да се върне от драматичния кръжок. Изведнъж си представи младия невинен младеж Йеремия, сина на Аарон от книгата с епитафиите, в инвалидна количка. Може би затова е бил толкова чист: ако си сакат, нямаш много възможности да съгрешиш. Колкото до разследването и евентуалната несправедлива присъда срещу генерал Елазар, Йоел се примири с думите на Даскала, който обичаше да набива в главите на подчинените си следната максима: дали абсолютната истина съществува, е въпрос, на който ще отговорят философите, но и най-големият идиот познава лъжата.

И какво щеше да прави сега, след като бе сгънал и прибрал в гардеробите и скриновете изсъхналото пране, с изключение на дрехите, които висяха на простора в задния двор? Можеше да изглади. А после? Миналата седмица бе подредил инструментите в бараката, а по-миналата бе смазал пантите на прозорците със специално масло против ръжда. Крайно време беше да престане да обикаля с бормашината. Кухнята блестеше от чистота, на сушилнята имаше само една чаена лъжичка. Всичко друго бе прибрано на мястото му. Дали да не събереше няколкото отворени пакета със захар в един? Или да прескочи до пазара да купи луковици за зимни цветя? Повтори на глас думите на майка си: „Ще се разболееш, ако не започнеш да правиш нещо“. Звучаха му правдиво. Лиза често му намекуваше за някаква

значителна парична сума, която била готова да му даде, за да завърти търговия. Един бивш колега пък обещавахе реки от мед и масло, ако му станеше партньор в частната детективска агенция. Шефа също го канеше да се върне. Ралф Върмънт го бе посъветвал да инвестира в канадски фонд, който щял да удвои вложените от него пари за осемнайсет месеца. Арик Кранц не спираше да го моли да сподели последното му приключение: два пъти в седмицата той обличаше бяла престилка на санитар в болницата, опиянен от прелестите на една медицинска сестра — Грета, също доброволка. Кълнеше се, че няма да се откаже, докато не я свали — „на земята, на леглото или на болничната кушетка“. Уверяваше го, че за него пази две други доброволки — Кристин и Айрис. Йоел можел да си избере, която пожелаел. Или да ги вземе и двете.

Помъкнал такъмтите си — очилата за четене, слънчевите очила, книгата за генерал Елазар, тубата със слънцезащитния крем и транзистора, Йоел се излегна на люлката в градината да се попече, докато чакаше Нета да се прибере от съботната сбирка на драматичния кръжок, и да обядват заедно. А защо наистина не приемеше поканата на зет си? Можеше да прекара няколко дни в Метула. Или направо седмица-две? Дори няколко месеца? Да поработи малко на полето, гол до кръста, от сутрин до вечер, на пчелина или в овощната градина, в чиито сенки бе спал за пръв път с Иврия; тогава тя бе излязла да спре напоителната система, а той се бе залутал при едно учение по ориентация и се бе спрял до резервоара да напълни манерката си. Забеляза я чак когато бе на пет-шест крачки от него, и едва не си глътна езика от страх. Тя щеше да го подмине, ако случайно не се бе препънала в проснатото му на земята тяло; Йоел се приготви за оглушителни писъци, но тя изведнъж прошепна: „Не ме убивай“. И двамата бяха уплашени, размениха в тъмнината не повече от десетина думи, после изведнъж телата им се потърсиха, двамата се затъркаляха напълно облечени върху калната земя, притискаха се като слепи кученца, причиниха си болка, свършиха едва ли не, преди да са започнали, и побягнаха всеки по своя си път, без да си кажат и дума. И пак там, сред тези дървета, я облада за втори път, когато след два месеца, сякаш омагьосан от нея, се върна в Метула и дебна две нощи край резервоара, докато тя не се появи, и двамата отново се хвърлиха един към друг, и после той попита дали ще се омъжи за него, а тя

извика: „Да не си луд?“ Продължиха да се срещат нощем и едва след доста време се видяха за първи път на дневна светлина и се заклеха, че не са се разочаровали.

Ако отидеше, можеше и да научи нещичко от Накдимон. Например да изцежда отровата на змиите. Да разгадае най-сетне истинския смисъл на завета на стария Люблин. Да научи със закъснение какво точно бе станало в Метула през онази зима, когато Иврия и Нета избягаха от него, а след завръщането им съпругата му твърдеше, че проблемът на Нета бил изчезнал, защото и Йоел го нямало. И, между другото да закали тялото си, да поработи на открито, на слънце и вятър, да си припомни младостта в кибуца преди женитбата си с Иврия, преди да го прехвърлят към военната прокуратура и да го пратят на специалното обучение.

Но мисълта за необятната градина в Метула и за натоварените дни тежък физически труд не го изпълни с ентузиазъм. В Рамат Лотан му беше добре. Парите, които Накдимон му превеждаше на всеки шест месеца, пенсиите на двете баби, собствената му пенсия и разликата от наемите на двата апартамента и на тази къща му осигуряваха спокойствие и възможност да се наслаждава на птичките и градината. Въпреки това не се бе приближил и с крачка до откриването на електричеството и писането на стихове като Пушкин. Вероятно и в Метула щеше да се пристрасти към бормашината или тамошния ѝ еквивалент. Изведнъж си припомни как сричаше Накдимон, докато четеше молитвата на арамейски на погребението, и едва не се разсмя на глас. Комуната, която бившите съпруги на Ралф и съпрузите на Ан-Мари си бяха устроили в Бостън, му се струваше логична, дори трогателна, защото в сърцето си той бе напълно съгласен с библейската мъдрост в епитафията, която Нета бе намерила: мъжът не биваше да живее сам. В крайна сметка въпросът не бе за срама, скелетите в гардероба, божествената лудост на болестта или византийските икони, чиито изображения противоречаха на здравия разум, а малко или много опираше до онова, което се криеше зад различните позиции на Шамир и Перес: опасността от отстъпките, водещи до следващи отстъпки, и необходимостта от реализъм и компромиси. А този котарак сигурно бе от котилото в градинската барака, колко бе пораснал. Как само дебнеше с гладен поглед птичката на дървото.

Йоел взе съботния вестник, прегледа го и заспа. Нета се прибра малко след три, влезе направо в кухнята и хапна накрак, взе си един душ и на тръгване се спря за миг при него:

— Връщам се в града. Много мило, че си изпрал чаршафите и си сменил кърпите, но нямаше нужда. Нали затова плащаме на чистачка?

Той измърмори нещо сънен, чу отдалечаващите се стъпки и стана. Придърпа люлката в средата на моравата, тъй като слънцето се бе преместило. Легна и отново заспа. След малко се появиха Кранц и съпругата му, промъкнаха се на пръсти до бялата градинска маса, седнаха и зачакаха да се събуди, разглеждайки вестника и книгата му. Благодарение на обучението и опита си Йоел се будеше като котка, прескачаше направо от съня в състояние на готовност. Още не бе отворил очи — и вече бе станал, хвърли един поглед към гостите и веднага заключи, че отново са скарани и идват да го молят да им стане арбитър, явно Кранц пак бе нарушил предишното споразумение, постигнато пак с посредничеството на Йоел.

Оделия Кранц го посрещна с думите:

— Признай си, че не си обядвал. Само да взема няколко чинии от кухнята и веднага ще сложа масата. Донесохме ти дробчета с лук и други вкуснотии.

— Виждаш ли — обади се Арик, — веднага се втурва да те подкупва. За да си на нейна страна.

— Чуваш ли го какви ги разправя? — наежи се Оделия. — Никога няма да се промени.

Йоел сложи слънчевите очила, залязващото слънце дразнеше зачервените му очи.

Сипа си от дробчетата и малко ориз и докато дъвчеше, попита за синовете, чиято разлика, както си спомняше, беше само година и половина.

— И двамата са против мен — оплака се Кранц. — Винаги вземат страната на майка си, въпреки че само през последните два месеца пръснах хиляда и триста долара за компютър на Дуби и хиляда и сто — за мотор на Гили. И вместо благодарност получавам удари под кръста.

Йоел внимателно насочи разговора към взривоопасната тема. Арик избълва обичайните оплаквания: била занемарила къщата, занемарила и себе си, не готвела, дробчетата ги била направила само

заради Йоел, пръскала щедро парите му, но в леглото се стискала, а какъв змийски език вадела, от сутрин до вечер му се подигравала, заяждала се за шкембето му. Най-малко хиляда пъти бил предлагал да се разделят, поне за известно време, а тя все заплашвала, че ще подпали къщата, ще се самоубие или ще го разнесе по вестниците. Не че се страхувал от нея. Точно обратното, тя трябвало да внимава.

Оделия студено заяви, че няма какво да добави. Само като го чуел човек, и му ставало ясно, че е истинско чудовище. Тя имала само едно условие: да води кобилите си другаде, а не да ги обездва на килима във всекидневната, под носа на децата. Толкова много ли искала? Нека Йоел отсъдел кой е прав.

Той изслуша и двамата със сериозен, дори тържествен вид, сякаш се опитваше да определи кой сред многото гласове в хора в съседната стая пее фалшиво. Не ги прекъсна нито веднъж, не се обади дори когато Кранц заяви:

— Добре, щом е така, ще си стегна багажа и ще се махна. Оставям ти къщата и всичко в нея, вещите не ме интересуват.

А Оделия призна:

— Да, наистина имам шишенце с киселина, но пък той държи пистолет в колата си.

Слънцето залезе и изведнъж стана студено, заблудената птичка, която бе оцеляла през зимата, или някоя друга нейна посестрима сладко зачурулика.

— Достатъчно — рече Йоел. — Чух всичко. Хайде да влезем вътре, замръзвам.

Помогнаха му да отнесе чиниите, чашите, вестника, книгата, крема и транзистора в кухнята. И там, все още бос и гол до кръста, той произнесе своята присъда:

— Слушай, Арик, след като си дал хиляда долара на Дуби и хиляда на Гили, дай две хиляди на Оделия. Направи го още утре, веднага щом отворят банките. Ако нямаш, вземи назаем. И аз мога да ти услужа.

— Но защо?

— За да замина на триседмична екскурзия в Европа — отговори Оделия. — Така поне за малко ще останеш сам.

Арик Кранц се усмихна, въздъхна, измънка нещо, помисли, почервения леко и накрая кимна:

— Добре. Така да бъде.

После тримата пиха кафе и на тръгване семейство Кранц, хванали здраво торбите с празните съдове от донесената храна, го поканиха на вечеря в петък заедно с целия харем.

— Вече видя каква превъзходна готвачка е Оделия. А когато е в настроение, е десет пъти по-добра.

— Не преувеличавай, Ари — усмихна се Оделия. — Хайде да се прибираме у дома.

И двамата изчезнаха, благодарни и почти сдобрени.

Вечерта, когато с Нета седнаха на чаша чай в кухнята, той я попита дали намира някаква логика в думите на дядо си, полицая, че в крайна сметка всички крием едни и същи тайни.

— Откъде се сети за това ни в клин, ни в ръкав? — възкликна Нета.

Йоел ѝ разказа за ролята на арбитър, която семейство Кранц му възлагаше от време на време. Вместо да отговори на въпроса, дъщеря му — стори му се, че в гласа ѝ долавя поне мъничко привързаност — рече:

— Признай си, че ти е приятно да си играеш на Господ. Виж се колко си изгорял! Да те намажа ли с крем, за да не се обелиш?

— Както желаш — отвърна той, но след миг размисъл добави: — Не, няма нужда. Оставил съм ти малко от пилешките дробчета на Оделия. За гарнитура има ориз и зеленчуци. Хапни нещо и ела да гледаме новините.

ГЛАВА 35

По новините имаше дълъг репортаж за националната стачка на болничните служители. Старци и инвалиди лежаха върху просмукани от урина дюшеци; накъдето и да се насочеше камерата, се разкриваха мръсотия и боклуци. Една възрастна жена виеше с писклив монотонен глас като настъпено пале. Подпухнал немощен старец, който изглеждаше така, сякаш всеки миг щеше да се пръсне от напрежението на течностите в тялото, лежеше отпуснат и гледаше невиждащо в обектива. Мършав мъж с покрито с четина лице се хилеше като дебил и замахваше към камерата с плюшено мече, чийто корем бе разпорен, а през дупката се подаваше мърлява вата.

— Нямах ли чувството, че тази страна се срива? — попита Йоел.

— Виж кой го казва — отвърна Нета и му сипа бренди.

После продължи старателно да сгъва салфетки на триъгълничета и да ги реди в поставката от маслиново дърво.

— Ако зависеше от теб — поде той след няколко глътки чай, — какво би предпочела: да те освободят от казармата или да служиш?

— Че то си зависи точно от мен. От това, дали ще им кажа за пристъпите или не. Медицинският преглед нищо няма да покаже.

— Е, какво ще правиш при това положение? Ще им кажеш ли? Или предпочиташ аз да го направя? Моля те, помисли, преди да отвърнеш „Както искаш“. Сега е важно какво искаш ти. Знаеш, че мога да уредя нещата само с няколко телефонни обаждания. Така че нека изясним какво искаш. Но не обещавам, че ще направя точно него.

— Помниш ли какво си говорихме, когато Шефа те притискаше да заминеш да спасяваш родината?

— Да. Обясних ти, че съм загубил способността си да се концентрирам. Но какво общо има това?

— Признай си какво те гложди, Йоел. Защо само въртиш и сучеш около темата? Какво те засяга дали ще отида в казарма или не?

— Минутка само — прекъсна я той. — Извинявай, само да чуя прогнозата за времето.

Водещият обяви, че от тази нощ отново започват зимните дъждове. До сутринта циклонът щял да достигне крайбрежието и да донесе силни ветрове и валежи. В долините и по високите върхове можело да паднат слани. И накрая две последни новини: израелски бизнесмен загинал при катастрофа в Тайван. Близките му били уведомени. А в Барселона млад монах се самозапалил в знак на протест срещу ескалацията на насилието в света.

— Виж, дори и да не ме вземат в казармата, през лятото ще се изнеса — обади се Нета.

— Може и по-рано.

— Защо? Да не би да не достигат стаи?

— Защото, докато съм тук, няма как да водиш съседката — или брат ѝ — вкъщи.

— Защо?

— Откъде да знам? Стените са тънки. Особено междинните, все едно са от хартия. Последният ми изпит е на двайсети юни. След това ще си наема стая в града. Но ако бързаш, може да се изнеса и по-рано.

— Дума да не става! — отсече Йоел с нотка хладнокръвна жестокост, която в службата бе използвал да задуши в зародиш всяка мисъл за увъртане у събеседника. — Без повече коментари!

Едва овладя внезапно изригналия в гърдите му гняв, не бе изпитвал такава ярост, откакто Иврия си бе отишла.

— И защо?

— Няма да се изнасяш! Край!

— Защото не ти се дават пари ли?

— Нета, помисли малко. Първо, заради състоянието ти. Второ, университетът е тук, зад ъгъла, защо да пътуваш всеки ден от центъра?

— Мога сама да си плащам наема, не е нужно ти да ми даваш пари.

— И как ще стане това?

— Твоят шеф е много мил с мен. Предложи ми работа.

— Не бих разчитал на него.

— Освен това Накдимон е попечител на сумата, която трябва да получа, когато навърша дваисет и една. А той ми каза, че няма проблем да започне веднага да ми изплаща парите.

— И на това не бих разчитал. И кой ти е разрешил да говориш с Люблин за пари?

— Хей, какво си ме зяпнал така? Я се виж! Все едно всеки миг ще скочиш да ме пребиеш. Какво толкова, просто се опитвам да ти разчистя терена. За да започнеш да живееш нормално.

— Виж, Нета — Йоел се опита да придаде на гласа си задушественост, каквато в този миг не изпитваше. — За съседката... Ан-Мари... Да кажем, че...

— Предлагам да не казваме нищо. Жалка картинка — да ходиш там да си правиш удоволствието, а после да тичаш тук да се оправдаваш! Като приятеля ти Кранц.

— Но истината е, че аз наистина...

— Истината е ясна. Само ме предупреди, когато решиш, че ти трябва спалнята. Точка. Кой е купил тези салфетки? Сигурно е Лиза. Какъв кич, Боже мой! Защо не си събуеш обувките и не полегнеш? След няколко минути почва английски филм. Нещо за произхода на Вселената. Дали да не погледаме? Когато тя се премести в кабинета си в Йерусалим, реших, че е заради мен. Но тогава бях много малка, нямаше как да се изнеса. Имам една съученичка — Адва, в началото на юли се мести в двустаен апартамент, наследи го от баба си. Намира се в края на улица „Карл Нетер“. За сто и двайсет долара ми предлага стая с изглед към морето. Но ако искаш да се махна по-рано, няма проблем. Само кажи — и изчезвам. Включих го вече, не ставай, трябва му една-две минути да загрее. Ще си направя сандвич със сирене, домати и маслини. Искаш ли? Един или два? Топло мляко? Или билков чай? Изгорял си, трябва да пиеш повече течности.

След новините в полунощ, когато Нета се оттегли в стаята си с бутилка портокалов сок, Йоел се въоръжи с фенер и отиде да види какво става в бараката с инструментите. Подозираше, че котетата отново са се настанили там.

По пътя обаче съобрази, че по-скоро майката пак е родила. Навън беше сух студ. През пердето на прозореца се виждаше как Нета се приготвя да си ляга. Ръбатото ѝ мършаво тяло изглеждаше прегърбено, напрегнато, пренебрегвано и непознаващо обич. Макар че тук имаше известно противоречие. От една страна, Йоел беше сигурен, че до този момент никой мъж, никое неопитно момче не бе зървало това жалко телце. И може би то завинаги щеше да остане скрито за мъжките очи. А, от друга, след месец-два, най-много година, детето щеше да се превърне в жена и тогава всичко щеше да се промени, някой едър

момък с космати гърди и яки ръце щеше да се настани в сърцето ѝ и в онази стая в апартамента на улица „Карл Нетер“, която Йоел бе решил да огледа в някой от следващите дни. Просто така, за себе си. Преди да каже последната си дума.

Беше такъв сух студ, че сякаш можеше да го стисне между пръстите си. За миг дори му се стори, че чува едва доловимия шепот на ронещи се кристалчета. Но освен разбягалите се от светлината на фенера буболечки не откри други признаци на живот в бараката. Врълхлетя го смътното усещане, че нищо не е истинско. Обикаляше, размишляваше, спеше, ядеше, забавляваше се с Ан-Мари, гледаше телевизия, работеше в градината, слагаше нови рафтове в спалнята на тъща си — и всичко това го правеше насън. Ако искаше да разгадае или поне да формулира въпроса, трябваше да се събуди на всяка цена. Дори и с цената на някаква беда. Или нараняване. Или болест. Нещо трябваше да се появи и да го разтърси, да разкъса тази плътна дебела пелена, която го обгръщаше като утроба. Изведнъж го врълхлетя пристъп на необяснима паника, изскочи от бараката и хукна в тъмното. Фенерчето остана вътре. На рафта. Включено. И нямаше сила, която да го накара да се върне и да го вземе.

В следващия четвърт час се повъртя из градината, обиколи къщата, спря се да погледне овощките, отгъпка цветните лехи, няколко пъти отвори и затвори портичката, надявайки се пантите да изскърцат, за да ги смаже. Но те се плъзгаха съвършено безшумно и той продължи да броди безцелно нагоре-надолу. Накрая реши, че още утре или в някой от следващите дни ще отиде до магазина на „Бардуго“ край отбивката за Рамат Аотан и ще купи гладиоли, далии и хризантеми и семена на камбанки и кученца, така че през пролетта градината отново да се напълни с цветя. А на мястото на грозния ламаринен навес за колата, който щеше да продължа да ръждясва, колкото и да го боядисваше, щеше да скове пергола и около нея да засади лозички. Можеше да отскочи до Калкилия или Кафр Касем да купи няколко големи саксии, да ги напълни с червена пръст и компост и да засади мушката, които скоро щяха да се разлистят и да лумнат с искрящи цветове. При думата „искрящи“ отново изтръпна леко, като човек, смазан от дълъг спор, съзрял победата да се задава от напълно неочакван ъгъл. Когато най-послед светлината зад капациите на прозореца на Нета угасна, той се качи в колата и пое към морето, спря

на самия ръб на скалата и зачака циклона, който тази нощ трябваше да достигне крайбрежието.

ГЛАВА 36

Седя така, зад волана на надвесената над бездната кола, почти до два сутринта, със заключени врати, вдигнати догоре стъкла на прозорците и изгасени светлини. Очите му свикнаха с тъмнината и попаднаха в плен на магията на трептящата като жива водна повърхност, морето неспирно се надигаше и отдръпваше с неспокойното дишане на великан, чиито сънища са накъсани от кошмари. Понякога от гърдите му се изтръгваше гневен вик. Друг път зачестяваше трескаво дъх. И отново се извисяваше бумтенето на вълните, които неуморно атакуваха брега и след миг хукваха обратно към дълбините със заграбената плячка. Тук-там по тъмната шир проблясваха пенливи гребенчета. От време на време сред звездите преминаваше бледият лъч на бреговата охрана. Йоел престана да различава шума на прибоя от пулсирането на кръвта в слепоочията си. Колко тънка беше преградата, която разделяше вън от вътре? В най-напрегнатите мигове му се струваше, че морето е вътре в главата му. Като онзи лудешки ден в Атина, когато се наложи да извади пистолет, за да сплши идиота, опитал се да го приклепти с нож в ъгъла на терминала. И в Копенхаген, когато най-накрая успя да снима издирвания ирландски терорист с миниатюрна камера, скрита в пакета цигари. Онази нощ, докато спеше в стаята си в пансиона „Викинг“, дочу стрелба от улицата и се скри под леглото, като изпълзя навън чак когато се показаха първите слънчеви лъчи. Излезе на балкона, огледа го сантиметър по сантиметър и откри две малки дупки в мазилката, които приличаха на следи от куршуми. Знаеше, че трябва да се опита да разбере какво точно се бе случило през нощта и дали бяха стреляли по него, но тъй като бе изпълнил задачата си, предпочете да си събере багажа и да напусне Копенхаген. Ала преди това необясним вътрешен импулс го подтикна да запълни двете дупки в мазилката с паста за зъби, макар да не беше сигурен дали наистина бяха от куршуми, дали имаха пряка връзка с изстрелите, които му се бе сторило, че отекнаха в нощта, и най-вече дали той е бил мишената. Но запълни дупките така,

че беше почти невъзможно да се забележат с просто око. Какво ли имаше там, питаше се той и напразно се взираше в морето, какво ли го бе карало да препуска дващсет и три години от площад на площад, от хотел на хотел, от летище на летище, с нощни влакове, които се виеха из тъмни гори и тунели, а жълтите им светлини оряха тъмнината? Защо бягаше? Защо бе запълнил онези дупки и защо не ги спомена в доклада си? Веднъж в пет часа сутринта тя бе влязла в банята, докато той се бръснеше, и го попита: „Накъде бягаш, Йоел?“ Защо ѝ бе отговорил само с пет думи: „Това ми е работата, Иврия“, и веднага бе сменил темата с оплакването, че пак няма топла вода? А тя, облечена в бяло, все още боса, с праметната над дясното рамо коса, поклати замислено глава, прошепна: „Горкичкият“, и излезе.

Ако си насред гъста гора и искаш веднъж завинаги да разбереш какво се случва около теб, какво е било и какво е можело да бъде, кое е истина и кое е илюзия, трябва да застанеш неподвижно и да се вслушаш. Защо китарата на мъртвия съсед звучи нежно като виолончело? Къде е границата между силния копнеж и божествената лудост? Защо кръвта му се смръзна, щом Шефа произнесе думата „Банкок“? Какво имаше предвид Иврия, когато в тъмното шепнеше „Разбирам те“? Какво точно се бе случило преди толкова години край резервоара в овощната градина в Метула? И какво означаваше смъртта ѝ в прегръдките на съседа в локвата в задния двор? Нета имаше ли проблем или не? От кого го беше наследила? Как и кога бе станал предател, ако изобщо тази дума можеше да се употреби в неговия случай? Нищо от това нямаше смисъл, освен ако не приемеше, че съществува едно ясно разграничено и обособено зло, което се намесва навсякъде, безлико зло, чиято единствена цел и мотив са хладната прегръдка на смъртта и което постепенно разяжда всеки, разкъсва го с деликатните си часовникарски пръсти. И вече бе погубило нея и никой не можеше да каже коя ще е следващата жертва. Имаше ли начин човек да се защити или дори да бъде пожален? Или по-скоро не да се защити, а да избяга? Но дори да станеше чудо и измъченият хищник успееше да се изтръгне от невидимите гвоздеи, пак оставаше въпросът, как и накъде ще скочи, след като няма очи. Над водата се носеше малък самолет с пискливо боботец двигател — летеше на североизток, по крилата му мигаха зелени и червени светлинки. Изчезна бързо и сега единствено мълчанието на водата се разбиваше в предното стъкло на

колата. А то или се бе запотило отвътре, или бе хванало скреж отвън и не се виждаше нищо. Беше застудяло. Обещаният дъжд скоро щеше да е тук. Трябваше да излезе, да почисти стъклото, да запали мотора и да включи парното, да обърне и да подкара към Йерусалим. За всеки случай ще паркира зад ъгъла. Под прикритието на нощната мъгла ще се прокрадне на втория етаж. Без да включва осветлението на стълбището. С помощта на парче извита тел и малка отвертка ще се справи с ключалката, безшумно ще се промъкне бос в ергенския апартамент и внезапно ще се появи пред тях, спокоен и овладян, стиснал в едната ръка отвертката, а в другата — извитата тел. Извинявайте, не искам да ви притеснявам. Не съм дошъл да правя сцени, отказах се вече да водя войни, искам само да си взема вълнения шал и „Мисис Далауей“. И да ти кажа, че ще се поправа. Ще стана нов човек. Ето, започнал съм да се променям. Здравейте, господин Евиатар, ако нямате нищо против, бихте ли ни изсвирили онази руска песен, която толкова обичах като малък: „Завинаги изгубихме най-скъпите неща и никога не ще ги видим пак“. Е, хайде, извинявайте, че нахлух така, вече си тръгвам. Аудио. Прощай!

Минаваше два часа, когато паркира колата точно по средата под навеса, така че предницата да сочи към улицата и да е готова да потегли. Обиколи за последно градината и задния двор, като провери дали не е забравил нещо на простора. Зърна процеждащата се от бараката с инструментите светлина и за миг настръхна, но после си спомни, че бе оставил там фенера — очевидно батерията все още не се бе изтощила. По погрешка се озова пред вратата на съседите и когато се опита да влезе, ключалката заяде и той безуспешно се опита да я излъже ту с хитрина, ту със сила. Накрая осъзна грешката си и понечи да се върне, но в този момент Ралф отвори и сънено изрева с мечешкия си глас:

— Влизай, влизай, моля ти се! Боже, на какво приличаш, веднага трябва да пийнеш нещо, я се виж, премръзнал и блед като мъртвец.

ГЛАВА 37

Едрият мъж, който приличаше на розовобузест холандец от реклама за първокласни пури, го вкара в кухнята и този път му сипа не дюбоне, а чисто уиски, после още едно и упорито отказа да слуша обясненията и извиненията му. Нямало значение. Не го интересувало как Йоел се бил озовал тук в два през нощта. Всеки си имал своите врагове и кошмари. Не го били питали с какво се занимава, а и Йоел също не задавал въпроси. Но някой ден двамата можели да захванеш нещо заедно. Имал конкретно предложение. Нямало да обяснява сега, разбира се. Щели да поговорят друг път, стига да проявял желание. Щял да види, че двамата били замесени от едно тесто. Какво можел да му предложи? Нещо за хапване? Горещ душ? Добре тогава, и без това отдавна било станало време дори и големите момчета да си лягат.

Сънлив и покорен, резултат от умората или от психическото изтощение, Йоел се остави да го заведат в спалнята. На приглушената зеленикава светлина Ан-Мари му заприлича на малко момиченце; тя спеше по гръб, с разперени настрани ръце и разпиляна по възглавницата коса. До главата ѝ се гушеше парцалена кукла с дълги мигли. Замаян, той се подпря на библиотечката и се загледа в жената — сега тя му се струваше не толкова съблазнителна, а по-скоро трогателна, по детски невинна. Нямаше сили да се възпротиви на Ралф, който решително, но нежно, като баща, започна да го съблича, разкопча колана, издърпа ризата, бързо се справи с копчетата, свали и потника, наведе се и развърза връзките на обувките, събу ги, а след тях и чорапите, дръпна ципа на панталоните и ги смъкна надолу, махна слипа и с ръка на рамото му, като треньор по плуване, повел уплашено дете към водата, го побутна към леглото, повдигна одеялото, за да легне до Ан-Мари, зави ги нежно, пожела му лека нощ и излезе.

Йоел се надигна на лакът и на слабата мъждива светлина се взря в сладкото детско лице. Целуна я нежно и обичливо, устните му едва докоснаха ъгълчетата на затворените ѝ очи. Тя сънено протегна ръка и го погали по врата и той целият настръхна. Притвори очи и за миг чу

как вътре в него се обажда тревожен глас: „Внимавай, подсигури си изходите за бягство!“, но Йоел му отговори: „Морето никога не бяга“, и се зае да ѝ дари наслада, все едно приласкаваше изоставено дете, пренебрегвайки желанията на собствената си плът, но именно това му достави най-голямо удоволствие. Накрая очите му изведнъж се напълниха със сълзи. Може би защото заспивайки долови, или по-скоро — се досети, че брат ѝ оправя одеялото върху тях.

ГЛАВА 38

Към пет часа стана и докато се обличаше безшумно, за пореден път се замисли върху твърдението на съседа Итамар или Евиатар за думите шебешифлену и намагу: че първата имала полско звучене, докато втората несъмнено идвала от руски. Неспособен да издържи на изкушението, измърмори на глас: „Намагу, несъмнено, шебешифлену Ан-Мари и брат ѝ продължаваха да спят — тя в двойното легло, а той на фотьойла пред телевизора“. Йоел се измъкна на пръсти, без да ги буди. Обещаният дъжд наистина бе дошъл, макар да бе по-скоро сив ръмеж в мрака. Около уличните лампи се образуваха жълтеникави мъгливи облачета. Жаден за ласки, Айрънсайд дойде и подуши ръката му. Йоел го погали по гърба, мъчейки се да си припомни:

Гаджета вълни море.

Млад и чист мир на праха му ще бъдат една плът.

В момента, в който отвори портата, в края на улицата проблесна белезникава размита светлина, капчиците заискриха и отново му се стори, че дъждът не пада от небето, а се издига от земята. Йоел хукна и успя да залепи лице на прозореца на колата в мига, в който раздавачът понечи да метне вестника през оградата. Оказа се възрастен мъж, вероятно пенсионер, със силен български акцент, който заяви, че не му плащат да слиза и да се занимава с пощенски кутии, защото, за да го прави, трябвало да гаси мотора и да оставя колата на скорост, иначе щяла да тръгне надолу по инерция, тъй като ръчната му спирачка не държала. Йоел прекъсна тирадата, пхна в ръката му трийсет шекела и обеща, че за Пасха ще му даде още трийсет, и с това окончателно реши проблема.

Седна в кухнята с чаша горещо кафе в ръка, разлисти вестника и само след миг направи връзката между кратката бележка на втора страница и познатата снимка в раздела с некролозите; явно снощи телевизионният водещ бе сгрешил. Загадъчният инцидент бе станал не в Тайван, а в Банкок. Загиналият, чиито роднини били уведомени, беше не бизнесмен, а Йоаким Осташински, известен повече като Кокни или

Акробата. Йоел затвори вестника. Сгъна го на две, после на четири. Сложи го в ъгъла на кухненската маса, взе чашата, изля кафето в мивката, изплакна чашата, изцеди малко веро, отново я изплакна и изми внимателно ръцете си, за да почисти печатарското мастило. Накрая избърса чашата и лъжичката и ги прибра в шкафа. Излезе от кухнята и влезе във всекидневната, но понеже нямаше какво да прави там, се върна в коридора, мина покрай затворените врати на детските стаи, където спяха майка му и тъща му, и на голямата спалня и от страх да не събуди някого, се спря и пред кабинета. Нямаше къде другаде да отиде и затова влезе в банята, избърсна се и с радост откри, че има предостатъчно топла вода. Съблече се, влезе под душа и старателно насапуниса тялото си от ушите до пръстите на краката, дори бръкна в ануса с насапунисан пръст, после го изми внимателно няколко пъти. Спря водата, избърса се и преди да се облече, за всеки случай топна пръста си и в одеколона за след бръснене. Излезе от банята в шест и десет и до шест и половина беше готов със закуската за жените, извади конфитюр и мед, нарязва хляб и дори приготви салата, полята със зехтин и подправена със сушен исоп, черен пипер и ситно нарязан лук и чесън. Направи кафе и подреди вилици, лъжици, ножове, салфетки, сол и пипер. Така запълни времето до седем без петнайсет, когато се обади на Кранц и отново го помоли за колата, защото Авигейл сигурно щяла да вземе неговата, а той имал работа в Тел Авив, можело дори да се наложи да замине извън града. Кранц веднага се съгласи да му я даде.

Обеща, че до половин час с Оделия ще дойдат с двете коли и ще им оставят не малкия фиат, а синьото ауди, което било излязло от сервиза само преди два дни и сега вървяло като ново. Йоел благодари, прати специални поздравии на Оделия и още докато оставяше слушалката, се сети, че Лиза и Авигейл ги нямаше, бяха заминали за Зимния фестивал в Кармел и щяха да се върнат утре, напразно бе наредил маса за четирима и бе обезпокоил Кранц и жена му. Но какво толкова, помисли си инатливо той, вчера им беше направил огромна услуга, така че беше съвсем в реда на нещата днес да му отвърнат с една малка. Върна се в кухнята, раздига масата и остави само два прибора — за себе си и за Нета, която се събуди към седем и се появи в кухнята не с размъкнатите панталони и широката като палатка риза, а с училищната си униформа — тъмносиня пола и светлосиня блуза, за

момент му се стори красива, привлекателна, едва ли не женствена. Нета го попита:

— Какво е станало?

Той се поколеба, мразеше да лъже и затова отвърна:

— После ще ти обясня. Започна ли сега, ще трябва да ти обяснявам и защо Кранц и Оделия идват да ми оставят аудито, въпреки че нашата кола си е наред. Това е проблемът с обясненията, Нета, започнеш ли да обясняваш, значи нещо се е объркало. По-добре тръгвай, да не закъснееш. Съжалявам, днес не мога да те закарам. Макар че скоро ще имам на разположение не една, а цели две коли.

Семейство Кранц предложиха да откарат Нета до училище и щом вратата се затвори зад гърба им, Йоел се втурна към телефона. Удари коляното си в ръба на табуретката, изрита я ядосано и телефонът, който стоеше върху нея, падна. В същия момент обаче звънна и Йоел веднага сграбчи слушалката, но не чу нищо. Нямаше дори и сигнал. Явно апаратът се бе повредил. Опита се да го поправи с няколко допълнителни удара, но без успех. Хукна към съседите, но се сети, че за удобство на бабите бе поставил втори апарат в спалнята на Авигейл. Извика на смаяния Ралф: „Извинявай, после ще ти обясня“, и изтича обратно, влетя вкъщи и най-после набра номера на службата. Оказа се, че е нямало защо да бърза — Ципи, секретарката на Шефа, тъкмо влизала в кабинета си. Ако бил звъннал две минути по-рано, нямало да я намери. Отдавна знаела, че между тях съществува телепатична връзка и въпреки че бил напуснал... Йоел я прекъсна. Трябвало да се види с брат си. Веднага. Днес. Тази сутрин. Ципи го помоли да изчака и той преброи почти до триста, преди да чуе отново гласа ѝ. Наложил се да я смъмри да спре с извиненията и да ѝ заповяда да говори направо. Даскала ѝ бе продиктувал отговора си и ѝ бе заповядал да го предаде дума по дума; „Няма къде да бързаме. В близките дни няма как да се видим“.

Йоел едва се сдържа да не се разкрещи. Поинтересува се дали знае кога ще е погребението. Тя отново го помоли да изчака и този път се бави още по-дълго. Той вече се канеше да затвори, когато Ципи се върна и обясни, че датата все още не е определена. Попита я кога да се обади отново, макар да знаеше, че пак ще трябва да почака. Отговорът гласеше; „Ще бъде съобщено във вестниците. От там ще разбереш“.

Накрая Ципи приятелски подхвърли:

— Кога ще те видим най-сетне?

— Скоро, съвсем скоро — отвърна тихо Йоел, докуцука до аудито на Кранц и подкара право към службата. За пръв път оставяше мръсни чинии в мивката. Дори не бе дигнал масата. И това несъмнено бе неприятна изненада за няколко премръзнали птички, които бяха свикнали да закусват с трохите, след като той изтръскаше покривката на моравата.

ГЛАВА 39

— „Ядосан“ не е точната дума — обясняваше Ципи. — По-скоро е, как да кажа, печален.

— Напълно разбираемо.

— Не, не разбираш: той тъгува не само за Акробата, а за двама ви. Ако бях на твое място, нямаше да идвам тук днес.

— Какво точно се случи в Банкок? Как?

— Не знам.

— Той ли ти забрани да говориш?

— Не знам нищо, Йоел. Не ме притискай. Не само на теб ти е трудно.

— Кого обвинява? Мен? Себе си? Или ония копелета?

— Пак ти казвам, Йоел: ако бях на твое място, нямаше да идвам тук днес. Прибери се вкъщи. Послушай ме, върви.

— Има ли някой при него?

— Не желае да те вижда. Казвам ти го по възможно най-деликатния начин.

— Само му се обади, че съм тук. Или не — докосна с грубите си пръсти крехкото ѝ рамо, — по-добре недей.

С три бързи крачки стигна до вратата на кабинета и влезе, без да почука. Затвори след себе си и попита тихо:

— Какво точно се случи?

Представителен, спретнат, с излъчване на културтрегер, безупречна прическа и добре оформени нокти, с вонящи на одеколон розови бузи, Шефа бавно вдигна глава. Йоел не сведе поглед и за миг зърна в свитите зеници жълтите зловни пламъчета на преял котарак.

— Какво точно се случи?

— Вече няма значение — отвърна мъжът с напевен френски акцент, като нарочно го подсили, сякаш намираше в него някаква мрачна наслада.

— Имам право да знам!

— Нима — отвърна Шефа без въпросителна интонация, без ирония.

— Виж, имам предложение.

— Нима? — повтори той и добави: — Няма смисъл, приятелю. Никога няма да научиш какво точно се е случило. Лично ще се погрижа за това. Ще трябва да живееш с вината.

— Да живея с вината... Но защо аз? Ти го изпрати. Знаеше, че е капан.

— Изпратих го, защото ти отказа да заминеш.

— Аз — едва успя да преглътне надигащата се вълна от гняв и тъга, — аз нямаше да се хвана. От самото начало не повярвах в тази история. В искането за повторна среща. Усетих нещо гнило още когато ми казахте, че настоявала да се види единствено с мен и ме назовава по име. Вонеше отдалеч. Но ти го изпрати.

— Защото ти отказа да заминеш — този път Шефа натърти на всяка сричка. — Но сега...

В този момент сякаш по поръчка старият бакелитен телефон прегракнало иззвъня.

Той предпазливо вдигна и през следващите десетина минути слушаше внимателно, без да помръдва и да прекъсва събеседника си, само на два пъти потвърди: „Да“.

Йоел се обърна и се приближи до единствения прозорец. Между двете странични сгради се виждаше гъсто като боза сиво-зелено море. Само преди година все още бе тръпнал при мисълта, че един ден, когато Даскала се оттегли при приятелите си философи и любители на природата в Галилея, той ще наследи този кабинет. Отново нахвърли наум приятния сценарий, как ще покани Иврия под претекст, че му е необходима помощта ѝ. Как да освежат мрачното помещение? Дали да сменят мебелите? Слага я да седне ето тук, пред бюрото, на стола, от който току-що бе станал. Като дете, което след години безлична посредственост бърза да се похвали на майка си с невероятен успех. Виж, от тази невзрачна килия съпругът ти ръководи смятаните от мнозина за най-опасни служби на света. Време е да разкараме това праисторическо бюро с метални кантонерки, да изхвърлим масичката и нелепите плетени столове. Какво ще кажеш, скъпа? Дали да не сменим тази вехтория с модерна телефонна централа? Да свалим прокъсаните завеси. Да оставим ли за спомен „Йерусалимските стени“ на

Литвиновски и „Алея в Сафед“ от Рубен? Ами кутията за събиране на дарения за Народния фронт с надпис „Да спасим земята си“ и картата на Палестина от Дан до Беершева, на която като оплоти от мухи точици бяха отбелязани откупените от евреите земи до четирийсет и седма година? Какво да запазим и какво да изхвърлим, Иврия?

И изведнъж с едно леко отмаляване в слабините, предвестник на възвращащо се желание, на Йоел му просветна, че може би все още не бе твърде късно. Смъртта на Акробата всъщност го бе доближила до заветната цел. Ако пресметнеше всичко правилно, ако изиграеше добре картите си, след година-две можеше да покани тук Нета под предлог, че му трябва съвет, как да освежи кабинета, да я сложи да седне от другата страна на бюрото и да каже скромно: „Ами, баща ти е нещо като куче пазач“.

При мисълта за Нета изведнъж го връхлетя ослепителната яснота, че именно на нея дължеше живота си. Тя беше причината да остане тук, въпреки че дълбоко в себе си бе копнял да замине за Банкок. Ако не бяха нейният инат, непредсказуемата ѝ интуиция, шестото чувство, породено от божествената болест, не Йоаким Осташински, а той самият щеше да лежи в запечатания метален ковчег в багажното отделение на самолет на „Луфтханза“, в този момент вероятно прелитащ в мрака над Пакистан или Казахстан по маршрута от Далечния изток за Франкфурт, а от там за летище „Бен Гурион“ и каменистото гробище в Йерусалим, където Накдимон Люблин с пресипнал глас щеше да прочете молитвата, допускайки нелепи грешки в арамейските думи. Единствено благодарение на Нета се бе спасил от това пътуване. И от коварната мрежа на съблазната, която онази жена бе оплела за него. И от съдбата, която закръгленият жесток мъж, когото при спешни случаи наричаше свой брат, му бе отредил.

— Добре, благодаря — рече Шефа, сложи слушалката на вилката, обърна се към Йоел и продължи изречението си точно от там, където го бе прекъснал преди десет минути, когато древният телефон бе иззвънял. — Всичко е свършено. Ще те помоля да си вървиш.

— Почакай малко — Йоел по навик прокара пръст между врата и яката на ризата си. — Казах, че имам предложение.

— Благодаря, но е твърде късно.

— Предлагам — направи се, че не го е чул той — да отида до Банкок и да разбера какво е станало. Още утре. Дори тази нощ.

— Благодаря — отвърна Шефа, — ще се справим и сами.

В пресиления му акцент се долавяше лек присмех. Или сдържан гняв. А може би просто нетърпение. Приповдигнатият му тон бе пародия на френски евреин. Стана и добави:

— Предай на любимата ми Нета да ми се обади у дома, трябва да обсъдим нашия въпрос.

— Още нещо — прекъсна го Йоел. — Готов съм да се върна на работа. Може би на половин работен ден. Да кажем, в отдел „Анализи“. Или „Обучение“.

— Вече ти казах, приятелю: ще се справим и сами.

— Дори и в архива. Няма значение, къде. Мисля, че все още мога да бъда полезен.

Но две минути по-късно, докато вървеше по коридора, чиито стени бяха звукоизолирани и покрити с евтина пластмасова ламперия, имитираща дърво, в съзнанието му изведнъж отекна подигравателната забележка на Акробата, че любопитството убива котката. Върна се обратно, измърмори някакво извинение, грабна слушалката на интеркома от бюрото на Ципи и почти шепнешком попита мъжа в съседното помещение:

— Кажи ми, Ирмияху, какво направих?

— Искаш да знаеш какво си направил? — попита той бавно, все едно говореше на малко дете, а после продължи студено, сякаш диктуваше официално становище за досието: — Добре, ще ти кажа. Макар че ти вече знаеш отговора. Двамата с теб, приятелю, сме бегълци. Деца на Холокоста. Рискувах живота си, за да ни спасят от нацистите. Събраха ни тук, а после се бориха, страдаха и убиваха, за да ни изградят държава. Поднесоха ни я на тепсия. Измъкнаха ни от буницето. И накрая ни оказаха огромна чест — допуснаха ни в тяхната светая светих. В сърцето на сърцата. А това задължава, нали? Но когато имаше нужда от теб, приятелю, когато те повикаха, ти се измъкна и остави друг да замине вместо теб. Един от тях. И той отиде. А сега просто се прибери у дома и се опитай да живееш с това. И недей да звъниш по сто пъти на ден да питаш кога е погребението. Следи вестниците.

Йоел излезе куцукайки на паркинга, коляното още го болеше от сутрешния удар в табуретката. Едва сгъваше крака си, преувеличаваше болката като смърнено дете, което се опитва да покаже, че е

пострадало сериозно. Куцука из паркинга повече от двајсет минути, не можеше да намери колата си. Най-малко четири пъти се върна там, където я бе оставил. Вече започваше да се чуди какво става, когато изведнъж му просветна, че бе дошъл със синьото ауди на Кранц и то си беше на мястото. Задното стъкло искреше от яркото зимно слънце. Трябваше да се примири с мисълта, че тази страница от живота му вече е затворена. Кракът му нямаше да стъпи никога повече в старата неугледна сграда, скрита зад високи стени и плътна редица кипариси и заобиколена от нови красиви високи постройки от бетон и стъкло. И със съжаление си помисли, че безвъзвратно си бе отишла възможността да провери дали — а този въпрос го бе измъчвал през всичките двајсет и три години работа в службите — някой все още пускаше монети в синята кутия на Народния фронт в кабинета на Шефа. Поредният въпрос, който щеше да си остане без отговор. Подкара към дома и се замисли за Акробата, Йоаким Осташински, който изобщо не приличаше на акробат. По-скоро бе като стар кадър на Партията на труда, работник в каменоломна, успял да се издигне до ръководител на строителното предприятие в кибуца. Шейсетинагодишен мъж със стегнато бирено коремче. Веднъж, преди седем-осем години, се бе забъркал в доста неприятна ситуация. Тогава Йоел му се бе притекъл на помощ и бе успял да го измъкне, без дори да му се налага да прибегва до лъжи. Но впоследствие стана ясно — както често се случва с хората, които няма как да се отплатят за сторена услуга, — че Осташински е затаил в душата си злоба и разправя наляво и надясно, че Йоел е надут позьор. И въпреки това, разсъждаваше той, докато се опитваше да се измъкне от задръстването, ако изобщо можеше да нарече някого приятел, то това бе Акробата. Когато след смъртта на Иврия го бяха извикали от Хелзинки, Йоел бе пристигнал само няколко часа преди погребението, но откри, че вече всичко е готово, а Накдимон Люблин се кълнеше, че не е негово дело. Няколко дни по-късно се опита да разбере какво и на кого дължеше старателно издири фактурите за направените разходи по погребението и публикуването на некролога във вестника, и навсякъде откри името Саша Шайн. Обади се на Осташински и го попита колко пари трябва да му върне, а той се обиди и го наруга на руски. На няколко пъти след тежки караници късно през нощта Иврия му бе прошепвала: „Разбирам те“. Какво бе искала да му каже? Какво бе разбирала?

Доколко се различаваха — или си приличаха — тайните на отделните хора? Нямаше начин да разбере. Винаги се бе чудил какво знаят хората един за друг, особено за най-близките си, а сега този въпрос се бе превърнал в първостепенен по важност. Тя почти винаги бе с бяла блуза и бял ленен панталон. През зимата обличаше бял пуловер — моряк, чийто кораб е заминал и го е изоставил на сушата. Не носеше бижута, освен венчалната халка на малкия пръст на дясната ръка. Не можеше да я извади, въпреки че по детски тънките ѝ пръсти винаги бяха студени. Йоел копнееше да усети отново хладния им допир по голия си гръб. Един-единствен път — миналата есен, когато бяха излезли на балкона в апартамента в Йерусалим, тя му бе казала: „Не съм добре“. Попита я какво я боли, а тя отвърна: „Не, не изпитвам физическа болка. Просто не съм добре“. Тогава той бе чакал обаждане от „ЕЛ АЛ“ и за да избегне по-нататъшните обяснения, да се отърве, да предотврати очертаващия се дълъг разговор, рече: „Ще ти мине, Иврия. Всичко ще се оправи, ще видиш“. Ако бе приел задачата, ако бе заминал за Банкок и не се бе върнал, Шефа и Осташински щяха да се погрижат за майка му, за дъщеря му и за Авигейл. Всяко негово предателство щеше да бъде простено и забравено, ако бе заминал и не се бе върнал. Един нещастник, роден без ръце и крака, едва ли бе способен да стори някому зло. А на него кой би сторил зло? Не можеш да разпънеш на кръст човек без ръце и крака. Наистина ли нямаше да узнае какво точно се бе случило в Банкок? Нима не бе възможно да е било обикновен нещастен случай, да го е блъснала кола на улицата или пък да е паднала кабинката на асансьора? И дали музикантите от филхармонията щяха да разберат някога, че мъжът в запечатания ковчег в багажното отделение на летящия над Пакистан самолет на „Луфтханза“ им е спасил живота по време на концерта в Мелбърн преди няколко години благодарение на смелостта и съобразителността си? Йоел усети надигащия се гняв срещу клокочещата в гърдите му радост: Беше им избягал. Искаха го мъртъв, а сега самите те бяха мъртъвци. Загинал? Значи се е провалил. Умряла? Значи е загубила. Неприятно, но факт. Той бе жив и това доказваше правотата му.

Или грешеше? Може би това бе просто възмездие за предателството? Настъпи газта, премина в дясното платно, изпревари колоната и рязко сви вляво само секунда преди светофарът да светне в зелено. Но вместо да поеме към дома, се насочи към Рамат Ган, спря

пред търговския център и влезе в един лъскав бутик. След час и половина обикаляне, оглеждане, сравняване и обмисляне излезе с елегантна предизвикателна рокля за дъщеря си в знак на благодарност, задето бе спасила живота му. Йоел никога не грешеше относно размера, плата, кройката или цветовете. В другата ръка носеше чанта, в която бяха подредени другите подаръци: шал за майка му, колан за Авигейл, малко сладко шалче за Оделия Кранц, нощница за Ан-Мари и половин дузина копринени носни кърпи за Ралф. Прощалният подарък за Ципи бе красива блуза в кутия с панделка. Все пак след толкова много години човек не можеше да изчезне ей така. Макар че, защо не, дали не беше по-добре да си тръгнеш, без да оставиш следа след себе си?

ГЛАВА 40

Нета избухна:

— Ти си се побъркал! За нищо на света няма да я облека! Защо не я дадеш на чистачката? Тя е мой ръст. Или направо аз ще ѝ я дам.

— Добре, както решиш — отвърна Йоел. — Само, моля те, първо я пробвай.

Тя влезе в стаята си и след малко се върна с новата рокля, която като с магическа пръчка бе превърнала хилавото ѝ телце в стройно и гъвкаво.

— Така ли искаш да се обличам, но не смееш да си го кажеш направо?

— Защо да не смея? — усмихна се той. — Та нали аз избрах роклята?

— Какво му е на коляното?

— Нищо. Ударих се.

— Дай да погледна.

— Защо?

— Мога да го превържа, ако се налага.

— Няма нужда. Ще ми мине.

Нета изчезна отново в стаята си и след пет минути се появи със старите дрехи. Не облече новата рокля нито веднъж. Но и не я даде на чистачката. Понякога, когато дъщеря му не си беше вкъщи, Йоел се промъкваше в стаята ѝ и проверяваше дали роклята все още виси на закачалката. Все пак това беше някакъв напредък. Една вечер Нета му даде стихосбирката „Тревожни връзки“ на Яир Хурвиц. На четирийсет и седма страница се натъкна на стихотворението „Отговорност“ и каза на дъщеря си:

— Харесва ми. Но как да съм сигурен, че моето тълкуване отговаря на това, което е искал да каже поетът?

Не отиде повече в Тел Авив. Нито веднъж до края на зимата. Понякога нощем се спираше пред оградата на цитрусовата горичка в края на улицата, вдъхваше аромата на влажна земя и свежи листа и се

взираше към искрящия ореол над притихналия град. Отблясъците изглеждаха ту синкави, ту златисти или бледожълти, ту лилаво-червеникави, а друг път му напомняха за отровния пламък на горящи химически вещества.

Изостави и нощните разходки до Кармел и цистерцианския манастир в Латрун, по крайбрежието и хълмовете на Рош Хаайн. Вече не разговаряше с арабите от нощната смяна по бензиностанциите, нито пък забавяше ход с колата край проститутките по магистралата. Не ходеше в мрака до бараката с инструментите. Но през четири-пет вечери се озоваваше пред вратата на съседите с бутилка уиски или скъп ликьор. И винаги се прибираще вкъщи преди зазоряване. Понякога засичаше възрастния българин, вземаше подадения през прозореца вестник и така му спестяваше слизането от колата. Ралф на няколко пъти му каза: „Не те притискаме, Йоел. Когато решиш“. Той свиваше рамене и мълчеше.

Веднъж Ан-Мари неочаквано го попита:

— Какво ѝ е на дъщеря ти?

Йоел мисли почти цяла минута преди да отговори:

— Не съм сигурен, че разбирам въпроса.

— Постоянно сте заедно, а никога не съм ви виждала да се докосвате.

— Да, май си права.

— Никога нищо ли няма да ми кажеш? Какво съм аз за теб? Играчка?

— Всичко ще се оправи — измърмори разсеяно той и си наля питие.

Какво можеше да ѝ каже? Че е убил жена си, задето тя се опитваше да убие дъщеря им, която пък искаше да унищожи родителите си? Въпреки че обичта между тримата бе неприлично силна? Както в стиха: „От теб при тебе бягам“. Затова рече:

— Да оставим това за друг път, а?

Изпи чашата до дъно и затвори очи.

Между него и Ан-Мари се установи нежна плътска близост. Двамата бяха като дългогодишни тенис партньори. Йоел вече не я любеше така, сякаш лишаваше себе си, за да ѝ достави по-голяма наслада. Малко по малко започна да ѝ се доверява и се осмели да загатне за своите желания, които през изминалите години се бе

смущавал да разкрие пред съпругата си, а деликатността му го бе възпирала да ги поиска от жените, с които бе преспивал само за една нощ. Съсредоточена, с притворени очи, Ан-Мари дебнеше да улови и най-слабата му реакция; приласкаваше тялото му, все едно бе музикален инструмент, и успяваше да изтръгне от него мелодии, които той дори не си бе давал сметка, колко копнееше да ѝ позволи да изсвири. Понякога тя едва ли не го зачеваше, а понасяше в утробата си като зародиш. А когато свършеха, Ралф връхлиташе вътре, преизпълнен е радост добродушен мечок, треньор, чийто отбор току-що е извоювал важна победа, поднасяше им по чаша горещ пунш с канела или чисти пешкири, сменяше Брамс с мелодично кънтри, намаляваше звука и зеленикавата подводна светлина, прошепваше лека нощ и изчезваше.

Йоел купи луковици на гладиоли, далии и гербери от „Бардуго“. Взе и четири лозички, шест големи саксии и три торби с градински тор. Но не стигна до Калкилия. Постава саксиите в ъглите на моравата и посади в тях сакъзчета, така че през лятото да се спуснат като цветен водопад до земята. В началото на февруари отиде с Арик Кранц и сина му Дуби до местния търговски център и взе греди, дълги болтове и железни скоби. За десет дни тримата с неочакваната помощ на Нета смениха стария ръждясал навес на колата с красива пергола, която той Мина два пъти с лак за яхти. Край четирите подпори посади лозичките, за да се увият нагоре по перголата. Във вестника излезе обявление за погребението на приятеля му в Пардес Хана, но той реши, че няма да отиде. На шестнайсети февруари, годишнината от смъртта на Иврия, замина с майка си и Авигейл за Йерусалим, а Нета отново предпочете да си остане вкъщи.

Когато Накдимон пак засрича молитвата с пресипнал глас, Йоел се наведе към майка си и прошепна: „С тези очила прилича на образовано магаре. Набожно магаре при това“. Лиза изсъска ядно: „Не те е срам! И то на гроба ѝ! Напълно си я забравил!“ Авигейл, покрила главата и аристократично изправените рамене с изящен черен шал, се обърна и им даде знак да замълчат. Йоел и майка му моментално утихнаха.

Вечерта се върнаха в къщата в Рамат Лотан заедно с Накдимон и синовете му. Нета, Ан-Мари и Ралф бяха разтеглили голямата маса в трапезарията и я бяха подредили за десетина с червена покривка,

свещи, панирани пуешки хапки, задушени зеленчуци, ориз с гъби и пикантна доматиена супа, поднесена изстудена във високи стъклени чаши с резенче лимон на ръба. С тази супа бе посрещала гостите майка ѝ в редките случаи, когато канеха някого у дома. Нета дори бе разпределила местата и бе сложила Ан-Мари до Кранц, синовете на Накдимон — между Лиза и Ралф, Авигейл — до Дуби Кранц, а Йоел и Накдимон — в двата края на масата.

ГЛАВА 41

Следващият ден, седемнайсети февруари, беше сив и мрачен, а въздухът — режещо студен. Но не валия, нямаше и вятър. Йоел закарва Нета на училище и майка си до библиотеката, а след това се отби на бензиностанцията и напълни резервоара догоре, после провери маслото, водата, свещите и гумите. Когато се прибра, подряза розовите храсти, както си бе планирал още от есента. Разхвърли тор по пожълтялата от зимните дъждове морава. Подхрани овошките за пролетта, като смеси тор със събраните на купчини под голите клони гнили листа и разкопа почвата с вила. Оправи вадите за напояване и клекна да оплеви цветните лехи, отскубвайки внимателно едва наболите стръкчета кукувича прежда, детелина и щир. Изведнъж зърна синия памучен пенъоар да излиза от кухнята и да се приближава към него и инстинктивно се сви, сякаш го бяха ударили в слънчевия сплит или стомахът го бе присвил жестоко. Пръстите му изтръпнаха. След секунди обаче възвърна самообладание, преглътна гнева и попита:

— Какво има, Авигейл?

Тя се разсмя:

— Какво ти става? Да не те стреснах? Гледаш толкова страшно, сякаш ей сега ще скочиш да му удушиш. Нищо не се е случило. Просто дойдох да те попитам дали да донеса кафето тук, или приключваш.

— Не го носи. Ей сега идвам.

В следващия миг промени решението си:

— Или по-добре го донеси, че ще изстине — и добави с променен глас: — Никога, запомни го добре, Авигейл, никога повече не обличай дрехите й!

Широкото лъчезарно славянско лице почервения.

— Пенъоарът не е неин. Даде ми го преди пет години, когато ти й донесе нов от Лондон.

Йоел знаеше, че трябва да се извини. Само преди няколко дни бе увещавал Нета да облече красивия шлифер на Иврия, който бе купил от Стокхолм. Но гневът му, или по-скоро — яростта, породена от този гняв, го възпря и вместо да се извини, изсъска злобно, едва ли не заплашително:

— Няма значение. Това е моята къща и аз няма да го позволяя.

— Твоята къща? — попита Авигейл с тона на снизходителна училищна директорка.

— Да, моята — повтори тихо Йоел и избърса калните си пръсти в джинсите. — В моята къща няма да обличаш нейните дрехи.

— Йоел — промълви тя с тъга, примесена с привързаност, — чуй какво ще ти кажа. Започвам да се притеснявам, че не си по-добре от майка ти. Както и от Нета. Само дето умееш да криеш проблемите си, но това само влошава положението. Според мен имаш нужда от...

— Достатъчно! — прекъсна я той. — Прекаляваш! Нали щеше да ми носиш кафе? Май ще трябва да вляза и да си направя сам, вместо да разчитам на благоволенieto ти. Както е тръгнало, в скоро време ще трябва да изпратят тук отрядите за борба с безредиците.

— И като стана дума за майка ти, много добре знаеш, че между нас има дълбоко и искрено приятелство, но когато виждам...

— Авигейл, кафето!

— Ясно — кимна тя, влезе вътре и се върна с чаша кафе и чиния с внимателно обелен и подреден като разцъфнала хризантема грейпфрут. — Виждам, че говоренето те наранява. Трябваше да се досетя. Явно, всеки се справя със скръбта по различен начин. Съжалявам, ако съм те засегнала.

— Добре, добре, нека да оставим тази тема — отвърна Йоел.

Начинът, по който бе произнесла „явно“, неочаквано пробуди омраза в гърдите му. Искеше да я изтласка от съзнанието си, да мисли за нещо друго, но изведнъж в съзнанието му изплува образът на Шалтиил Люблин, полицая с буйните моржовски мустаци, грубоватите ласки, несръчното великодушие, просташките вицове и обичайните тиради за бремето на половия нагон и общите тайни, прекъсвани от задушаваша тютюнджийска кашлица. Да, омразата му не бе насочена нито към Люблин, нито към Авигейл, а към жена му, към нейното ледено мълчание и белите ѝ дрехи. Насили се да пийне няколко глътки, смръщи устни, сякаш не беше кафе, а вода от помийната яма, и веднага

върна чашата и чинията с грейпфрута на Авигейл. Без да каже нито дума, се приведе отново над цветната леха и продължи да дебне като ястреб за наболи стръкчета трева. Дори си сложи очилата с черната рамка, за да не пропусне нещо. След двайсет минути обаче влезе вътре и я завари да седи в кухнята — неподвижна, с черния вдовишки шал около раменете, самото възпъщение на образа на неznайната скърбяща майка, обърната към прозореца и загледана в цветната леха, край която той бе стоял преди секунди. Йоел несъзнателно проследи погледа ѝ. Навън нямаше никого.

— Идвам да се извиня — рече тихо. — Не исках да те обидя.

Излезе, седна в колата и потегли към магазина на „Бардуго“.

Къде другаде можеше да отиде в тези последни дни на февруари, през които Нета бе викана на два пъти от донаборната комисия и сега чакаха резултатите от медицинския преглед? Сутрин я караше до училището, пристигаха винаги в последната минута или закъсняваха за първия час, но във военното окръжие я бе завел Дуби, синът на Арик Кранц — слаб рошав младеж, който му приличаше на вестникарче от първите години на израелската държава. Оказа се, че баща му го бе изпратил с инструкции да я чака, колкото е нужно, и после да я върне вкъщи с малкия фиат.

— Да не би случайно и ти да колекционираш сухи цветя и партитури? — попита го Йоел.

Момчето не обърна внимание на иронията или просто не я усети и отговори напълно сериозно:

— Още не.

Освен че караше Нета до училище, Йоел трябваше да води майка си на редовните прегледи в частната клиника на доктор Литвин, близо до Рамат Лотан. Веднъж, докато пътуваха, тя ни в клин, ни в ръкав го попита дали това със сестрата на съседа е сериозно. Той несъзнателно ѝ бе отговорил с думите на сина на Кранц: „Още не“. Повечето сутрини прекарваше в разсадника на „Бардуго“. Купи сандъчета за первазите на прозорците, различни по големина глинени и пластмасови саксии, два вида обогатена с тор пръст, мотика и две пръскалки — едната за овлажняване на листата, а другата за пестициди. Из цялата къща имаше саксии с цветя. И особено папрати — висяха от таваните и рамките на вратите почти във всички стаи. Наложил се да извади отново бормашината и разклонителя, за да ги

закачи. Веднъж в единайсет и половина сутринта, докато се връщаше от „Бардуго“ и колата му приличаше на тропическа джунгла на колела, забеляза азиатската прислужница от квартала да бута пазарската количка по стръмната улица на две пресечки от тяхната. Йоел спря и ѝ предложи да я откара. Но не успя да завърже разговор извън обичайната размяна на любезности. След това на няколко пъти я издебваше на паркинга на супермаркета скрит зад новите слънчеви очила, и я пресрещаше точно на изхода. Оказа се, че тя почти не знае иврит и английски, и отговаряше на въпросите му с кратки изречения. Той прояви инициатива и предложи да усъвършенства пазарската количка, обеща да смени шумните метални колела с гумени. И наистина отиде до железарията и купи гумени колела. Но така и не събра смелост да почука по вратата на непознатите съседи, при които работеше азиатката, а когато я причакваше, за да я закара на връщане от супермаркета, някак си не вървеше да спре по средата на пътя и пред очите на всички да извади торбите от количката, да я обърне наопаки и да смени колелата. И понеже не спази обещанието си, започна да хитрува и да се прави, че никога не го е давал, и скри колелцата в тъмната градинска барака. Въпреки че през всичките години в службата бе държал на думата си. Като изключим последния път, когато го извикаха по спешност от Хелзинки и не можа да се обади на тунизийския инженер. Сети се за това и откри, че макар да бе краят на февруари и да бе минала повече от година от деня, в който бе видял сакатия мъж в Хелзинки, телефонният номер на онзи инженер все още беше в паметта му. Не го беше забравил.

Вечерта, когато след края на програмата жените го оставиха сам във всекидневната да зяпа снежинките по телевизионния екран, той едва се пребори с изкушението да стане и да набере номера. Но как би могъл човек без крайници да вдигне телефонната слушалка? И какво щеше да му каже? Или да поиска? Стана, изключи телевизора и изведнъж осъзна, че вчера бе последният ден от февруари и следователно днес е първи март — годишнината от сватбата им. Взе големия фенер и излезе в градината да провери всяка фиданка и всеки стрък в лехите.

Една вечер, след като се бяха любили с Ан-Мари, Ралф им сервира горещ пунш и подхвърли дали би могъл да му предложи заем. Незнайно защо, Йоел реши, че не му дават, а го молят за пари, и го

попита за каква сума става въпрос. Разбра грешката си чак когато чу отговора:

— Около двайсет-трийсет хиляди.

Йоел смаяно мълчеше.

— Когато решиш — продължи Ралф. — Няма да те притискаме.

Изведнъж Ан-Мари пристегна червеното копринено кимоно към слабичкото си телце и се обади:

— Възразявам. Никакъв бизнес, преди да открием себе си!

— Как така да открием себе си?

— И тримата трябва да сложим някакъв ред в живота си.

Ралф си замълча. Йоел я гледаше очаквателно. Изведнъж инстинктът му за самосъхранение се пробуди и закрещя, че ще е най-добре да не й дава възможност да продължи. Да смени темата. Да си погледне часовника и да им пожелае лека нощ. Или поне да се съюзи с Ралф и да се пошегува с казаното и с това, което щеше да последва.

— Например нека си поиграем на промяна — предложи тя през смях. — Кой ще участва?

— Достатъчно — спря я брат й, сякаш бе усетил тревогата на Йоел и дори я споделяше.

— Отсреща живее един старец — не се предаде Ан-Мари. — Румънец. Постоянно си бърбят с майка ти на румънски през оградата. И той живее сам. Тя може да се премести при него.

— Но защо?

— Защото тогава Ралф ще може да отиде при тъща ти. Поне за известно време. А ти да дойдеш тук. Какво ще кажеш?

Ралф подхвърли:

— Виж я ти! Чифтоса ни всички. Като в Ноевия ковчег. Да не би да се задава потоп?

Йоел се опита да прикрие раздражението си и да звучи развеселен и спокоен:

— Забрави детето. Къде е неговото място в твоя Ноев ковчег? Ще ми сипеш ли още малко пунш?

— Нета не е дете, а млада жена — отвърна Ан-Мари толкова тихо, че той едва чуваше думите и замалко да пропусне и сълзите, които ненадейно напълниха очите й. — Докога ще я наричаш дете? Струва ми се, Йоел, че никога не си знаел какво всъщност е жената. Дори не разбираш какво се крие зад тази дума. Ралф, не ме прекъсвай!

Ти също не разбираш. Как е на иврит „роля“? Постоянно ни налагате ролята на бебе или сами влизате в нея. Понякога си мисля: „Колко мило и сладко бебче!“, но вече е крайно време да вземем да го убием това бебе. Аз също искам още малко пунш.

ГЛАВА 42

През следващите няколко дни Йоел обмисли внимателно предложението на Ралф. Особено след като му стана ясно, че в предстоящата битка майка му и той бяха от едната страна на барикадата, а от другата стояха Авигейл и Нета, които държаха на апартамента на улица „Карл Нетер“. И дори говореха за изнасяне още преди изпитите. На десети март Нета получи съобщение от военните, че ще влезе в казарма след седем месеца, на двацети октомври. Йоел заключи, че тя не е информирала лекарите от комисията за проблема си или пък ако го бе направила, изследванията не бяха открили нищо. Понякога се питаше дали мълчанието му не е безотговорно. Не беше ли длъжен като единствен родител да прояви самоинициатива, да се свърже с военните и да ги запознае с фактите? Да им предостави данните на лекарите от Йерусалим? От друга страна, кое от многобройните заключения трябваше да им представи? Нямаше ли да сгреси и да прояви безотговорност именно ако предприемеше тази стъпка зад гърба на Нета? Да я жигоса завинаги със стигмата на болестта, която бе породила толкова суеверия през вековете? И не беше ли неоспорим факт, че пристъпите никога не се проявяваха извън дома? Нито веднъж. След смъртта на Иврия Нета бе получила един-единствен припадък, и то доста отдавна, в края на август, а оттогава се бе възцарило пълно спокойствие. При това не можеше да се твърди категорично, че случилото се през август бе истински пристъп. Защо тогава да не отидеше на „Карл Нетер“ да огледа онази стая с изглед към морето, да проучи съседите, да поразпита дискретно за бъдещата съквартирантка — съученичката Адва, и ако се окажеше, че всичко е наред, да плаща сто и двацетте долара наем и надвечер да наминава да пие чай, за да провери дали всичко е наред? И какво толкова страшно, ако се окажеше, че Шефа наистина възнамерява да я вземе на работа в службите? Да помага на секретарките? Винаги можеше да наложи вето и да осуети плановете на Даскала. Но като се замислеше, защо да ѝ забранява? Работата там щеше да му спести необходимостта

да се обажда на разни хора и да подновява стари връзки, за да я освободи от казармата, без да споменава за болестта ѝ и без да ѝ лепва клеймо за цял живот. За Шефа не беше никакъв проблем да уреди работата в кабинета да мине за отбиване на военната служба. Нещо повече, Йоел можеше с няколко добре премислени хода да успее да спаси дъщеря си и от армията, и от стигмата, с която Иврия понякога налудничаво го обвиняваше, че иска да жигоса Нета. Освен това промяната в позицията му относно наемането на онази стая на „Карл Нетер“ можеше да доведе до нова конфигурация на силите в къщата. Беше ясно, че в момента, в който Нета застанеше на негова страна, двете баби пак щяха да сключат съюз. И обратното, ако успееше да привлече Авигейл в своя лагер, Лиза и дъщеря му веднага щяха да застанат срещу тях. Тогава защо да си правеше труда? И той вдигна ръце и не направи нищо нито за казармата, нито за апартамента. Още веднъж си каза, че няма какъде да бърза. И утре бе ден, морето нямаше да избяга. Междувременно поправи прахосмукачката на господин Крамер и заедно с чистачката за два дни изблизаха цялата къща, както бе правил всяка пролет в апартамента в Йерусалим. До такава степен бе потънал в това занимание, че когато Дуби Кранц се обади и попита кога ще се прибере Нета, отговори рязко, че са в разгара на пролетното почистване и затова е най-добре да я потърси по-късно. Колкото до предложението на Ралф да инвестира в някакъв канадски фонд, който щял да удвои парите му за осемнайсет месеца, той го обмисли и сравни с другите съществуващи възможности, за които му бяха споменали. Майка му например на няколко пъти бе намекнала, че пази значителна сума, за да му помогне да започне свой бизнес. Един бивш колега му обещавахе фантастични печалби, ако се съгласеше да му стане партньор в частната детективска агенция. Арик Кранц не спираше да го моли да сподели последното му приключение: два пъти в седмицата той обличаше бяла престилка на санитар и даваше четиричасово дежурство от нощната смяна в болницата, където бе спечелил сърцето на доброволката Грета; уверяваше го, че за него пази две други доброволки — Кристин и Айрис, можел да си избере която пожелаел, или да ги вземе и двете. Но фантастичните печалби не интересуваха Йоел, нито изгодните инвестиции, нито пък доброволките на Кранц. Нищо не го вълнуваше, освен неясното, но непреодолимо чувство, че не е напълно буден, че обикаля, размишлява,

грижи се за дома, градината и колата, прави любов с Ан-Мари, обикаля между цветарския магазин, къщата и търговския център, мие прозорците за Пасха и дочита биографията на началник-щаба Елазар — всичко това като насън. Ако все още се надяваше да разгадае нещо, да разбере или поне да формулира ясно въпроса, трябваше непременно да прочисти главата си от тази гъста мъгла. На всяка цена да се събуди от дълбокия сън. Дори и с цената на някаква беда. Нещо трябваше да се появи и да разпръсне меката плътна пелена, която го обгръщаше от всички страни като в утроба.

Понякога си припомняше напрегнатите моменти от работата си, когато се промъкваше крадешком из улиците на непознати градове, сякаш се плъзгаше в тясното отвърстие между два бръснача, настръхнал телом и духом, все едно бе на лов или любеше красива жена; когато дори простите всекидневни неща му наемкваха за тайните, които криеха в себе си: отразените в локвите улични лампи, гънката на нечий ръкав, мярнатия сутиен под дръзкото деколте на лятна рокля. В тези мигове дори успяваше да предвиди какво ще се случи в следващите няколко секунди. Като порива на вятъра например или накъде ще скочи дебнещата на оградата котка, или че човекът, който върви към него, ще спре, ще се плесне по челото и ще се върне обратно. Но през онези години сетивата му бяха изострени докрай, а сега бяха притъпени. Изпаднали в летаргичен сън. Както когато не виждаш през стъклото и няма начин да разбереш дали е заскрежено отвън, или е запотено отвътре, или още по-лошо — дали опушената неяснота идва от самото стъкло. Ако не се събудеше и не го счупеше, то щеше да продължи да помътнява, дрямката щеше да става все по-дълбока, споменът за напрегнатите моменти постепенно щеше да избледнее и без да усети, той щеше да умре като пътник, заспал в снежна преспа.

Купи си мощна лупа от оптиката в търговския център. И когато една сутрин остана сам въкъщи, най-сетне проучи внимателно странното петно на входа на манастира от снимките, които бяха висели на стените на кабинета на Иврия. Изучава го дълго с помощта на насочен лъч светлина през очилата си, през очилата на Иврия, които напомняха за селски лекар, и през новата лупа — оглеждаше го ту от един ъгъл, ту от друг. В крайна сметка бе склонен да приеме хипотезата, че не е изоставена вещ, нито заблудена птичка, а просто

резултат от дефект на фотографската плака. Вероятно малка драскотина, получена при проявяването. Думите на безухия артилерист Джими Гал за двете точки и линията между тях му звучаха несъмнено правдиви, но и изтъркани, подсказваха известна притъпеност и затвореност на разсъдъка, присъщ и нему, макар той да се надяваше, че все още може и да успее да го преодолее.

ГЛАВА 43

Пролетта ги връхлетя отведнъж с жужащи рояци пчели и мушици и с толкова наситени ухания и цветове, че изглеждаха едва ли не неестествени. Градината внезапно се изпълни с живот. Овошките напъпиха и три дни по-късно дворът се превърна в истинска цветна феерия. Дори и кактусите в саксиите край портата грейнаха пременени в алено и огненооранжево, сякаш се опитваха да подражават на слънцето. На Йоел му се струваше, че ако се вслуша внимателно, ще долови как всичко около него набъбва и се разпуква. Корените на растенията бяха пуснали остри нокти и дълбаеха в земята, смучеха сока ѝ, изстрелваха го нагоре към стъблата и клоните и им даваха сили да разтворят цветове и листа за ласките на яркото пролетно слънце. Очите отново започнаха да го болят, въпреки че в началото на зимата си беше купил слънчеви очила.

Той стоеше до живия плет и размишляваше, само ябълките и крушите като че ли не бяха достатъчни, но незнайно защо храстите — олеандърът, орловият нокът и дори хибискусът — му се виждаха скучни и едва ли не просташки. Затова реши да ограничи моравата до тясна ивица под прозорците на детските стаи, където сега спяха двете баби, а на останалата площ да засади смокини, маслини и нар. След време лозичките на асмата щяха да се развият и до десетина-двайсет години щеше да се получи миниатюрно копие на сенчеста библейска градина както в арабските дворове, на които винаги се бе възхищавал. Обмисли всичко, до най-дребната подробност: затвори се в стаята си и задълбочено изчете нужните глави от ръководството по овощарство, подреди в таблица предимствата и недостатъците на различните сортове, измери площта и отбеляза местата на бъдещите фиданки с колчета. Звънеше всеки ден в „Бардуго“ да провери дали поръчаните дръвчета са пристигнали. И чакаше.

На Пасха, когато трите жени го оставиха сам и заминаха за Метула, Йоел излезе в градината и изкопа пет еднакви квадратни дупки. Най-отдолу посипа пясък, примесен с птичи тор. После отиде

до оранжерията на „Бардуго“, за да прибере току-що доставените дръвчета — смокиня, фурма, нар и две маслини. За да не ги нарани, измина целия път до дома на втора. Отпред завари Дуби Кранц — слабичък, къдрав и малко отнесен. Йоел знаеше, че и двете момчета на Кранц бяха отслужили, но въпреки това му беше трудно да му даде повече от шестнайсет години.

— Сигурно баща ти те е пратил да ми донесеш спрея? — попита го той.

— Ами... не — измънка Дуби, сякаш се скъпеше на думите. — Но ако ви трябва, може да се върна да го взема. Никакъв проблем. Дошъл съм с колата на нашите. Тях ги няма. Мама е в чужбина, татко замина за Ейлат за празника, а брат ми отиде в Хайфа при приятелката си.

— А ти какво правиш тук? Да не си си загубил ключа?

— Не, нищо подобно.

— А какво?

— Ами... исках да видя Нета. Мислех си, че довечера може...

— Язык ти за мисленето, хлапе! — избухна в смях Йоел и с това изненада и себе си, и момчето. — Докато ти си се мотал да мислиш, бабите я завлякоха в другия край на страната. Имаш ли пет минути? Ела ми помогни да сваля дръвчетата от колата.

Работиха близо час, без да говорят, като изключим подхвърлените на няколко пъти думи: „Дръж!“, „Исправи!“ и „Подхвани го отдолу!“, без които не можеше да минат. Срязаха тенекиите и извадиха фиданките заедно с пръстта около корените. Внимателно ги спуснаха в дупките, отпикаха пръстта и оформиха гнездата за поливане. Йоел остана доволен от сръчността на младежа, допадна му и срамежливият му и затворен характер. Веднъж, една петъчна вечер 8 края на есента, когато хълмовете на Йерусалим прихлупваха града с тъгата си, двамата с Иврия бяха излезли на разходка в Розовата градина и се любуваха на залеза. Иврия неочаквано бе подхвърлила: „Помниш ли... Когато ме изнасили в градината ни в Метула, те помислих за ням“. Йоел знаеше, че жена му рядко се шегува, и затова веднага я поправи: „Не е вярно, Иврия. Не съм те изнасил, а точно обратното, ти ме съблазни. Това, първо. А, второ...“ Забрави кое е второто, и млъкна. Иврия отвърна: „Всичко помниш, съхраняваш и най-малката подробност в невероятната си

памет, не пропускаш и най-дребната трошичка. И винаги първо анализираш фактите. Съвсем нормално, все пак такава ти е работата. За мен обаче си беше любов от пръв поглед“.

Когато свършиха, Йоел подхвърли:

— Е, как ти се струва да садиш фиданки на Пасха, все едно е Туби Шеват?

Покани момчето в кухнята и му наля чаша студена оранжада, тъй като и двамата бяха плувнали в пот. После направи кафе. Разпита го за военната служба в Ливан, за политическите му убеждения, които според баща му бяха крайно леви, за сегашните му занимания. Оказа се, че момчето е било сапъор, че според него Шимон Перес си върши добре работата и че в момента учи фина механика. Преди му било хоби и сега бил решил да се захване сериозно с нея. Смятал, макар да нямал кой знае колко опит, че най-хубавото, което можело да се случи в живота на човек, било той да се посвети на хобито си и дори да го превърне в своя професия.

Йоел го прекъсна шеговито:

— Някои казват, че най-хубавото в живота е любовта. Не си ли съгласен?

Единствено блясъкът в очите издаваше надигналото се у Дуби вълнение, който напълно сериозно отвърна:

— Не желая да се преструвам, че ги разбирам тия работи. Любовта и всичко останало. Но когато погледна родителите си, бие също ги познавате отблизо, започвам да си мисля, че е по-хубаво да държиш чувствата под контрол. По-здравословно е човек да прави това, което му се удава. И от което другите се нуждаят. За мен две неща носят най-голямо удовлетворение: да съм нужен и да правя това, което мога най-добре.

Йоел се забави с отговора и момчето използва случая да попита:

— Прощавайте за въпроса, но вярно ли е, че сте търговец на оръжие?

Той сви рамене, усмихна се и измърмори:

— Може и да съм — после добави сериозно: — Пошегувах се. Истината е, че съм обикновен държавен служител. Излязъл в продължителен отпуск. Но я да те питам, какво искаш от Нета? Да те въведе във вълнуващия свят на съвременната поезия ли? Или да ти изнесе съкратен курс за магарешките тръни в Израел?

Въпросите му засрашиха и като че ли дори стреснаха Дуби. Той забързано остави чашата направо на покривката, сепна се и я премести върху чинийката, загриза нокътя на палеца си, но след миг се усети и престана.

— Нищо особено. Просто си говорим.

— Нищо особено — повтори Йоел и за миг на лицето му се мярна следа от хладнокръвната жестокост, с която хищникът хипнотизира дребните си жертви и изпъззелите от тинята на подземния свят нищожества и която той бе усвоил до съвършенство през годините в службите. — Ако е „нищо особено“, си сгрешил адреса, приятелю. По-добре си пробвай късмета някъде другаде.

— Искан да кажа...

— А и по-добре ще е да стоиш далеч от нея. Не знаеш ли, че тя не е съвсем наред? Че има проблеми със здравето? Но да не си посмял да си отвориш устата!

— Чух нещо подобно — кимна момчето.

— Какво?!

— Подочух нещичко. Но какво от това?

— Чакай, чакай! Какво си чул за Нета? Повтори го дума по дума.

— Какво ли не — сви рамене Дуби. — Всякакви глупости. Не ви трябва да ги знаете. Познато ми е, по едно време и за мен се носеха слухове, не съм бил добре с нервите и така нататък. Нека си приказват, не ми пречат.

— Имаш проблем с нервите ли?

— Не, за Бога!

— Слушай ме внимателно. Знаеш, че мога лесно да проверя. Имаш ли, или нямаш?

— Имах някога. Сега съм добре.

— Така казваш ти.

— Господин Равид?

— Кажеш?

— Може ли да ви попитам какво искате от мен?

— Нищо. Само не пълни главата на Нета с глупости. Тя и сама се справя прекрасно с тази задача. А като те гледам, и ти си същият. Е, свърши ли с кафето? Значи вашите ги няма? Да ти приготвя ли нещо за хапване?

След като момчето потегли със синьото ауди на родителите си, Йоел си хвърли един горещ душ, насапуниса се два пъти и накрая се изплакна със студена вода. На излизане от банята измърмори тихичко: „Както кажеш“.

В четири и половина се появи Ралф, знаели, че той няма да празнува, но за да не седи сам, решили да го поканят на вечеря, после можели да си пуснат някоя комедия на видеото. Ан-Мари била приготвила салата „Уолдорф“, а той пробвал нова рецепта за телешко задушено с вино. Йоел обеща да отиде, но когато Ралф мина да го повика към седем, го намери заспал с дрехите на дивана във всекидневната, на пода около него се въргаляше празничното приложение на вестника. Ралф реши да не го буди. И Йоел спа дълго и дълбоко в празната тъмна къща. Събуди се само веднъж, към полунощ, стана и без да пали лампата, тръгна към тоалетната. Звуците от телевизора или от видеото в съседната къща се бяха смесили в съня му с балалайката на шофьора, който може би беше нещо като любовник на жена му. Но вместо в тоалетната Йоел попадна в кухнята и от там излезе в градината, изпика се със затворени очи в храстите, върна се, зави се с карираната покривка на дивана и отново потъна в сън — отломка от древен градеж, потъваща във вековечна прах, и спа чак до девет сутринта. И така изпусна невероятна гледка — през нощта над къщата премина голямо ято щъркели; подредени един след друг, те се носеха в непрекъсната нишка на север, хиляди, може би десетки хиляди птици, размахали безшумно криле в безоблачното небе на фона на кръглата пролетна луна. Дълго, неуморно, решително и в същото време нежно движение, бели копринени кърпички, преминаващи по широк екран от черно кадифе, окъпани от сребристото божествено сияние на луната и звездите.

ГЛАВА 44

Йоел стана в девет сутринта и се дотътри до банята, както си беше със смачканите дрехи, изкъпа се, обръсна се, облече си чист бял анцуг и излезе, за да нагледа новите си придобивки — смокинята, двете маслини, нара и фурмата. Поля ги по малко, отскубна няколкото тревички, поникнали през нощта, след вчерашното му плевене. Докато чакаше кафето, звънна у Кранц да се извини на Дуби за грубото си отношение. И веднага разбра, че ще трябва да се извини още веднъж, задето го бе събудил толкова рано в празничния ден. Но момчето отвърна:

— Няма нищо, нормално е да се тревожите за нея, но сигурно сте наясно, че тя и сама се справя прекрасно с тази задача. Между другото, ако имате нужда от помощ за градината, аз съм на ваше разположение. Нямам никаква работа днес. Беше много любезно от ваша страна да ми се обадите, господин Равид. Разбира се, че не се сърдя.

Йоел го попиша кога очаква родителите си, и разбра, че Оделия се връща вдругиден, а Кранц се прибира довечера от Ейлат, за да има достатъчно време да обърне поредната нова страница в съвместния им живот; изразът „нова страница“ не му звучеше добре, тъй като му напомняше мазна хартия. Помоли Дуби да предаде на баща си да му се обади.

После излезе в градината, поогледа лехите с карамфилите и кученцата, не можа да измисли с какво да се захване, и реши, че е време да сложи край, поне за малко, на градинарските занимания. Кучето Айрънсайт седеше чинно на тротоара със събрани лапи и с умислен поглед следеше една птичка с прекрасно сапфиреносиньо оперение, чието име Йоел не знаеше. Истината бе, че няма как да бъде отгърната нова страница. Нямаше нови начала, а само едно продължително раждане. Но раждането е раздяла и раздялата винаги е болезнена, а и кой е способен да се разделя постоянно? Родителите те раждат години наред и ти самият започваш да раждаш още преди да си се родил, и така се оказваш приклещен и от двете страни в битката за

свободата си. Изведнъж си помисли, че имаше основания да завиди на баща си, на тъжния баща от Румъния с кафявия раиран костюм и на другия, небръснатия баща в мръсния кораб, които бяха изчезнали безследно. Какво го бе спирало през всичките тези години и той да изчезне безследно, да стане автоинструктор в Брисбейн, трапер и рибар в горите на север от Ванкувър, да построи дървена колиба за себе си и за ескимоската любовница, която толкова възбуждаше Иврия? И какво го спираше да изчезне сега?

— Ама че глупчо! — подвижна засмян на кучето, което се бе отказало да се прави на статуя и бе решило да се превърне в ловец, скочи и подпря предните си лапи на оградата вероятно в стремеж да достигне яркосинята птичка. Стопанинът му, който живееше отсреща, му подсвирна да се прибере и използва момента да поздрави Йоел с празника.

Изведнъж усети вълчи глад. Не беше ял нищо от вчера на обед, защото бе заспал с дрехите на дивана във всекидневната, преди да дойде време за вечеря. Не беше и закусил тази сутрин, ако не се броеше кафето. Почука на вратата на съседите и попита Ралф дали е останало от телешкото и дали може да се възползва от поканата сега.

— Има също салатата — обади се весело Ан-Мари — и супа. Но е доста пикантна и може да раздразни празния стомах.

Йоел се усмихна, спомни си стихчето на Накдимон: „И рече Мохамед с поклон: къркори ли стомахът ми, бих глътнал аз и слон!“ И без да си направи труда да отговори, посочи с жест: дайте каквото имате.

Сякаш нямаше насищане тази празнична утрин. След като погълна супата, салатата и остатъците от телешкото, не се поколеба да си поиска и истинска закуска — препечени филийки, сирене и кисело мляко, и когато Ралф отвори хладилника, за да вземе млякото, Йоел, чиито сетива бяха изострени през дългите години в службите, зърна бутилка с доматиен сок и най-нахално помоли да му сипят и от него.

— Да те питам нещо... — поде Ралф Върмънт. — Но да не си помислиш, че те притискам, просто питам.

— Давай — отвърна той с пълна уста.

— Искам да знам, ако нямаш нищо против да ми отговориш, разбира се, дали си влюбен в сестра ми?

— Точно сега ли? — изломоти стреснатият Йоел.

— Защо не? — отвърна Ралф кротко, но твърдо, като мъж, който знае дълга и отговорностите си.

— Защо питаш? — и побърза да се поправи, сякаш за да спечели малко време. — Тоест защо питаш ти, а не Ан-Мари? Защо тя не ме попита? Защо търси посредник?

— Виж кой говори — сви устни Ралф, не саркастично, а развеселено, сякаш се забавляваше на слепотата му.

И Ан-Мари, с притворени като в молитва очи, пламенно прошепна:

— Ето, питам те.

Йоел прокара бавно пръст между врата и яката на ризата си, после напълни дробовите си и също тъй бавно издиша през устата. Срам, срам и позор, задето не се бе опитал да разбере абсолютно нищо за тях двамата, дори и най-елементарните подробности. Нямаше и най-бегла представа, кои са, откъде се бяха появили и какво правеха тук. Не можеше да излъже, а още не знаеше отговора на въпроса.

— Трябва ми малко време — отвърна той. — Не мога да ти отговоря сега.

— Че кой те кара да бързаш? — попита Ралф и за момент на Йоел му се стори, че зърва проблясък на ирония върху детското лице, по което житейските несгоди не бяха оставили никакви следи. Сякаш невинното изражение на застаряващ хлапак беше само маска, зад която за миг се разкриха горчивина и лукавство.

С мила, почти глуповата усмивка едрият селянин стисна големите му груби ръце с цвета на препечен хляб и с кал под ноктите в своите гладки розови пръсти и ги постави върху гърдите на сестра си с такава точност, че Йоел усети набъбналите зърна право в центъра на дланите си. Тя се засмя тихо. Ралф се отпусна тронаво на една табуретка в ъгъла на кухнята, въздъхна доволно и кротко попита:

— Ако решиш да я вземеш в дома си, дали... дали ще се намери място и за мен?

Водата завря. Ан-Мари стана да сложи кафето. Братът и сестрата предложиха да пуснат отново комедията, която бяха гледали снощи и която той, заспивайки на дивана във всекидневната, бе пропуснал.

— Може би по-късно — отклони поканата Йоел. — Сега имам малко работа.

Благодари им и си тръгна без повече обяснения, запали колата и пое към магистралата. За първи път от много време насам се чувстваше добре и в хармония със себе си, с тялото си и с реда на мислите си. Може би причината бе във вкусната храна, с която бе заситил глада си, или пък просто в увереността, че знае какво точно трябва да направи.

ГЛАВА 45

Докато пътуваше по крайбрежната магистрала, си припомни всичко, което бе чувал през годините за личния му живот. Така дълбоко се бе замислил, че километрите отлетяха незабелязано и отклонението за Натания се появи едва ли не веднага след северния изход на Тел Авив. Знаеше, че трите му дъщери са вече омъжени; едната в Орландо, Калифорния, другата — в Цюрих, а най-малката работеше — поне допреди няколко месеца — в посолството в Кайро. Внуците му бяха пръснати на три континента. Сестра му живееше в Лондон. Бившата му съпруга, майката на децата му, преди двайсет години се бе омъжила повторно за световноизвестен музикант и също беше в Швейцария, недалеч от дъщеря си и семейството и, някъде в околностите на Лозана.

Ако информацията му беше вярна, от цялата фамилия Осташински в Пардес Хана беше останал единствено старият му баща, който сигурно минаваше осемдесетте, ако не наближаваше и деветдесетте. Една нощ, докато чакаха спешно съобщение от Кипър, Акробата бе споменал, че баща му се занимава с отглеждане на пилета. Но не навлезе в подробности и Йоел не попита. Всеки си имаше своите срамни истории и скелети в гардероба.

Йоел пристигна в Пардес Хана малко след обедната емисия новини в един часа. Реши да не ходи на гробището. Селото вече тънеше в сладката празнична дрямка, а той не искаше да, безпокои излишно хората. Наложил се да попита на два пъти, докато открие къщата. Тя беше отделена от другите, досами портокаловата градина в края на кален коларски път, обрасъл с тръни, които стигаха чак до прозорците на колата. Паркира, слезе и се озова пред избуял жив плет, който почти напълно преграждаше неравната калдъръмена пътека с тук-там изскочили от гнездата си камъни. Вероятно от другата страна го очакваше също толкова занемарена къща със занемарен старец в нея. Дори за миг се зачуди дали информацията му нямаше да се окаже остаряла, нищо чудно бащата вече да не беше сред живите или да бе

настанен в старчески дом. Но за негова изненада, щом изскочи от шубраците, се озова пред боядисана в отровна синьо врата, полускрита зад саксии с петунии и с бели циклами и зад увиващата се по фасадата бугенвилія. В листака се поклащаха закачени на невидими нишки метални тръбички, които при всеки полъх на вятъра подрънкваха мелодично — свидетелство за женска намеса, при това на млада жена. Почука леко на вратата, а после по-силно, тъй като се сети, че може дядото да е глух. Беше му неудобно, че нарушава покоя на цветята и храстите с настойчивостта си. Струваше му се, че някога е бил на подобно място и че там е бил весел и щастлив. Споменът стопли сърцето му, макар всъщност да не беше спомен, тъй като не можеше да каже кога и къде е било това.

Пое покрай къщата и потропа на прозореца, накипрен с прехванати в двата края бели пердета, както ги рисуваха по спретнатите къщички в детските книжки. Между завесите се виждаше малка, но блестяща от чистота и ред стая, персийски килим, маса от дънера на маслиново дърво, удобно кресло и люлеещ се стол срещу телевизора, върху който бе поставен голям стъклен буркан — от тези, в които преди години се продаваше кисело мляко, но сега в него бе подреден букет хризантеми. На стената висеше картина, изобразяваща Галилейското езеро и извисяващия се над него заснежен връх Хермон. По навик Йоел определи позицията на художника — очевидно бе стоял някъде в подножието на Арбел. Но какво беше обяснението за нарастващото болезнено усещане, че вече е бил в тази стая, че е живял в нея, че тук се е радвал на отдавна забравено щастие?

Заобиколи отзад и почука на кухненската врата, която също бе боядисана в отровна синьо и бе полускрита зад саксии с петунии. Но и тук никой не отбори. Натисна дръжката, беше отключено. Влезе в малка спретната кухня със светлосини стени, в която мебелите и оборудването бяха отпреди петдесетина години. В средата на масата бе поставен друг стар буркан за кисело мляко, само че не с хризантеми, а с невени. От трети буркан, кацнал върху древния хладилник, се показваше стъблото на сладък картоф. Йоел едва се сдържа да не седне на стола, не му се тръгваше от тук.

След кратка вътрешна борба излезе навън, реши първо да огледа наоколо, преди да провери останалите стаи в къщата. Отзад имаше три кокошарника, които бяха оградени от високи кипариси и добре

поддържани ивици трева, оформени по краищата с редички кактуси. Курниците бяха с климатици. Пред вратата на единия кокошарник стоеше мършав дребен, още повече смален от годините старец, който с присвити очи се взираше в епруветка, пълна наполовина с някаква мътна течност. Йоел се извини за неочакваното си посещение. Обясни, че е стар приятел на сина му, на Йоаким.

Мъжът го изгледа учудено, сякаш чуваше това име за първи път в живота си. За момент Йоел изгуби увереността си: дали по погрешка не бе попаднал при друг старец? Попита го дали той е господин Осташински и дали не му пречи. Дядото беше облечен в чисти изгладени панталони с големи джобове, останали най-вероятно още от Войната за независимост; обветреното му лице беше с цвета на сурово месо; стойката му беше леко изгърбена, приличаше на дребен нощен хищник — борсук или бялка, — но очите му мятаха сини искри, които напомняха вратите на къщата. Не пое протегнатата ръка, а с ясен теноров глас и с присъщия на първите заселници акцент рече:

— Да, пречиш ми. И, да, аз съм Зарек Осташински — премига и лукаво добави: — Не те видях на погребението.

Йоел отново трябваше да се извинява. Идеше му да рече, че е бил в чужбина по това време, но, както винаги, предпочете истината:

— Така е. Не бях на погребението.

Поздрави го за отличната памет, но старецът не обърна внимание на комплимента, а без да го поглежда, присвил очи към подобната на сперма течност в епруветката, заядливо попита:

— За какво си дошъл?

— Да ви кажа нещо. И да видя дали не мога да ви помогна някак. Не е ли по-добре да седнем да поговорим?

Дядото мушна епруветката със странната течност в джоба на ризата, сякаш беше писалка.

— Съжалявам, зает съм — и след миг попита: — И ти ли си таен агент? Шпионин? Наемен убиец?

— Вече не — отвърна Йоел. — Моля ви, дайте ми само десет минути!

— Добре, имаш пет — кимна старецът. — Започвай. Целият съм в слух.

И изведнъж се обърна и се шумугна в тъмния курник, смърдящ на курешки, перушина и храна за пилета, принуждавайки посетителя да

го гони по петите, вървеше устремено по пътеката между клетките и завърташе кранчетата за водата, която течеше в специален улей.

— Говори — подкани го Осташински. — Но гледай да е кратко.

— Ето как стоят нещата, господине. Дойдох да ви кажа, че синът ви замина за Банкок вместо мен. Задачата беше поставена първо на мен. Но аз отказах. И вашият син ме замести.

— Ну? И какво от това?

Не показва признаци на изненада. Нито спря обиколката си из курника.

— Ами в някакъв смисъл нося отговорност за случилото се. Отговорност, но не и вина, естествено.

— Ну, хубаво е, че си го признаваш — заяви възрастният мъж.

Понякога изчезваше за миг и се появяваше от другата страна на някоя клетка и Йоел започна да подозира — макар да съзнаваше колко абсурдна бе тази мисъл, — че цялото помещение е опасно от тайни проходи.

— Истина е, че отказах да замина — продължи той, сякаш трупаше аргументи в разгорещен спор, — но ако зависеше от мен, синът ви също щеше да си остане у дома. Нямах да го изпратя. Нито пък когото и да е било друг. Цялата история намирисваше още от самото начало. Но това вече няма значение. В интерес на истината и до ден-днешен не знам какво точно се е случило там.

— Какво се е случило ли? Ами много просто — убили са го. Застреляли са го с револвер. С пет куршума. Я подръж за момент!

Йоел хвана с две ръце маркуча там, където му посочи старецът, който изневиделица измъкна нож от колана си, изряза дупка в гумата и мушна блестящ метален кран, затегна го и продължи напред.

— Знаете ли кой го уби? — попита гостът.

— Кой го е убил ли? Ами тези, дето мразят евреите. Да не мислиш, че са били последователите на древногръцките философи?

— Вижте — започна той, но в този миг старецът изчезна. Все едно никога не бе съществувал или сякаш бе потънал в земята, покрита с дебел слой курешки. Втурна се да го търси измежду клетките, постепенно забърза ход, а накрая се затича, като заничаше ту наляво, ту надясно, не помнеше откъде бе минал в този лабиринт, върна се до изхода и пое по една успоредна пътека, но накрая се отчая и извика с всички сили:

— Господин Осташински!

— Петте минути изтекоха — старецът изникна изпод един стоманен тезгях до десния лакът на Йоел. Този път в ръката му имаше кълбо тел.

— Само исках да знаете, че трябваше да замина аз, но понеже отказах, изпратиха сина ви.

— Това вече го каза. Нещо друго?

— Аз никога нямаше да го изпратя. Нито пък когото и да е било друг.

— И това го каза. Друго?

— Знаете ли, че синът ви осуети терористично нападение над филхармонията? Единствено благодарение на него музикантите са живи сега. Той беше добър човек. Честен и храбър.

— Ну? И за какво ни е притрябвала филхармонията? Какво добро сме видели от нея?

Луд, помисли си Йоел, кротък, но напълно изкукуруигал. Но и самият той не беше съвсем наред, щом бе решил да дойде при него.

— Добре, както и да е. Споделям болката ви.

— Все пак и той беше нещо като терорист. И ако е вярно, че човек цял живот си търси смъртта, тази, която му пасва най-добре, то в крайна сметка я намира. С какво е по-различен неговият случай?

— Той ми беше приятел. Близък приятел. Бих искал — доколкото разбирам, вие сте сам — да ви поканя да дойдете у нас. Да поостанете. Да поживеете при нас. Колкото пожелаете. Ние сме голямо семейство... нещо като градски кибуц. Почти де. Лесно ще — как да се изразя — ще ви приобщим. Или да ви помогна по някакъв друг начин? От какво се нуждаете?

— От какво се нуждая ли? „Да пречистим душите си и да Ти служим вярно“ — ето от какво се нуждаем всички ние. Но за това не можеш да помогнеш никому и никой не може да помогне на теб. Всеки сам трябва да стигне до истината.

— Не отхвърляйте подадената ръка, господин Осташински. Помислете дали все пак не бих могъл да направя нещо за вас.

По обветреното лице на стареца отново премина лукавата усмивка на борсук или на бялка и той присви очи, както ги бе присвил срещу вдигнатата към слънцето епруветка с мътна течност.

— Имаш ли пръст в убийството на сина ми? Затова ли си дошъл? Да търсиш опрощение?

Насочи се към електрическото табло до вратата, вървеше бързо и малко на зигзаг, като гуцер, претичващ през открита пътечка, но изведнъж обърна сбръчканото си лице и прониза с поглед хукналия след него Йоел.

— Ну? Кой е виновен?

Йоел объркано мълчеше.

— Каза, че не си го изпратил ти. И ме попита от какво имам нужда. Ето от това: искам да разбера кой го изпрати там.

— Разбира се. — В гласа му се прокрадна ярост, все едно тъпчеше божественото име в краката си в изблик на отмъстителна радост и праведен гняв. — Разбира се, ще ви го кажа. Ирмияху Кордоверо. Шефа. Нашият ръководител. Най-загадъчната личност в държавата. Бащицата ни. Моят брат. Той го изпрати.

Старецът бавно изплува изпод тезгяха като труп на удавник, надигащ се от морските дълбини. Но вместо благодарността, която Йоел очакваше, вместо опрощението на греховете, което смяташе, че е заслужил с откровеността си, вместо покана за чай в къщата, сияеща с вълшебния ореол на детството, което той не познаваше, в малката кухня, завладяла сърцето му като обетована земя, вместо топла прегръдка получи ритник. Макар че тайно в себе си бе очаквал точно това. Дори се бе надявал на него. Бащата се изправи рязко, навирил глава, настръхнал като атакуваща бялка. Йоел се сви, сякаш за да избегне насочена към лицето му плюнка, която обаче остана единствено във въображението му. Старецът изсъска:

— Предател!

Йоел се обърна и се насили да поеме спокойно към изхода, макар че едва се удържаше да не побегне с всички сили, но гласът на бащата го застигна като хвърлен камък:

— Каин!

На всяка цена трябваше да избегне мамещата го омагьосана къщичка и да стигне до колата. Гмурна се в шубраците на живия плет и бодливият гъсталак го обгърна в тъмните си задушливи недра. Обхванат от клаустрофобия, той тъпчеше преплетените клони, риташе плътния листак, кършеше и огъваше вейки и стъбла, изподраска се, задъха се, по дрехите му полепнаха тръни, бодли и сухи листа; имаше

чувството, че потъва в дебела и мека тъмнозелена пелена, и ту беше готов да се остави на изкушението, ту го връхлиташе необяснима паника и се хвърляше да се измъкне навън.

Най-сетне се добра до колата, пооправи дрехите си, запали мотора и рязко даде назад по коларския път. Дойде на себе си чак когато чу трясък, задният фар се бе строшил при удара в поваления напъряко дънер, който, Йоел бе готов да се закълне, на идване го нямаше. Но благодарение на инцидента възвърна самообладанието си и продължи по-бавно и внимателно. Когато наближи отбивката за Натания, вече се бе поуспокоил и дори пусна радиото, хвана края на някаква пиеса за клавесин, но не разбра нито как се казва, нито кой е композиторът. После една жена започна да обяснява колко обича Светото писание и цар Давид, който в дългия си живот често бил получавал скръбни вести за нечия смърт и всеки път разкъсвал дрехите си и надавал сърцераздирателни вопли, въпреки че скръбните вести за него били всъщност добри новини, тъй като смъртта на въпросните хора облекчавала живота му и в някои случаи дори му носела спасение. Така било със смъртта на Саул и на Ионатан на Гилбоа, на Авенир, син Ниров, на Урия хетееца и дори на собствения му син Авесалом. Йоел спря радиото и умело паркира точно в средата под новата пергола, така че предницата да сочи към улицата. После влезе да се изкъпе и да се преоблече.

На излизане от банята чу телефона. Вдигна слушалката, беше Кранц, попита го какво иска.

— Нищо — отвърна брокерът. — Предал си на Дуби да ти се обадя, щом се върна от Ейлат. Преди малко си пристигнахме с моето гълъбче и сега трябва да прикроя следите, тъй като Оделия лети от Рим утре и не искам да си имам неприятности още от първия ден.

— Да, да, сетих си — рече Йоел. — Слушай, искам да поговорим по работа. Можеш ли да наминеш утре сутринта? Кога каца самолетът на жена ти? Не, почакай, утре не става. Трябва да закарам колата до сервиза, единият заден фар е за смяна. А следобеда моите жени се прибират от Метула. Какво ще кажеш за вдругиден? Нали почиваш цяла седмица за Пасха?

— Какво ти става? — възкликна Кранц. — Защо да го отлагаме? Ей сега ще дойда. До десет минути съм при теб. Слагай кафето и ме чакай.

Йоел включи кафемашината. Утре трябваше да отиде и до застрахователната компания. И да разхвърли малко тор по моравата, пролетта вече беше дошла.

ГЛАВА 46

Докато пиеха кафе, почернелият от слънцето Арик Кранц, в добро състояние на духа и с риза с блякави пайети, разказа с най-малки подробности какво са правили с Грета и какви нощни забавления имало в Ейлат. Отново прикани Йоел да излезе най-после от черупката си, преди да е станало прекалено късно, и да го удари на живот. Можело да започне с една вечер седмично. Смяната била от десет до два, нямало почти никаква работа, пациентите спели, сестрите били будни, а доброволките направо преливали от енергия. И пак възпя прелестите на Кристин и Айрис, които продължавал да пази за него, но нямало как да ги удържа вечно, ако се забавел още, щял да остане с пръст в уста. Той все още помнел кой го бил научил да казва „обичам те“ на бирмански.

Понеже и двамата бяха сами, Йоел остави Кранц да приготви ергенска вечеря с различни сирена, кисело мляко и омлет с наденички, а той направи дълъг списък за пазаруване, така че майка му, Авигейл и Нета да намерят хладилника пълен. Смяната на фара щеше да му струва няколкостотин шекела, а този месец вече бе похарчил немалка сума за градината и новата пергола и тепърва предстояха още разходи за заплануваната слънчева батерия, за нова пощенска кутия, за един-два люлеещи се стола за всекидневната и за осветление в градината.

— Дуби спомена, че ти е помогнал с овошките. Браво на теб. Ще ми кажеш ли вълшебната думичка, която го накара да се размърда, че да пооправи и нашата градина?

— Слушай — рече Йоел, като смени темата, без да забележи, както правеше често. — Как вървят в момента апартаментите? Високи ли са цените?

— Зависи къде.

— В Йерусалим.

— Защо?

— Искам да отидеш до Йерусалим и да разбереш колко мога да взема за двустаен с хол и кухня и малък кабинет в Талбиех. В момента

е даден под наем, но срокът на договора изтича скоро. После ще ти дам документите. Чакай, не съм свършил. Имаме и още един апартамент в Йерусалим, в центъра на Рехавия. Виж колко ще получим и за него. Разноските са за моя сметка, дори и да се наложи да останеш там няколко дни.

— Какви ги говориш? Засрами се! Няма да ми плащаш, нали сме приятели? Наистина ли си решил да продадеш всичко в Йерусалим?

— Замълчи малко. Попитай твоя приятел Крамер дали е съгласен да ми продаде къщата.

— Какво ти става?

— И това не е всичко. Тези дни двамата с теб трябва да отскочим до Тел Авив и да огледаме един апартамент на „Карл Нетер“, както ти казваш, от него целият град е в краката ти.

— Спри! Дай ми време да си поема дъх. Да го смея. Значи имаш намерение да...

— И последно, бих искал да наема стая някъде наблизо. С всички удобства и със самостоятелен вход. С гаранции за усамотение и дискретност.

— Мацки?

— Само една.

Както си седеше с ризата с бляскави пайети, с наклонена на една страна глава и полуотворена уста, брокерът изведнъж се изправи и след секунда отново седна още преди Йоел да успее да реагира. Измъкна от задния джоб на панталоните си плоска метална кутия, извади от нея една таблетка, глътна я, прибра кутията в джоба и обясни, че заради наденичките в омлета имал киселини. Предложи и на Йоел хапче и после се усмихна широко, поклати глава и измърмори по-скоро на себе си, отколкото на него:

— Виж ти — революция!

Сипаха си кафе и се заеха да уточнят подробностите. Кранц се обади на Дуби да пооправи къщата за завръщането на майка му, защото щял да закъснее и дори можело да не се върне у дома, преди да тръгне за болницата. Поръча му да го събуди сутринта в шест, защото искал да закара колата на господин Равид в гаража на Гуета. Йоав Гуета веднага щял да смени фара, нямало да го кара да чака и щял да му вземе половин цена.

— Минутка само — прекъсна го Йоел. Кранц млъкна и покри микрофона на слушалката с длан. — Нека намине насам, когато се поосвободи. Имам една молба към него.

— Да му кажа ли да дойде веднага?

— Да. Не. Нека дойде след половин час, за да приключим първо с подробностите по продажбата на апартаментите.

Когато след половин час Дуби пристигна с фиата на майка си, вече беше време Кранц да тръгва за болницата; на излизане той се закани, че щял да прекара нощта в хоризонтално положение в кабинета зад стаята на сестрите.

Йоел настани момчето в удобното кресло във всекидневната, а той самият седна на дивана. Предложи кафе, чай, лимонада и дори алкохол, но слабичкият нисък къдрокос младеж, чието клечесто тяло подхождаше по-скоро на шестнайсетгодишно хлапе, отколкото на отслужил войник, отказа любезно. Домакинът отново се извини за вчерашното си грубо държане и му благодари за помощта. Заговори за политика, после отвори дума за коли. Дуби осъзна, че на възрастния му е трудно да стигне до желаната тема, и тактично му се притече на помощ:

— Нета смята, че полагате огромни усилия да бъдете съвършен баща. Че това е най-голямата ви амбиция. Личи си, че умирате от любопитство, но нямате смелост да попитате, така че направо ще ви кажа — с Нета сме приятели. Не сме гаджета. Все още. Но ако Нета ме харесва, няма проблем. Защото аз я харесвам. И то много. Това е всичко засега.

Йоел си повтори наум думите му; колкото и да се опитваше да открие нещо нередно, накрая те пак му звучаха правдиво.

— Добре. Благодаря ти — рече накрая и по устните му пробяга непривична за него усмивка. — Но не забравяй, че...

— Няма нужда да ми го напомняте постоянно, господин Раби. Не съм забравил. По-добре е вие да се опитате да го забравите. Така не й помагате.

— Какво ти беше хобито? Фина механика ли?

— Да, надявам се някой ден да стане и моя професия. А вие... Онзи ден споменахте, че сте държавен служител, нещо свързано с тайните служби ли?

— В една или друга степен. Договарях определен вид стоки, преценявах продавачите и понякога сключвах сделките. Но вече приключих и сега мързелувам. Кое не попречи на баща ти да реши да ми спести малко време и да закара колата ми на майстор вместо мен. Но Щом настоява... Исках да те помоля за една услуга. Свързана е с механиката. Погледни тази статуетка. Можеш ли да ми обясниш защо не се прекатурва? И как е прикрепена лапата към постаментата?

Дуби се изправи пред лавицата и известно време мълчаливо изучава изящната статуетка. Йоел внезапно забеляза, че момчето е леко изгърбено — или двете му рамене не бяха еднакво високи, или пък гръбнакът му бе поизкривен. Определено не беше Джеймс Дийн. Но, от друга страна, и Нета не беше Бриджит Бардо. Всъщност Иврия сигурно щеше да го хареса. Тя бе твърдяла, че мускулестите и космати мъжаги я отвращават. Ако трябваше да избира между Хийтклиф и Линтън, тя щеше да предпочете Линтън. Или поне ѝ се бе искало да е така. Или се бе опитвала да се убеди, че Линтън е правилният избор. Или бе мамила себе си. И Нета, и Йоел. Освен ако не всички тайни бяха напълно еднакви, както бе смятал онзи досадник, откривателят на електричеството, наследникът на Пушкин от полицейското управление в Северна Галилея. Може би той наистина бе вярвал чак до смъртта си, че Йоел на два пъти е изнасилвил дъщеря му край резервоара в овощната градина, преди тя да се съгласи да се омъжи за него. И след това бе дошъл и му бе заявил в лицето, че му липсват трите неща, на които се крепи светът — желание, радост и милосърдие, които вървели в пакет, и ако нямал, да речем, номер две, тогава нямал и номер едно, и номер три, и така нататък. А ако се опиташ да отвърнеш: „Ами любовта? Къде я забравихте?“, те вдигат пръст към торбичките под малките кръгли очички, подръпват леко подпухналата плът и питат с лукава насмешка: „Ооо, да, любовта. А луната не щеш ли?“

— Ваша ли е? Или я заварихте тук?

— Беше си тук — отвърна Йоел.

Дуби продължаваше да стои с гръб към него.

— Красива е. Има няколко недомислици, но е красива. Трагична.

— Прав съм, че фигурката е по-тежка от постаментата, нали?

— Да.

— Тогава защо не пада?

— Не се обиждайте, господин Равид, но не задавайте правилния въпрос. Законите на физиката са прости. Вместо да питате защо не пада, трябва да приемете, че щом не пада, значи центърът на тежестта е над постаментата. Това е всичко.

— Но как се държи? И на това ли имаш магическо обяснение?

— Не съвсем. Сецам се за два начина. Дори три. А те може и да са много повече. Толкова ли е важно за вас?

Йоел не бързаше да отговори. Винаги обмисляше внимателно думите си, дори и при най-простички въпроси, като „Как сте?“ или „Нещо ново?“. Сякаш думите бяха лична собственост и не биваше човек да ги раздава с лека ръка. Докато чакаше, момчето съгледа снимката на Иврия, която се бе появила отново също толкова тайнствено, колкото и бе изчезнала. Йоел знаеше, че трябва да се опита да разбере кой я бе взел и кой я бе върнал и най-вече защо, но също така знаеше, че няма да го направи.

— Това майката на Нета ли е? Съпругата ви?

— Тя почина — започна Йоел и после отговори на предишния въпрос, както винаги със закъснение. — Всъщност изобщо не е важно. Остави, не си струва да я чупим само за да разберем как е захваната за постаментата.

— Защо се е самоубила?

— Кой ти каза, че се е самоубила? Откъде го чу?

— Така се говори. Макар че никой не знае подробности. Нета казва...

— Няма значение, какво казва Нета. Тя изобщо не е била там тогава. Да не повярва човек, че слуховете са стигнали чак в Тел Авив. Било е нещастен случай, Дуби. Късо съединение. Но слуховете са нещо страшно. Сега започват да одумват и Нета, нали? Я ми кажи, имаш ли представа, коя е Адва, съученичката ѝ, с която се канят да живеят заедно в някакъв апартамент, дето го била наследила от баба си?

Дуби се извърна, почеса къдравата си глава и тихо рече:

— Господин Равид, не се сърдете, но престанете да я шпионирате. Спрете да я следите. Оставете я на мира. Нека си живее своя собствен живот. Тя смята, че се стремите да сте свършеният баща. Повярвайте ми, ще е по-добре, ако си спестите усилията. Извинете ме, но ще го кажа направо: мисля, че така не ѝ помагате.

Трябва да тръгвам, имам малко работа вкъщи, защото утре мама си пристига и татко иска всичко да е тип-топ. Радвам се, че си поговорихме. Лека нощ.

Две седмици по-късно, в деня след първия ѝ изпит, Йоел видя Нета пред огледалото в роклята, която ѝ беше купил, след като беше научил за случилото се в Банкок; елегантната дреха омекотяваше линиите на ръбатото тяло и я правеше стройна и гъвкава; за първи път той реши да не си отваря устата. Не каза нито дума. Изчака я да се прибере след срещата и седнаха в кухнята, обсъждайки ужасната жега. Наложих си да приеме спокойно промяната и да не застава на пътя ѝ. Чувстваше се в правото си да вземе решение от свое име и от името на Иврия. И ако майка му или Авигейл се опитаха да се намесят, щеше да реагира така остро, че да загубят всякакво желание да се бъркат в живота на Нета. Отсега нататък щеше да бъде твърд и непреклонен.

Няколко нощи по-късно дочете последните страници от биографията на началник-щаба и вместо да изгаси лампата и да заспи, отиде в кухнята да си сипе чаша студено мляко и там завари Нета, облечена в нова нощница. На редовния му въпрос „И какво чете нейно височество?“ тя се поусмихна и отвърна, че преговаря за изпита — преглежда записките си за периода на британския мандат.

— Мога да ти помогна, ако искаш — предложи Йоел.

— Знам, че можеш — рече Нета. — Да ти направя ли сандвич?
— и без да дочака отговора, ни в клин, ни в ръкав изтърси: — Дуби ти лази по нервите, а?

Той се замисли за миг и после отговори:

— Колкото и да е невероятно, май ми се струва поносим.

За негова изненада Нета отвърна едва ли не щастливо:

— Колкото и да е невероятно, Дуби каза същото за теб. И почти със същите думи.

За Деня на независимостта семейство Кранц ги поканиха на барбекю. За тяхна изненада Йоел направо попита дали може да доведе и съседите, братата и сестрата американци. Оделия отвърна: „Разбира се“. Към края на вечерта тя го придърпа в ъгъла във всекидневната и му призна, че в Европа е кръшна на два пъти с различни мъже; не виждала причина да го крие от Ари и след като му признала, отношенията им се подобрили и сега вече всичко било наред. И то благодарение на Йоел!

Той скромно сведе глава:

— Какво толкова съм направил? Просто исках да има мир.

ГЛАВА 47

В края на март котката роди за втори път върху стария чувал в ъгъла на бараката. Авигейл и Лиза се скараха жестоко и не си говориха пет дни, но накрая Авигейл великодушно реши да се извини на Лиза не защото се чувствала виновна, а чисто и просто от загриженост за състоянието ѝ. Лиза прие помиряването, но чак след като прекара два дни в болницата „Дашомер“ в Тел Авив с лек удар. Въпреки че не го изрече нито веднъж гласно и дори твърдеше обратното, тя беше убедена, че причината за удара е жестокото отношение на Авигейл. Лекуващият лекар, мъж на средна възраст, отведе Йоел в кабинета си и обяви, че споделял мнението на доктор Литвин — състоянието на майка му показвало леки признаци на влошаване. Но Йоел отдавна се бе отказал от опитите да разбере какво имат предвид лекарите със засуканите си приказки. След одобряването двете възрастни жени подновиха сутрешната си работа като доброволки, както и вечерния курс по йога, а освен това се записаха и в сдружението „Всемирни братя“.

В началото на юни точно по средата на изпитите Нета и Дуби заживяха заедно в наетата стая на улица „Карл Нетер“. Една сутрин тя изпразни гардероба в голямата спалня, обра от стените портретите на любимите си поети и Йоел вече не се изкушаваше да повтори скептичната усмивка на Амир Гилбоа; колекцията от сухи цветя и партитури също изчезна от рафтовете. Сега, когато не можеше да заспи и отидеше в кухнята да си сипе чаша студено мляко, я изпиваше накрак и веднага се връщаше в леглото. Или грабваше големия фенер и излизаше в градината, за да провери как са дръвчетата. След няколко дни Нета и Дуби поканиха Йоел, Лиза и Авигейл да се насладят на гледката към морето от прозореца им. Кранц и Оделия също бяха там и когато Йоел случайно зърна чека за две хиляди шекела, оставен от Арик под вазата на лавицата, той се затвори в тоалетната, написа чек за три хиляди на името на Нета и издебвайки момент, когато никой не го гледаше, го мушна до чека на Кранц. Щом се прибра вкъщи, премести

дрехите, книгите и завивките си от задушния тесен кабинет в просторната спалня, която бе оборудвана с климатик подобно на стаите на двете баби. Но отключеният сейф остана в кабинета на господин Крамер. Не го последва в спалнята.

В средата на юни стана ясно, че Ралф трябва да се върне в Детройт в началото на есента, но Ан-Мари още не е решила дали да замине с него.

— Дайте ми още месец-два — рече Йоел на братата и сестрата, — имам нужда от още малко време.

И едва успя да скрие изненадата си от студения отговор на Ан-Мари:

— Разбира се. Свободен си да избираш каквото си поискаш, когато си поискаш, но аз не съм сигурна дали изобщо желая да бъда с теб. Ралф изгаря от нетърпение да ни ожени, за да го осиновим като наше дете. Но точно сега тази идея май не ми допада особено. Знаеш ли, Йоел, за разлика от повечето мъже ти си изключително внимателен в леглото, но извън него си адски скучен. Или най-малкото аз съм ти скучна. Освен това знаеш, че за мен най-важният мъж на света е Ралф. Така че нека да изчакаме и да видим какво ще стане.

Йоел погрешно я бе възприел за дете-жена. И тя, горката, покорно бе приела наложената от него роля. А сега се оказваше, че Ан-Мари е истинска жена-жена. Защо това откритие го предизвикваше да се отдръпне? Толкова ли бе трудно да съвмести желанието с уважението? Наистина ли между двете имаше непреодолимо противоречие и заради това ли не бе могъл да се отдаде на ескимоската си любовница? Може би в действителност бе лъгал Ан-Мари, без всъщност да я лъже? Или пък тя го бе лъгала? Или двамата взаимно се бяха лъгали? Може би ако изчакаха, щяха да видят.

Понякога си спомняше как бе научил за бедата в онази зимна нощ в Хелзинки. В кой момент точно бе заваляло? Как не бе спазил обещанието си към тунизийския инженер. Как се бе изложил и не бе обърнал внимание дали инвалидът задвижва количката си сам или някой го бута; как беше допуснал фаталната и непоправима грешка да не погледне дали зад сакатия имаше друг човек и кой беше той. Един, най-много два пъти се явява онзи специален миг, от който зависи всичко, мигът, за който си се подготвял години наред, мигът, който, ако успееш да го сграбчиш, ти позволява да надникнеш в същността на

нещата, да разбереш това, без което целият ти живот остава една безплодна поредица от срещи, планове, бягства и преодоляване на кризисни ситуации.

Понякога хвърляше цялата вина за пропуснатата възможност върху уморените си очи. Защо бе обикалял по улиците да търси телефон, а не се бе обадил от хотелската си стая. И как на светлината на лампите снегът бе изглеждал ту розов, ту синкав, все едно разяден от някаква кожна болест. И как бе могъл да забрави книгата и шала, и за какъв дявол се бе обръснал в колата на Шефа, докато изкачваха Кастел, само за да пристигне вкъщи с гладко лице. Ако беше настоявал, ако наистина бе държал на своето, ако се бе осмелил да се разкрещи, да рискува да се скарат, Иврия сигурно щеше да отстъпи и да се съгласи да нарекат детето Ракефет. А точно това име бе избрал той. От друга страна, понякога се налага да отстъпиш. Макар и не всеки път. Колко пъти тогава? Къде беше границата?

— Добър въпрос — неочаквано произнесе на глас, остави градинската ножица и избърса стеклата се по челото му пот.

— Ето пак, Йоел — обади се майка му, — пак си говориш сам като стар ерген. Ще полудееш, ако не се захванеш с нещо. Или, не дай Боже, ще се разболееш, или ще започнеш да ходиш на синагога. Най-добре ще е да започнеш някаква търговия. Ти имаш талант за търговец, а аз ще ти помогна с малко пари като за начало. Искаш ли газирана вода?

— Идиот! — извика изведнъж Йоел, не на майка си, а на Айрънсайд, който се втурна в тяхната градина и затича като обезумял по моравата, подскачаше и се премяташе, сякаш не можеше да сдържи радостта си. — Глупаво псе! Бягай от тук!

После се обърна към Лиза:

— Да. Ако не те затруднява, донеси ми една чаша. Или по-добре цялата бутилка. Благодаря.

И продължи да подрязва плета.

В средата на юни се обади Шефа. Не, не възнамерявал да го осведоми докъде е стигнало разследването на фиаското в Банкок, просто искал да попита за Нета. Някакви проблеми с наборната комисия? Минали ли са медицинските изследвания? Дали смятал, че е необходимо да се свържат, тоест той, Шефа, да се свърже с началника на съответния отдел в министерството? Би ли й предал да му се обади?

Вечер вкъщи, не в службата. Мислел да ѝ намери някаква работа при него. Но във всеки случай искал да я види. Нали щял да ѝ предаде думите му?

Йоел едва не отвърна: „Върви на майната си, Кордоверо!“ Но се стегна и замълча. Затвори слушалката, без да каже и дума. Наля си бренди, после още едно, въпреки че не беше станало обед. Може би Шефа бе прав, че е просто дете на бежанци, чиято съдба е била да бъде направено на сапун, а те са го спасили и са съградили държава за него, построили са това и онова и дори са го допуснали в светая светих. Но в замяна бяха поискали всичко, целия му живот, дори и живота на Нета, а него Йоел не бе готов да им го даде. В никакъв случай. Ако целият ти живот бъде обречен да служи на светостта на живота, то тогава не е живот, а смърт.

В края на юни поръча осветление за градината и слънчева батерия, а в началото на август нае майстор да разшири прозореца на всекидневната, въпреки че все още нямаше резултат от преговорите с господин Крамер, представителя на „ЕЛ АЛ“ в Ню Йорк. Дори купи нова пощенска кутия. И един люлеещ се стол за пред телевизора. Както и още един, но по-малък апарат за стаята на Авигейл, за да могат старите дами да си гледат спокойно телевизия, когато двамата с Ан-Мари решат да вечерят насаме. Ралф се бе сприятелил със съседа от Румъния, собственика на Айрънсайд, който се бе оказал запален шахматист, и през вечер му ходеше на гости. Или пък румънецът отиваше у дома на Ралф, за да търси реванш. Йоел внимателно обмисли този развой и не можа да открие нищо нередно. Към средата на август стана ясно, че трябва да добави съвсем мъничко към сумата, която щеше да получи след продажбата на апартамента в Талбиех, за да купи къщата в Рамат Лотан, ако господин Крамер се съгласеше да му я продаде. Така или иначе, той вече се възприемаше като собственик. Един ден Арик Кранц, който беше длъжен да наглежда къщата от името на господин Крамер, събра кураж да го погледне в очите и заяви:

— Виж, Йоел, аз съм на твоя страна.

Колкото до стаята с отделен вход и гарантирана дискретност, която бе възнамерявал да наеме, за да си имат с Ан-Мари свое гнезденце, в крайна сметка реши, че тя вече не е нужна, тъй като от Йерусалим бяха поканили Авигейл да се върне и да заеме поста на

секретар на Асоциацията за насърчаване на толерантността. Отложи окончателното си решение до заминаването на Ралф за Детройт вероятно защото една вечер Ан-Мари му каза:

— Ще се върна в Бостън да подам молба за преразглеждане на делото. Това е последният ми шанс да си върна децата. Ако ме обичаш, ела с мен, все ще има с какво да ми помогнеш.

Йоел не отговори веднага, а както обикновено, прокара пръст между врата и яката на ризата си, пое дълбоко дъх и после бавно издиша през свитите си устни:

— Не е толкова лесно — и след миг добави: — Ще видим. Но не ми се вярва да дойда с теб.

През нощта, когато се събуди и пое към кухнята, пред очите му изникна кристално ясен образ с всички детайли и цветни нюанси: английски джентълмен от миналия век, слаб, изпит, с високи груби ботуши и с пушка в ръце, който върви бавно, потънал в мисли, по криволичеща кална пътека, а пред него подтичва петнисто ловджийско куче, което внезапно спира и поглежда господаря си с огромните си очи, изпълнени с вяроност, почуда и любов; непоносима болка, копнеж и тъга връхлетяха Йоел, изведнъж бе осъзнал, че замисленият джентълмен и кучето му отдавна лежат в земята и ще останат там завинаги и единствено пустата кална пътека все още криволичи между сивите тополи под сивото небе, изложена на поривите на вятъра и ситния дъждец, който дори не бе видял, а по-скоро бе усетил за миг. И в следващия миг видението безследно изчезна.

ГЛАВА 48

— На синята ти риза се е скъсало едно копче — рече майка му.

— Добре, ще го зашия довечера — отвърна Йоел. — Не виждаш ли, че сега съм зает?

— Няма да го зашиеш, защото аз вече го сторих. Аз съм ти майка, Йоел, въпреки че отдавна си го забравил.

— Престани, стига вече.

— И нея си забравил. Както и че здрав млад мъж не бива да стои без работа.

— Добре, добре. Трябва да тръгвам. Да ти донеса ли лекарствата?

— Не, по-добре ми донеси отрова. Ела! Седни до мен. Кажи ми, къде мислиш да ме денеш? Отзад в бараката? Или ще ме пратиш в старчески дом?

Той внимателно остави клещите и отвертката върху масата на верандата, избърса ръцете си в джинсите и седна на люлката до майка си.

— Не си пълни главата с подобни глупости. Ще се почувстваш още по-зле. Какво е станало? Да не би отново да сте се скарали с Авигейл?

— Защо ме доведе тук, Йоел? За какво съм ти?

По бузите ѝ се стичаха сълзи. Плачеше беззвучно, немощно, не хлипаше, не се опитваше да прикрие лицето си, застинало в спокойна маска, по която сълзите се търкаляха, без да оставят следа.

— Престани — сгълча я меко. — Стига вече. Никъде няма да те пращам. Няма да те изоставя. Откъде ти хрумна това безумие?

— Не си толкова жесток, че да го направиш, нали?

— Какво да направя?

— Да изоставиш майка си. Напусна я още когато беше ей толкова мъничък. И оттогава все бягаш.

— Не знам за какво говориш. Не съм бягал от теб.

— Винаги си бягал, Йоел, винаги. И ако не бях грабнала още със ставането ризата ти, нямаше да позволиш на горката ти майка дори копчето да ти зашие. Знаеш ли приказката за малкия Игор, който бил гърбав. Не ме прекъсвай! Глупавият Игор хукнал да бяга, за да се отърве от гърбицата си, и цял живот не се спрял. Аз ще умра скоро, Йоел, и тогава ще се сетиш колко много неща си искал да ме питаш. Не е ли по-лесно да го направиш сега? Никой не те познава по-добре от мен.

Той се насили и сложи широката си грозна длан върху крехкото като крило на птичка рамо. И точно както в детството му, погнусата бе примесена със съжаление и с други чувства, които не можеше и не желаше да назове, и само след миг, връхлетян от паника, отдръпна ръката си и я изтри в джинсите. Стана и измърмори:

— Да те питам ли? Какво да те питам? Добре, ще го направя. Но някой друг път, сега нямам време.

— Няма значение. Върви — отвърна Лиза, гласът и лицето ѝ изведнъж се състариха и сега тя приличаше не толкова на негова майка, а по-скоро на баба или прабаба.

Йоел побърза да се скрие в задния двор, кършейки безпомощно ръце, а тя прошепна едва чуто:

— Смили се над него, Господи!

В края на август стана ясно, че може да купи къщата на Крамер веднага, трябваше да добави само още девет хиляди долара към сумата, която Кранц щеше да вземе за апартамента в Талбиех, към който проявяваха интерес наследниците на Итамар Виткин. Йоел реши да отиде до Метула и да помоли Накдимон за парите — като аванс от неговия и на Нета дял от печалбата от градината или просто назаем. След закуска измъкна от долния рафт на гардероба сака, който не бе пипвал от година и половина. Пъхна вътре дрехи, бельо и тоалетни принадлежности, за да е готов да остане по-дълго в каменната къща в северния край на града, ако Люблин се запънеше или започнеше да го размотава. Неочаквано си даде сметка, че всъщност дори щеше да му е приятно да прекара една-две нощи там. Но когато бръкна в страничния джоб на сака, напипа нещо и за миг застина, представяйки си отдавна забравена кутия с разтопени и развалени шоколадови бонбони. Предпазливо извади пакета, увит в стар пожълтял финландски вестник. След миг на колебание все пак се осмели да го разгърне по

специалния начин, който им бяха показали по време на обучението. И отвътре изпадна „Мисис Далауей“. Йоел я остави на полицата до другия екземпляр, който бе купил миналия август от търговския център в Рамат Лотан, когато погрешно бе предположил, че е забравил книгата в хотелската стая в Хелзинки. Изведнъж се отказа от идеята за Метула и вместо това се обади на Нақдимон Люблин по телефона, който, след като чу за каква сума става въпрос и за какво му е необходима, го прекъсна с думите:

— Няма проблем, капитане. Веднага ще ти преведа парите, знам номера на банковата ти сметка.

ГЛАВА 49

Този път следваше водача из плетеницата от тесни улици без колебание и сянка на съмнение. Той беше слаб фин мъж с неслизаща от лицето усмивка и премерени жестове, който на всички се кланяше любезно. В лепкавата влага се носеха орляци мушици, прииждащи от скритите зад мъглата блата. Не помнеше вече за кой път пресичаха вонящите канали по паянтови мостове с прогнили от влагата дъски. Гъстата, изпускаща зловонна пара вода не потрепваше. По претъпканите улици се влачеха смълчани тълпи, обгърнати от мирис на гнилоч и благовония от домашните олтари, примесен с лютивия пушек от влажните дърва. Беше истинско чудо, че още не бе загубил водача си в навалищата, в която почти всички мъже изглеждаха точно като него, всъщност дори и жените му приличаха; на практика тук, поне на външен вид, представителите на двата пола бяха еднакви. Заради религиозната забрана да се отнема живот на всяка крачка се срещаха разядени от проказата псета — по дворовете, по тротоара и по калните алеи едри плъхове бавно и необезпокоявано се тътреха в индийска нишка край покрити с циреи и струпей котки, сиви мишки го гледаха лакомо с червени очи. От време на време се чуваше хрущене от размазаните под подметката му хлебарки, които тук бяха големи колкото кюфтета, но бяха толкова мързеливи и безразлични, че не правеха никакви усилия да избегнат съдбата си или пък просто бяха болни от тяхната си чума. Щом ги настъпеше, изпод обувката му бликваше мазна тъмнокафява течност. От водата се носеше адска воня на нечистотии, на риба, на стотвени и на разлагащи се морски деликатеси — отвратителна смесица от миризми, на възпроизводство и смърт. Замайващият главата аромат на горещия и влажен град, който винаги го бе привличал, но дойдеше ли тук, го караше да си тръгне час по-скоро и никога да не се завръща. Но сега следваше плътно водача си. Освен ако той не се бе сменил междуременно и сега не бе случаен минувач от множеството мъже с миловидни женствени лица или пък наистина беше момиче в мъжки дрехи, измамно нежно създание сред

хиляди подобни фигури, плуващи като риби сред тропическия дъжд, който се изливаше така, сякаш от горните етажи непрестанно се лееше мръсната вода от прането или отпадната помия от почистването на рибата. Градът бе построен върху блатистото устие на река и водите й често прииждаха и заливаха цели квартали, чиито жители газеха до колене в изпълнилата бордеите рядка кал или приведени сякаш в поклон доземи, ловяха с канчета риба в собствените си спални. Улиците бяха огласяни от непрекъснат вой на автомобили, които изпълваха въздуха със задушливата смрад на неизгорели газове, тъй като отдавна бяха останали без ауспуси. Между разпадащите се таксите лъкатушеха теглени от деца или старци рикши и триколки с педали. Прилични на скелети, голи до кръста мъже се олюляваха под товара на кобилици с по две кофи с вода. По лъкатушешката из града мръсна река се носеха товарни лодки, шлепове, баржи и салове, натоварени с кърваво месо, зеленчуци и камари сребриста риба. Във водата около тях се поклащаха дървени отломки и подути трупове на животни — биволи, кучета, маймуни. Тук-там измежду порутените бордеи се откриваше гледка към издигащите се в далечината палати, кули и пагоди, чиято измамна позлата пламтеше на слънцето. По ъглите на улиците монаси с жълти роби и обръснати глави протягаха безмълвно бакърени купички в очакване на порция ориз. Край вратите на бордеите бяха поставени лъскави кукленски къщи с миниатюрни маси и столове, домове за душите на мъртвите, за да са близо до скъпите си потомци, да бдят над делата им и да получават дневната си дажба от няколко зърна ориз и напръстник оризова бира. Дребни апатични дванайсетгодишни проститутки, които продаваха телата си за не повече от десет долара, си играеха с парцалени кукли по тротоарите. Но досега никъде не бе видял прегърнати или хванати за ръце двойки. Вече бяха излезли от очертанята на града, а топлият дъжд продължаваше да се лее над главите им, водачът му пристъпваше изящно, като танцър, сякаш се носеше над земята, но вече не кимаше любезно, нито се усмихваше, дори не си правеше труда да се обърне, за да се увери, че клиентът му го следва; топлият дъжд продължаваше да се лее върху теглещите каруци с бамбук волове, върху натоварените с щайги със зеленчуци слонове, върху залетите с кални води оризища и върху кокосовите палми, които приличаха на чудовищни жени с провиснали по цялото тяло — отпред, на гърба, по бедрата — меки и

тежки цици. Топлият дъжд се лееше по сламените покриви на наколните дървени къщи, скрили бреговете на реката. Тук-там навлечени с по няколко ката дрехи селянки, нагазили почти до шия в мръсната вода, перяха или залагаха рибарски мрежи. И спиращите дъха напъни на вятъра. В порутения селски храм цареше тишина, но — какво чудо! — топлият дъжд продължаваше да се лее дори и вътре, над огледалата, подредени като в лабиринт, за да прогонват нечистите сили, които могат да се движат само по права линия и затова кръговете, извивките и арките се смятаха за красиви и символизираха доброто, а обратното носеше нещастие. Водачът бе изчезнал, сипаничавият монах, който приличаше на евнух, се изправи и обяви на странен иврит: „Готов не си. Достатъчно не е“. Топлият дъжд продължи, докато Йоел не се събуди; той стана и съблече дрехите, с които бе заспал на дивана във всекидневната, изгаси премигация телевизор, включи климатика в спалнята, взе си студен душ, излезе в градината да спре пръскачките, прибра се и заспа.

ГЛАВА 50

В девет и половина вечерта на двайтсет и трети август той паркира внимателно между две други коли, така че предницата да сочи към изхода, провери дали вратите са заключени, влезе в осветеното от слаба премигваща неонова лампа фоайе и попита как да стигне до трето ортопедично отделение. Преди да влезе в асансьора, по стар навик огледа лицата на хората вътре, но нищо не събуди подозренията му.

Пред отделението го пресрещна жена на средна възраст със стиснати устни и мрачен поглед и изсъска, че по това време посещенията са абсолютно забранени. Йоел се смути, дори леко се засрами и едва не пое обратно, но успя да измънка мекушаво:

— Извинявайте, сестра, станало е някакво недоразумение. Казвам се Саша Шайн и не идвам на посещение, а при Ари Кранц, който трябваше да ме чака тук.

Лицето на страшилището моментално светна, стиснатите устни грейнаха в мила усмивка и сестрата изгука:

— Ама, разбира се! Каква глупачка съм само! Вие сигурно сте неговият приятел, новият доброволец. Добре дошли. Прекрасно! Да ви направя ли кафе? Не? Арик скоро ще се освободи. Слезе долу да донесе бутилка кислород. Ари е нашият ангел хранител. Най-всеотдайният и човечен доброволец, когото сме имали. Един от трийсет и шестимата праведници. Докато се върне, ще ви разведе набързо из малкото ни царство. Между другото, казвам се Максин. Имате ли предпочитания, как да се обръщаме към вас? Саша? Господин Шайн? Саша Шайн — това някаква шега ли е? Какво е това име? А пък изглеждате като местен — натам е отделението за тежко болни, — приличате ми на военен или на управител на компания. Почакайте! Замълчете, нека отгатна. Такааа... Вие сте полицай, права ли съм? Извършили сте дисциплинарно нарушение и са ви наказали с няколко седмици общественополезен труд. Не? Не е нужно да отговаряте. Щом искате, бъдете си Саша Шайн. Всеки приятел на

Арик е добре дошъл тук. Ако човек не го познава и съди само по държанието му, сигурно ще го помисли за въздух под налягане, но който има очи, ще разбере, че това е само фасада. Той се преструва, иска да скрие, че всъщност е едно истинско съкровище. Ето тук може да си измиете ръцете. Използвайте синия сапун и ги изтъркайте хубаво, моля. Книжните кърпи са ей там. Сега си облечете манта, вземете си от закачалката. Поне отговорете с топло или студено! Този коридор води към тоалетните за болните и посетителите. Тоалетната за персонала е в другия край на коридора. А, ето го и Арик! Арик, покажи на приятеля си къде е складът, нека приготви количката с чисти чаршафи. Жената от номер три иска да сменим торбичката на катетъра ѝ. Не бързай, не е спешно. Звъни ни през пет минути, а в половината случаи я намираме празна. Саша ли беше? Добре, нека бъде Саша. Макар че аз тогава трябва да съм Джейн Фонда. Нещо друго? Трябва да бягам. Арик, забравих да ти кажа, обади се Грета и предупреди, че тази нощ няма да успее да дойде. Ще си вземе смяната утре.

Така Йоел започна работа като доброволец — две нощни смени седмично. За което Кранц го бе молил цяла вечност. И скоро разбра как го бе лъгал брокерът. Беше вярно, че има доброволка на име Грета, с която от време на време изчезваха за половин-един час в някой кабинет. Мярна и двете сестри — Кристин и Айрис, макар че за два месеца така и не се научи да ги различава. Не че се опитваше. Но не беше вярно, че Кранц прекарва нощите си в леглото с Грета. Напротив, вършеше работата си с усърдие. И с всеотдайност. И с такава радост, че Йоел понякога се спираше и внимателно се вглеждаше в него. На моменти се засрамваше и му идваше да се извини. Макар да не разбираше за какво. Но се стараше с всички сили да не изостава от Кранц.

Първоначално му възложиха грижата за прането. Пералните машини в болницата явно никога не спираха. В два часа през нощта двама араби идваха да приберат мръсното бельо от отделението. Работата на Йоел беше да сортира кое е за изваряване и кое може да се изпере на по-ниска температура. Изпразваше джобовете на пижамите. Попълваше в бланката колко чаршафи, калъфки и така нататък са за подмяна. Петната от кръв и мръсотия, амонячният дъх на урина, вонята на пот и други телесни секрети, засъхналата повръщия и

потискащата миризма на болни тела не будеха у него нито отвращение, нито презрение, а искрена, макар и скрита радост, от която постепенно се научи да не се срамува и която нямаше никакво желание да анализира, както правеше обикновено. Но вътре в себе си победоносно крещеше: „Жив съм! И съм част от всичко това. За разлика от мъртвите“.

Понякога виждаше как Кранц — с едната ръка на носилката, а с другата вдигнал банката на системата — кара в отделението ранен войник, превозен с хеликоптер от Южен Ливан и опериран в спешното преди няколко часа. Или пък жена, загубила и двата си крака след катастрофа. Друг път Макс и Арик го молеха да им помогне да прехвърлят човек с фрактура на черепа от носилката в леглото. Постепенно започнаха да му поверяват и по-важни задачи. А той преоткри способността си да се концентрира, макар че не толкова отдавна бе уверявал Нета, че я е изгубил завинаги. Ако се наложеше — например когато санитарите и сестрите бяха претрупани с работа или пристигнеха повиквания от няколко стаи едновременно, — той можеше да оправи катетъра или да нагласи системата. Но най-важното откритие, което направи за себе си, бе, че притежава неподозирани умения да успокоява и да утешава. Пристъпваше към леглото на виещ от болки пациент, слагаше едната си ръка на челото, а другата на рамото му и той утихваше не защото дланите на Йоел криеха някаква целебна сила, а защото той отдалеч бе разбрал, че човекът пици не от болка, а от страх. И успяваше да потуши този страх с докосване или с няколко прости думи. Дори и лекарите забелязаха дарбата му и често го измъкваха от склада за бельо, за да успокои някой пациент, който бе останал в плен на истерията дори и след инжекция с петидин.

— Как се казвате, госпожице? — питаше Йоел. — Да, знам, че боли, знам. Боли ужасно. Направо непоносимо. Но това е добър знак. Така и трябва. Показва, че операцията е успешна. Утре ще боли по-малко, а след седмица ще сте си вкъщи.

Или казваше:

— Спокойно, няма нищо, приятелю. Давай, повърни всичко. Не го дръж в себе си. Ще ти олекне.

А на други обещаваше:

— Ще ѝ кажа, естествено. Тя беше тук, докато спеше. Разбира се, че те обича. Очевидно е.

По някакъв странен начин, който също отказа да се опитва да разбере, понякога успяваше да усети болката на пациента в собственото си тяло. Или поне така му се струваше. Тогава изтръпваше целият, разтърсен от едва ли не някаква наслада. Беше по-добър от лекарите, по-добър от Макс, Арик, Грета и всички останали в утешаването на отчаяни роднини, които нерядко започваха да крещят и да буйстват. Намираше точната комбинация от съчувствие и твърдост. От симпатия, съжаление и авторитет. От неговата уста фразата „За съжаление не знам отговора на този въпрос“ звучеше така, сякаш се основаваше на необятно познание, макар и прикрито зад наслоявано с годините усещане за отговорност и резервираност, и вдъхваше у съсипаните роднини необяснима увереност, че пред тях стои смел и умен съюзник, който ще им помогне в борбата с болестта и няма да се даде лесно.

Една нощ непознат млад лекар, вероятно току-що завършил университета, му заповяда да изтича в друго отделение и да му донесе чантата, която бил забравил в кабинета си. Когато след няколко минути той се върна и обясни, че вратата е била заключена, лекарят кресна: „Тогава иди и намери ключа, тъпако!“, но дори и това унижително отношение не засегна Йоел, а едва ли не му достави наслада.

Ако се случеше да стане свидетел на смъртта на някой пациент, се примъкваше така, че да вижда ясно агонията, и попиваше всичко с изострените си от годините в тайните служби сетива. Запечатваше картината в паметта си и отиваше да брои спринцовки, да мие тоалетни или да сортира мръсно пране, като превърташе на забавен каданс сцената на смъртта, от време на време спираше лентата, оглеждаше внимателно и най-дребния детайл, сякаш имаше за задача да регистрира всяка странна и подвеждаща промяна, макар че всъщност тя можеше да се окаже само плод на собственото му въображение или резултат от умората в очите.

Често му се налагаше да води до тоалетната някой сенилен олигавен старец, едва кретащ с патериците. Сваляше му панталоните и му помагаше да седне, а след това приклякваше и го придържаше, докато изпразни издулите се черва, после внимателно и нежно измиваше екскрементите, примесени с кръв от хемороидите, и го подсушаваше. Изтъркваше ръцете си със сапун и карболов разтвор,

отвеждаше стареца в стаята и грижливо подпираше патериците до леглото. В пълно мълчание, без да продума.

Веднъж в един часа през нощта, точно преди края на смяната, докато пиеха кафе в малкия кабинет зад стаята на сестрите, Кристин — или бе Айрис? — рече:

— Трябвало е да станеш лекар.

— Не. Не мога да гледам кръв — отвърна след миг колебание Йоел.

— Лъжец! — обади се Макс. — Срещата съм всякакви лъжци, но такъв като Саша — никога. Той е лъжец, на когото можеш да имаш вяра. Лъжец, който не лъже. Някой иска ли още кафе?

Грета се намеси:

— Като го погледнеш, ще си речеш, че не е на тоя свят. Не вижда и не чува нищо. Ето, аз говоря, а той блее отнесен, сякаш не се отнася за него. Но после ще се окаже, че е запаметил всичко в главата си. Внимавай с него, Арик!

Йоел предпазливо остави празната чаша на осеяната с петна талашитена маса, сякаш се боеше, че може да я нарани, прокара двата си пръста между яката и врата си и каза:

— Момчето от четвърта стая — Гилад Данино, сънува кошмари. Разреших му да поседи малко в стаята на сестрите да порисува и обещах, че после ще му разкажа приказка. Така че ще тръгвам. Благодаря за кафето, Грета. Арик, напомни ми да преброя чашите преди края на смяната.

В два и половина, когато уморени и притихнали излязоха на паркинга, Йоел попита:

— Ходил ли си скоро до „Карл Нетер“?

— Оделия е минала преди няколко дни. Каза, че те е засякла там и четиримата сте играли на думи. Аз може да прескоча утре. Грета направо ми изпива силиците. Май Вече остарях за тези работи.

— Утре е днес — отвърна Йоел и неочаквано добави: — Ти си добър човек, Арик.

— Благодаря, ти също — отвърна той.

— Лека нощ. Карай внимателно, друже.

И така Йоел Равид постепенно започна да отстъпва. И тъй като имаше дарбата да наблюдава, свикна да го прави мълчаливо. С уморени, но зорки очи. Впити в дълбините на мрака. Щом се налагаше

да се вира и да бди в продължение на часове, дни и дори години, какво толкова, няма имаше по-добро занимание. С надеждата отново да го сполети един от онези редки, изненадващи моменти, когато мракът се вдига за миг и изведнъж нещо просветва, припламва едва забележима искрица, за която човек трябва да е готов и не бива да я изпуска. Защото тя може да е знак за присъствие, което ни кара да се питаме какво ни остава. Освен терзанието и смирението.

Издание:

Автор: Амос Оз

Заглавие: Познание за жена

Преводач: Маргарита Терзиева

Година на превод: 2007

Език, от който е преведено: английски

Издание: първо

Издател: Милениум

Град на издателя: София

Година на издаване: 2007

Тип: роман (не е указано)

Националност: израелска (не е указано)

Печатница: „Мултипринт“ ООД

Редактор: Владимир Молев

Художник: Михаил Танев

Коректор: Илиана Попова

ISBN: 978-954-340-075-1

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/13680>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.